

C:\Users\Plazma\Desktop\309\Isaac Asimov-Ocelové jeskyně.pdb

**PDB Name:** Isaac Asimov-Ocelové jeskyně  
**Creator ID:** REAd  
**PDB Type:** TEXT  
**Version:** 0  
**Unique ID Seed:** 0  
**Creation Date:** 16.8.1973  
**Modification Date:** 16.8.1973  
**Last Backup Date:** 1.1.1970  
**Modification Number:** 0

Isaac Asimov

Ocelové jeskyně

#### 1. Rozhovor s komisařem

Když Lije Baley došel ke svému stolu, uvědomil si, že se R. Sammy na něj dívá pln očekávání.

Klidné rysy obličeje mu ztvrdly. "Co chcete?"

"Šéf chce s vámi mluvit, Lije, hned jak se objevíte."

"Dobrá."

R. Sammy se nehnul ze svého místa.

Baley řekl: "Můžete jít!"

R. Sammy se otočil na podpatku a odešel po své práci. Baley si podrážděně pomyslel: Proč tu práci nemůže dělat člověk.

Chvilí prohlížel obsah tabákového váčku a v duchu počítal. Při dvou dýmkách denně by mohl vydržet do příštího přidělu.

Pak opustil své ohrazené místo (před dvěma lety tento kout, ohrazený zábradlím, přímo nenáviděl) a přešel celou místnost.

Simpson zvedl hlavu od svého registrátoru, když šel Baley kolem něho.

"Šéf chce s tebou mluvit, Lije."

"Vím. Už mi to řekl R. Sammy."

Páska, hustě pokrytá kódovanými znaky, se odvíjela nepřetržitě z nitra registrátoru, jak tento nevelký přístroj prohledával a rozbíral svou paměť, aby získal žádanou informaci, obsaženou v drobných chvějivých vzorcích na lesklé hladině rtuti.

"Nejraději bych R. Sammeho jednou nakopl, kdybych se nebál, že si přerazím nohu," řekl Simpson. "Nedávno jsem viděl Vincenta Barretta."

"Ano?"

"Chtěl by zpátky na své bývalé místo. Nebo na kterékoliv místo v oddělení. Ten ubohý chlapec je nešťastný, ale co jsem mu mohl říct. R. Sammy dělá jeho práci a hotovo. Ten kluk musí nyní dělat jako nakladač na kvasinkových farmách. Byl to milý hoch. Všichni ho měli rádi."

Baley pokrčil rameny a pronesl ostřeji, než měl v úmyslu: "Taková věc s každým pořádně otřese."

Šéf měl vlastní kancelář. Na mramorovém skle stálo JULIUS ENDERBY. Hezká písmena. Pečlivě vyrytá do skla. Pod tím stálo POLICEJNÍ KOMISAŘ MĚSTA NEW YORKU.

Baley vstoupil a řekl: "Pozval jste mě, komisaři?"

Enderby vzhlédl. Nosil brýle, protože měl precitlivělé oči a ne- snášel běžně používané kontaktní čočky. Teprve když si na ně člověk zvykl, mohl zachytit i zbytek obličeje, který byl prázdný. Baley měl silný dojem, že si komisař na brýlích nejvíce cení to, že mu dodávají charakteristický vzhled, a nevěřil, že komisařovy oči jsou tak precitlivělé, jak tvrdil.

Komisař vypadal velmi neklidně. Upravil si manžety, opřel se dozadu a řekl příliš srdečně: "Posad'te se. Lije. Posad'te se." Baley se prkenně posadil a čekal. Enderby řekl: "Jak se daří Jessii a chlapci?"

"Dobře," odpověděl Baley bezvýrazně, "docela dobře. A jak vaší rodině?"

"Dobře," řekl Enderby jako ozvěna. "Docela dobře." To byl špatný začátek.

Baley si myslel: S jeho tváří není něco v pořádku. Nahlas pronesl: "Komisaři, byl bych vám vděčen, kdybyste pro mě neposílal R.

Sammeho."

"Jistě, vy víte, co o nich soudím. Lije. Ale on sem byl přidělen a já ho musím nějak využít."

"Je to trapné, komisaři. Sděli mi, že se mnou chcete mluvit, a pak tam zůstane stát. Víte, jak to myslím. Musím mu říct, aby odešel, jinak se ani nehne."

"To je moje chyba, Lije. Poslal jsem ho se vzkazem a zapomněl jsem mu přesně určit, aby se potom věnoval své práci."

Baley povzdychl. Drobné vrásky kolem tmavohnědých očí se mu prohloubily. "Ale chtěl jste se mnou mluvit."

"Ano, Lije," řekl komisař, "ale nebude to vůbec lehké."

Zvedl se, otočil a přistoupil ke stěně za svým stolem. Stiskl nenápadný vypínač a část stěny se stala průhlednou.

Baley zamrkal v nenadálé záplavě šedivého světa.

Komisař se usmál: "Dal jsem si to loni schválně udělat, Lije. Asi jsem vám to ještě nepředvedl. Pojdte blíž a podívejte se. Za starých dob to bylo ve všech místnostech. Říkalo se tomu 'okna'. Věděl jste to?"

Baley to věděl moc dobře, protože přečetl mnoho historických románů.

"Slyšel jsem o tom."

"Pojďte sem."

Baley se trochu zamračil, ale poslechl. Nebylo příliš slušné předvádět soukromou místnost ostatnímu světu. Komisař někdy svůj obdiv pro středověk přeháněl.

Tak jako s brýlemi, pomyslel si Baley.

V tom to je. Právě ty mu dodávají podivný vzhled.

Řekl pak: "Dovolte, komisaři, ale máte nové brýle, nebo ne?"

Komisař na něj pohlédl s nesmírným údivem, sundal si brýle, podíval se na ně a potom na Baleyho. Bez brýlí se jeho obličej zdál ještě kulatější a brada mnohem výraznější. Jeho pohled byl matný, jako by oči ztratily správné ohnisko.

"Ano," pronesl.

Nasadil si brýle na nos a s opravdovou nevolí dodal: "Před třemi dny jsem si rozbil ty staré. Až do dnešního rána jsem nebyl schopen sehnat si nové. Lije, ty poslední tři dny byly pekelné."

"Kvůli brýlím?"

"A také kvůli jiným věcem. K tomu se teprve dostanu." Otočil se k oknu a Baley rovněž. S mírným úlekem si Baley uvědomil, že prší. Celou minutu zíral na vodu padající z oblohy, zatímco komisaře naplňoval pocit pýchy, jako kdyby tento jev bylo něco, co sám uspořádal.

"Už je to potřetí v tomhle měsíci, co vidím, jak prší. Pěkný pohled, nezdá se vám?"

Proti své vůli si Baley musel přiznat, že je to velmi působivé.

Během svých dvaadvaceti let málokdy viděl déšť nebo nějaký jiný přírodní jev.

"Vždycky se mi zdá," odpověděl, "že všechna voda, která padá na město, přichází nazmar. Měla by se zachycovat v nádržích."

"Lije," pravil komisař, "vy jste modernista. V tom je s vámi potíž."

V dobách středověku lidi žili ve volném prostoru. Nemyslím tím jenom venku na farmách. Myslím taky ve městech. Dokonce i v New Yorku. Když pršelo, neviděli v tom žádnou ztrátu. Oslavovali to. Žili v těsném spojení s přírodou. Je to zdravější, lepší. Problémy moderního života pocházejí z toho, že jsme odloučeni od přírody. Přečtěte si někdy o Uhlém věku."

Baley to četl. Slyšel mnoho lidí naříkat nad vynálezem atomové jehly. Sám také naříkal, když se něco nedařilo nebo když na něj padla únava. Takový nářek představoval neoddělitelný rys lidské povahy.

Tehdy v Uhlém věku lidé naříkali nad vynálezem parního motoru. V jedné Shakespearově hře kterási postava naříká nad vynálezem střelného prachu. Za tisíc let lidé budou naříkat nad vynálezem pozitronického mozku.

Ke všem čertům s tím vším.

Řekl mrzutě: "Poslyšte, Julie." (Neměl ve zvyku chovat se ke komisaři v úředních hodinách přátelsky, i když ho komisař zahrnoval častokrát opakovaným 'Lije', ale tady šlo zřejmě o něco jiného.) "Poslyšte, Julie, mluvíte o všem možném kromě toho, kvůli čemu jsem k vám přišel, a to mi dělá starost. O co jde?"

"K tomu se dostanu, Lije," řekl komisař. "Dovolte, abych to udělal po svém. Jsou... jsou určité potíže."

"Nepochybně. Další komplikace s roboty?"

"V jistém smyslu ano, Lije. Jsem tady a dívám se, jak mnoho potíží může starý svět ještě snést. Když jsem udělal tohle okno, nepouštěl jsem dovnitř pouze oblohu. Vpustil jsem dovnitř město. Dívám se na ně a kladu si otázku, co z něho povstane za sto let."

Komisařova sentimentalita Baleyho odrazovala, ale pohled ven jej vzrušoval. I když zakalen pošmourným počasím, výhled na město byl nádherný. Policejní úřad byl v horní části radnice a radnice se zvedala vysoko. Při pohledu z komisařova okna se okolní věže zkracovaly a bylo jim vidět špičky. Jako by množství prstů sahalo vzhůru. Měly slepé zdi. Tvořily vnější krunýř lidských úlů.

"Vlastně lituju, že prší," řekl komisař. "Není vidět Vesmírné Město."

Baley pohlédl k západu, komisař měl pravdu.

Obzor se zatáhl. Věže New Yorku byly zamlžené a končily v prázdné běli.

"Vím, jak Vesmírné Město vypadá," řekl Baley.

"Mám rád tenhle pohled," řekl komisař. "Rozeznáte je mezi dvěma sektory Brunswicku. Rozkládají se tam nízké domy. V tom je právě rozdíl mezi námi a obyvateli Vesmírného Města. My se ženeme do výšky a tiskneme se těsně k sobě. U nich každá rodina má pro sebe dost místa. Jedna rodina, jeden dům. A mezi domy prostory."

Mluvil jste už s někým odtamtud, Lije?"

"Několikrát. Asi před měsícem jsem právě odtud hovořil dálkově s jedním z nich," řekl Baley trpělivě.

"Ano, pamatuju si to. Ale začínám filosofovat. My a oni. Odlišný způsob života."

Baleymu se začal trochu svírat žaludek. Čím složitěji přistupuje komisař k věci, tím horší bude asi závěr.

"Jistě," řekl, "ale co na tom tak překvapuje? Na Zemi nelze rozmístit osm miliard lidí v malých domcích. Oni mají ve svých světech místo, tak ať si žijí po svém."

Komisař došel ke své židli a sedl si. Bez jediného mrknutí zíral na Baleyho, kterého viděl zmenšeného v konkávních čočkách brýlí.

Řekl: "Každý není tak snášenlivý k odlišným kulturám. Ať už k našim nebo k vesmířanským."

"Dobrá. Co však dál?"

"To, že před třemi dny zemřel jeden Vesmířan."

Už je to tady. Koutky Baleyho úzkých úst se zvedly, leč změna výrazu na jeho protáhlé, smutné tváři se nedala postřehnout.

"To je zlé," řekl. "Doufám však, že to způsobilo něco nakažlivého."

Bacil. Snad nachlazení."

Komisaře jako by to polekalo.

"O čem to mluvíte?"

Baley se nepokusil to vysvětlit. Každý věděl, s jakou pečlivostí Vesmířané vymýtili choroby ve svých společenstvích. Ještě pověstnější byli ve snaze, aby se, pokud to jen bylo možné, vyhýbali Pozemšťanům prolezlým nemocemi.

Komisař měl daleko k tomu postřehnout jeho sarkasmus.

"Říkám to jen tak," řekl Baley. "Na co zemřel?" Obrátil se zase k oknu.

"Zemřel na to, že přišel o hrudník," řekl komisař. "Někdo ho rozstřílel."

Baley ztuhl. Řekl, aniž se otočil: "O čem to mluvíte?"

"Mluvím o vraždě," řekl komisař měkce. "Jste detektiv. Víte, co je to vražda."

Nyní se Baley obrátil.

"Ale Vesmířan? Před třemi dny?"

"Ano."

"Kdo to spáchal? Jak?"

"Vesmířani tvrdí, že to udělal Pozemšťan."

"To přece není možné!"

"Proč ne? Vy nemáte rád Vesmířany. Já je nemám rád. Kdo je má na Zemi rád? Někdo je neměl rád o něco víc, to je vše."

"Jistě, ale..."

"V továrnách v Los Angeles vypukl požár. V Berlíně došlo k masakru robotů. V Šanghaji bylo povstání."

"Dobrá."

"To všechno ukazuje na vzrůstající nespokojenost. Snad na vznik nějaké organizace."

"Komisaři, to nechápu. Vy mě snad zkoušíte?"

"Cože?" Komisař se zdál skutečně vyvedený z míry.

Baley na něho zíral.

"Před třemi dny byl zavražděn Vesmířan a Vesmířani si myslí, že vrahem je Pozemšťan. Do nynějška," a poklepal při tom prstem na stůl, "se na nic nepřišlo. Je to v pořádku? Komisaři, to je k nevíře. U Joviše! Kdyby se taková věc skutečně stala, smetla by New York ze zemského povrchu."

Komisař zavrtěl hlavou.

"Tak jednoduché to není. Podívejte se, Lije, byl jsem tři dny pryč. Měl jsem poradu se starostou. Byl jsem ve Vesmířském Městě."

Byl jsem ve Washingtonu, hovořil jsem se Zemským vyšetřovacím úřadem."

"Tak? A co tam vyšetřovatelé říkají?"

"Říkají, že je to naše věc. Je to uvnitř městských hranic. Vesmířské Město spadá právně pod New York."

"Ale s právy nedotknutelnosti."

Komisař uhnul očima před Baleyho upřeným pohledem. Vypadalo to, že si najednou připadá jako Baleyho podřízený a že se Baley chová tak, jako kdyby tuto skutečnost přijal.

"Vesmířani si z toho můžou pomoci sami," řekl Baley.

"Okamžik, Lije," řekl komisař. "Ne tak zhurta. Snažím se to probrat s vámi přátelsky. Chtěl bych, abyste věděl, v jakém jsem postavení."

Byl jsem tam, když ta zpráva přišla. Měl jsem s ním schůzku...

s Rojem Nemennuhem Sartonem."

"S obětí?"

"S obětí." Komisař povzdychl. "Ještě pět minut a byl bych já sám objevil mrtvolu. To by byl otřes! Ale už to, co se stalo, bylo strašně surové. Řekli mi o tom, když mě potkali. Tři dny to na mně leželo jak můra, Lije. Všechno na mě začalo padat a ještě ke všemu jsem neměl ani čas dát si spravit brýle. Příště se to už nestane, alespoň ne s brýlemi. Objednal jsem si troje."

Baley si vytvořil v mysli obraz. Viděl hezké štíhlé postavy Vesmířanů přicházet ke komisaři s tou zprávou, představil si, jak mu ji bez jakéhokoliv upozornění sdělují svým chladným způsobem. Julius si musel sundat a vyčistit brýle. Jistě pod tíhou té události je upustil, potom nepochybně zíral v zamyšlení na střepy. Baley si byl jist tím, že komisař byl alespoň pět minut vyveden víc z míry rozbitými brýlemi než vraždou.

"Jsem v překerní situaci," pokračoval komisař. "Jak říkáte, Vesmířani užívají práva nedotknutelnosti. Můžou tedy trvat na vlastním vyšetřování a podat jakoukoliv zprávu své vlastní vládě. Vnější Světy toho můžou využít k tomu, aby od nás požadovaly nesmírné odškodné. A víte, jak se tohle bude lidem líbit."

"Kdyby dal Bílý dům souhlas k placení, spáchal by politickou sebevraždu."

"A sebevraždu by spáchal, i kdyby ho nedal."

"Nemusíte mi to podrobně líčit," řekl Baley. Byl ještě chlapec, když zářivé ocelově lesklé křižníky z mimozemského prostoru vysadily vojáky ve Washingtonu, New Yorku a Moskvě, aby se zmocnili toho, co pokládali za své."

"Tak to vidíte. Platit, nebo neplatit, v tom je ta potíž. A jediný způsob, jak z toho vyjít, je vypátrat vraha vlastními silami a vydat jej Vesmířanům. To záleží jenom na nás."

"Proč to nepředat ZVU? I když z z právního hlediska patří pod naši soudní pravomoc, jde v tom o otázku

mezihvězdných styků..."

"ZVU to odmítne. Je to příliš ožehavé a je to naše záležitost."

Zvedl na okamžik hlavu a pohlédl ostře na svého podřízeného.

"A to není dobré, Lije. Každému z nás hrozí nebezpečí, že ho to bude stát místo."

"Nás všechny nahradit? Nesmysl. Nemají odborníky, kteří by to mohli dělat," řekl Baley.

"Mají," řekl komisař. "Roboty."

"Cože?"

"R. Sammy znamená začátek. Dělá poslíčka. Jiní můžou hlídat expresní spoje. Hrom do toho, kamaráde, znám Vesmířany trochu líp než vy a vím, co dělají! Existují roboti, kteří můžou dokonale vykonávat vaši i mou práci. Můžou nás vyřadit. Neuvažujte jinak. A v našem věku..."

"Chápu," řekl Baley nevrle.

Zdalo se, že komisař upadl do rozpaků.

"Promiňte, Lije."

Baley přikývl a snažil se nemyslet na svého otce. Komisař tu historii přirozeně znal.

"Kdy začalo to nahrazování?" zeptal se Baley.

"Podívejte se, Lije, děláte se naivní. Probíhá to stále. Po celých pětadvacet let to probíhá, od chvíle, kdy sem přišli Vesmířani. To víte. Teď je to jenom horší, nic víc. Jestliže tenhle případ zkazíme, přiblížíme chvíli, kdy se budeme moct zastavit a těšit se na penzi. A naopak. Lije, jestliže to vyřešíme úspěšně, odsune se tahle otázka někam do budoucnosti a to je výhodná příležitost i pro vás."

"Pro mě?" řekl Baley.

"Můžete se stát velitelem celé akce. Lije."

"To nepůjde, komisaři. Mám jenom hodnost C 5."

"Ale chtěl byste hodnost C 6, ne?"

"Jestli bych chtěl?" Lije znal výhody, které hodnost C 6 přinášela.

Místo k sezení v rychlodráze v době dopravní špičky a nejenom od desítky do čtyř. Větší výběr v jídelnách sekce. Dokonce naděje na lepší byt a pro Jessii přiděl pobytů v soláriu.

"Chci," řekl. "Jistě. Proč ne. Ale co se mi stane, když se mi nepodaří ten případ vyřešit?"

"Proč by se vám to nepodařilo, Lije?" lichotil mu komisař. "Jste schopný člověk. Jste jeden z nejlepších, které tu máme."

"Ale v mém oddíle je na půl tuctu mužů s vyšším postavením."

Proč by se měli přeskočit?"

Baley nevyslovil to, co tak zřetelně vyjadřoval jeho výraz, totiž že komisař porušuje pravidla normálního postupu proto, že jde o mimořádně naléhavý případ.

Komisař založil ruce.

"Ze dvou důvodů. Pro mě prostě nejste jenom nějaký detektiv, Lije. Jsme přátelé. Nezapomínám, že jsme společně studovali. Někdy to tak vypadá, že na to zapomínám, ale to vzhledem k našemu rozdílnému úřednímu postavení. Jsem však váš přítel a tohle je ohromná příležitost pro správného člověka, chci, abyste to vzal."

"To je jeden důvod," řekl Baley chladně.

"Druhým důvodem je to, že vás pokládám za svého přítele."

Potřebuju, abyste mi prokázal službu."

"Jakou službu?"

"Chtěl bych, abyste pro vyšetřování přijal kolegu z vesmíru."

Takovou podmínku si položili Vesmířani. Slíbili, že vraždu neohlásí.

Souhlasili, že vyšetřování zůstane v našich rukou. Na oplátku trvají na tom, že musejí mít v celém vyšetřování svého zástupce. V celém vyšetřování!"

"To vypadá, jako kdyby nám vůbec nedůvěřovali."

"Rozhodně. Chápete to správně. Neprovedeme-li dobře šetření, mnoho lidí u nich bude mít potíže s vlastní vládou."

Přiznám jim právo pochybovat, Lije. Chci věřit, že mají dobré záměry."

"Jsem si tím jist, komisaři. Právě v tom je s nimi ta potíž."

Komisař se na něj podíval bezvýrazně, ale pokračoval: "Jste ochoten spolupracovat s Vesmířanem, Lije?"

"Žádáte to jako laskavost?"

"Ano, žádám vás, abyste převzal celou věc se všemi podmínkami, které si Vesmířani kladou."

"Přijmu toho Vesmířana, komisaři."

"Díky, Lije. Bude muset bydlet u vás."

"Ach ne, to ne."

"Rozumím. Rozumím. Ale máte velký byt, Lije. Tři místnosti."

Jenom jedno dítě. Můžete ho přijmout. Nebude vám na obtíž. Ani v tom nejmenším. Musí se to tak udělat."

"Jessii se to nebude zamlouvat. To vím."

"Tak Jessii řekněte," a komisař hleděl při tom naléhavě, tak naléhavě, že se zdálo, jako by jeho oči přímo propalovaly otvory ve sklech brýlí, "že když uděláte tohle pro mě, já zas udělám všechno, abyste přeskočil až do C 7, Lije. Do C 7!"

"Dobrá, komisaři, souhlasím."

Baley se pozvedl ze židle, zachytil Enderbyho pohled a zase si sedl.

"Ještě něco?"

Komisař pomalu přikývl.

"Ještě jedna věc."

"Jaká?"

"Jméno vašeho spolupracovníka."

"Na tom nezáleží."

"Vesmířani," řekl komisař, Jednají zvláštním způsobem. Kolega, kterého nám posílají, to není... to není..."

Baley rozevřel široce oči.

"Počkejte!"

"Pochopil jste to, Lije. Musíte. Není jiné východisko."

"Aby u mě bydlel? Něco takového?"

"Jako přítel vás o to prosím."

"Ne. Ne!"

"Lije, v tomhle nemůžu důvěřovat nikomu. Mám vám to znovu vysvětlit? Musíme spolupracovat s Vesmířany. Musíme mít úspěch, máme-li zadržet trestné lodě z vesmíru. Ale nemůžeme ho mít starým způsobem. Dostanete se k jednomu z jejich robotů. Jestliže on ten případ rozřeší, jestliže on bude moci ohlásit, že jsme neschopní, budeme úplně zničeni. My jako policejní úřad. Chápete to, ne? A tak budete mít v rukou velmi ožehavou věc. Budete s ním muset spolupracovat, ale musíte to provést tak, abyste ten případ vyřešil vy, a nikoliv on. Rozumíte?"

"Myslíte, abych s ním stoprocentně spolupracoval, s výjimkou toho ovšem, že mu podržím krk? Abych mu poklepal na rameno, ale s nožem v ruce?"

"Co jiného můžete udělat? Není jiné východisko."

Lije Baley stál plný nerozhodnosti.

"Nevím, co tomu řekne Jessie."

"Promluvím s ní, jestli chcete."

"Ne, komisaři." A hluboce se nadechl. "Jak se jmenuje můj kolega?"

"R. Daneel Olivaw."

"Teď není čas hrát si se slovy, komisaři," řekl smutně Baley.

"Přijímám tu práci, užijme tedy jeho plné jméno. Robot Daneel Olivaw!"

## 2. Jízda expresní dráhou

Expresní dráhu tak jako vždy zaplňoval obvyklý dav. Cestující mající místa k stání mířili na dolní nástupiště a druzí s právem na místa k sezení na nástupiště horní. Jednotlivý proud lidí vytékal z expresní dráhy po pohyblivých schodištích k místním spojům nebo ke stanovištím, která ho po schodech nebo po mostech odváděla do nekonečného bludiště městských sekcí. Stejně nepřetržitý proud lidí vnikal po pohyblivém schodišti dovnitř k expresní dráze z opačné strany. Bylo tu nekonečně mnoho světél. Zářící stěny a stropy, z nichž jako by prýštil chlad, dokonce světélkování. Zažehující se reklamy přitahující pozornost. Záblesky světelných novin, jež hlásaly SMĚR DO SEKCE JERSEY, PODLE ŠIPEK DO EAST RIVER SHUTTLE, HORNÍ NÁSTUPIŠTĚ PRO VŠECHNY SMĚRY DO SEKCE LONG ISLAND.

Žádná směrovka do Vesmírného Města, pomyslel si Baley.

Přecházel z pásu na pás s lehkostí získanou celoživotním cvikem.

Děti se učí skákat po pásech, sotva se naučily chůzi. Baley téměř necítil trhnutí, jež při každém jeho kroku působilo zrychlení pohyblivého se pásu. Ani si neuvědomoval, že tuto sílu vyrovnává předklonem.

Během půl minuty se dostal na poslední pas, pohyblivý se šedesátimílovou rychlostí, a mohl nastoupit na ohrazenou a zasklenou pohyblivou plošinu, jež tvořila expresní dráhu.

Zase žádná směrovka do Vesmírného Města, pomyslel si znovu. Směrovka není třeba. Máte-li tam co dělat, znáte cestu. Neznáte-li cestu, nemáte tam co dělat. Když asi před pětadvaceti lety došlo k založení Vesmírného Města, vznikla silná snaha vytvořit z něho veřejně přístupné místo. Davy lidí z New Yorku proudily tím směrem.

Vesmířané tomu udělali konec. Zdvořile (byli vždycky zdvořilí), taktně, leč nekompromisně postavili mezi město a sebe bariéru. Vytvořili komisi pro vystěhovalectví, spojenou s celním dohledem. Jestliže jste tam měli co dělat, prokázali jste svou totožnost, dali jste se prohlédat a podstoupili jste lékařskou prohlídku a dokonalou dezinfekci.

To vyvolalo nespokojenost. Přirozeně. Víc nespokojenosti, než si celá záležitost zasloužila. Dost nespokojenosti k tomu, aby se stala vážnou překážkou v modernizaci. Baley si pamatoval na bariérové bouře. Patřil k davu, který pronikl zábradlím expresní dráhy, na- cpal se na sedadla bez ohledu na hodnotní výsady, běžel podél pohyblivých pásů i přes ně, dávaje v sázku, že si srazí vaz, a usadil se po dobu dvou dnů těsně u bariéry Vesmírného Města, provolával hesla a ničil majetek, naplněn touhou vyběít se v tom ničení.

Když se chvíli rozpomínal, dodnes dovedl zazpívat tehdejší popěvky. Například ČLOVĚK SE NA ZEMI NARODIL na starou lidovou melodii s říkankovým nářevem "tralalala tidly lá".

Člověk se na Zemi narodil, neslyšíš?

Na Zemi, na které pořád žil, neslyšíš?

Vesmířane, ztrať se jemně ze všech tváří naší Země!

Zatracený Vesmířane, neslyšíš?

Měl stovku slov. Jen málo jich mělo vtip. Většinou byly hloupé, mnohé byly obhroublé. Ale každá končila "Zatracený Vesmířane, neslyšíš?".

Byly to zbytečné nadávky do tváře Vesmířanů. Nadávky na to, co Pozemšťany uráželo nejvíc: Ze Vesmířané stále pokládali tvory Země za nositele všech nemocí.

Vesmířané přirozeně neodešli. Dokonce ani nemuseli použít žádnou ze svých útočných zbraní. Už dávno se zastaralé pozemské flotily poučily o tom, že přiblížit se k jediné lodi Vnějších Světů je sebevražda.

Když se v prvních dnech, kdy Vesmírné Město vzniklo, pozemské letouny odvažily přeletět jeho hranice, prostě zmizely. Nanejvýš se na Zemi našly jejich trosky.

A nikdo nebyl takový blázen, aby zapomněl na účinek subéterických ručních granátů, kterých použili proti Pozemšťanům ve válkách minulého století.

Tak Vesmírané sídlili za svou bariérou, která sama byla plodem jejich pokročilé vědy, a na Zemi neexistoval způsob, jak ji prolomit.

Čekali prostě na své straně bariéry, dokud Pozemšťané sami neuklidní dav pomocí uspávacího a dávivého plynu.

Věznice potom zaplnili vzbouřenečtí vůdcové, nespokojenci a ti lidé, kteří byli zatčeni pouze proto, že byli nablízku. Po krátké době se zase všichni dostali ven.

Po určité době Vesmírané zmírnili svá omezující nařízení.

Odstranili bariéru a městská policie převzala dozor nad nedotknutelností Vesmírného Města. To nejdůležitější ze všeho, lékařská prohlídka, ztratila hodně ze své obtížné dotěrnosti.

Nyní, pomyslel si Baley, by se mohl běh událostí obrátit. Jestliže si Vesmírané skutečně myslí, že do Vesmírného Města pronikl Pozemšťan a spáchal vraždu, mohli by zase obnovit bariéru. To by bylo zlé.

Vyjel na nástupiště expresní dráhy, prošel oddělením stání na spirálovou rampu, jež vedla na horní plošinu, a posadil se tam. Nezastrčil si však lístek vyznačující jeho hodnotu za stuhu na klobouku, dokud neprojel poslední sekci Hudsonu. Nějaký C 5 neměl právo na sedadlo v pásu ohraničeném na západě Long Islandem a na východě Hudsonem, a ačkoliv v této chvíli bylo hodně míst volných, kterýkoliv z dopravních dozorců by jej automaticky vykázal. Lidé stále poslušněji dodržovali rozřídění na hodnoty a Baley ve vši počestnosti se pokládal za člověka z lidu.

Vzduch, narázející na zakřivené větrné chrániče, umístěné zezadu nad každým sedadlem, vydával charakteristický hvízdavý zvuk. Nedalo se při něm mluvit, ale dalo se přemýšlet, byl-li člověk na to zvyklý.

Pozemšťané byli většinou středověkáři. Nebylo to nesnadné, neboť to znamenalo pouze vrátet se myšlenkami zpět do doby, kdy Země byla jediným světem a nikoliv jen jedním z padesáti. A se všemi nevýhodami jednoho z padesáti.

Najednou Baley trhl hlavou prudce doprava, když zaslechl ženský výkřik. Nějaká žena upustila kabelku. Zahlédl ji na okamžik.

drobný světle růžový předmět, odrážející se proti chmurné šedi pohybujících se pásů. Cestující spěchající z expresu ji nepochybně odkopl na pomalejší pás, takže se majitelka nyní od své věci nezadržitelně vzdalovala.

Baley se zašklebil. Mohla by ji dosáhnout, kdyby byla tak duchapřítomná, že by přešla na pás pohybující se pomaleji, a kdyby ji nikdo neodkopl na stranu. Nikdy se nedoví, zda to udělala nebo ne.

Celý výjev byl již téměř mli za ním.

Pravděpodobně ji nedostala. Statistiky udávali, že průměrně každou třetí minutu někdo něco na pásech ztratí. Už nikdy se to nenalezne. Obrovitým úkolem bylo zřídit Oddělení ztrát a nálezů.

Baley rozvažoval. Kdysi to bylo jednodušší. Všechno bylo jednodušší.

A to právě dělá z lidí středověkáře.

Stát se středověkářem lze různými způsoby. Julius Enderby, který je bez fantazie, to dělá tak, že si přivlastňuje zastaralé zvyky.

Brýle! Okna!

Pro Baleyho to znamenalo studovat dějiny. Zejména lidové obyčeje. A jeho město.

Město New York, ve kterém žil a s nímž byl spjat. Rozlehlejší než kterákoliv jiná města mimo Los Angeles. S větším počtem obyvatel než kterákoliv jiná města mimo Šanghaj. Bylo staré pouhých tři století.

Popravdě řečeno, v této zeměpisné oblasti již předtím existovalo něco, čemu se říkalo město New York. Toto primitivní nakupení obyvatelstva existovalo již před třemi tisíci, nikoli třemi sty lety, ale to nebyl skutečný New York.

Tenkrát žádná města nebyla. Pouze hromady malých a velkých obydlí pod volným nebem. Podobaly se poněkud vesmíranským domům, ale značně se od nich odlišovaly. Těchto hromad (největší jen vzácně dosáhly deseti miliónů obyvatel, většina neměla však ani milión) bylo roztroušeno na Zemi na tisíce. V moderním měřítku hospodářsky naprosto nedostačovaly.

Růst obyvatel donutil Zemi, aby zvýšila výkonnost. Planeta mohla uživit dvě, tři, dokonce pět miliard lidí, ale snižovala postupně životní úroveň. Jakmile obyvatelstvo dosáhlo osmi miliard, výhled do budoucnosti přinášel hrozbu hladu. V lidské kultuře se musely provést rozhodující změny, zejména když Vnější Světy (jež před tisíci lety byly koloniemi Země) ukázaly, že to se zákazy přistěhovalectví myslí velmi vážně.

Rozhodující změnu v průběhu víc jak tisíciletých dějin Země přivodila postupná tvorba měst. Musela se vytvářet obrovitá, aby v sobě soustředila veliký výkon. Na to se přicházelo, i když nevědomky, již ve středověku. Domácí výroba ustoupila továrnám a továrny se spojily v průmysl světadílů.

Pomysleme na nedostatečnost a na nevyužití sta tisíce domů pro sto tisíc rodin oproti sto tisíci jednotkám v sekci. Na sbírku videokazet v každém domě oproti filmovému středisku v sekci. Na soukromou televizi pro každou rodinu oproti společnému promítacímu systému.

Nebo tahle věc, to prostoduše pošetilé a nekonečné rozmnožování kuchyní a koupelen oproti naprosto dokonalým jídelnám a sprchám v kulturních zařízeních města.

Na Zemi hynulo stále víc vesnic, městysů a měst a pohlcovala je městská centra. Tento vývoj zpomalily jen vyhlídky na následky atomové války. Když byl vynalezen ochranný silový štít, vývoj se překotně zrychlil.

Městská kultura představovala neúčelnější rozdělování potravin, stále vzrůstalo využití kvasinek a řas. Město New York se rozrostlo na dva tisíce čtverečních mil a při posledním sčítání mělo přes dvacet miliónů obyvatel. Na Zemi bylo na osm set velkých měst s průměrným počtem deset miliónů obyvatel.

Každé město se stalo polonezávislou jednotkou, hospodářsky téměř soběstačnou. Stačilo je uzavřít střechou, obehnat je hradbou, zapustit je do země. Stalo se ocelovou jeskyní, obrovskou, sebe samu spoutávající jeskyní z oceli a betonu. Byla postavena vědecky. V jejím středu byl obrovský celek správních úřadů. Kolem se rozprostíraly jednotlivé obytné sekce, pečlivě uspořádané, a spojovala je expresní dráha i místní linky. Na předměstích byly továrny, plantáže s řasami, půdy s kvasinkami a energetické zdroje. Ve vši té spleti bylo vodovodní potrubí a kanalizace, školy, věznice a obchody, energetické zdroje a dopravní prostředky.

Právě město představuje vrchol lidské snahy ovládnout okolí.

Nikoliv vesmírné lety, nikoliv padesát kolonizovaných světů, které si nyní nedaly sáhnout na svou nezávislost, ale Město.

Prakticky nikdo z pozemského obyvatelstva nežil mimo města.

Za jejich hranicemi byla divočina, prostor pod volným nebem, na nějž málokdo dokázal beze strachu pomyslet. Volného prostoru bylo však nezbytně třeba. Byla v něm voda, bez níž se člověk nemohl obejít, uhlí a dřevo, jež byly jedinými základními surovinami pro výrobu umělých hmot a pro věčný růst kvasinek. (Nafta se už dávno vyčerpala, ale kvasinky, bohaté na olej, tvořily dostatečnou náhradu.) Na půdě mezi městy byly stále ještě doly a užívalo se jí stále ještě, víc než si lidé uvědomovali, k pěstování plodin a k pastvě dobytka. Nedostačovalo to, ale hovězí, vepřové a obilniny byly vždycky vítány na luxusním trhu nebo se hodily na vývoz.

Ale řídit doly a statky, spravovat farmy, čerpat vodu, k tomu bylo zapotřebí jen málo lidí a ti prováděli dozor na dálku.

Roboti vykonávali tuto práci lépe a byla s nimi menší starost.

Roboti! V tom byla ta ironie. Právě na Zemi se uskutečnil vynález pozitronického mozku a rovněž na Zemi se poprvé použil robot k tomu, aby vyráběl.

Nikoliv na Vnějších Světech. Ačkoliv Vnější Světy se tvářily vždycky, jako kdyby robot pocházel z jejich kultury.

Svým způsobem ovšem na Vnějších Světech dokázali roboty neefektivněji využít. Na Zemi roboti pracovali vždy jen v dolech a na polnostech. Až v posledním čtvrtstoletí, prosazování Vesmířanů, pronikali roboti pozvolna do měst.

Města byla dobrá. Každý, mimo středověkáře, věděl, že za ně není náhrada, žádná rozumná náhrada. Ale přestávala vyhovovat.

Počet obyvatelstva na Zemi stále vzrůstal. Při všem, co města dokázala vyrobit, by jednoho dne množství kalorií určené pro jednoho obyvatele pokleslo jednoduše pod hranici, která umožňuje život.

Vše zhoršovalo i to, že tu byli Vesmířané, potomci prvních vystěhovalců ze Země, žijící v přepychu na svých málo osídlených světech, řízených roboty. S chladným rozmyslem si hájili pohodlný život, který vyplýval z malé zalidněnosti jejich světa, a z toho důvodu udržovali nízkou porodnost a nepřijímali vystěhovalce z přeplněné Země.

A to...

Vesmírné Město v dohledu!

Podvědomě si Baley uvědomil, že se přiblížil k sekci Newark.

Kdyby pokračoval dál, odvezlo by ho to k Trentonské sekci a zabočil by do samého středu kvasinkových plantáží, plných teplé a zatuchlé vůně.

Šlo jen o správný odhad času. Trvalo mu určitou dobu, než se dostal na rampu, určitou dobu, než si proklestil cestu mezi cestujícími k stání, určitou dobu, než prošel kolem zábradlí a otvorem ven, určitou dobu, než přeskákal zpomalující pásy.

Když to všechno provedl, dostal se přesně k východu z vlastního nástupiště. Vědomě však své kroky neřídil ani okamžik. Kdyby to byl dělal, jistě by mu to nevyšlo.

Baleyho sevřel pocit neobvyklé osamělosti. Na nástupišti s ním byl pouze policista a mimo hukot expresní dráhy tu vládlo nepříjemné ticho.

Policista se přiblížil a Baley mu netrpělivě ukázal odznak. Policista mu dal rukou znamení, že může projít.

Průchod se zúžil a třikrát či čtyřikrát ostře zahýbal se zcela zřetelným záměrem. Pozemští demonstranti se tu nemohli nahromadit a přímý útok nebyl možný.

Baley byl rád, že se má setkat se svým spolupracovníkem na této straně Vesmírného Města. Nezamlouvala se mu myšlenka na lékařské vyšetření, byť prováděné s pověstnou zdvořilostí.

Jakýsi Vesmířan stál v místě, kde řada dveří vyznačovala otvory vedoucí do volného prostoru a do budov Vesmírného Města. Byl oblečen podle pozemské módy. Měl kalhoty přiléhavé v pase, volně splývající u kotníků, se svislými barevnými pruhy na každé nohavici.

Obyčejnou textronovou košili na zip s rozhaleným límcem a nabíranou na zápěstích. Ale byl to Vesmířan. Bylo cosi zvláštního v tom, jak stál, ve způsobu, jakým držel hlavu, v klidných a bezvýrazných rysech jeho širokého obličje s vysedlými lícními kostmi, v pečlivém účesu krátkých, bronzově se lesknoucích vlasů uhlazených nazad, právě v tom, co jej odlišovalo od rodilých Pozemšťanů.

Baley se k němu nemotorně přiblížil a pronesl nevzrušeně: "Jsem detektiv Eliáš Baley, policejní úředník města New Yorku, kategorie C 5."

Ukázal svůj doklad a pokračoval.

"Dostal jsem příkaz, abych se setkal s R. Daneelem Olivawem na cestě vedoucí do Vesmírného Města." Pohlédl na hodinky. "Přišel jsem trochu dřív. Bylo by možné ohlásit, že jsem tady?"

Nemohl se ubránit záchvěvu chladu, který ho prostoupil. Byl celkem zvyklý na modely pozemských robotů. Vesmírní roboti se budou od nich lišit. Nikdy se s žádným nesešel, ale na Zemi se šířily strašlivé zvěsti o úžasných a hroživých robotech, pracujících nadlidským způsobem na dalekých, zářivých Vnějších Světech. Uvědomil si, že skřípe zuby.

Vesmířan, který ho zdvořile vyslechl, pravil: "To není třeba. Čekám na vás."

Baleyho ruka se automaticky zvedla, pak klesla. Nedostal ze sebe jediné slovo. Řeč mu zamrzla. Vesmířan řekl:

"Představím se vám. Jsem R. Daneel Olivaw."

"Vy? Nemýlím se? Myslel jsem, že prvé písmeno..."

"Souhlasí. Jsem robot. Neřekli vám to?"

"Ano, řekli." Baley si vlhkou pravicí uhladil vlasy, které to nepotřebovaly.

Pak mu ji podal. "Promiňte, pane Olivawe, nevím, na co jsem myslel. Těší mě. Jsem Eliáš Baley, váš spolupracovník."

"Výborně." Robotova ruka uchopila jeho ruku, zmáčkla ji přátelsky mírným stiskem a potom povolila. "Zdá se mi však, že jste zmaten. Mohu vás požádat, abyste byl vůči mně zcela upřímný? Ve vztahu, jako je náš, je nejlepší znát pokud možno nejvíce fakt. A v mém světě máme zvyk, že se kolegové oslovují křestním jménem."

Doufám, že to neodporuje vašim zvykům?"

"Rozumějte, všechno je v tom, že jako robot nevypadáte," řekl Baley zoufale.

"A to vás znepokojuje?"

"Asi by nemělo, Da... Daneeli. Jsou ve vašem světě všichni takoví jako vy?"

"Jsou jednotlivé rozdíly, Eliáši, jako u lidí."

"Naši vlastní roboti... Na nich se dá poznat, že to jsou roboti, rozumíte. Vy vypadáte jako Vesmířan."

"Ach tak. Očekával jste nějaký hrubý model a teď jste překvapen."

Nicméně je zcela logické, že naši lidé v tomto případě vybrali robota se zřetelnými lidskými rysy, aby nedošlo k nepřijemnostem.

Není to správné?"

Jistě to správné bylo. Robot, jež by bylo možno lehce poznat a jenž by se potuloval po městě, by se brzy dostal do nesnáží.

"Ano," přisvědčil Baley.

"Tak pojďme, Eliáši."

Vydali se nazpět k expresní dráze. R. Daneel pochopil účel zrychlujících se pásů a pohyboval se po nich velmi obratně.

Baley, který zpočátku svou rychlost přizpůsoboval, musel nakonec celý rozmrzlý hodně přidávat.

Robot mu stačil. Vypadal, jako by mu to nedělalo problém. Baleyho napadlo, zda se robot nepohybuje náhodou schválně pomaleji.

než by byl schopen. Dostal se k nekonečné řadě vozů expresní dráhy a bez námahy se vyšplhal nahoru. Robot to udělal po něm.

Baley celý zčervenál. Polkl dvakrát a řekl: "Zůstanu tady s vámi."

"Tady?" otázal se robot, jemuž hluk a trhavý pohyb vozu nevadil.

"Je snad moje informace špatná? Sdělili mi, že kategorie C 5 dává za určitých podmínek právo na místo v horní části."

"Máte pravdu. Já tam můžu, ale vy ne."

"Proč tam já nemohu s vámi?"

"Musel byste mít C 5, Daneeli."

"To vím."

"Vy nejste v C 5."

Hovořilo se tu obtížně. Hvízdavé tření vzduchu bylo v dolní méně chráněné části mnohem hlučnější a Baley se přirozeně snažil nemluvit nahlas.

"Proč bych neměl být v C 5?" řekl R. Daneel. "Spolupracuji s vámi, a proto mám tutéž hodnot. Dali mi tohle."

Z kapsičky u košile vyndal opravdovou čtvercovou průkazku.

Zněla na jméno Daneel Olivaw, bez výmluvného písmene R. V kategorii C 5.

"Pojďme tedy nahoru," řekl Baley odevzdaně.

Posadil se, pohled upřený rovně dopředu, zlobil se sám na sebe a plně si uvědomoval přítomnost robota vedle sebe.

Podruhé se dal doběhnout. Poprvé nepoznal, že R. Daneel je robot. Teď nepřišel na to, že R. Daneel musí mít logicky kategorii C 5.

Nepodobal se totiž žádnému slavnému detektivovi. Bylo možné ho překvapit, nedovedl skrývat své pocity, neuměl se donekonečna přizpůsobovat a vždy na něm byly patrné jeho myšlenkové pochody.

Nikdy si nenamlouval, že je dokonalý detektiv, ale až dosud toho nikdy nelitoval.

Ale začal toho litovat, když si uvědomil, že R. Daneel podle všeho takový je, že dokonce takového detektiva přímo ztělesňuje.

Musel takový být. Byl to robot.

Baley začal hledat pro sebe omluvy. Zvykl si na takové roboty, jako byl R. Sammy v jeho kanceláři. Očekával nějakou stvůru s pleť z tvrdého a hladkého plastiku, téměř mrtvolně bledou. Očekával hloupý výraz nevěrohodně stále dobré nálady. Očekával trhavé, mírně nejisté pohyby.

R. Daneel nic takového nepředstavoval.

Baley se odvážil pohlédnout po straně rychle na robota. R.

Daneel se otočil zároveň, jejich pohledy se setkaly a on vážně pokývl hlavou. Jeho rty se pohybovaly přirozeně, když mluvil, a nezůstávaly prostě pootevřené jako u pozemských robotů. V ústech byl vidět pohybující se jazyk.

Proč si tak klidně sedí? pomyslel si Baley. Vždyť to pro něj musí být něco úplně nového. Hluk, světla, lidské davy.

Baley vstal, prošel kolem R. Daneela a řekl: "Pojďte se mnou!"

Vystoupili z expresu přes zpomalující se pásy.

Proboha, co vlastně řeknu Jessii? pomyslel si Baley.

Příchod robota mu tu myšlenku zaplašil z hlavy, ale teď se mu vracela s nepříjemnou naléhavostí, čím víc se přibližovali k místnímu spojení, jež vedlo do středu sekce Dolní Bronx.

"Víte, Daneeli, tohle všechno je jediná stavba," řekl. "To, co vidíte, je celé město. Žije v něm dvacet miliónů lidí. Expresní dráha jezdí nepřetržitě, ve dne v noci, rychlostí šedesáti mil v hodině. Měří celkem dvě stě padesát mil vedle stovek mil místních spojení."

Za chvíli, pomyslel si Baley, začnu vypočítávat, kolik tun kvasinek denně vyrobí New York a kolik kubíků vody vypijeme a kolik megawattů za hodinu vyrobí atomové elektrárny.

"Tyto a některé další údaje jsem se dozvěděl při své instruktáži."

řekl R. Daneel.

To zřejmě asi znamená potraviny, pití a také energetický stav, pomyslel si Baley. Proč se pokoušet udělat dojem na robota?

Byli na 182. Východní ulici a zbývalo jen necelých dvě stě yardů ke zdvižím, které krmí ty ocelové a betonové plástve s byty.

mezi nimiž je i jeho vlastní.

Právě chtěl říct: Tudy! když ho zastavil shluk lidí, shromážděný před jasně osvětleným vchodem do jednoho z četných obchodů s drobným prodejem, které hustě vyplňovaly dolní patra této sekce.

Zeptal se nejbližší osoby obvyklým úředním tónem: "Co se tady děje?"

Člověk, kterého oslovil a který stál na špičkách, odpověděl: "Ať visím, jestli něco vím. Právě jsem přišel."

Jiný člověk řekl rozčileně: "Zaměstnávají tam ty všivácké roboty. Možná že je teď vyhodí."

Kamaráde, já bych je nejradši rozmontoval."

Baley se nervózně podíval na Daneela, ten však ničím nedával najevo, zda význam těch slov pochopil nebo zda je vůbec zaregistroval.

Baley vnikl do davu.

"Místo tady! Místo! Policie!"

Vpustili je. Baley zaslechl za sebou: "... rozmontoval. Šroub za šroubem. Pomalu je vykuchat podle svárů..." A kdosi se tomu hlučně zasmál.

Baleymu trochu ztvrdly rysy. Město sice dospělo na vrchol své výkonnosti, leč kladlo na své obyvatele určité požadavky. Žádalo na nich přísný životní řád pod důkladnou vědeckou kontrolou. Některé ty důmyslné zákazy nebyly k ničemu.

Měl ještě v paměti povstání proti bariéře.

Důvody k povstání proti robotům jistě existovaly. Lidé, kteří se po dřině trvajícím polovinu života dostali znenadání na dlažbu a zůstal jim jen výhled na beznadějně životní minimum, si nedokázali střízlivě rozvážit, že vina není na robotech.

Proti jednotlivým robotům se alespoň dalo zaútočit.

Ale nikdo nemohl zaútočit proti takzvané "vládní politice" anebo proti heslu jako "S prací robotů k vyšší produktivitě".

Vláda to označovala za potíže růstu. Na znamení politování potřásla svou kolektivní hlavou a ujistila každého, že se celá věc po určité nutné době urovná a že se pro všechny otevře nový a lepší život.

Jak postupovalo znehodnocování člověka, tak se šířilo středověkářství.

Lidé propadali zoufalství a dostávali se na hranici mezi pocitem zmaru a touhou ničit, na tu hranici, která se dá velmi snadno překročit.

V takové chvíli již pouhé minuty mohou rozhodovat o tom, zda se vyhrocené nepřátelství davu promění v krvavý výbuch a ničení.

Baley si zoufalerazil cestu ke dveřím.

### 3. Příhoda v obchodě s obuví

V obchodě bylo volněji než venku. Vedoucí prozíravě uzavřel vnější dveře, aby zabránil náhodným výtržníkům dostat se dovnitř. A ani ti, o které ve sporu šlo, nemohli odejít, ale to nehrálo roli. Baley otevřel vnější dveře policejním paklíčem. S překvapením zjistil, že R.

Daneel je mu v patách. Robot vytáhl z kapsy vlastní paklíč, menší, lepší a vzhlednější než běžný policejní vzor.

Vedoucí k nim hned přiběhl a sděloval hlasitě: "Pánové, prodavače mi určilo město. Jsem v právu."

V pozadí krámu stáli tři roboti, neohební jak prkna. Šest žen stálo poblíž vnějších dveří.

Baley se zeptal energicky: "Co se tady děje? Proč ten zmatek?"

Jedna z žen pronesla hádavým hlasem: "Přišla jsem si koupit boty. Proč by mě nemohl obsloužit slušný prodavač?"

Její přehnané nalíčení nedokázalo překrýt hněvivý ruměnc, který jí polil tvář.

"Pokud jde o to, obsloužím ji sám," řekl vedoucí, "ale nemůžu obsluhovat všechny, inspektore. Moji lidi nic neprovedli."

Jsou to řádně vedení prodavači. Mám jejich speciální listy a osvědčení...

"Speciální listy!" vykřikla žena. Zasmála se hystericky a otočila se k ostatním. "Slyšíte ho! Nazývá je lidmi! Přeskočilo vám? To nejsou lidi. To jsou ro-bo-ti!" Protahovala jednotlivé slabiky. "A jestli to nevíte, řeknu vám, co dělají. Kradou lidem práci. Proto je vláda chrání."

Pracujou zadarmo, a proto celé rodiny musejí žít v barácích a jíst syrovou kvasinkovou kaši. Slušné rodiny, které se tvrdě dřou. Kdybych já byla šéfem, rozbila bych všechny ro-bo-ty na kusy."

Ostatní mluvily jedna přes druhou a dav těsně před vnějšími dveřmi dělal stále větší hluk.

Baley si uvědomoval, ostře si uvědomoval, že R. Daneel Olivaw stojí po jeho boku. Prohlížel si prodavače. Pocházeli z pozemské výroby a byly to poměrně levné modely. Byli to roboti udělaní k tomu, aby ovládali jen několik jednoduchých úkonů. Ale znali čísla všech druhů bot, jejich ceny, každou velikost na skladě. Mohli sledovat měnící se zásoby skladů pravděpodobně lépe než lidé, protože neměli jiné zájmy. Dovedli správně vypočítat objednávky na další týden. Dovedli vzít míru zákaznickovy nohy.

Jednotlivě neškodní. Jako skupina strašlivě nebezpeční.

Baley souhlasil s onou ženou víc, než by byl pokládal za možné.

Ještě ne před dvěma hodinami. Uvědomoval si přítomnost R.

Daneela a uvažoval, zda by R. Daneel dokázal nahradit obyčejného detektiva C 5. Při tomto pomýšlení mu před očima vyvstala představa baráků. Pocítil chuť syrové kvasinkové kaše. Vzpomněl si na svého otce.

Jeho otec byl nukleární fyzik, jenž zaujímal jedno z nejvyšších míst v městě. V atomové elektrárně však došlo k neštěstí a odpovědnost za ně padla na něj. Přišel o místo. Baley neznal podrobnosti.

Stalo se to, když mu byl rok.

Ale pamatoval se na baráky svého dětství. Na utrpení společného života v podmínkách stěží snesitelných. Na matku se vůbec nepamatoval. Nežila dlouho. Svého otce si vybavoval dobře, člověka bledé tváře, nevrlého a nepřístupného, který občas krátkými, prudkými větami vyprávěl o minulosti.

Otec zemřel, stále společensky deklasován, když bylo Lijemu osm. Mladý Baley a jeho dvě starší sestry se dostali do sirotčince v sekci. Měl jméno Dětský koutek. Bratr z matčiny strany, strýc Boris, byl příliš chudý, aby je před tím ochránil.

A tak pokračoval těžký život. Nebylo snadné vychodit školu, aniž mu výhody plynoucí z otcova společenského postavení usnadňovaly cestu.

A nyní byl uprostřed vznikající vzpoury a rozháněl muže a ženy, kteří se vlastně jen báli, že budou, zároveň se svými drahými, deklasováni tak, jak se to stalo i jemu.

Bezbarvě řekl ženě, která hovořila: "Nevyvolávejte zmatky, paní. Prodavači vám neubližují."

"Bodejť by mi ubližovali," ozvala se žena ječivým sopránem.

"Ani se k tomu nechystají. Myslíte, že bych dovolila, aby se mě dotkli svými hnusnými studenými prsty? Přišla jsem sem a myslela jsem, že se mnou budou jednat jako s lidskou bytostí. Jsem občanka. Mám právo na lidskou obsluhu. A poslyšte, mám dvě děti, které doma čekají na večeři. Nemůžou jít do sekční jídelny beze mě, jako kdyby byli sirotci. Musím se odtud dostat."

"Ale dobře," řekl Baley, který ztrácel trpělivost, "kdybyste se dala obsloužit, už byste byla venku. Vyvolávejte zbytečné potíže.

Pojďte tedy!"

"Nono." Žena se otrásla. "Vy si myslíte, že se mnou můžete mluvit, jako kdybych byla nějaká sprostota? Snad už je čas, aby vláda pochopila, že roboti nejsou na Zemi sami. Jsem pracující žena, mám svoje práva." A tak to mlela stále dál.

Baleyho to znepokojilo a zaskočilo. Situace se mu vymkla z rukou. I kdyby žena projevila souhlas s tím, že se dá obsloužit, dav venku se zdál schopen všeho.

Před výlohou se tlačilo dobře na sto lidí. Během pěti minut, co detektivové vešli do obchodu, se dav ztrojnásobil.

"Co se obvykle dělá v takových případech?" zeptal se znenadáni R. Daneel Olivaw.

Baley téměř nadskočil.

"Za prvé," odpověděl, "tohle není obvyklý případ."

"Co říká zákon?"

"Roboty sem přidělili po právu. Vedou je tu jako prodavače.

Není tu nic nezákonného."

Hovořili polohlasně. Baley se snažil vypadat úředně a přísně.

Olivawův obličej nevyjadřoval jako obvykle nic.

"Potom přikažte té ženě," řekl R. Daneel, "ať se dá obsloužit, nebo ať odejde."

"Máme co dělat s davem, a ne s jedinou ženou. Nemůžeme udělat nic jiného než zavolat pohotovostní četů."

"Nemělo by docházet k tomu, aby občané svým chováním vyžadovali více než jednoho policistu, který by jim nařizoval, co mají dělat," řekl Daneel.

Otočil svou širokou tvář k vedoucímu prodejny.

"Otevřete dveře, pane."

Baley napřáhl ruku s úmyslem chytit R. Daneela za rameno a obrátit ho zase k sobě. Svůj pohyb však zarazil. Kdyby se v takovém okamžiku otevřeně nepohodli dva představitelé zákona, vyloučili by tím jakoukoli možnost pokojného řešení.

Vedoucí protestoval, obrátil se na Baleyho. Baley se jeho pohledu vyhnul.

"Nařizuji vám to jménem zákona," pronesl R. Daneel chladně.

"Město se bude zodpovídat za poškození zboží nebo krámu," zanařikal vedoucí. "Vezměte na vědomí, že to provádím jenom na váš příkaz."

Překážka se otevřela. Muži a ženy pronikli dovnitř. Hlučeli plni uspokojení. Bylo to pro ně vítězství.

Baley o podobných bouřích slyšel. Při jedné dokonce byl. Viděl, jak na tucet rukou zdvihlo roboty, jejich těžké nebránící se trupy šly od jedné paže k druhé. Lidé trhali a kroutili tuto kovovou napodobeninu člověka. Nakonec nadělali z těchto ubohých předmětů plech a dráty. Drahé pozitronické mozky, ten nejdůmyslnější výtvar lidského ducha, si lidé házeli z ruky do ruky jako kopací míč a v několika okamžicích je zničili.

A když se potom s takovou radostí uvolnila vášeň ničit, davy se vrhaly na všechno, co se dalo rozbít.

Roboti v prodejně nemohli o něčem takovém nic vědět, ale když se dav vléval dovnitř, začali kvičet a zvedali ruce před obličej, jako kdyby se primitivně snažili ukrýt. Žena, která celý tento zmatek vyvolala a kterou vyděsilo, do jakých rozměrů se rozrostl, vyrazela těžce: "Tohle ne. Tohle ne."

Klobouk jí spadl do tváře a její hlas se změnil v neartikulované vřeštění.

Vedoucí křičel: "Zarazte je, inspektore, zarazte je!"

R. Daneel promluvil. Bez jakékoliv zjevné námahy byl najednou jeho hlas o mnoho decibelů silnější, než dokáže být hlas lidský.

Již podesáté si Baley pomyslel, on přece není...

"Kdo se ještě hne, bude zastřelen!" zařval R. Daneel.

Kdosi ukrytý vzadu křikl: "Vyhoďte ho!"

Nikdo se však v tom okamžiku ani nepohnul.

R. Daneel vylezl obratně na židli a z ní na výkladní skříň Transtexu.

Barevný osvit, linoucí se štěrbinami polarizované molekulární vrstvy, dodával jeho lhostejné, uhlazené tváři cosi nadpozemského.

Nadpozemského, pomyslel si Baley.

Bylo to jak živý obraz, čekající R. Daneel, hroživě klidná postava.

Pak R. Daneel pronesl ostře: "Říkáte si, tento muž drží jen neutronový bič nebo ochromující zbraň. Když na něj všichni vyrazíme, přemůžeme ho a on zraní nanejvýše jednoho nebo dva, ale i ti budou brzy v pořádku. Mezitím provedeme, co budeme chtít, a naložíme po svém se zákonem."

V jeho hlase nebyla ani tvrdost, ani hněv, ale rozhodná autorita.

Zazníval v něm tón cílevědomého rozkazu.

"Mýlíte se," pokračoval. "To, co držím, není neutronový bič ani to není zbraň. Ale blaster, a to smrtelný. Jsem rozhodnut ho použít a nebudu mířit do vzduchu. Mnoho vás zabiji, než mě chytíte, možná většinu. Myslím to vážně. Anebo tak nevypadám?"

Kolem obchodu vznikl neklid, ale zástup již nerostl. Několik nových zvědavců se zastavilo, jiní odcházeli. Ti, co byli R. Daneelovi nejbliž, zadržovali dech a zoufale se snažili nepropadnout dopředu, neboť je ze zadu tlačil dav.

Žena v klobouku porušila ticho. V náhlém záchvatu pláče zavzlykala: "Chce nás zabít. Já jsem nic neudělala. Ach, pust'te mě odtud!"

Otočila se, ale stála tvář v tvář nehybné stěně namačkaných lidí. Klesla na kolena. Zpětný pohyb v tichém davu zesílil.

R. Daneel seskočil z výkladní skříně a řekl: "Půjdu nyní ke dveřím. Zastřelím každého muže nebo ženu, jestli se mě dotkne. Až budu u dveří, zastřelím každého, kdo tu nebude mít co dělat. Tato žena..."

"Ne, ne," vzlykala žena v klobouku, "říkám vám, že jsem nic neprovedla. Nemyslela jsem nic zlého. Nechci žádné boty. Chci se jen vrátit domů."

"Tahle žena," pokračoval R. Daneel, "zde zůstane. Bude obsloužena."

Udělal krok dopředu.

Dav mu němě zíral do tváře. Baley zavřel oči. Není to moje chyba, myslel si zoufale. Tady se bude zabíjet a vznikne tu nejhroznější zmatek, ale to oni mi vnutili robota za partnera. To oni mu dali tutéž pravomoc.

Nikam to nepovede. Nebude to stačit. Nevěřil tomu. Mohl hned na začátku R. Daneela zarazit. Mohl kdykoliv přivolat vůz s pohotovostí.

Přenechal R. Daneelovi odpovědnost, která ležela na něm samém, a měl z toho pocit zbabělé úlevy. Když se pokoušel přiznat sám sobě, že to byla osobnost R. Daneela, která prostě ovládla situaci, pocítil náhle, že sám sebou pohrdá.

Robot, který ovládá...

Neslyšel už žádný nezvyklý hluk, pokřik nebo nadávky, náрек nebo volání. Otevřel oči.

Dav se rozcházel.

Vedoucí prodejny se uklidňoval, upravoval si pomačkaný kabát, uhlazoval vlasy a mumlal hroživé výhrůžky rozcházejícímu se zástupu.

Venku dozněl vysoký hvizd pohotovostního vozu. Baley si pomyslel: Samozřejmě, když už je po všem.

Vedoucí ho zatahal za rukáv.

"Inspektore, prosím vás, ať to není ještě horší."

"Už se nic nestane," odpověděl Baley.

Odeslat vůz s policisty bylo snadné. Přijeli, protože dostali zprávy o sročení v ulici. Neznali podrobnosti a na vlastní oči se mohli přesvědčit, že ulice je čistá. R. Daneel ustoupil stranou a nevěnoval sebemenší pozornost tomu, co Baley vysvětloval lidem z pohotovostního vozu. Ten udělal z celé záležitosti bezvýznamnou věc a úplně pomlčel o tom, že se jí účastnil R. Daneel.

Potom vzal R. Daneela stranou.

"Poslyšte," řekl mu, "já vás nechci o nic zkrátit, rozumějte tomu."

"O nic zkrátit? To je nějaké vaše úsloví?"

"Neohlásil jsem vaši účast."

"Neznám všechny vaše zvyky. V mém světě se obvykle hlásí všechno, ale tomu tak možná ve vašem světě není. V každém případě jsme zabránili občanské vzpouře. A o to šlo, nemyslíte?"

"O to? Ale poslyšte." Baley, nucen hněvivě šeptat, se snažil, aby to znělo co nejdůrazněji. "Nikdy to už nedělejte."

"Už nikdy nenaléhat, aby se dodržoval zákon? Když ne tohle, co mám tedy dělat?"

"Neohrožujte už nikdy člověka zbraní."

"Za žádných okolností bych nevystřelil, Eliáš, jak sám dobře víte. Nejsem schopen ublížit člověku. Ale jak jste viděl, nemusel jsem střít. Ani jsem nečekal, že bych musel."

"Měl jste pořádné štěstí, že jste nemusel střít. Podruhé si s tím už nehrajte. Sám jsem je mohl zaskočit, rozumíte..."

"Zaskočit? Co to znamená?"

"Na tom nesejde. Pokuste se to pochopit z toho, co říkám."

Sám jsem mohl použít blaster proti davu. Ale v tomhle případě jsem neměl právo ho použít a vy taky ne. Jistější bylo povolat na místo vozy s pohotovostí než si hrát na hrdiny."

R. Daneel chvíli uvažoval. Pak zavrtěl hlavou.

"Domnívám se, že se mýlíte, kolego Eliáš. V mých informacích o hlavních povahových vlastnostech Pozemšťanů se zdůrazňuje, že na rozdíl od lidí z Vnějších Světů jsou odmalíčka vedeni k tomu, aby se podřizovali autoritě. Zřejmě to přináší váš způsob života. Jak jsem se přesvědčil, úplně stačil jediný člověk, který prokázal dostatečně pevnou autoritu. Vaše vlastní přání povolat pohotovostní vozy představovalo ve skutečnosti jenom výraz vaší téměř instinktivní touhy, aby odpovědnost přešla z vašich rukou na nějakou vyšší autoritu.

V mém vlastním světě, to musím přiznat, by to, co jsem udělal, bylo naprosto neospravedlnitelné."

Baleyho obličej zrudl zlostí.

"Kdyby byli poznali, že jste robot..."

"Věděl jsem jistě, že to nepoznají."

"V každém případě si pamatujte, že jste robot. Nic víc než robot.

Jenom robot. Jako ti prodavači v obchodě."

"Ale to je zcela jasné."

"A nemáte nic lidského." Baley pocítil, že se stal proti své vůli krutým.

R. Daneel o tom uvažoval. Řekl: "Rozdíl mezi člověkem a robotem není možná tak významný jako rozdíl mezi inteligencí a hloupostí."

"Možná ve vašem světě," řekl Baley, "ale ne na Zemi." Pohlédl na hodinky a nemohl ani uvěřit, že má hodinu a čtvrt zpoždění. Ve vyprahlém hrdle cítil bolest, když pomyslel, že R. Daneel vyhrál první kolo, že vyhrál tam, kde on sám zůstal bezmocný.

Myslel na mladého Vincenta Barretta, chlapce, kterého nahradil R. Sammy. A na sebe sama, Eliáše Baleyho, jehož by mohl nahradit R. Daneel. Jeho otce alespoň vyhodili kvůli neštěstí, při němž došlo k tomu, že byli zabiti lidé. Snad to byla jeho vina, to se Baley nikdy nedověděl. Snad jeho otce propustili proto, aby udělali místo automatickému fyzikovi. Jenom proto. Pro žádný jiný důvod. Proti tomu nemohl nic dělat.

"Pojďme," řekl krátce, "musím vás zavést domů."

"Víte, není správné," řekl R. Daneel, "zlehčovat skutečnost, že inteli..."

"V pořádku," pozvedl svůj hlas Baley. "Tahle záležitost skončila.

Jessie nás očekává." Pustil se k nejbližšímu mezisekčnímu spojovacímu tunelu. "Raději jí zavolám a řeknu, že už jsme na cestě."

"Jessii?"

"Své ženě."

Kčertu, pomyslel si Baley, a v téhle náladě se mám setkat s Jessii.

#### 4. Vstup do rodiny

Bylo to právě její jméno, jež poprvé přivedlo Eliáše Baleyho k Jessii. Setkal se s ní na vánočním večírku v sekci roku '02 u sklenice punče. Právě ukončil svá studia, dostal první práci v městě a nastěhoval se do sekce. Bydlel v jedné ze svobodáren ve středisku 122 A.

Nebyla to špatná svobodárna.

Jessie nabízela punč. "Jsem Jessie," pravila. "Jessie Navodny.

Vás neznám."

"Baley," pravil. "Lije Baley. Právě jsem se nastěhoval do sekce."

Přijal sklenici punče a samozřejmě se usmál. Udělala na něj dojem veselého a přátelského člověka, proto zůstal v její blízkosti. Byl tu nový a člověku je smutno, když je ve společnosti, kde se lidé dávají dohromady, zatímco on k nim nepatří. Později, když se už dost napili, všechno vypadalo mnohem líp.

Zatím zůstal u číše punče, sledoval, jak lidé přicházejí a odcházejí, a zamyšleně usrkaval.

"Pomáhala jsem připravit punč." Dívčin hlas ho vyrušil. "Chcete ještě?"

Baley uviděl, že má sklenku prázdnou, a řekl: "Ano."

Dívka měla oválný obličej, ne však dokonale hezký, hlavně kvůli trochu příliš velikému nosu. Byla oblečena prostě a lokýnky světle hnědých vlasů jí lemovaly čelo.

Připili si dalším punčem a on se cítil líp.

"Jessie," pravil, převaluje jméno na jazyku, "to zní hezky.

Vadilo by vám, kdybych vám tak říkal?"

"Jistěže ne. Jestli chcete. Víte, čeho je to zdrobnělina?"

"Jesiky?"

"To nikdy neuhodnete."

"Na nic jiného nepřijdu."

Zasmála se a řekla vesele: "Moje celé jméno je Jezabel."

Tehdy se probudil jeho zájem. Postavil svou skleničku punče a řekl dychtivě: "Ne, skutečně?"

"Namouduši. To není žert. Jezabel. To je moje plné jméno na všech mých dokladech. Mým rodičům se líbilo, jaký mělo zvuk."

Byla na to jméno hrdá, ačkoliv na světě se málokdo podobal Jezabel méně než ona.

Baley řekl vážně: "Moje jméno je Eliáš. Moje plné jméno, přirozeně."

Nic jí to neřeklo.

"Eliáš byl velký nepřítel Jezabel," pravil.

"Opravdu?"

"Jistě. V bibli."

"Ach? To jsem nevěděla. Není to směšné? Doufám, že se kvůli tomu nestanete mým nepřítelem ve skutečném životě."

Od samého začátku nic takového nepřicházelo v úvahu. Nejprve samo spříznění jejich jmen z ní udělalo něco víc než příjemnou dívku při skleničce punče. Potom shledal, že je plná radosti, že je útlčitná a nakonec i hezká. Zejména se mu líbila její veselost. Jeho vlastní sardonický pohled na život potřeboval protiváhu.

Jessii však jeho protáhlý vážný obličej zřejmě nikdy nevalil.

"Proboha, co na tom, že máte výraz jak kyselý citrón," pravila.

"Vím, že ve skutečnosti takový nejste. Kdybyste byl takový smíšek, jako jsem já, všechno by se rozsypalo, jakmile bychom se jen dostali k sobě. Lije. zůstaňte takový, jaký jste, a pomozte mi udržet se na pevné zemi."

A ona opravdu dokázala podržet Lije Baleyho nad vodou. Podal si žádost o malý byt pro manželský pár a dostal se do seznamu těch, kdo se chtějí ženit. Ukázal jí to a řekl: "Pomohla bys mi, Jessie, abych se dostal ze svobodárny? Nelíbí se mi tam."

Snad to nebyla ta nejromantičtější nabídka k sňatku, ale Jessii se líbila.

Baley si dovedl vzpomenout jenom na jedinou příležitost, kdy Jessie úplně ztratila svou obvyklou veselost, bylo to právě kvůli jmenu.

Stalo se to v prvním roce jejich manželství a oni ještě byli bez děcka. Popravdě se to stalo v tom měsíci, v němž došlo k početí Bentleyho. (Jejich inteligenční stupeň, genetické vlastnosti i Baleyho postavení v úřadě mu dávaly právo mít dvě děti, přičemž prvé mohlo být počato během prvního roku.) Když o tom Baley později přemýšlel, snad právě početí Bentleyho mohlo být příčinou její neobvyklé podrážděnosti.

Jessie trochu těžce nesla neustálé Baleyho přescasy. "Není to nic příjemného," říkala, "když musím jíst každý večer sama v městské jídelně."

Baley byl unaven a neměl náladu. Řekl jí: "Proč sama? Můžeš se tam seznámit s nějakými příjemnými přáteli."

A ona samozřejmě ihned vyjela.

"Myslíš si, Lije Baley, že bych se nemohla líbit?"

Snad to bylo právě proto, že byl unaven. Snad proto, že Julius Enderby, jeho spolužák, postoupil o další stupeň v žebříčku C hodnot, zatímco on ne. Snad to bylo prostě proto, že mu už bylo trochu proti mysli, když se snažila chovat podle jména, které měla, ačkoliv ve skutečnosti taková nebyla, ani nemohla být.

V každém případě odpověděl kousavě: "Předpokládám, že bys mohla, ale myslím si, že to nebudeš zkoušet. Chtěl bych, abys zapoměla na své jméno a abys byla tím, co jsi."

"Budu tím, co se mi zlíbí."

"Dělat ze sebe Jezabel, to nikam nevede. Jestli chceš vědět pravdu, potom to jméno naprosto neznamená to, co si myslíš. Biblická Jezabel byla věrná manželka a dobrá žena, soudíme-li podle jejích osvětlených činů. Neměla milence, jak víme, nebudila pohoršení a nechovala se s nevázanou volností."

Jessie naň zírala naplněná zlostí.

"Tak to není. Slyšela jsem říkat ,namalovaná jako Jezabel'.

Vím, co to znamená."

"Snad si to jen myslíš, ale poslouvej. Když zemřel král Achab, Jezabelin muž, stal se po něm králem jeho syn Joram.

Jeden z jeho armádních velitelů, Jehu, se proti němu vzbouřil a zavraždil ho.

Potom Jehu odjel do Yezre'el, kde sídlila stará královna matka Jezabel.

Když se dověděla o jeho příchodu, pochopila, že to nemůže znamenat nic jiného, než že ji chce zabít. Plna pýchy a odvahy si namalovala obličej a oblékla se do nejlepších šatů, aby ho mohla přijmout jako hrdá, vzdorující královna. On ji svrhl z okna paláce a zabil, ale podle toho, co vím, měla dobrou smrt. A na to lidi narážejí, když hovoří o ,namalované Jezabel', ať už to vědí nebo ne."

Nazítří večer Jessie řekla staženým hlasem: "Přečetla jsem bibli, Lije."

"Cože?" Baleyho to na okamžik skutečně vyvedlo z míry.

"Ty části o Jezabel."

"Ach. Jessie, odpusť, jestli jsem se tě dotkl. Byl jsem hloupý blázen."

"Ne. Ne." Odstrčila jeho ruku od svého pasu a posadila se na gauč, chladná a upjatá, udržujíc od něho odstup. "Je dobře znát pravdu. Nechci se stát směšnou pro svou nevědomost. Tak jsem si o ní přečetla. Byla to špatná žena, Lije."

"Ne, to její nepřítelé napsali ty kapitoly. Nevíme, co si sama myslela."

"Zavraždila všechny boží proroky, kterých se mohla zmocnit."

"Říkají, že to udělala." Baley sáhl do kapsy pro žvýkačku. (V pozdějších letech si to odnavykl, protože Jessie řekla, že se svým dlouhým obličejem a smutným očima se podobá staré utrápené krávkě, přezvukující nedobrou trávu, kterou sice nemůže spolknout, ale zároveň nechce vyplivnout.) "Chceš-li vědět, co si myslela, můžu ti sdělit některé věci, které mluví v její prospěch. Vážila si náboženství svých předků, kteří bydleli v zemi daleko dřív, než přišli Židé. Židé měli vlastního boha, a co víc, byl to zvláštní bůh. Nestačilo jim, že ho uctívali sami. Chtěli, aby ho uctíval každý.

Jezabel byla konzervativní, lpěla na staré víře. I když nová víra měla vyšší morálku, stará víra navzdory všemu poskytovala vyšší citové uspokojení. To, že zabíjela kněze, ji ukazuje jako dítě své doby.

Tenkrát se obvykle takovým způsobem obracelo na pravou víru.

Jestliže jsi četla První knihu Královskou, musíš si pamatovat, že Eliáš (můj tehdejší jmenovec) podstoupil s osmi sty padesáti Baalovými proroky závod, kdo přinese oheň z nebes. Eliáš zvítězil a ihned nařídil všem přihlížejícím, aby poslali osm set padesát baalovců na smrt. A oni to udělali."

Jessie se kousla do rtů.

"Ale co příběh o Nabothově vinici, Lije? Ten Naboth nikomu nepřekážel, až na to, že odmítl prodat svou vinici králi. To Jezabel připravila svědky, aby odpřísáhli a řekli, že Naboth se rouhal, nebo něco takového."

"Prý proklel Boha i krále," řekl Baley.

"Ano. Vzali mu majetek a popravili ho."

"To byla chyba. V moderní době by s Nabothem samozřejmě naložili velmi jednoduše. Kdyby město chtělo jeho majetek nebo kdyby dokonce některý ze středověkých národů chtěl jeho majetek, zbavil by ho majetku soud, v případě nutnosti by ho násilím vystěhoval a zaplatil mu cenu podle svého odhadu. Král Achab takový postup nepoužil.

Přesto Jezabelino řešení bylo špatné. Jedinou její omluvou je to, že Achab byl nemocný a nešťastný a ona cítila, že její láska k manželovi je silnější než ohled na Nabothův prospěch. Snažím se ti povědět, že byla vzorem věrné ženy..."

Jessie se prudce od něho odvrátila, tvář zrudlou hněvem.

"Myslím, že jsi chudák naplněný záští." "

Pohlédl na ni naprosto zmaten.

"Co jsem udělal? Co je ti?"

Beze slova opustila byt a celý večer a polovinu noci strávila v subéterických promítacích sálech, přecházejíc z jedné podívané do druhé, a vyčerpala tak svůj dvouměsíční přiděl zábavy (a přiděl svého muže).

Když se vrátila k Lije Baleymu, neměla mu už co říct.

Baley teprve později, mnohem později pochopil, že zcela zničil jednu velmi důležitou část Jessiina života. Její jméno pro ni znamenalo něco špatného, co bylo plné intrik. Byla to příjemná protiváha k její škrobené, úctyhodné minulosti.

Přinášelo jí sladkou vůni prostopášnosti a to ona milovala.

Ale to bylo pryč. Nikdy už o svém celém jménu nemluvila ani před Lijem, ani před svými přáteli, a pokud Baley věděl, ani sama před sebou. Byla Jessií a začala se tak podepisovat.

Jak dny mijely, začala s ním zase mluvit a po jednom či dvou týdnech se jejich důvěrný vztah stal takovým, jaký byl v minulosti, i se všemi spory, leč žádný nikdy nedosáhl takové ostrosti jako onen osudný rozhovor.

Jen jednou, a to ještě jenom nepřímo, se celé věci dotkla. Byla právě v osmém měsíci těhotenství. Přestala pracovat jako pomocná dietetička v sekční kuchyni A 23, a protože měla plno volného času, na který nebyla zvyklá, bavila se úvahami a připravovala se na narození děcka.

Jednou večer se zeptala: "A co třeba Bentley?"

"Cože, miláčku?" řekl Baley a zvedl oči od hromady práce, kterou si přinesl domů. (S výhledem na to, že brzy přibude nový jedlík, a když Jessie přišla o plat a on neměl žádnou valnou naději na povýšení do samostatné pracovní třídy, musel si nosit práci domů.) "Myslím, kdyby to byl chlapec. Co mu dát jméno Bentley?"

Baley stáhl koutky úst.

"Bentley Baley? Nezdá se ti, že obě jména jsou si příliš podobná?"

"Nevím. Myslím, že to má švih. Ostatně dítě si může vždycky samo vybrat prostřední jméno, až na to bude mít věk."

"Nic proti tomu nemám."

"Určitě? Myslím... že bys třeba chtěl, aby se jmenoval Eliáš?"

"A aby se mu říkalo junior? To se mi nezdá dobrý nápad. Když bude chtít, může později dát jméno Eliáš svému synovi."

"Ještě je tu jedna věc," řekla Jessie a zarazila se.

Po chvíli vzlédl.

"Jaká věc?"

Nepohlédla mu do očí, ale řekla dost naléhavě: "Bentley není biblické jméno, že ne?"

"Není," řekl Baley, "to vím bezpečně."

"Tak to je dobře. Nechtěla bych žádné biblické jméno."

A to byla jediná nářážka, kterou od té doby pronesla až do dne, kdy Baley mířil do svého domova s robotem Daneelem Olivawem, kdy uplynulo víc jak osmnáct let, co se oženil, a kdy jeho syn Bentley Baley (jehož prostřední jméno bylo stále třeba nalézt) překročil již šestnáctý rok.

Baley se zastavil před velkými dvojitými dveřmi, na nichž svítilo velkými písmeny UMÝVÁRNÝ - MUŽI. Menším písmem bylo napsáno PODSEKCE I A - 1E. A ještě menším písmem, těsně nad otvorem zámku, stálo: "Ztrátu klíče hlase ihned v 27-101-51."

Nějaký muž proklouzl kolem nich, zasunul do klíčového otvoru hliníkový hrot a vešel. Dveře za sebou zavřel. Nesnažil se podržet je otevřené Baleymu. Podle zakořeněného zvyku si muži jeden druhého nevšímalí, ať už v umývárkách nebo poblíž nich. Baley si pamatoval jedno z nejzajímavějších důvěrných manželských sdělení, když mu Jessie prozrazovala, že na ženských umývárkách je to zcela jiné.

Říkala vždycky: "Dnes jsem potkala v umýárně Josefinu Greelovou a ta říkala..."

Občanské povýšení, které Baleyovým dovoľovalo používat malé umyvadlo v jejich ložnici, přineslo hlavně tu nepříjemnou věc, že Jessiiny společenské vztahy utrpěly.

"Prosím vás, Daneeli, počkejte tady," řekl Baley, aniž se snažil zastřít svoje rozpaky.

"Chcete se umýt?" otázal se R. Daneel.

Baley se zachvěl nevolí a pomyslel si: Ztracený robot! Když ho poučili o všem, proč ho taky nepoučili o dobrém chování? Budu odpovědný za to, až něco takového řekne někomu jinému.

"Osprchuju se," řekl. "Večer je plno. Potom ztrácím čas. Když to udělám nyní, budeme mít celý večer pro sebe."

Tvář R. Daneela nabrala svůj přemýšlivý výraz.

"Patří to ke společenským zvykům, abych počkal venku?"

Baley ho rozpaky vzrostly.

"Snad nemáte důvod, snad opravdu nemáte důvod, abyste tam šel."

"Ach, rozumím vám. Ano, přirozeně. Ale přesto, Eliáš, mám hrozně špinavé ruce a musím si je umýt."

Ukázal své dlaně, napřáhl je před něj. Byly růžové a baculaté, s opravdovými rýhami. Měly všechny známky vynikající a pečlivé odborné práce a byly docela čisté.

Baley řekl: "Víte, máme umyvadlo v bytě."

Řekl to jen tak. Vychloubat se před robotem nemělo smysl.

"Děkuji vám za laskavost. Nicméně myslím, že bude celkem výhodnější, když použiji tohoto místa. Jestliže mám žít s vámi Pozemšťany, bude daleko lepší, když si osvojím co možná nejvíc vašich způsobů a zvyků."

"Pojďte tedy."

Jasná veselost vnitřku byla v ostrém protikladu se strohou užítkovostí velké části města, leč Baley si tentokrát tento dojem ani neuvedomil. Zašeptal Daneelovi: "Bude mi to trvat asi půl hodiny. Počkejte na mě."

Již na odchodu dodal: "Nemluvte na nikoho a nedívejte se na nikoho. Ani slovo, ani pohled! To je zvyk!"

Rychle se rozhlédl, aby se přesvědčil, že si nikdo jejich rozhovoru nepovšiml a že nikde nevidí projevy rozhořčení. V této předsině naštěstí nikdo nebyl, koneckonců to byla pouze předsině.

Vešel rychle dovnitř, měl slabý pocit špinavosti, prošel společnými umývárny až do soukromých koupelen. Asi před pěti lety mu jednu přidělili, dost prostornou, aby se do ní vešla sprcha, pračka a ostatní nutné vybavení. Dokonce tam byla malá obrazovka, takže si mohl pustit zprávy.

"Jako doma mimo domov," zažertoval, když ji poprvé použil.

Nyní se však často sám sebe tázal, jak by vydržel návrat do někdejšího spartánského života se společnými umývárny, kdyby o svou výsadu přišel.

Stiskl knoflík, který uvedl do provozu pračku, a ihned se rozsvítila hladká stěna měřiče.

R. Daneel stále trpělivě čekal, dokud se Baley neobjevil, vydrhnut od hlavy k patě, v čistém prádle a v nové košili, vrchovatě naplněnou mnohem příjemnějšími pocity.

"Žádné obtíže?" zeptal se ho Baley, když vyšli za dveře a mohli už hovořit.

"Vůbec žádné, Eliáš," řekl R. Daneel.

Jessie je očekávala u dveří a neklidně se usmívala. Baley ji políbil.

"Jessie," zamumlal, "to je můj kolega Daneel Olivaw."

Jessie mu podala ruku, kterou R. Daneel stiskl a potom pustil.

Obrátila se ke svému manželovi, potom se podívala plaše na R. Daneela.

"Posadíte se, pane Olivawe," řekla. "Musím s manželem promluvit o rodinných věcech. Bude to jen chvilka. Doufám, že vám to nebude vadit."

Její ruka spočinula na Baleyho rukávu. Odešel s ní do vedlejší místnosti.

Vyrazila ze sebe rychle šeptem: "Vid', že nejsi zraněn? Měla jsem takový strach, když se ozvalo to hlášení."

"Jaké hlášení?"

"Vysílali to asi před hodinou. Že došlo k výtržnosti v prodejně obuvi. Řekli, že ji zarazili dva detektivové. Věděla jsem, že jedeš domů s kolegou, událo se to právě v naší podsektě, a právě když jsi jel domů, a tak jsem si řekla, že to chtějí zlehčit a že..."

"Prosím, Jessie. Vidiš, že jsem naprosto v pořádku."

Jessie se stěží ovládla. Pravila nejistě: "Tvůj kolega není z tvého oddělení, že ne?"

"Ne," řekl Baley zdrceně. "Je to... naprostý cizinec."

"Jak se k němu mám chovat?"

"Jako ke každému jinému. Je to prostě můj kolega, nic víc."

Řekl to tak nepřesvědčivě, že se Jessii zúžily její bystré oči.

"Stalo se něco?"

"Nic. Pojď, vraťme se do pokoje. Vypadalo by to divně."

Lije Baley pocítil slabou nejistotu, která se týkala bytu. Až do této chvíle žádné pochyby neměl. Popravdě byl na něj vždy hrdý. Měl tři velké místnosti. Obývací například měl plochu patnáct na osmáct stop. V každé místnosti byl výklenek na skříň. V samé blízkosti vedlo jedno z hlavních ventilačních potrubí. Jen někdy bylo zdrojem nevelkého hluku, ale zajišťovalo dokonale kontrolovanou teplotu a dobrý vzduch. Nadto nebyly daleko jejich umývárny, což představovalo velké pohodlí.

Ale před tímto stvořením ze vzdálených světů, jež sedělo uprostřed pokoje, Baley pojednou pocítil nejistotu. Byt vypadal průměrně a jakoby těsný.

Jessie řekla s trochu násilnou veselostí: "Už jste s panem Olivawem jedli, Lije?"

"Víš vlastně," řekl Baley rychle, "Daneel s námi jíst nebude."

Ale já bych si přesto něco vzal."

Jessie to přijala klidně. Co se zavedla tak přísná kontrola zásob a co se přiděly snížily víc než kdykoliv předtím, patřilo k dobrým způsobům odmítat cizí pohoštění.

"Doufám, pane Olivawe," pravila, "že nás omluvíte, když se najíme. Lije, Bentley a já jíme obvykle v městské jídelně. Je to mnohem výhodnější a mají tam větší výběr, a mezi námi, víte, jsou tam taky větší porce. Ale Lije a já smíme jíst třikrát týdně v našem bytě, když chceme - Lijemu se docela daří v úřadě a naše postavení je opravdu pěkné - a tak jsem si řekla, že si při téhle příležitosti, kdybyste se chtěl připojit, uděláme malou soukromou slavnost, ačkoliv z druhé strany se domnívám, že lidi, co své soukromé výsady přehánějí, víte, jsou trochu antisociální."

R. Daneel zdvořile naslouchal.

Baley řekl, provázeje svá slova hlasitým lusknutím prstů: "Jessie, mám hlad."

R. Daneel se otázel: "Porušil bych společenský zvyk, paní Baleyová, kdybych vám říkal křestním jménem?"

"Ale ne, samozřejmě že ne!" Jessie prostřela na stůl, který vykloupila ze zdi, a v ústřední prohlubni na jeho desce zapojila ohřívač talířů. "Jen se nerozpakujte, a když chcete, říkejte mi Jessie... ach..."

Daneeli." Zasmála se čtverácky.

Baley ztrácel klid. Situace se zřejmě zhoršovala. Jessie pokládala R. Daneela za člověka. Možná se neudrží a bude o něm vykládat v ženských umývárkách. Vypadal docela dobře i se svým prkenným chováním a Jessie se líbila jeho uctivost. Bylo to vidět na první pohled.

Baley myslel na to, jaký dojem udělala Jessie na R. Daneela.

Během osmnácti let se příliš nezměnila, alespoň ne v očích Lije Baleyho.

Přirozeně že zesílila a její zjev ztratil hodně ze své mladistvé svěžesti. Měla vrásky kolem ústních koutků a trochu ztěžklé tváře.

Účesy si dělala mnohem usledjší a hněd' jejích vlasů oproti dřívějšímu vybledla.

Ale o tohle všechno nejde, myslel si Baley zachmuřeně. Ženy na Vnějších Světech byly vysoké, štíhlé a důstojné jako muži. Takové alespoň vypadaly ve filmech, a takový tedy musí být ženský typ, který vyhovuje R. Daneelovi.

Leč Jessiiny řeči, její výraz či to, že se dotkla jeho jména, jako by na R. Daneela ani nepůsobilo. Právil: "Jste si jista, že je to správné? Jméno Jessie vypadá jako zdobné. Snad je mohou používat jenom ti, kdo patří do kruhu vašich přátel, a pro mne by se víc slušelo, abych používal vašeho celého jména."

Jessie právě sundávala izolační obal z jídla určeného k večeři, hlavu sklopenou.

"Prostě Jessie," řekla ostře. "Každý mi tak říká. Jiné jméno nemám."

"Dobře, Jessie."

Otevřely se dveře a do místnosti vklouzl mládenec. Jeho zrak téměř ihned padl na R. Daneela.

"Táti?" řekl chlapec nejistě.

"Můj syn Bentley," pravil Baley tichým hlasem. "Bene, to je pan Olivaw."

"To je tvůj spolupracovník, ne, tati? Těší mě, pane Olivawe."

Benovy zraky se rozšířily a rozzářily. "Řekni, táti, co se stalo dole v tom obuvnictví? Ve zprávách říkali..."

"Teď se mě na nic neptej, Bene," přerušil ho Baley ostře.

Bentley protáhl obličej a podíval se na matku, která ho postrčila na jeho místo.

"Udělal, co jsem ti řekla?" otázala se, když se posadil. Pohladila ho něžně po vlasech. Měl je tmavé po otci a také zřejmě bude mít otcovu výšku, ale vše ostatní bylo její. Měl Jessiin oválný obličej, její světle hnědé oči a jako ona sklon k tomu nebrat život příliš vážně.

"Jistě, mami," řekl Bentley a předklonil se trochu, aby uviděl do dvojité misky, z níž unikala voňavá pára. "Co bude k jídlu? Snad ne zas kvastelecí, mami? Ne, mami?"

"Kvastelecí není nic špatného," řekla Jessie a sevřela rty. "Tady jez, co dostaneš, a bez všech připomínek."

Samozřejmě že zase měli umělé kvastelecí.

Baley se posadil na své místo. Také by byl dal přednost něčemu jinému před kvastelecím s jeho ostrou vůní a příchutí, která zůstávala v ústech, ale Jessie mu předtím celou věc vysvětlila.

"Víš, to já prostě nemůžu, Lije," pravila. "Žiju v těchto místech celý den a nemůžu si udělat nepřítele, protože pak by se tu život nedal snést. Lidi vědí, že jsem byla zaměstnaná jako pomocná dietetička, a kdybys si každý druhý týden nosila domů maso nebo kuře, když v našem patře kromě nás snad nikdo jiný nemá právo jíst doma, dokonce ani v neděli, řekli by, že mám protekci nebo přátele v přípravě."

Byly by z toho jen řeči a já bych nemohla ani vystrčit nos ze dveří nebo jít klidně do umývárny. Mimoto kvastelecí a protozelenina jsou výborné. Je to dokonale vyvážená potrava, stravitelná beze zbytků, navíc má plno vitamínů a minerálů potřebných pro zdraví, a kuřat můžeme mít, co budeme chtít, v kuřecí úterky ve veřejné jídelně."

Baley to uznal. Bylo tomu tak, jak Jessie říkala. Hlavní otázkou života je mít co nejméně třenic s množstvím lidí, kteří člověka obklopují. Přesvědčit Bentleyho bylo trochu těžší. Při této příležitosti řekl: "Podívej, mami, proč nemůžu použít tátův lístek a sám se najíst v jídelně? Bylo by to stejně rychle."

"Co tě napadá, Bentley," řekl Baley s nervózním zachvěním v hlase.

Bentley s nešťastným výrazem pokrčil rameny.

Z druhé strany pokoje se náhle ozval R. Daneel: "Směl bych si s dovolením rodiny prohlédnout během jídla videokazety?"

"Ale přirozeně," řekl Bentley a vyklouzl od stolu. V tváři mu seděl výraz živého zájmu. "Patří mně. Půjčil jsem si je ze školní knihovny na zvláštní povolení. Půjčím vám svou prohlížečku. Je výborná."

Tatínek mi ji dal k narozeninám."

Přinesl ji R. Daneelovi a zeptal se: "Zajímají vás roboti, pane Olivawe?"

Baley upustil lžici a shýbl se pro ni.

"Ano, Bentley," odpověděl R. Daneel, "dost mě zajímají."

"Takže tohle se vám bude líbit. Je to všechno o robotech. Chci o nich napsat školní práci, tak hledám materiál. Je to velmi složitý námět," dodal důležitě. "Já osobně jsem proti nim."

"Posaď se, Bentley," řekl Baley zoufale, "a neobtěžuj pana Olivawu."

"On mě neobtěžuje, Eliáš. Jindy si s tebou rád o tomto námětu promluví, Bentley. Dnes večer budu mít spolu s tvým otcem plno práce."

"Děkuju, pane Olivawe."

Bentley si sedl na své místo, vyslal k matce pohled plný nechuti a nabral si vidličkou kus měkkého narůžovělého

kvastelecího.

Baley uvažoval. Dnes večer plno práce?

Nato si s úlekem vzpomněl na svůj úkol. V mysli mu vytanul Vesmířan ležící mrtev ve Vesmírném Městě a uvědomil si, že se už několik hodin zabývá svými vlastními starostmi a že úplně zapomněl na holou skutečnost vraždy.

## 5. Rozbor vraždy

Jessie se s nimi rozloučila. Měla na sobě jednoduchý klobouk a kabátek z umělé látky.

"Omluvte mě, pane Olivawe. Vím, že máte s Lijem projednat mnoho věcí."

Strkala před sebou syna a otvírala dveře.

"Kdy se vrátíš, Jessie?" zeptal se Baley.

Zarazila se.

"Kdy se mám vrátit?"

"Ale... Nemusíš být celou noc pryč. Můžeš přijít jako vždycky?

Kolem půlnoci." Podíval se tázavě na R. Daneela.

R. Daneel přikývl.

"Lituji, že vás vyháním z vašeho domova."

"Ach, tím se netrapte, pane Olivawe. Nevyháníte mě. Bývám obvykle venku s přítelkyněmi. Pojd', Bene."

Chlapec se vzpíral.

"Ale proč mám vlastně jít pryč? Nebudu jim vůbec překážet.

Nesmysl!"

"Teď udělej, co ti říkám!"

"Dobrá. Proč tedy nemůžu jít s tebou na promítání?"

"Protože jdu s přáteli a ty máš něco jiného."

Dveře se za nimi zavřely.

A nyní přišel ten okamžik. Baley ho ve své mysli odsouval co nejdál. Myslel si: Nejdřív jsem se měl sejít s robotem a zjistit, co je zač. Potom jsem se měl s ním odebrat domů. A nato zasednout k jídlu.

Ale nyní to všechno je pryč a nic se už nedá odkládat. Konečně došlo na otázku vraždy, mezihvězdných komplikací a možnosti být povýšen, nebo upadnout v nemilost. A on nevěděl, jak jinak začít než požádat robota o pomoc.

Bezmyšlenkovitě jezdil prsty po stole, který nikdo nevrátil na jeho místo ve zdi.

"Jak jsme zajištěni před odposloucháváním?" zeptal se R.

Daneel.

Baley překvapeně vzhlédl.

"Nikoho nenapadne poslouchat, co se děje v sousedním bytě."

"U vás není zvyk poslouchat u dveří?"

"To se prostě nedělá, Daneeli. Mohl byste stejně dobře předpokládat... třeba... že by vám koukali do talíře, právě když jíte."

"Nebo že by se spáchala vražda?"

"Cože?"

"Zabíjet není vašim zvykem, nebo je, Eliáš?"

Baley pocítil, jak se ho zmocňuje hněv.

"Pohleďte, jestliže máme spolupracovat, nesmíte napodobovat tu vaši vesmířanskou nadutost. To není z vás, R.

Daneeli." Nemohl si odepřít, aby nezdůraznil to R.

"Promiňte, jestli jsem se dotkl vašich citů, Eliáš. Měl jsem jen v úmyslu ukázat, že jestliže se dá předpokládat, že lidská bytost navzdory svým zvykům je někdy schopna spáchat vraždu, mohla by stejně dobře porušit zvyk a dopustit se mnohem menšího prohřešku, jako třeba špehovat sousedy."

"Byt je dostatečně izolován," dodal Baley, stále zamračený.

"Slyšel jste snad něco z obou vedlejších bytů? Ani oni neslyší nás. A kromě toho, proč by si někdo měl myslet, že se tady děje něco důležitého?"

"Nepodceňujme nepřitele."

Baley pokrčil rameny.

"Pusťme se do toho. Moje informace je stručná, takže mi nedá moc práce, abych vám ji sdělil. Vím, že muže, který se jmenuje Roj Nemennuh Sarton, občana z planety Aurora a obyvatele Vesmírného Města, zavraždila neznámá osoba nebo neznámé osoby. Pochopil jsem, že podle názoru Vesmířanů tu nejde o událost bez hlubších souvislostí. Mám pravdu?"

"Úplně máte pravdu, Eliáš."

"Spojuji to s nedávnými pokusy zvrátit návrh, který prosazují Vesmířani, přetvořit nás v rovnoprávnou společnost lidí a robotů podle vzoru Vnějších Světů a prohlašují, že vraždu provedla dobře organizovaná teroristická skupina."

"Ano."

"Dobrá. Začneme tedy takto. Je tvrzení Vesmířanů oprávněné?

Proč by vraždu nemohl spáchat osamocený fanatik? Na Zemi jsou silné nálady proti robotům, ale nejsou tu organizované skupiny, které by vyhlášovaly násilí za svůj program."

"Nikoliv otevřeně, to snad ne."

"Dokonce i tajná organizace zaměřená na ničení robotů a továren na roboty by asi měla dost rozumu, aby pochopila, že nejhorší věc, kterou by mohla provést, by bylo zavraždit Vesmířana. Mnohem přijatelnější se zdá, že šlo o čin nějaké

pomatené myslí."

R. Daneel pozorně naslouchal. Potom řekl: "Myslím, že počet pravděpodobností převažuje v neprospěch teorie o fanaticovi. Osoba, jež byla zavražděna, byla příliš dobře vybrána, a také doba, v níž byla zavražděna, příliš dobře určena, aby se tak promyšlený čin dal přisoudit někomu jinému než organizované skupině."

"Potom ovšem máte víc informací než já. Vyklopte je!"

"Vaše výrazy jsou nejasné, leč domnívám se, že vám rozumím."

Budu vám muset objasnit něco z pozadí celé věci. Vesmírné Město, Eliáš, pokládá vztahy se Zemí za zcela neuspokojivé."

"Neurvalé," zamumlal Baley.

"Dověděl jsem se, že když bylo založeno Vesmírné Město, většina našich lidí měla za jisté, že Země je ochotna přijmout spojenou společnost, která se tolik osvědčila na Vnějších Světech. A po prvních nepokojích jsme se domnívali, že jde jenom o to, aby vaši lidé překonali první otřes, jež přivodila tato novota."

Potom se ukázalo, že tomu tak není. Dokonce přes spolupráci s pozemskou vládou a s většinou správ různých měst odpor stále trval a postup byl velmi pomalý. To přirozeně byla věc, která vyvolávala u našich lidí velikou starost."

"Předpokládám, že jen z ryzí lásky k člověku," poznamenal Baley.

"Ne zcela," odpověděl R. Daneel, "i když je od vás hezké, že tomu přikládáte tak čestné pohnutky. Všichni jsme společně přesvědčeni, že zdravá a zmodernizovaná Země by byla ku prospěchu celé Galaxie. Alespoň lidé ve Vesmírném Městě si to myslí. Ale musím přiznat, že na Vnějších Světech jsou silná hnutí proti."

"Cože? Neshody mezi Vesmířany?"

"Jistě. Někteří se domnívají, že zmodernizovaná Země by se stala Zemí nebezpečnou a imperialistickou. To se říká zejména mezi obyvateli starších světů, kteří jsou Zemí bliž a závažnější důvody jim nedávají zapomenout na několik počátečních století meziplanetárních styků, kdy Země politicky i hospodářsky kontrolovala jejich světy."

Baley vzdychl: "Stará historie. Skutečně jsou znepokojeni? Pořád nás napadají za věci, které se staly před tisíci lety."

"Lidé," pravil R. Daneel, "jsou uspořádání zvláštním způsobem."

Nejsou v mnoha ohledech tak rozumní jako my roboti, neboť nemají naše předem naplánované obvody. Dověděl jsem se, že to má také své výhody."

"Snad ano," řekl Baley suše.

"Vy to můžete posoudit lépe," řekl R. Daneel. "V každém případě však stále se zhoršující situace na Zemí posílila nacionalistické síly na Vnějších Světech. Ony tvrdí, že se Pozemšťané samozřejmě liší od Vesmířanů, a proto se nehodí do týchž tradic. Říkají, že kdybychom vnutili Zemí roboty násilím, přivodili bychom rozpad Galaxie."

Nikdy nezapomínají na to, že Země má osm miliard obyvatel, zatímco počet všeho obyvatelstva na padesáti Vnějších Světech dohromady dosahuje něco málo přes pět a půl miliardy. Naši lidé zde, zvláště dr.

Sarton..."

"To byl doktor?"

"Doktor sociálních věd, specializovaný na robotiku, a skvělý člověk."

"Chápu, pokračujte."

"Jak jsem řekl, dr. Sarton a ostatní pochopili, že Vesmírné Město se vším tím, co znamená, by nemohlo dlouho existovat, kdyby naše pokračující prohry dál živily takové nálady na Vnějších Světech."

Dr. Sarton vycítil, že přišel čas, aby se vynaložilo nejvyšší úsilí na pochopení psychologie pozemského člověka. Je snadné říct, že lidé na Zemí jsou ze své podstaty konzervativní, a mluvit prostě o 'neměnné Zemí' a o 'nevzpytatelné myslí', ale to problém jenom obchází.

Dr. Sarton prohlásil, že tak může mluvit jenom ten, kdo celý problém nezná, a že nemůžeme odbýt Pozemšťany nějakým příslovím nebo prázdnou řečí. Vyslovil se, že pokoušejí-li se Vesmířané předělat Zemí, musejí překonat izolovanost Vesmírného Města a smísit se s Pozemšťany. Musejí žít jako oni, myslet jako oni, existovat jako oni."

"Vesmířani?" zapochyboval Baley. "Nemožné!"

"Máte zcela pravdu," řekl R. Daneel, "navzdory svým poučkám dr. Sarton nedokázal vkročit do některého z měst a uvědomoval si to."

Nebyl by snesl jejich obrovitost ani jejich zalidněnost. I kdyby ho střelnou zbraní donutili tam vstoupit, vnější podmínky by na něj dolehly s takovou tíhou, že by byl stejně nepronikl do pravd, které hledal."

"Ale čím to je, že se vaši lidé tolik bojí nemoci?" otázal se Baley.

"Na to nezapomínejte. Domnívám se, že by se mezi nimi nenašel jediný, kdo by se už jenom pro ten strach odvážil vstoupit do nějakého našeho města."

"Ano, je tomu tak. Na Vnějších Světech neznají nemoc v pozemském významu a strach z neznámého je vždycky chorobný. Dr."

Sarton si to všechno uvědomoval, přesto však trval na tom, že je stále nutno důvěrně poznávat Pozemšťany a jejich život."

"Zdá se, že sám sobě připravil slepou uličku."

"Ne úplně. Překážky při vstupu do města mají Vesmířané i lidé."

Vesmírní roboti jsou něco zcela jiného."

Baley si pomyslel: Ztraceně, pořád na to zapomínám. Nahlas pronesl: "Jak to?"

"Ano, jsme přirozeně poddajnější," řekl R. Daneel. "Alespoň po této stránce. Lze nás navrhnout tak, abychom se přizpůsobili životu na Zemí. Kdyby nás udělali zcela podobné lidem, Pozemšťané by nás mohli přijmout a my bychom tak mohli bezprostředněji pozorovat, jak oni žijí."

"Ale vy sám..." začal Baley v náhlém osvětlení.

"Jsem právě takový robot. Dr. Sarton pracoval celý rok na plánech a na konstrukci takových robotů. Byl jsem první z jeho robotů a prozatím jediný. Naneštěstí nemám ještě dokonalé vzdělání. Musel jsem přejmout svou roli předčasně, kvůli té vraždě."

"Takže tedy ne všichni vesmírní roboti jsou taková jako vy?"

Chci říct, že někteří se víc podobají robotům a méně lidem. Je to tak?"

"Ano, přirozeně. Vnější vzhled robota závisí na jeho poslání."

Moje poslání vyžaduje vzhled co nejvíce lidský a ten skutečně mám.

Ostatní jsou odlišní, ačkoliv se lidem podobají. Přirozeně že se podobají lidem více než ony strašně primitivní modely, které jsem viděl v obchodě. Jsou vaši roboti všichni taková?"

"Víceméně," řekl Baley. "Vám se nelíbí?"

"Přirozeně ne. Je obtížné připustit, aby si tak velká karikatura lidské podoby dělala nárok na intelektuální rovnost. Vaše továrny nedokáží lepší?"

"Jsem si jist, že dokážou, Daneeli. Domnívám se, že radši dáváme přednost tomu, abychom jasně věděli, kdy máme co dělat s roboty a kdy ne."

Když to říkal, hleděl robotu přímo do očí. Byly jasné a vlhké, jako kdyby byly lidské, ale Baley mu se zdálo, že jejich pohled je strnulý a netěká z místa na místo jako pohled člověka.

"Doufám, že se mi během doby podaří toto hledisko pochopit," řekl R. Daneel.

Chvilí se Baley mu zdálo, že ona věta nepostrádala sarkasmus, ale pak tuto možnost vyloučil.

"V každém případě," řekl R. Daneel, "dr. Sarton viděl jasně, že to byl případ pro C/Fe."

"Céfé? Co to je?"

"Jenom chemické značky prvků uhlíku a železa, Eliáš. Uhlík je základ lidského života a železo života robotů. Řekněte jednoduše C/Fe, chcete-li vyjádřit kulturu, která spojuje to nejlepší z obou na dvou stejných, souběžných rovinách."

"Cé fé. Jak to píšete? S pomlčkou?"

"Ne, Eliáš. Šikmá svislá čára mezi nimi představuje platný způsob záznamu. Nesymbolizuje jedno ani druhé, ale směs obou, aniž je některý prvek nadřazen."

Proti své vůli Baley shledal, že ho to zajímá. Běžné vzdělání na Zemi nezahrnovalo ve skutečnosti nic o dějinách nebo společenských vztazích Vnějších Světů od dob Velkého povstání, které jim přineslo nezávislost na mateřské planetě. V populárních filmech vystupovala řada postav z Vnějších Světů. Obchodní magnát navštěvující Zemi, hněvivý a výstřední. Krásná dědička, vždy okouzlená půvaby Pozemšťana a utápějící své pohrdání v lásce. Nadutý vesmířanský sok, prohnáný a vždy prohrávající. To byly bezcenné obrázky, protože popíraly ty nejzákladnější a nejznámější pravdy. Že Vesmířané nikdy nevstoupili do měst a že Vesmířanky nikdy nenavštívily Zemi.

Poprvé v životě se zmocnila Baleyho zvláštní zvědavost. Jaký život Vesmířané skutečně vedou?

S určitým úsilím vrátil svou mysl zpět k úkolu, který měl vyřešit.

"Domnívám se, že jsem pochopil, kam míříte. Váš dr. Sarton se pustil do otázky, jak přeměnit Zemi na C/Fe ze zcela nového a slibného hlediska. Naše konzervativní skupiny neboli středověkáři, jak se sami nazývají, ztratili hlavu."

Vyděsili se, že by mohl mít úspěch. A proto ho zabili. To je pohnutka, která ukazuje na organizované spiknutí, a nikoliv na osamocené výstřelek. Je to tak?"

"Ano, Eliáš, asi tak se na to dívám."

Baley tiše hvízdal, zamyšlen. Dlouhými prsty lehce zabubnoval na stůl. Pak potřásl hlavou.

"To je laciné. To je opravdu velmi laciné."

"Promiňte, ale nerozumím vám."

"Pokouším se představit si to. Nějaký Pozemšťan vejde do Vesmírného Města, dojde přímo k dr. Sartonovi, zastřílí ho a odejde."

To prostě nechápu. Vchod do Vesmírného Města je jistě střežen."

R. Daneel nechápavě přisvědčil. "Domnívám se, že zcela jistě žádný Pozemšťan nemohl projít nepozorovaně."

"K čemu vás to tedy vede?"

"To by nás dovedlo do slepé uličky, Eliáš, kdyby vchod představoval jedinou možnost, jak se dostat z New Yorku do Vesmírného Města."

Baley pozoroval zamyšleně svého partnera.

"Nerozumím tomu. Tohle je jediné spojení mezi nimi."

"Ano, přímo mezi nimi." R. Daneel se na okamžik odmlčel. "Vy mě nesledujete. Že je to tak?"

"Je to tak. Nechápu, kam míříte."

"Dobrá. Když se neurazíte, pokusím se to sám vysvětlit. Nemáte papír a tužku? Děkuji. Pohleďte, kolego Eliáš."

Nakreslím veliký kruh a označím ho jako New York. Potom k němu nakreslím malý kruh a označím ho jako Vesmírné Město. Zde, kde se dotýkají, nakreslím šipku a označím ji jako bariéru. Nevidíte žádné jiné spojení?"

"Samozřejmě že ne," řekl Baley. "Není tam žádné."

"V jistém smyslu," řekl R. Daneel, "jsem rád, když slyším, jak to říkáte. Je to v souladu s tím, co jsem se učil o způsobu, jak se na Zemi myslí. Bariéra je jediné přímé spojení. Leč New York a Vesmírné Město mají všude kolem sebe volný kraj. Pozemšťan může kterýmkoliv z četných východů vyjít z města a dostat se přes volný prostor do Vesmírného Města, aniž ho zastaví nějaká bariéra."

Baley se na okamžik dotkl špičkou jazyka horního rtu. Potom řekl: "Přes volný prostor?"

"Ano."

"Přes volný prostor? Sám?"

"Proč ne?"

"Pěšky?"

"Bezpochyby pěšky. To by skýtalo nejvíce naděje, že nebude odhalen. Vražda se stala brzy ráno ve všední den a k přechodu nepochybně došlo před rozedněním."

"Nemožné! V celém městě není jediný člověk, který by to dokázal."

"Opustit město? Sám?"

"Zdá se být nepravděpodobné, že by se to dělo běžně. Ano. O tom my Vesmířané víme. Proto střežíme pouze vstup. I za Velkého povstání váš lid útočil pouze na bariéru, která tehdy chránila vchod."

"Ani jeden člověk neopustil město."

"Co tedy?"

"Tentokrát máme co dělat s výjimečnou situací. Nejde o slepý útok davu, který jde cestou nejmenšího odporu, ale o připravený pokus malé skupiny uhodit na nechráněném místě. Tak lze vysvětlit, jak říkáte, že nějaký Pozemšťan mohl vniknout do Vesmírného Města, dostat se ke své oběti, zabít ji a odejít. Ten člověk zaútočil na místo, které jsme nechránili."

Baley zavrtěl hlavou.

"To je příliš nepravděpodobné. Prověřili vaši lidi nějak tu teorii?"

"Ano. Provedli jsme to. Váš komisař byl přítomen téměř přesně v době vraždy..."

"Vím. Řekl mi to."

"To je, Eliáši, další doklad k tomu, jak byla vražda načasována."

Váš komisař v minulosti spolupracoval s dr. Šanonem a byl právě tím Pozemšťanem, s nímž dr. Šanon počítal pro počáteční plán, který by umožňoval, aby do vašeho města pronikli roboti podobní mně."

Toho rána měli právě schůzku, aby o tom jednali. Vražda samozřejmě zastavila alespoň dočasně tyto plány a skutečnost, že se to stalo v době, kdy váš komisař byl opravdu ve Vesmírném Městě, přivedla Země do ještě složitější a obtížnější situace, stejně jako naše lidi."

Ale tohle jsem vám nechtěl povědět. Váš komisař byl přítomen."

Řekli jsme mu: 'Ten muž musel přijít přes volný prostor.' Odpověděl tak jako vy: 'Nemožné,' nebo snad 'Nemyslitelné'. Byl přirozeně rozrušen a to mu snad bránilo, aby postřehl tuto zásadní věc. Nicméně jsme ho téměř okamžitě přiměli, aby tuto možnost prověřil."

Baley si vzpomněl na komisařovy rozbité brýle a i uprostřed vážných myšlenek se mu usadil úsměv v koutku úst. Chudák Julius!

Ano, musel být skutečně rozrušen. Samozřejmě neměl možnost, aby to vysvětlil pyšným Vesmířanům, kteří pohlíželi na tělesný nedostatek jako na obzvlášť odpornou vlastnost geneticky netřídných Pozemšťanů."

Alespoň to nedokázal, neboť by porušil svůj dobrý dojem, a dobrý dojem, to byla pro policejního komisaře Julia Enderbyho věc cenná. Pozemšťané si musí v některých ohledech pomáhat. Od Baleyho se robot o Enderbyho krátkozrakosti nikdy nic nedoví."

R. Daneel pokračoval: "Prošetřili jsme postupně různé východy z města. Víte, Eliáši, kolik jich je?"

Baley zavrtěl hlavou a řekl namátkou: "Dvacet?"

"Pět set dva."

"Cože?"

"Původně jich bylo mnohem více. Pět set dva si zachovalo svůj účel. Vaše město pomalu roste, Eliáši. Kdysi mělo volné nebe a lidé chodili volně z města ven."

"Ovšem. To vím."

"Když je poprvé uzavřeli, ponechali mnoho východů. Dodnes jich zůstalo pět set dva, ostatní se přestavěly nebo zatarasily. Do toho přirozeně nepočítáme vstupy pro přívod čerstvého vzduchu."

"A co jste zjistili u východů?"

"Žádný výsledek. Nejsou hlídány. Nepodařilo se nám nalézt úředníka, který je má na starosti nebo který se domnívá, že je má ve své pravomoci. Jako kdyby nikdo ani nevěděl, že existují. Kdokoliv mohl libovolně projít kterýmkoliv z nich a vrátit se, kdy chtěl. Zjistit ho není možno."

"Co dál? Předpokládám, že zbraň zmizela?"

"Ano."

"Nějaké jiné stopy?"

"Žádné. Prohledali jsme důkladně pozemky obklopující Vesmírné Město. Roboti pracující na farmách u nákladních aut nepodali nejmenší svědectví. Jsou jen o něco více než automatické zemědělské stroje, stěží připomínají člověka. A lidé tam žádní nebyli."

"Hm."

"Protože jsme neuspěli ve Vesmírném Městě, budeme pokračovat jinde. V New Yorku. Naším úkolem bude vypátrat pokud možno všechny podvratné skupiny, odhalit všechny odpadlické organizace."

"Kolik času chcete na to věnovat?" přerušil ho Baley.

"Tak málo, jak možno, tak mnoho, jak bude třeba."

"Dobře," řekl Baley zamyšleně, "přál bych vám jiného spolupracovníka v téhle kaši."

"Já si to nepřěji," odpověděl R. Daneel. "Komisař velmi chválil vaši loajalitu a vaše schopnosti."

"To bylo od něho hezké," řekl Baley ironicky. Chudák Julius, pomyslel si. Má kvůli mně výčitky svědomí a namáhá se, jak může."

"Nespoléhali jsme na něj úplně," řekl R. Daneel. "Prověřili jsme si záznamy o vás. Vyjádřil jste se otevřeně, aby se nepoužívalo robotů ve vašem oddělení."

"Vadí vám to?"

"Vůbec ne. Pochopitelně máte plné právo na vlastní názory.

Ale nás to donutilo, abychom vyšetřili velmi podrobně váš duševní profil. Víme, že i když nemáte roboty rád, budete s roboty spolupracovat, když to budete považovat za svou povinnost. Máte mimořádně vyvinutou schopnost být loajální a mít úctu k zákonné autoritě. To je, co potřebujeme. Komisař Enderby vás posoudil dobře."

"Vám osobně nevadí můj odpor vůči robotům?"

"Nebude-li vám bránit, abyste se mnou spolupracoval a pomohl mi v tom, co mám udělat, jak by mi mohl vadit?"

Baley se zarazil. Pronesl útočně; "Dobře, když já obstojím při zkoušce, co bude s vámi? Co z vás udělá detektiva?"

"Nerozumím vám."

"Byl jste sestroyen jako stroj na shromažďování informací. Jako napodobenina člověka sbírajícího pro Vesmířany fakta o lidském životě."

"Není to snad dobrý začátek pro vyšetřovatele? Být sestroyen na shromažďování informací?"

"Začátek možná. Ale to není všechno, na dlouhou dobu to nestačí."

"Určitě, proto provedli konečnou úpravu mých okruhů."

"O tom bych rád věděl podrobnosti, Daneeli."

"Nic snazšího. Do mých pohnutek vložili neobyčejně mocnou sílu. Touhu po spravedlnosti."

"Po spravedlnosti?" zvolal Baley.

Ironii v jeho tváři vystřídal výraz velmi silné nevěry.

Ale R. Daneel se rychle obrátil na své židli a zíral ke dveřím.

"Venku někdo je."

Někdo tam byl.

Dveře se otevřely a vstoupila Jessie, bledá, s pevně sevřenými ústy.

Baley se polekal.

"Tos ty, Jessie. Stalo se něco?"

Zůstala stát, nepohlédla mu do tváře.

"Promiňte. Musela jsem..." Hlas se jí zlomil.

"Kde je Bentley?"

"Zůstane přes noc v koleji mládeže."

"Proč?" pravil Baley. "Neřekl jsem ti, že je to třeba."

"Řekl jsi, že tvůj kolega tady zůstane přes noc. Myslela jsem, že bude potřebovat Bentleyho pokoj."

"To nebylo nutné, Jessie," řekl R. Daneel.

Jessie pozvedla oči k R. Daneelovi a vážně a zaujatě mu hleděla do tváře.

Baley se zahleděl na konečky svých prstů, s hrozným pocitem si pomyslel, co by se mohlo přihodit dál, podivně neschopen něco udělat. Ticho okamžiku mu dolehlo silně na ušní bubínky a potom z dálky, jako přes vrstvy tlumící hmoty, uslyšel, že jeho žena říká: "Myslím, že jste robot, Daneeli."

A R. Daneel odpověděl hlasem klidným jako vždycky: "Ano, jsem."

## 6. Šeptání v ložnici

V nejvyšších patrech některých nejprepychovějších městských podsekcí jsou přírodní solária, kde křemenná přehrada s pohyblivým kovovým štítem zamezuje přístup vzduchu, ale vpouští sluneční světlo. Tam se mohou opalovat ženy a dcery nejvyšších městských úředníků a hodnostářů. Tam každého večera vzniká jedinečný úkaz. Nastává noc.

V ostatním městě (včetně solárií s ultrafialovým světlem, v nichž se někdy milióny lidí mohou vystavit po přísně omezenou dobu umělému ultrakrátkému světlu obloukových lamp) jsou jen volné hodinové cykly.

Život města by mohl lehce pokračovat ve třech osmihodinových nebo čtyřech šestihodinových směnách "ve dne" i "v noci". Světlo a práce by mohly běžet donekonečna. Neustále se vyskytují občanští reformátoři, kteří pravidelně takovou věc navrhnou v zájmu ekonomiky a výkonnosti.

Takový návrh nikdy není přijat.

V zájmu též ekonomiky a hospodárnosti se Pozemšťané vzdali mnohých dřívějších vymožeností: prostoru, soukromí, a dokonce i značné části svobodného rozhodování. I když to jsou výhody civilizace, ne starší než deset tisíc let.

Zvyk nočního spánku je tak starý jako lidstvo. Milión let. Není snadné se ho vzdát. Ačkoliv příchod večera nelze uvidět, jakmile se přiblíží hodina temnot, světla v bytech hasnou a tep města slábne.

Přestože v uzavřených městských ulicích nikdo nerozezná poledne od půlnoci podle nějakého vesmírného jevu, lidstvo se podřizuje mlčenlivým příkazům hodinové ručičky.

Expresní dráha se vyliďňuje. Hluk života ustává, dav pohybující se na městských tepnách se ztrácí. Město New York leží v neviditelném stínu Země a jeho obyvatelé spí.

Eliáš Baley nespál. Ležel v posteli a v bytě nic nesvítilo, ale to spánek nepřivolalo.

Jessie ležela nehybně ve tmě vedle něho. Necítil, ani neslyšel, že by se pohnula.

Na druhé straně stěny seděl, ležel (Baleyho by zajímalo, co vlastně) R. Daneel Olivaw.

Baley zašeptal: "Jessie." Za chvíli znovu: "Jessie."

Tmavá postava vedle něho se slabě pohnula pod prostěradlem.

"Co chceš?"

"Jessie, neztěžuj mi to ještě víc."

"Mohl jsi mi to říct."

"Jak jsem mohl? Chtěl jsem, kdybych byl přišel na to jak."

"Pst!"

Baley znovu ztišil hlas v šepot.

"Jak jsi na to přišla? Neřekla bys mi to?"

Jessie se k němu otočila. Cítil, jak na něj upírá ve tmě svůj zrak.

"Lije," její hlas byl jen o málo silnější než závan vzduchu. "Může nás slyšet? Ta věc?"

"Nemůže, když budeme šeptat."

"Jak to víš? Možná že má zvláštní uši, aby zachytil slabé zvuky.

Vesmírní roboti dovedou všechno."

To Baley věděl. Propaganda na roboty zdůrazňovala zázračné činy vesmírných robotů, jejich vytrvalost, jejich mimořádně citlivé smysly, sterý způsob jejich použití ve službách lidstva. On sám si myslel, že takový způsob propagandy potírá sám sebe. Pozemšťané nenáviděli roboty o to víc, čím byli dokonalejší.

"Daneel ne," zašeptal. "Udělali z něho lidský typ úmyslně.

Chtěli, aby ho lidi považovali za člověka, proto musí mít jenom lidské smysly."

"Jak to víš?"

"Kdyby měl mimořádně citlivé smysly, hrozilo by mu příliš velké nebezpečí, že se náhodou prozradí. Dokázal by toho příliš, věděl by toho příliš."

"Ano, snad."

Opět se rozhostilo ticho.

Uplynula minuta a Baley se pokoušel podruhé.

"Jessie, když to všechno necháš až... až... Podívej se, miláčku, to není od tebe hezké, že se zlobíš."

"Zlobím? Ale Lije, ty hlupáčku. Já se nezlobím. Já mám strach, já mám strašlivý strach."

Téměř vzlykla a popadla ho za pyžamo u krku. Na chvíli se k sobě přitiskli a Baleyho zvětšující se pocit ukřivdění vyprchal a proměnil se ve starostlivou účast.

"Proč, Jessie? Nemáš se čeho bát. Je neškodný. Přisahám ti to."

"Nemůžeš se ho zbavit. Lije?"

"Víš, že nemůžu. Je to úřední záležitost. Jak bych já mohl?"

"Jaká záležitost, Lije? Řekni mi to."

"Udivuješ mě, Jessie."

Nahmatl ve tmě její tvář a pohladil ji. Byla mokrá. Rukávem svého pyžama jí otřel slzy.

"Poslyš," řekl něžně, "chováš se jako dítě."

"Řekni jim v úřadě, ať si vyberou někoho jiného, kdo to pro ně udělá. Prosím tě, Lije."

Baleyho hlas trochu ztvrdl.

"Jessie, už dost dlouho jsi ženou policisty, abys věděla, že úkol je úkol."

"Ale proč to dali právě tobě?"

"Julius Enderby..."

Ztuhla mu v náručí.

"To jsem si mohl myslet! Proč nemůžeš říct Juliu Enderbymu, aby si alespoň jednou na tu špinavou práci sehnal někoho jiného!"

Dáš si toho moc líbit, Lije, a to je..."

"No dobře, dobře," konejšil ji.

Přestala, ale chvěla se.

Nikdy to nemůže pochopit, myslel si Baley.

Julius Enderby býval předmětem jejich třenic již od jejich zasnoubení.

Enderby byl o dva ročníky výš než Baley v městské škole správního studia. Přátelili se. Když Baley prošel řadou talentových zkoušek a neuroanalýzou a dostal se k policejním silám, zjistil, že Enderby ho předešel. Enderby už postoupil do detektivního oddělení.

Baley šel stejnou cestou jako Enderby, ale neustále se za ním opožďoval. Ani jeden za to vlastně nemohl. Baley byl dost schopný, dost výkonný, ale scházelo mu něco z toho, co měl Enderby. Enderby se dokonale hodil do úřední mašinerie. Byl jedním z těch, kdo se přímo zrodili pro hierarchii, jimž vyhovoval byrokratický systém.

Komisař nebyl žádný génius a Baley to věděl. Měl své dětinské zvláštnosti, například občasně a bezhlavé záchvaty okázalého středověkářství. S ostatními však vycházel dobře. Nikoho neurážel.

Rozkazy přijímal uhlazeně. Dával je s patřičnou dávkou přisnlosti a taktu. Dokonce vycházel i s Vesmířany. Snad k nim byl příliš úslužný.

(Baley sám by nikdy nedokázal s nimi jednat víc jak půl dne a neztratit klid. Byl si tím jist, ačkoliv ve skutečnosti nemluvil nikdy ani s jediným Vesmířanem.) Ale měl jejich důvěru a tím byl městu mimořádně prospěšný.

A tak v civilní službě, kde uhlazené a společenské jednání bylo užitečnější než osobní schopnosti, Enderby rychle postupoval a stal se komisařem, zatímco sám Baley nebyl víc než Č 5. V Balem ten rozdíl nebudil trpkost, ačkoliv byl natolik lidský, že mu to bylo líto.

Enderby nezapomínal na jejich dřívější přátelství a svým zvláštním způsobem se pokoušel mu vynahradit svůj úspěch tím, že pro Baleyho dělal, co mohl.

Například to, že vybral Baleyho jako spolupracovníka pro R.

Daneela. Byl to tvrdý a nepříjemný úkol, ale nebylo pochyb o tom, že v sobě skrýval velké výhody. Komisař mohl poskytnut tuto příležitost někomu jinému. To, co řekl toho rána, kdy ho požádal o tuhle laskavou službu, onu skutečnost pouze zastřelo, ale neskrýlo.

Jessie to tak nikdy nechápala. Při podobných záležitostech v minulosti mu říkala: "To je ta tvoje hloupá poslušnost. Už mě unavuje, jak každý chválí svůj smysl pro povinnost. Mysli chvíli sám na sebe! Vidím, že ti nahoře vlastní ochotu neprojevují."

Baley ležel v posteli zcela probuzený a čekal, až se Jessie uklidní. V mysli se mu honily drobnosti a zapadaly do sebe. Skládaly pozvolna obraz.

Slyšel zapraskat postel, jak se Jessie pohnula.

"Lije?" zašeptala mu zblízka do ucha.

"Copak?"

"Nemůžeš se toho vzdát?"

"Měj rozum."

"Proč ne?" Byla najednou jako posedlá. "Tak se zbav toho hrozného robota. Jdi jednoduše k Enderbymu a řekni mu, že to pokládáš."

"Nemůžu odstoupit uprostřed tak důležitého případu," odpověděl Baley chladně. "Nemůžu všechno zahodit, kdykoliv se mi zachce."

Takový kousek by znamenal okamžité deklasování."

"I tak. Můžeš se znovu vypracovat. Můžeš to udělat. Lije. V aparátu je tučt míst, kde by ses uplatnil."

"Do správních služeb neberou lidi, které z vážného důvodu deklasovali. Jediná možnost by byla jít dělat manuálně."

Jediná možnost taky pro tebe. Bentley by ztratil zděděné právní postavení. Proboha, Jessie, ty nevíš, co to je!"

"Četla jsem o tom. Nebojím se toho," mumlala.

"Jsi šílená. Prostě jsi šílená!"

Baley cítil, že se roztřásl. V mysli mu vyvstal obraz otce. Otce pozvolna umírajícího.

Jessie hluboce vzdychla.

Baley se jí naráz přestal zabývat. Usilovně se snažil vrátit se k obrazu, který si v duchu sestavoval.

Řekl pevně: "Jessie, musíš mi to říct. Jak jsi přišla na to, že Daneel je robot?"

Tiskl její ruku ve své a snažil se jí přimět, aby promluvila.

"Prosím tě, Jessie. Z čeho máš takovou hrůzu?"

"Prostě jsem uhodla, že je robot, Lije," řekla.

"Nemohlas to uhodnout, Jessie," pravil. "Než jsi odešla, nemyslela sis, že je robot, ne?"

"Ne, ale začala jsem uvažovat..."

"Ale... víš, Lije, děvčata se v umývárkách bavila. Znáš jak to chodí. Prostě se mluvilo o všem možném."

Ženy! pomyslel si Baley.

"V každém případě," řekla Jessie, "je toho plné město."

"Celé město?"

Baley měl nenadálý a divoký pocit vítězství nebo něčeho tomu blízkého. Další kus vyřešen!

"Mělo to ten smysl. Říkaly, že se po městě volně pohybuje vesmírný robot. Vypadá prý jako člověk a pracuje pro policii. Ptaly se na to i mě. Se smíchem říkaly: 'Neví o tom nic ten tvůj Lije, Jessie?' a já jsem se taky smála a říkala jsem: 'Neblázněte!' Potom jsme šly do kinosubéteriku a já jsem začala přemýšlet o tvém novém partnerovi. Pamatuješ se na obrázky, které udělal Julius Enderby ve Vesmírném Městě a které jsi přinesl domů, abych viděla, jak vypadají Vesmířani? Tak jsem si myslela, že právě tak vypadá ten tvůj partner. Napadlo mě prostě, že právě tak vypadá, a řekla jsem si, ach můj Bože, někdo ho v té prodejně obuvi musel poznat a on je teď s Lijem, a tak jsem jednoduše řekla, že mě bolí hlava a utekla jsem..."

"A teď už dost, Jessie!" řekl Baley. "Vzpamatuj se. Čeho se bojíš? Samotného Daneela se nebojíš. Viděla ses s ním, když jsi přišla domů. Viděla ses s ním a bylo to v pořádku. Tak..."

Umlkl. Posadil se na postel a mámě zíral široce rozevřenými očima do tmy.

Cítil, že se jeho žena vedle něho pohnula. Zvedl prudce ruku, našel její rty a přitiskl ruku na ně. Vzepřela se jeho stisku, uchopila ho rukama za zápěstí a snažila se ruku odtáhnout, ale on svůj tlak ještě zesílil.

Pak ji najednou pustil. Začala plakat.

Řekl rychle: "Promiň, Jessie, poslouchal jsem."

Vstal z postele, natáhl si na nohy teplé plastofilové trepky.

"Lije, kam jdeš? Nenechávej mě samotnou."

"Neboj se. Jdu jen ke dveřím."

Plastofil vydával měkké mlaskavé zvuky, jak Baley obcházel postel. Otevřel dveře do obývacího pokoje a chvíli čekal. Nic se nestalo.

Bylo tam takové ticho, že mohl slyšet slabounký hvízdot Jessiina dechu od její postele. V uších dokonce slyšel tep krve.

Baley protáhl ruku pootevřenými dveřmi a sáhl na místo, které znal popaměti. Jeho prsty se dotkly knoflíku stropního osvětlení. Stiskl jej, jak mohl neopatrněji, a strop se slabě rozžářil, tak slabě, že spodní polovina pokoje zůstala v pološeru.

Přesto viděl dost. Hlavní dveře byly zavřeny a v pokoji bylo ticho a mrtvo.

Otočil knoflík do původní polohy a vrátil se zpátky do postele.

To bylo všechno, co potřeboval vědět. Jednotlivé části do sebe zapadaly. Obraz byl úplný.

"Lije, co se děje," otázala se naléhavě Jessie.

"Nic se neděje, Jessie. Všechno je v pořádku. Není tady."

"Robot? Chceš říct, že odešel? Nadobro?"

"Ne, ne. Vráti se. Ale než se vrátí, odpověz mi na mou otázku."

"Na jakou otázku?"

"Čeho se bojíš?"

Jessie neodpověděla.

Baley řekl naléhavěji: "Říkalas, že máš děsný strach."

"Z něho."

"Ne, o tom jsme už mluvili. Nebála ses ho a mimoto dobře víš, že robot nemůže ublížit lidské bytosti."

Její slova přicházela pomalu.

"Napadlo mě, kdyby všichni věděli, že je to robot, mohlo by dojít k nepokojům. Zabili by nás."

"Proč by nás zabíjeli?"

"Víš, co to jsou nepokoje."

"Nevědí ani, kde ten robot je, nebo ano?"

"Mohli by na to přijít."

"A toho se tedy bojíš, nepokojů?"

"Víš..."

"Pst!" Zatlačil Jessii do polštáře.

Potom přitiskl rty k jejímu uchu.

"Vrátil se. Teď poslouchej a nic neříkej. Všechno je v pořádku.

Ráno odejde a nikdy se nevrátí. Nebudou žádné nepokoje, nic."

Byl téměř spokojen, když to řekl, téměř naprosto spokojen. Cítil, že bude moct usnout.

Znovu si pomyslel: Žádné nepokoje, nic. A žádná degradace.

A těsně předtím, než usnul, ho napadlo. Ani vyšetřování vraždy.

Ani to ne. Celá věc je vyřešena...

Usnul.

## 7. Návštěva Vesmírného Města

Policejní komisař Julius Enderby si s vybranou pečlivostí vyčistil brýle a posadil si je na kořen nosu.

To je výborný trik, pomyslel si Baley. Člověk hned má co dělat, když přemýšlí o tom, co by řekl, a nepřijde ho to tak draho jako zapálit si dýmku.

A protože ho napadla tahle myšlenka, vytáhl dýmku a nabral do ní z pytlíku špetku hrubého tabáku. Jednou z mála luxusních plodin, jež se stále pěstovaly na Zemi, byl tabák, ale jeho zánik se zřetelně přibližoval. Jeho ceny šly během Baleyho života stále nahoru, nikdy neklesaly. Naopak klesaly přiděly, nikdy nešly nahoru.

Enderby se, když si upravil brýle, dotkl vypínače na konci stolu a dveře jeho kanceláře zprůhledněly. Jen jedním směrem, zevnitř ven.

"Mimochodem, kde je teď?"

"Řekl mi, že by chtěl vidět oddělení, a tak jsem tu čest přenechal Jacku Tobinovi." Baley si zapálil dýmku a pečlivě přimáčkl víčko.

Komisař jako většina nekuřáků tabákový kouř nesnášel.

"Doufám, že jste mu neřekl, že Daneel je robot."

"Samozřejmě že ne."

Komisařovo napětí nepovolilo. Jednou rukou si bezcílně pohrával s automatickým kalendářem na stole.

"Jak to vypadá?" zeptal se, aniž pohlédl na Baleyho.

"Zamotaně."

"Lituju, Lije."

"Mohl jste mě upozornit, že vypadá úplně jako člověk," řekl Baley důrazně.

Komisař vzhledl překvapeně. "Já jsem to neudělal?" Potom s náhlou nedůtklivostí. "Zatraceně, tak jste si to mohl domyslet. Nežádal bych vás, abyste ho vzal k sobě, kdyby vypadal jako R. Sammy.

Nemyslíte?"

"Rozumím, komisaři, ale nikdy jsem takového robota neviděl, zatímco vy ano. Nevěděl jsem ani, že něco takového je vůbec možné.

Jen jsem chtěl, abyste mi to řekl, nic jiného."

"Podívejte, Lije, mrzí mě to. Měl jsem vám to říct. Máte pravdu.

Je to tím, že z celé té věci, z celého toho úkolu, jsem se silami u konce, takže štekám na lidi bezdůvodně. On, myslím ta věc, ten Daneel, je nový typ robota. Je ještě ve vývojovém stadiu."

"Sám to tak vysvětlil."

"Aha. Tak tedy."

Baleyho se zmocnilo lehké napětí. Teď k tomu došlo. Řekl, svíraje mezi zuby troubel dýmky, jako by tomu nepřikládal význam: "R. Daneel mi zařídil cestu do Vesmírného Města."

"Do Vesmírného Města!" Enderby zvedl zrak, v němž se na okamžik zablesklo pohrdání.

"Ano. To je logicky další tah, komisaři. Viděl bych rád místo vraždy, položil několik otázek."

Enderby zavrtěl rozhodně hlavou.

"To není dobrý nápad, Lije. Byli jsme na tom místě. Pochybuju, že tam lze zjistit něco nového. A oni jsou podivní. V rukavičkách!

Musí se s nimi jednat v rukavičkách! Nemáte s nimi zkušenost."

Sáhl si baculatou rukou k čelu a dodal s nenadálou prudkostí: "Nenávidím je."

Baley vložil do svého hlasu nepřátelský tón. "Zatraceně, tak jako ten robot přišel sem, já abych šel tam. Je dost nepříjemné sedět na předním sedadle s robotem a já strašně nerad sedím na sedadle vzadu. Samozřejmě, komisaři, jestli si myslíte, že nejsem schopen vést vyšetřování..."

"O to nejde, Lije. Nejde o vás, ale jde o Vesmířany. Vy nevíte, jací jsou."

Baley se ještě víc zamračil. "Co kdybyste jel taky, komisaři?"

Pravička mu spočívala na koleně a on bezmyšlenkovitě zkřížil dva prsty, když to říkal.

Komisařovi se rozšířily zomíčky.

"Ne, Lije. Tam nepůjdu. To ode mě nežádejte."

Bylo to, jako kdyby zas chtěl vzít nazpátek slova, která mu unikla. Pak řekl mnohem klidněji, s nepřesvědčivým úsměvem: "Je tady nesmírně mnoho práce, jak víte. Mám několikadenní časovou ztrátu."

Baley si ho zamyšleně prohlížel.

"Řeknu vám tedy něco. Proč nepoužít trojrozměrného spojení?"

Jenom na chvíli, rozumíte. Pro případ, že bych potřeboval pomoc."

"Ano. To bych mohl udělat." Neznělo to nadšeně.

"Dobře." Baley pohlédl na nástěnné hodiny, přikývl a vstal.

"Budu s vámi udržovat spojení."

Když opouštěl kancelář, ve dveřích otevřených o zlomek vteřiny děle se ohlédl. Uviděl komisaře s hlavou na lokti, položenou na stole. Detektiv by byl mohl odpřisáhnout, že zaslechl vzlykot.

Zastavil se ve velké kanceláři a posadil se na roh nejbližšího stolu, ani si nevšiml muže u něho, který vzhledl, zabručel bezmyšlenkovitě pozdrav a opět se sklonil ke své práci.

Baley odklopil víčko na hlavičce dýmky a profoukl ji. Vyklepal dýmku do malého vakuového popelníku na desce stolu a nechal bílý tabákový popel zmizet. Pohlédl litostivě na prázdnou dýmku, přiklopil víčko a schoval ji. Zas jedna dávka navždy pryč!

Zamyslel se nad tím, co se právě udalo. Svým způsobem ho Enderby nepřekvapil. Očekával u něho odpor ke každému pokusu o vstup do Vesmírného Města. Už mnohokrát slyšel komisaře hovořit o těžkém dorozumění s Vesmířany a o tom, že je nutné, aby s nimi jednali lidé zkušenější, dokonce i o maličkostech.

Neočekával, že se komisař dá přesvědčit tak snadno. Předpokládal, že Enderby bude trvat na tom, že ho bude doprovázet. Naléhavost ostatní práce byla bezvýznamná v porovnání s tímto problémem.

Tohle však Baley nechtěl. Čtěl přesně to, co dostal. Čtěl, aby komisař byl přítomen pomocí trojrozměrného přenosu, takže by jako svědek zajišťoval bezpečnost celého postupu.

Bezpečnost, to bylo klíčové slovo. Baley bude potřebovat svědka, kterého by nebylo možno ihned odstranit. Bude ho potřebovat jako základní záruku své vlastní bezpečnosti.

Komisař s tím okamžitě souhlasil. Baley si vzpomněl na to, co se podobalo zavzlykání, a pomyslel si: U Joviše, ten člověk je v tom až po krk.

Trhl sebou, když mu najednou těsně za ramenem zazněl zpěvavý hlas.

"Co ksakru chcete?" zeptal se brutálně.

Na tváři R. Sammyho seděl hloupý nehybný úsměv.

"Jack řekl, abych vám sdělil, že Daneel je připraven, Lije."

"Dobře. Můžete jít."

Zamračil se odcházejícímu robotu do zad. Nic ho nedopalovalo víc, než když si ten neohrabaný kovový výtvar neustále pohrával s jeho křestním jménem. Stěžoval si na to, když R. Sammy přišel poprvé, a komisař pokrčil rameny a řekl: "Na obě strany to nejde, Lije. Lidé trvají na tom, abychom do městských robotů vestavovali obvod silného přátelství. V pořádku.

Ale potom ho to tedy k vám přitahuje. Oslovuje vás nepřátelštějšími jmény, která zná."

Obvod přátelství! Žádný umělý robot jakéhokoliv typu nemůže ublížit lidské bytosti. Takto zněl zákon robotiky:

"Robot nesmí ublížit člověku nebo svou nečinností dopustit, aby člověku bylo ublíženo."

Žádný pozitronický mozek nebyl sestaven bez tohoto příkazu, vloženého hluboko do jeho základních okruhů, aby ho nemohlo vytěsnit něco jiného. Zvláštní okruhy přátelství tedy nebyly nutné.

A přece měl komisař pravdu. Nedůvěra Pozemšťanů k robotům byla něčím zcela nevysvětlitelným a okruhy přátelství se do nich vestavovaly jenom proto, aby se všichni roboti usmívali. Alespoň na Zemi.

R. Daneel se nikdy neusmíval.

Baley s povzdechem vstal. Pomyslel si: Vesmírné Město, příští zastávka... nebo možná poslední zastávka.

Městské policejní síly i někteří vysocí hodnostáři měli ještě právo jezdit pohotovostními vozy po chodbách města, a dokonce i po starých podpovrchových dálnicích, jež byly pěšímu provozu uzavřeny.

Příslušníci liberální strany neustále požadovali, aby se silnice přeměnily na dětská hřiště, nová nákupní střediska nebo na linky expresní či místní dopravy.

Požadavek "civilní bezpečnosti" zůstal v platnosti. V případech, kdy vypukly příliš obrovité požáry, na něž nestačily místní síly, kdy došlo k velkým poruchám na elektrickém vedení nebo na velkých ventilátorech, nejvíce však v případech, kdy vypukly vážné nepokoje, musely být po ruce prostředky, pomocí nichž by městské síly mohly urychleně na postiženém místě zasáhnout. Nebyla žádná náhrada za silnice, ani nemohla být.

Baley ve svém životě už několikrát jel po dálnici, ale její nepřijemná prázdnota ho vždy sklíčila. Vypadala, jako by byla na milión mil daleko od živého tepu města. Narovnávala se před jeho očima jako dutý a slepý červ, otvírala se stále dál do nových větví, jak projížděl tou či onou mírnou zatáčkou. A věděl, aniž se musel ohlédnout, že se za ním neustále

natahuje a uzavírá jiný slepý a dutý červ. Dálnice měla dobré osvětlení, ale osvětlení ticha a prázdna nemělo význam. R. Daneel nenarušil ničím to ticho, ani nezaplnil tu prázdnotu.

Zíral přímo před sebe, jako by nevnímal ani prázdnou dálnici, ani přeplněnou expresní dráhu.

S divoce vyjícími sirénami vozu opustili v jedné chvíli dálnici a zatočili pozvolna na vozovku městské chodby.

V každé hlavní chodbě byly vozovky ještě pečlivě značeny a udržovány s plnou úctou jako poslední stopy minulých dob. Nejezdila tu již vůbec žádná vozidla, vyjma vozy přepadové, hasičské a vozy čistících služeb, a chodci se pohybovali po silnicích s naprostou jistotou.

Plní rozhorlení uvolňovali spěšně cestu Baleyho kvilicímu vozu.

Baley ulehčeně vydechl, jakmile kolem sebe pocítil vlnu hluku, i když to trvalo jen krátkou chvíli. Po necelých dvou stech yardech zatočili do vedlejších chodeb vedoucích ke vchodu do Vesmírného Města.

Byli očekáváni. Strážní zcela zřejmě R. Daneela znali, a ačkoliv sami lidé, pokynuli mu bez sebemenší známky povýšenosti.

Jeden z nich přikročil k Baleymu a pozdravil ho s dokonalou, byť chladnou vojenskou zdvořilostí. Byl vysoký a vážný, ačkoliv postavou nepředstavoval tak dokonalý vzor Vesmířana jako R. Daneel.

"Prosím váš osobní průkaz, pane," řekl.

Prohlédl ho rychle, ale důkladně. Baley zaznamenal, že rukavice strážného byly tělové barvy a že v obou nosních otvorech měl úplný, i když téměř nepozorovatelný filtr.

Strážný opět zasalutoval a vrátil mu průkaz. Pravidl: "Máme zde malou pánskou umývárnu a prosili bychom vás, abyste se v ní laskavě osprechoval."

Baleyho nejdřív napadlo, aby takovou možnost odmítl, ale R.

Daneel ho chytil za rukáv, když se strážný vrátil na své místo.

"Je tu zvykem, kolego Eliáši," řekl R. Daneel, "že obyvatelé New Yorku se osprchují, než vstoupí do Vesmírného Města. Říkám vám to, neboť vím, že byste nechtěl způsobit nepříjemnost ani sobě, ani nám, nedostatečně informován v této věci. Měl byste tedy také uposlechnout všech nutných pokynů, jež se týkají osobní hygieny. Ve Vesmírném Městě žádná taková zařízení nejsou."

"Nejsou taková zařízení?" řekl Baley překvapeně. "Ale to je nemožné."

"Tím chci přirozeně říct," pokračoval R. Daneel, "že nejsou pro potřebu obyvatel vašeho města."

Na Baleyho tváři se usadil nepřátelský výraz.

"Lituji, že je to tak," pravil R. Daneel, "ale je to otázka zvyku."

Baley beze slova vešel do umývárny. Cítil, spíš než viděl, že R. Daneel vešel za ním.

Kontroluje mě? pomyslel si. Chce se přesvědčit, že jsem ze sebe smyl městský prach?

Na okamžik si ulevil myšlenkou, jaký otřes připravuje Vesmírnému Městě. Zdálo se mu náhle, že hlaveň namířená proti jeho hrudi nemůže být víc nebezpečná.

Umývárna byla malá, dobře vybavená a asepticky čistá. Ve vzduchu tkvěla stopa něčeho ostrého. Baley nadechl a na okamžik nevěděl, co to je.

Ozón! uvědomil si pak. Místo zaplavuje ultrafialové záření!

Malá vývěska několikrát zablikala, pak zůstala osvětlená. Měla nápis: "Prosíme návštěvníka, aby svlékl všechny oděv, včetně bot, a uložil do dolní schránky."

Baley se podrobil. Odepjal opasek s blasterem a zavěsil si ho na nahé tělo. Byl těžký a nepohodlný.

Schránka se uzavřela a jeho šaty zmizely. Svítící vývěska zhasla. Rozsvítila se nová. Stálo na ní: "Prosíme návštěvníka, aby vykonal své osobní potřeby a pak aby použil sprchu, jak ukazuje šipka."

Připadal si jako nástroj opracovávaný na dálku noží výrobní linky.

Když vstoupil do malé sprchovací kabiny, udělal nejdřív to, že vytáhl vodotěsný kryt na pouzdro s blasterem a pevně jej na ně připevnil.

Z dlouhodobých zkoušek věděl, že jej může vytáhnout a použít během pěti sekund.

Nebyl tam ani háček, ani věšák, kde by mohl blaster zavěsit.

Neviděl tam ani hlavici sprchy. Položil blaster do kouta, co nejdál od vstupu do kabiny.

Rozsvítila se další vývěska: "Prosíme návštěvníka, aby upažil a zaujal místo na středním kruhu, nohy v postavení, jež určují značky."

Když vložil nohy do úzkých prohlubenin, návštěví zhaslo. Vzápětí nato ho zasáhl zpěněný a bodající proud, tryskající ze stropu, z podlahy a ze všech čtyř stran. Cítil, že mu voda prýští dokonce i pod chodidly. Trvalo to celou minutu, kůže mu zrudla v dvojnásobném náporu tlaku a horka a plíce v té horké vlhkosti lapaly po vzduchu.

Během další minuty tryskal chladný vzduch pod nízkým tlakem a potom konečně nastala minuta suchého vzduchu, v němž oschl a vzpamatoval se.

Zvedl blaster s opaskem a zjistil, že i pouzdro je suché a teplé.

Opásal se a vyšel z kabiny právě včas, aby zahlédl R. Daneela vycházet z vedlejší sprchy. Přirozeně! R. Daneel nebyl občanem Města, ale i on nabral městský prach.

Baley zcela samozřejmě odvrátil zrak. Když si však uvědomil, že koneckonců zvyky R. Daneela nejsou zvyky Města, přinutil bránici se oči, aby pohlédly na okamžik zpět. Rty se mu stáhly do lehkého úsměvu. Podobnost R. Daneela člověku se neomezovala jen na obličej a paže, ale platila pečlivě pro celé tělo.

Baley vykročil směrem, jímž se ubíral od okamžiku, kdy vešel do umývárny. Nalezl své šaty uchystané a pečlivě složené. Voněly čistotou a teplem.

Nápis hlásil: "Prosíme návštěvníka, aby si vzal svůj oděv a aby položil ruku do vyznačené prohlubně."

Baley poslechl. Ucítil v konečku prostředního prstu zřetelné bodnutí, jakmile vložil ruku na čistý, mléčný povrch. Zvedl

ji rychle a uviděl prýštit kapku krve. Vzápětí přestala téct.

Odstříkl ji a stiskl prst. Nová krev se už neobjevila.

Bylo jasné, že mu dělali rozbor krve. Pocítil jistý záchvěv úzkosti.

Každoročně procházel běžnou prohlídkou. Byl si však jist, že ji úřední lékaři neprováděli s takovou důkladností a s takovou znalostí jako tito chladní výrobci robotů z vnějšího vesmíru. Nebyl si jist, zda příliš touží po důkladném vyšetření svého zdravotního stavu.

Čekání mu připadalo dlouhé, ale když se znovu rozsvítilo světlo, oznamovalo prostě: "Návštěvník může pokračovat."

Vydechl úlevou. Pustil se vpřed a dostal se k průchodu. Spustily se před ním dvě kovové tyče a objevila se slova, napsaná světélkujícím vzduchem: "Varujeme návštěvníka, aby dál nepokračoval."

"Zatraceně, cože..." vykřikl Baley, zapomínaje v hněvu, že je stále v umývárně.

Hlas R. Daneela mu zazněl do ucha: "Myslím, že detektory odhalily zdroj energie. Máte u sebe svůj blaster, Eliáš?"

Baley zabručel, tvář celou rudou. Teprve napodruhé se mu podařilo, že ze sebe dostal skrčeně: "Policejní úředník ve službě i mimo službu má blaster vždycky u sebe nebo na dosah."

Bylo to poprvé, co promluvil v umývárně, a to od dob, kdy mu bylo devět let. Tehdy se to stalo v přítomnosti strýce Borise a tenkrát ze sebe vydal jenom bezděčný nářek, když si narazil palec u nohy.

Když přišli domů, strýc Boris mu pořádně nařezal a poučil ho tak názorně o tom, jak je nutné umět se na veřejných místech slušně chovat.

"Žádný návštěvník nesmí mít zbraň," řekl R. Daneel. "To je náš zvyk, Eliáš. Dokonce i váš komisař ji při všech svých návštěvách odkládá."

Za každé jiné okolnosti by se byl Baley otočil zády a odešel z Vesmírného Města a od robota. V této chvíli byl však posedlý přáním dodržet přesně svůj plán a tak se vrchovatě pomstít.

Tohle tedy bylo, pomyslel si, nenápadné lékařské vyšetření, které nahradilo mnohem podrobnější prohlídku z dřívějších dnů. Mohl pochopit, mohl až příliš dobře pochopit rozhořčení a hněv, jež vedly ke vzpourám proti bariéře za jeho mládí.

Zrudlý hněvem Baley rozepjal opasek s blasterem. R. Daneel ho od něho vzal a uložil do schránky ve zdi. Tenké kovové víko ji zakrylo.

"Dotknete-li se palcem schránky," řekl R. Daneel, "otevře se."

Baley se cítil obnažen ještě víc než ve sprše. Prošel místem, kde ho před chvílí zarazily tyče, a konečně vyšel ven z umývárny.

Dostal se znovu do chodby, ale bylo v ní cosi nezvyklého.

Světlo nahoře nad ním nebylo takové, jaké znal. Na obličej pocítil závan větru a bezděčně si pomyslel, že kolem přejel pohotovostní vůz.

R. Daneel jako kdyby mu z tváře vyčetl jeho nepokoj.

"Jste teď vlastně na čerstvém vzduchu, Eliáš," řekl. "Není upraven."

Baley pocítil slabou nevolnost. Jak se Vesmířani mohli tolik starat o lidské tělo, a přitom dýchat špinavý vzduch z volných prostor?

Stiskl nosní dírky, jako kdyby tím, že je stáhl, přístup vzduchu omezil.

"Snad souhlasíte s tím, že čerstvý vzduch neškodí lidskému zdraví?" řekl R. Daneel.

"Ale ano," řekl Baley bezvýrazně.

Větrné záchvěvy mu nepříjemně šlehaly do tváře. Byly úplně mírné, ale bylo na nich něco neobvyklého.

Znepokojovalo ho to.

Stalo se ještě něco horšího. Chodba vyústila pod modrou oblohu, a když docházeli k jejímu konci, rozlilo se dovnitř ostré bílé světlo.

Baley už sluneční světlo viděl. Jednou byl úředně v přírodním soláriu.

Ale tam celé místo překrývalo ochranné sklo a vlastní obraz slunce se měnil v obyčejnou zář. Tady bylo všechno dokořán.

Bezděčně vzhledl k slunci, pak se odvrátil. Oslněné oči mu mrkaly a slzely.

Nějaký Vesmířan se přiblížil. Baleyho zasáhl pocit nedůvěry.

Ale R. Daneel vykročil příchozímu vstříc a potřásl mu rukou na pozdrav. Vesmířan se obrátil na Baleyho a pravil:

"Pojďte laskavě se mnou. Jsem dr. Han Fastolfé."

Uvnitř jednoho z domů vypadalo všechno lépe. Baley užasle zíral na rozlehlost místností a na povrchní způsob, jakým byl prostor rozdělen, ale byl rád, když ucítil klimatizovaný vzduch.

Fastolfé řekl, když se posadil a zkřížil nohy: "Domnívám se, že máte raději klimatizovaný než neupravený vzduch."

Vyhlížel dost přátelsky. Na čele měl jemné vrásky a pod očima a pod bradou splihlou kůži. Vlasy měl zředlé, nebyly však šedivé.

Veliké odstávající uši mu dodávaly komický a dobrácký vzhled, který Baleyho potěšil.

Dnes ráno si Baley ještě jednou prohlédl fotografie Vesmírného Města, které udělal Enderby. R. Daneel právě řídil schůzku ve Vesmírném Městě a Baley se zabýval představou, že se má setkat se skutečnými Vesmířany. To bylo něco úplně jiného než rozhovory přenášené po vlnách na dálku několika mil.

Vesmířani na těchto obrázcích se zhruba podobali těm, kteří občas vystupovali na videokazetách. Výsokí, rusovlasí, vážní, chladně krásní. Jako například R. Daneel Olivaw.

R. Daneel označoval Baleyho Vesmířany jmény. A když Baley najednou ukázal prstem a řekl překvapeně: "To jste vy, ne?" odpověděl: "Ne, Eliáš. To je dr. Sarton, který mě navrhl."

Pronesl to zcela nezúčastněně.

"Vznikl jste podle obrazu svého stvořitele?" zeptal se Baley ironicky, nedostal však žádnou odpověď, a ani žádnou nečekal. Bible byla ve Vnějších Světech rozšířena jen velmi málo, pokud věděl.

A teď se Baley díval na Hana Fastolfa, muže, který se svým vzhledem velmi silně lišil od norem platných pro vesmír, a on jako Pozemšťan mu byl za to vděčný.

"Nechcete něco sníst?" otázal se Fastolfe.

Ukázal na stůl, který je a R. Daneela odděloval od Pozemšťana.

Nebylo na něm nic jiného než miska s různobarevnými kulatými předměty. Baleyho to trochu zděsilo. Považoval je za ozdobu.

R. Daneel mu podal vysvětlení.

"To jsou plody pěstované na přírodních plantážích na Auroře.

Doporučuji vám, abyste je ochutnal. Říká se jim jablka a jistě jsou dobrá."

Fastolfe se usmál a řekl: "R. Daneel nehovoří sice z vlastní zkušenosti, ale má zcela pravdu."

Baley zvedl jedno jablko k ústům. Mělo červenou a zelenou slupku. Na dotek bylo chladné a vydávalo slabou, leč příjemnou vůni.

S jistým úsilím do něho kousl a nečekaná trpkost dužiny mu vyvolala bolest v zubech.

Opatrně je rozkousal. Městští obyvatelé jedli přírodní potravu samozřejmě tehdy, kdykoliv ji dostali v přidělech. On sám jedl často přírodní maso a chléb. Ale taková potrava byla vždy nějak upravená.

Ovoce přicházelo jako šťávy nebo konzervy. To, co tady držel v ruce, se muselo zrodit přímo ze špinavé půdy nějaké planety.

Snad to alespoň umyli, pomyslel si.

Znovu se ho zmocnil údiv nad zmatenými představami Vesmířanů o čistotě.

"Dovolte mi, abych se představil trochu důkladněji," řekl Fastolfe.

"Jsem pověřen vyšetřováním vraždy dr. Sartona ve Vesmírném Městě, tak jako to komisař Enderby provádí v New Yorku. Mohu-li vám nějakým způsobem pomoci, jsem připraven to udělat. Máme zájem vyřešit tuto věc pokojně a zabránit v budoucnu podobným událostem."

"Děkuju vám, dr. Fastolfe," řekl Baley. "Velmi si vážím vašeho postoje."

Tak tolik, pokud jde o zdvořilost, myslel si v duchu. Kousl do středu jablka a do úst se mu dostala černá tvrdá jádra.

Okamžitě je vyplivl. Jedno by bylo zasáhlo Fastolfovu nohu, kdyby Vesmířan rychle neuhnul.

Baley zrudl a začal se shýbat.

"Všechno je v pořádku, pane Baley," řekl Fastolfe. "Nechte to, prosím vás."

Baley se opět narovnal. Opatrně odložil jablko. Měl nepříjemný pocit, že po jeho odchodu někdo ty drobné předměty nalezne a odstraní vysavačem. Misku s ovocem spálí nebo vyhodí daleko z Vesmírného Města. Místnost, v níž seděli, vyčistí viricidem.

Zakryl své rozpaky drsným tónem: "Dovoluju si vás požádat, aby se komisař Enderby mohl účastnit naší schůzky pomocí trojrozměrného přenosu."

"Samozřejmě, jestliže chcete," řekl Fastolfe, zvednuv obočí.

"Daneeli, prosím vás, zařídil byste spojení?"

Baley seděl strnule jako socha, dokud se na lesklé hladině široké obrazovky v rohu místnosti neukázal obraz komisaře Julia Enderbyho a části jeho stolu. V tom okamžiku jeho rozpaky zmizely a Baley pocítil přátelský vztah k důvěrně známé postavě a zatoužil být nazpět, ať v bezpečí kanceláře či kdekoli v Městě. Třeba i v posledním koutě kvasinkových plantáží jerseykého okresu.

Nyní, v přítomnosti svědka, Baley nehodlal nic odkládat.

"Domnívám se, že se mi podařilo vniknout do tajemství, jež zahrnuje smrt dr. Sartona," řekl.

Koutkem oka zahlédl, jak Enderby vyskočil a chňapl po letících brýlích. Když se zvedl, dostal se obličejem mimo trojrozměrný přijímač a musel znovu usednout, zrudlý v tváři a bez jediného slova.

Mnohem klidněji, hlavu skloněnou k jedné straně, dal najevo své překvapení i dr. Fastolfe. Jenom R. Daneela se to nedotklo.

"Chcete říct," řekl dr. Fastolfe, "že znáte vraha?"

"Ne," řekl Baley. "Chci říct, že se nestala vražda."

"Cože?" vyjel Enderby.

"Okamžik, komisaři Enderby," řekl dr. Fastolfe a pokynul rukou.

Zíral upřeně na Baleyho. "Chcete říct, že dr. Sarton je naživu?"

"Ano, pane, a domnívám se, že vím, kde je."

"Kde?"

"Přímě tady," řekl Baley a ukázal rukou rozhodně na R. Daneela Olivawa.

## 8. Rozhovor o robotovi

Baley v tu chvíli nejostřeji vnímal vlastní puls. Jako by prožíval okamžik, v němž se zastavil čas. Na R. Daneelovi, tak jako vždy, nebyla známka pohnutí. Han Fastolfe měl ve tváři výraz dobře ovládané zvědavosti, ale nic víc.

Baleyho však nejvíce zajímalo to, co udělá Julius Enderby.

Trojrozměrný přijímač, z něhož zírala jeho tvář, neměl dobrý obraz.

Slabě se chvěl a nebyl úplně čistý. Vlivem této vady a díky brýlím, tvořícím na komisařově obličej něco jako masku, nedalo se Enderbymu nic vyčíst z očí.

Baley si pomyslel: Nerozsyp se mi, Julie, potřebuju tě.

Ve skutečnosti si nemyslel, že by Fastolfe jednal ukvapeně nebo pod tlakem citů. Četl kdesi, že Vesmířani jsou bez náboženství, ale že je nahradili chladnou a flegmatickou rozumovostí na nejvyšší filozofické úrovni. Věřil tomu a počítal s tím. Budou se snažit jednat pomalu, a tedy pouze na základě rozumu.

Kdyby řekl to, co prohlásil nyní, a byl s nimi sám, byl si jist, že by se do Města už nikdy nevrátil. To vyplývalo z úvahy chladného rozumu. Vlastní plány byly Vesmířanům po dlouhou dobu mnohem dražší než život jednoho městského člověka. Juliu Enderbymu by se nějak omluvili. Snad by komisařovi ukázali jeho mrtvolu, potřásající hlavami, a hovořili by o spiknutí, které provedli Pozemšťané. Komisař by jim uvěřil. Měl takovou povahu. Jestliže nenáviděl Vesmířany, byla to nenávist rodící se ze strachu. Neodvážil by se jim nevěřit.

Proto se tedy musel stát očitým svědkem události, svědkem, který navíc byl mimo dosah vlastních bezpečnostních opatření Vesmířanů.

Komisař řekl skrčeně: "Lije, strašně se mýlíte. Viděl jsem mrtvolu dr. Sartona."

"Viděl jste beztvaré zbytky něčeho, o čem vám řekli, že je to mrtvola dr. Sartona," odpověděl odvážně Baley. Myslel při tom pochmurně na komisařovy rozbité brýle. To byla nečekaná výhoda pro Vesmířany.

"Ne, ne, Lije. Znal jsem dobře dr. Sartona a jeho hlava byla nedotčená. Byl to on."

Komisař zvedl nervózně ruku ke svým brýlím, jako by si vzpomínal, a dodal: "Viděl jsem ho zblízka, velmi zblízka."

"A co tenhle, komisaři?" otázal se Baley a ukázal opět na R.

Daneela. "Nepodobá se Sartonovi?"

"Ano, jako by to byla jeho socha."

"Bezvýraznou podobu lze přenést, komisaři. Předpokládejme, že jste viděl zastřeleného robota. Říkáte, že jste se díval zblízka. Díval jste se z takové blízkosti, abyste poznal, zda spálené kraje rány tvořila skutečně rozložená organická tkáň, nebo vrstva zuhelnatělé hmoty na roztaveném kovu?"

Komisař se tvářil pobouřeně a řekl: "To je k smíchu."

Baley se obrátil na Vesmířana.

"Dal byste souhlas k exhumaci těla, aby se provedlo vyšetření, dr. Fastolfe?"

"Nic bych proti tomu sice neměl, pane Baley," řekl s úsměvem dr. Fastolfe, "bohužel však nepohrýváme své mrtvé. Všeobecně se provádí kremace."

"Velmi pohodlné," řekl Baley.

"Povězte mi, pane Baley," řekl dr. Fastolfe "jak jste dospěl ke svému opravdu zvláštnímu závěru?"

Nechce ustoupit, pomyslel si Baley. Prosadí svou, když to půjde.

"Nebylo to těžké," řekl. "Napodobit robota, k tomu nestačí jen nasadit si jeho zamrzlý výraz a přisvojit si jeho šroubovaný styl řeči. U vás, lidí z Vnějších Světů, je to potíž, že jste si už příliš zvykli na roboty.

Přijímáte je už téměř jako lidské tvory. Jste slepí k odlišnostem. Na Zemi je to jiné. Velmi dobře víme, co je to robot.

Tak především R. Daneel je na robota příliš lidský. Můj první dojem z něho byl, že mám před sebou Vesmířana. Dalo mi hodně práce, abych se vyrovnal s jeho výrokem, že je robot. A to ovšem z toho důvodu, že byl Vesmířan, a ne robot."

R. Daneel ho přerušil, aniž dal nějak najevo, že ví, že se hovoří právě o něm. Právě: "Jak jsem vám už řekl, kolego Eliáš, byl jsem sestroyen k tomu, abych pobyl určitou dobu v lidské společnosti. Záměrně jsem dostal lidskou podobu."

"Až do pečlivých napodobenin těch částí těla, které stále zakrývá oděv?" otázal se Baley. "Dokonce až po kopii orgánů, které u robota nemůžou být k ničemu?"

"Jak jste na tohle přišel?" řekl najednou Enderby.

Baley zrudl.

"Nemohl jsem si toho nepovšimnout... v umývárkách."

Enderby vypadal zděšeně.

"Jistě pochopíte," řekl Fastolfe, "že podobnost musí být naprostá, má-li přinést užitek. Pro náš úkol by polovičatost byla horší než cokoliv jiného."

"Smím si zakouřit?" zeptal se náhle Baley.

Tri dýmky v jednom dni byla směšná výstřednost, ale v řitícím se proudu bezohledností, jímž proplul, se potřeboval uklidnit tabákem.

Nakonec se pustil do sporu s Vesmířany. Chtěl je donutit, aby spolkli své vlastní lži.

"Promiňte, ale byl bych raději, kdybyste nekouřil."

Toto "raději" mělo sílu rozkazu. Baley to cítil. Zastrčil dýmku, jejíž hlavičku vzal už do dlaně, když předpokládal samozřejmý souhlas.

Ovšemže ne, řekl si zatrpkle. Enderby mě nevaroval, protože sám nekouří, ale je to jasné. Vyplývá to ze všeho. V jejich hygienických Vnějších Světech se nekouří, nepije, neznají tam žádnou lidskou neřest. Žádný div, že přijímají roboty do své zatracené... jak tomu říkal R. Daneel?... C/Fe společnosti. Žádný div, že R. Daneel může hrát roli robota tak snadno, jak ji hraje. Tam venku jsou vlastně všichni roboti.

"Příliš dokonalá podoba," řekl, "představuje v tom všem pouze jednu věc. V mé sekci došlo téměř k povstání, když jsem ho vedl domů".

(Toto "ho" musel zdůraznit. Nemohl říct ani R. Daneel, ani dr.

Sarton.) "On to byl, kdo udělal přítrž tomu nepokoji, a dokázal to tím, že ohrozil nastupující vzbuřence blasterem."

"Proboha," řekl Enderby energicky, "hlášení sdělovalo, že jste to byl vy, kdo..."

"Vím, komisaři," řekl Baley. "V hlášení byla zpráva, kterou jsem podal já. Nechtěl jsem, aby bylo v záznamu, že robot ohrožoval muže a ženy."

"Ne, ne. Samozřejmě že ne."

Enderby byl zcela jasně vyděšen. Předklonil se, aby se podíval na něco, co bylo mimo dosah trojrozměrného přijímače.

Baley uhodl, co to je. Komisař kontroloval na měřiči energie, zda vysílač není odposloucháván.

"Je to další bod vašeho důkazu?" zeptal se Fastolfe.

"Samozřejmě že je. První zákon robotů praví, že robot nemůže ublížit lidské bytosti."

"Ale R. Daneel nikomu neublížil."

"Pravda. Potom dokonce prohlásil, že by za žádných okolností nevystřelil. Přesto jsem neslyšel o robotu, který by dokázal porušit duch Prvního zákona do té míry, že by zbraní ohrožoval člověka, i kdyby to ve skutečnosti udělat nechtěl."

"Ach tak. Vy jste odborník v robotice, pane Baley?"

"Ne, pane. Ale prodělal jsem kurs robotiky a pozitronové analýzy.

Nejsem úplný laik."

"To je výborné," řekl Fastolfe laskavě, "ale vězte, že já jsem odborník v robotice, a ujišťuji vás, že podstata robotova myšlení leží v doslovném výkladu vnějšího světa. Nezná duch Prvního zákona, pouze jeho znění. Jednoduché modely, jež máte na Zemi, může První zákon a jeho dodatky přetěžovat do té míry, že nejsou schopny ohrožit člověka.

Zdokonalený model R. Daneela je něco jiného. Posoudím-li správně celou situaci, Daneelova hrozba byla nezbytná, aby zabránila povstání. Jejím smyslem bylo zabránit, aby se neublížilo lidem. Byl poslušen Prvního zákona, nepopíral ho."

Baleyho se to vnitřně dotklo, navenek však zachoval klid. Bude to namáhavé, ale porazí toho Vesmířana jeho vlastní zbraní.

"Můžete popřít každý boj jednotlivě," řekl, "ale dohromady dávají stále totéž. Když jsme včera večer hovořili o té domnělé vraždě, tenhle domnělý robot prohlásil, že byl přeměněn v detektiva tím, že mu vestavěli do jeho pozitronických okruhů novou hodnotu. Smysl pro spravedlnost, chcete-li."

"To vám mohu potvrdit," řekl Fastolfe. "Stalo se to před třemi dny, sám jsem na to dohlížel."

"Smysl pro spravedlnost? Dr. Fastolfe, spravedlnost, to je něco abstraktního. Pouze lidská bytost dokáže používat ten výraz."

"Definujete-li spravedlnost jako něco abstraktního, prohlásíte-li o ní, že hájí každému člověku to, co mu patří, že hájí právo nebo něco takového, potom připustím váš důkaz, pane Baley. Za dnešního stavu vědeckých znalostí nelze vestavět do pozitronického mozku lidské chápání pomyslných hodnot."

"To připouštíte... jako odborník v robotice?"

"Samozřejmě. Můžeme se jen ptát, co R. Daneel chtěl vyjádřit výrazem ‚spravedlnost‘."

"Z obsahu našeho rozhovoru vyplývá, že chtěl vyjádřit to, co máme vy a já a každý lidský tvor na mysli, ale co nemůže myslet robot."

"Proč se ho, pane Baley, nezeptáte, aby vysvětlil své pojetí?"

Baley cítil, že trochu ztrácí jistotu. Obrátil se na R. Daneela: "Tak co?"

"Ano, Eliáši?"

"Co je to podle vás spravedlnost?"

"Spravedlnost, Eliáši, je to, co vzniká, když se dodržují všechny zákony."

Fastolfe přikývl.

"Na robota, pane Baley, je to dobrá definice. Přání, aby se dodržovaly všechny zákony, bylo do R. Daneela vloženo nyní. Spravedlnost je pro něho výraz konkrétní, protože se opírá o dodržování zákona, což zase má základ v tom, že zákony jsou přesně a pevně formulovány. To není nic pomyslného. Lidská bytost chápe ten fakt, že vycházejíc z abstraktního mravního kodexu, může určité zákony považovat za špatné a jejich provádění za nespravedlivé. Co tomu říkáte, R. Daneeli?"

"Nespravedlivý zákon," řekl klidně R. Daneel, "je protimluv."

"Alespoň pro robota, pane Baley. Jak vidíte, nesmíte směšovat spravedlnost R. Daneela se svou vlastní spravedlností."

Baley se obrátil prudce k R. Daneelovi a řekl: "Včera v noci jste odešel z mého bytu."

R. Daneel odpověděl: "Odešel jsem. Omlouvám se, jestliže jsem vás svým odchodem vyrušil ze spánku."

"Kam jste šel?"

"Do pánských umývárén."

To Baleyho na okamžik zmátlo. Byla to odpověď, o níž byl přesvědčen, že je pravdivá, ale nečekal, že ji R. Daneel řekne. Cítil, že se opět rozpadl kousek jeho jistoty, nicméně se dál pevně držel své stopy. Komisař ho sledoval očima skrytými za skly, prolétal pohledem z jednoho mluvčího na druhého. Baley nyní už nemohl couvnout, byť by proti němu používali sebedůmyslnějších důkazů. Musel se držet svých závěrů.

"Když jsme přišli do mé sekce," řekl, "trval na svém, že půjde se mnou do umývárén, jak právě přiznal. Kdyby byl člověk, řekl bych, že má všechny důvody a právo tam jít. Zcela přirozeně. Ale jako robot dělal tu cestu nesmyslně. Z toho jediné plyne, že je to člověk."

"To je velmi zajímavé," řekl. "Proč bychom se nezeptali Daneela, co ho vedlo včera večer v noci do umývárén?"

Komisař Enderby se předklonil.

"Prosím vás, dr. Fastolfe," mumlal, "snad není nutné..."

"Neznepokojujte se, komisaři," řekl Fastolfe, jehož ústa se zkřivila v úsměv, v němž nic úsměvného nebylo,

"nepochybují, že Daneelova odpověď se nedotkne vašich citů ani citů pana Baleyho.

Řekl byste nám to, Daneeli?"

"Když Eliášova žena Jessie," začal Daneel, "včera večer odcházela z bytu, její vztah ke mně byl přátelský. Bylo zcela zřejmé, že nemá žádný důvod k tomu, aby si myslela, že nejsem člověk. Vrátila se však do bytu a věděla, že jsem robot.

Z toho jednoznačně vyplývá, že tuto informaci dostala mimo byt. Někdo tedy musel můj rozhovor s Eliášem minulé noci vyslechnout. Jinak se nedalo odhalit tajemství mé pravé podstaty. Eliáš mi sdělil, že byty jsou dobře izolovány. Mluvíli jsme spolu potichu. Obvyklé odposlouchávání by bylo k ničemu. Nicméně je známo, že Eliáš je policista. Existuje-li ve městě spiknutí organizované natolik dobře, že připravilo vraždu dr. Sartona, mohlo stejně dobře vědět, že Eliáš byl pověřen vyšetřováním vraždy. Tak je nejenom možné, ale dokonce i pravděpodobné, že ho sledovali i v bytě.

Když Eliáš a Jessie šli spát, prohledal jsem byt, jak jsem nejlépe uměl, ale nenalezl jsem žádný vysílač. Tím se celá věc stala ještě složitější. Dvoudetektor by mohl být bez vysílače, ale musel by mít složitější vybavení.

Rozbor situace vedl k tomuto závěru. Jediné místo, kde obyvatel města může dělat téměř cokoliv, aniž ho kdo ruší nebo se ho na něco vyptává, jsou umývárny. Může tam dokonce i umístit dvoudetektor.

Zvyk dodržovat v umývárňách naprosté soukromí je velmi silný a nikdo by se tam na nikoho ani nepodíval. Umývárny sekce jsou zcela blízko Eliášova bytu, takže otázka vzdálenosti není důležitá. Stačil by kufříkový model. Šel jsem to vyšetřit."

"A co jste zjistil?" zeptal se Baley rychle.

"Nic, Eliáši, ani stopu po detektoru."

Dr. Fastolfe řekl: "Nuže, pane Baley, zní to rozumně?"

Nyní však Baleyho nejistota zmizela. Řekl: "Do jisté míry snad rozumně, ale po mnoha stránkách je to nedokonalé. Co on neví, je právě to, že mi moje žena sdělila, kde se dověděla tu informaci a kdy. Dověděla se, že je robot, krátce potom, co opustila dům. Dokonce se to povídalo po městě už několik hodin.

Takže skutečnost, že on je robot, se nedostala ven tím, že někdo odposlouchal náš včerejší rozhovor."

"Nicméně to," řekl dr. Fastolfe, "že včera v noci šel do umývárny, se myslím vysvětlilo?"

"Objevilo se však něco jiného, co se nevysvětlilo," odpověděl Baley popuzeně. "Kde, kdy a jak se dostala ta zpráva ven? Jak se rozkřiklo, že ve městě je robot z vesmíru? Pokud vím, jenom dva lidé věděli o tom poslání, komisař Enderby a já, a my jsme o tom nehovořili s nikým... Komisaři, věděl to ještě někdo z úřadu?"

"Ne," řekl Enderby spěšně. "Ani primátor. Jenom my a dr. Fastolfe."

"A on," dodal Baley a ukázal na něj.

"Já?" zeptal se R. Daneel.

"Proč ne?"

"Byl jsem neustále s vámi, Eliáši."

"Nebyl," vykřikl prudce Baley. "Byl jsem v umývárňách víc jak půl hodiny, než jsme šli do mého bytu. Během té doby jsme my dva o sobě vůbec nevěděli. Tehdy jste se spojil se svou skupinou v městě."

"S jakou skupinou?" ozval se téměř současně jako ozvěna Enderby.

Baley se zvedl ze židle a obrátil se k trojrozměrnému přijímači.

"Komisaři, žádám vás, abyste mě pozorně vyslechl a řekl mi, jestliže všechno nezapadá přesně do sebe. Je hlášena vražda a řízením jakési podivné náhody se to stane právě v době, kdy jste vstoupil do Vesmírného Města, abyste se setkal se zavražděným. Ukážou vám něčí mrtvolu, údajně lidskou, ale potom mrtvolu odstraní a nelze ji vyšetřit.

Vesmířani trvají na tom, že vraždu spáchal Pozemšťan, i když tu obžalobu můžou vznést pouze za předpokladu, že nějaký městský člověk opustil město a přes volný prostor se sám a v noci dostal do Vesmírného Města. Vy sám víte, jak je to nepravděpodobné.

Nato posílají do města domnělého robota. Skutečně prosazují, aby tam byl poslán. Robot nejprve udělá to, že blasterem ohrozí zástup lidí. Potom rozšíří zprávu, že ve městě je vesmírný robot. Ve skutečnosti je ta zpráva tak zvláštní, že lidi vědí o jeho spolupráci s policií, jak mi Jessie sdělila. To znamená, že se zakrátko bude vědět, že to byl robot, kdo ohrožoval blasterem. Možná že se už nyní na kvasinkových půdách a na hydroponických plantážích v Long Islandu šíří zpráva, že se tam volně pohybuje robot vrah."

"To je nemožné. Nemožné!" vzdychl Enderby.

"Ne, to je možné. Právě přesně tohle se děje, komisaři. Nevidíte to? V městě je spiknutí, dobrá, ale je řízeno z Vesmírného Města.

Vesmířani chtějí, aby mohli ohlásit vraždu. Chtějí vzpouru. Chtějí útok na Vesmírné Město. Čím horší situace, tím lepší konflikt... vesmírné lodi zaútočí a obsadí pozemská města."

"Naši omluvou jsou povstání proti bariéře před pětadvaceti lety," řekl mírně Fastolfe.

"Tehdy jste nebyli připraveni. Nyní jste." Baley mu prudce tlouklo srdce.

"Přisuzujete nám dost složitý záměr, pane Baley. Kdybychom chtěli obsadit Zemi, mohli bychom to provést mnohem jednodušším způsobem."

"Možná že ne, dr. Fastolfe. Váš domnělý robot mi řekl, že ve vašich Vnějších Světech není mínění o Zemi jednotné.

Myslím, že tehdy rozhodně mluvil pravdu. Možná že by lidem doma přímé obsazení nevyhovovalo. Možná že nějaký incident je naprosto nutný. Někaký velmi ořesný incident."

"Například vražda, ne? To myslíte? Jistě uznáte, že by to musela být předstíraná vražda. Doufám, že nechcete navrhnout, abychom kvůli tomu incidentu zabili někoho z nás."

"Sestrojili jste robota podobného dr. Sartonovi, zastřelili jste ho a ukázali jste zbytky komisaři Enderbymu."

"A potom," řekl dr. Fastolfe, "když jsme použili R. Daneela, aby vystupoval jako dr. Sarton v předstírané vraždě, musíme použít dr. Sartona, aby vystupoval jako R. Daneel v předstíraném vyšetřování předstírané vraždy."

"Přesně. Říkám vám to v přítomnosti svědka, který tu není přítomen skutečně a nemůžete ho připravit o život a který je natolik významný, že mu věří městská vláda i samotný Washington. Budeme na vás připraveni a známe vaše úmysly. Bude-li to nutné, naše vláda se obrátí přímo k vašim lidem a vysvětlí jim přesně, jaká je situace.

Pochybuju, že vám tenhle způsob meziplanetárního násilí projde."

"Prosím vás, pane Baley," řekl Fastolfe a zavrtěl hlavou, "to není rozumné. Opravdu máte překvapující zprávy.

Předpokládejme, jen prostě předpokládejme, že R. Daneel je skutečně R. Daneel.

Předpokládejme, že je skutečně robot. Nevyplyvalo by z toho, že mrtvola, kterou komisař Enderby viděl, byl skutečně dr. Sarton? Stěží by bylo rozumné předpokládat, že to byla mrtvola ještě dalšího robota.

Komisař Enderby byl při tom, když byl R. Daneel sestrojován, a může dosvědčit, že skutečně existuje jenom jeden."

"Pokud jde o to," řekl Baley tvrdohlavě, "komisař není odborník v robotice. Můžete mít takových robotů tučet."

"Držte se věci, pane Baley. Co kdyby R. Daneel byl skutečně R. Daneel? Nerozsykala by se celá stavba vašeho důkazu? Jak jinak byste zdůvodnil své přesvědčení o tomto vzrušujícím a nevěrohodném mezihvězdném spiknutí, které jste si vymyslel?"

"Kdyby byl robot. Říkám, že je člověk."

"Neprozkoumal jste důkladně celou otázku, pane Baley," řekl Fastolfe. "Určit, čím se liší robot, a to i ten člověku nejvíce podobný, od lidského tvora, k tomu není nutné pracně vytvářet vratké úvahy o maličkostech, které říká a dělá. Zkusil jste například bodnout R. Daneela špendlíkem?"

"Cože?" řekl Baley a otevřel údivem ústa.

"To je jednoduchý pokus. Jsou i jiné, třeba ne tak jednoduché.

Jeho kůže a vlasy vypadají jako skutečné, ale zkuste se na ně podívat v dostatečném zvětšení. Dále se pak zdá, že dýchá, hlavně když nabírá vzduch, aby hovořil, ale snad jste si všiml, že jeho dech je nepravidelný a že po celé dlouhé minuty nedýchá vůbec. Mohl byste i vzít trochu vzduchu, který vydechuje, a změřit obsah kyslíčnicku uhličitého.

Mohl byste zkusit vzít mu vzorek krve. Mohl byste se pokusit nahmatat puls na jeho zápěstí nebo tep srdce pod jeho košili. Rozumíte, co mám na mysli, pane Baley?"

"To jsou jenom řeči," odpověděl Baley celý nespůj. "Nedám se nachytat. Mohl byste zkusit cokoliv z toho, co říkáte, ale domníváte se, že domnělý robot by dovolil, abych provedl podkožní zkoušku a změřil ho stetoskopem nebo ho prohlédl pod mikroskopem?"

"Samozřejmě. Chápu, co chcete říct," pravil Fastolfe. Pohlédl na R. Daneela a lehce mu pokynul.

R. Daneel se dotkl manžety na pravém rukávu a diamagnetický šev se rozevřel po celé délce paže. Ukázala se hladká, svalnatá končetina, naprosto podobná lidské. Pokrývaly ji krátké zrzavé chloupky, stejně husté jako u člověka.

"Nuže?" řekl Baley.

R. Daneel se palcem a ukazováčkem levé ruky štípl do špičky svého pravého prostředníku. Baleymu se nepodařilo zahlédnout přesné podrobnosti toho, co se stalo potom.

Ale tak jako se látka na rukávu rozpadla vedví, když se přerušilo diamagnetické pole švů, podobně se rozpadla vedví i paže.

A tam, pod slabou vrstvou hmoty podobající se masu, matně zářila modrošedá nerezavějící ocel drátů, lanek a kloubů.

"Chcete si prohlédnout podrobněji, jak R. Daneel funguje, pane Baley?" otázal se dr. Fastolfe zdvořile.

Baley tuto otázku téměř nezaslechl pro hučení v uších a pro nenadálý výbuch komisařova hysterického smíchu.

## 9. Vesmíranovo vysvětlení

Minuty mýjely a hučení zesilovalo, že pohltilo smích. Dům a všechno, co v něm bylo, se rozvlnilo a Baley úplně ztratil pojem času.

Nakonec zjistil, že sedí, podobně jako dřív, a naplňoval ho silný pocit, že uplynulo mnoho času. Komisař zmizel, trojrozměrná obrazovka byla neprůhledně mléčná. R. Daneel seděl vedle něho a držel ho prsty za obnažené nadloktí. Baley viděl pod kůží tmavou skvrnu po malém vbodnutí. Mizela mu přímo před očima, rozpadala se a vsakovala do mezibuněčné kapaliny, z ní pak do krevního oběhu a okolních buněk a z nich pak do všech buněk jeho těla.

Pomalou se mu vracelo vědomí.

"Už je vám lépe, kolego Eliáš?" zeptal se R. Daneel.

Baleymu skutečně bylo lépe. Odtáhl svou ruku a robot ji pustil.

Stáhl si rukáv a rozhlédl se. Doktor Fastolfe seděl tam, co předtím, a slabý úsměv dodával měkký výraz jeho tváři.

"Omdlel jsem?" otázal se Baley.

"Svým způsobem ano," řekl dr. Fastolfe. "Bojím se, že jste utrpěl pořádný otřes."

Baleymu se všechno vybavilo naprosto jasně. Chytil rychle ruku R. Daneela, vyhrnul rukáv, kam až to šlo, a obnažil ji nad zápěstím.

Robotovo maso bylo na dotek měkké, ale pod ním bylo něco tvrdšího než kost.

R. Daneel nechal svou paži klidně v Pozemšťanově sevření.

Baley si ji prohlédl a štípal do kůže po obou stranách dělicí čáry. Byl to slabý šev?

Logicky by tam samozřejmě měl být. Robot s umělou kůží, umělá napodobenina člověka, nedal se opravovat obvyklými způsoby.

Například se nedal odnýtovat hrudní plát. Nedala se vyvěsit lebka.

Naopak jednotlivé části mechanického těla se musely spojovat podél siločar mikromagnetických polí. Paže, hlava, celé tělo, dotknete-li se na správném místě, se musí rozložit na dvě poloviny, a dotknete-li se jiného místa, obě poloviny se spojí. Baley zvedl hlavu. "Kde je komisař?"

zamumlal zrudlý rozpaky.

"Měl spoustu naléhavé práce," řekl dr. Fastolfe. "Musím se přiznat, že jsem ho sám přesvědčil, aby odešel. Ujistil jsem ho, že se o vás postaráme."

"Už jste se o mě velmi hezky postarali, děkuju vám," řekl Baley ponuře. "Myslím, že jsme spolu skončili."

Namáhavě se zvedl. Bolely ho klouby. Najednou se cítil starý, příliš starý, než aby začínal znovu. Nepotřeboval žádnou jasnozřivost na to, aby si dovedl představit svou budoucnost.

Komisař bude částečně vyděšen, částečně bude zuřit, chladně se mu bude dívat do očí a každých patnáct vteřin bude sundávat brýle a čistit je. Svým slabým hlasem (Julius Enderby téměř nikdy nekřičel) mu bude pečlivě vysvětlovat, že Vesmířany smrtelně urazil.

"Nemůžete mluvit s Vesmířany takovým způsobem, Lije! Prostě to nesnesou!" (Baley si v duchu představil, jak Enderbyho hlas přechází do nejjemnějších odstínů.) "Varoval jsem vás. Myslím, že vám nemusím zdůrazňovat, jakou škodu jste nadělal. Uvědomte si, že vím, kam míříte. Chápu, co se snažíte dokázat. Kdyby šlo o Pozemšťany, bylo by to zcela jiné. Řekl bych vám: Ano, pokuste se. Odvažte se toho rizika. Dostaňte je. Ale tohle jsou Vesmířani! Mohl jste mi to říct, Lije. Mohl jste se se mnou poradit. Známe je. Známe je dokonale."

Co na tohle Baley řekne? Že je Enderby právě ten člověk, s nímž se o tom nedá mluvit. Že zde šlo o plán skrývající mimořádné riziko a že Enderby je člověk mimořádně opatrný. Ze právě sám Enderby zdůraznil mimořádné nebezpečí hrozící z chybného kroku. Že jediná možnost, jak se vyhnout degradaci, je dokázat, že vina leží na Vesmírném Městě... Enderby na to řekne: "Bude se to muset ohlásit, Lije, a to bude mít řadu následků."

Známe Vesmířany. Budou žádat, abychom vás odvolali z toho případu, a bude nutno jim vyhovět. Chápete to, Lije, že? Pokusím se vám to ulehčit. Můžete se na to spolehnout. Budu vás chránit, Lije, pokud to bude v mé moci."

Baley věděl, že se tak skutečně stane. Komisař ho bude chránit, pokud to bude možné, nepůjde však tak daleko, aby starostu ještě víc rozzuřil.

Dovedl si představit, co řekne starosta.

"Zatraceně, Enderby, co se děje! Proč jste se se mnou neporadil?"

Kdo spravuje město? Proč jste vpustil do města robota, který neměl oficiální pozvání! Kčertu, co to zas vyvádí ten Baley..."

Kdyby se mělo rozhodovat o tom, kdo zůstane v oddělení, zda Baley, nebo komisař, jaký výsledek mohl Baley čekat? Neměl žádný důvod dávat Enderbymu vinu.

Přinejmenším mohl počítat s tím, že bude přeložen, a to už samo bylo dost zlé. Už jenom možnost žít v moderním městě zajišťovala holou existenci dokonce i lidem zcela deklasovaným. Jak holou existenci, to znal až příliš dobře. Právě z jeho postavení plynuly drobné výhody. Tady lepší místo, tam lepší kus masa, jindy kratší čekání ve frontě. Filozofická mysl by tomu stěží přikládala důležitost a stěží by se tím příliš trápila.

Přesto nikdo, byť sebevětší filozof, se nemohl bez bolestí vzdát výsad, když je jednou získal. O to právě jde.

Jak bezvýznamná věc, která zvyšuje pohodlí bytu, je umyvadlo s tekoucí vodou, když si člověk během dlouhých třiceti let navykne bez uvažování chodit do umývárny. A jak je směšné, když tím někdo chce prokázat své "postavení". A teď by mu mohli umyvadlo vzít. Jak pokoušující a nesnesitelná by byla každá další cesta do umývárny! Jak nesmírně krásnou by se stala vzpomínka na ranní holení v ložnici!

Jaký pocit ztraceného luxusu by ji naplňoval!

Pro moderní politické spisovatele se stalo módou odsuzovat ostře "fiskalismus" středověké éry, kdy ekonomie byla založena na penězích. Prohlašovali, že "boj o existenci" byl surový. Nebylo možno vytvořit komplexní společnost pro napětí, vnášené věčným bojem o "koryto" (vědci se lišili, pokud šlo o výklad slova "koryto", ale o jeho celkovém významu nebylo sporu).

Naopak moderní "civismus" vynášeli jako vysoce účinný a osvícený.

Snad tomu tak bylo. Existovaly historické romány v duchu romantické a citové tradice a středověkáři si mysleli, že "fiskalismus" produkoval takové rysy, jako je individualismus a podnikavost.

Baley by si to sám nikdy nepřipustil, ale nyní se zhnuseně tázal sám sebe, zda někdo bojoval tvrději o koryto, ať už bylo jakékoliv, nebo zda někdo pociťoval jeho ztrátu tíživěji, než obyvatel města bojuje o to, aby neztratil svou výsadu na nedělní stehno z pečeného kuřete - opravdové stehno z opravdového kuřete.

Baley si pomyslel: Já ani tak ne. Ale Jessie a Ben.

Hlas dr. Fastolfa ho vytrhl z jeho myšlenek.

"Posloucháte mě, pane Baley?"

"Prosím?" zamrkal Baley. Jak dlouho už tu stojí jako hlupák?

"Nesednete si, pane? Když jsme se postarali o záležitost, kterou jste měl na mysli, snad by vás zajímalo několik filmů, které jsme udělali na místě zločinu a o událostech, jež nastaly potom."

"Ne, děkuju, mám práci ve městě."

"Ale případ dr. Sartona má jistě přednost."

"Pro mě ne. Myslím si, že s ním nemám už nic společného."

Náhle vybuchl: "Ksaku, když jste mohl dokázat, že R. Daneel je robot, proč jste to neudělal hned? Proč jste z toho všeho dělal takovou frašku?"

"Milý pane Baley, velmi mě zajímaly vaše úvahy. A pochybuji o tom, že byste neměl s případem nic společného. Než jsme se rozloučili s komisařem, požádal jsem ho zvláště o to, aby vám případ ponechal. Věřím, že mi vyhoví."

Baley se proti své vůli posadil. Řekl ostře: "Proč?"

Dr. Fastolfe zkřížil nohy a řekl s povzdechem: "Pane Baley, setkal jsem se v podstatě se dvěma typy obyvatel Města. S povstanci a politiky. Váš komisař je pro nás užitečný, ale patří mezi politiky. Říká nám to, co chceme slyšet. Dobře s námi vychází, jestli rozumíte, co tím mám na mysli. Nyní jste sem přišel vy a odvážně jste nás obžaloval ze strašlivých zločinů, které jste se pokusil dokázat. Tento postup se mi líbil. Domnívám se, že se to vyvíjí nadějně."

"Jak nadějně?" zeptal se Baley ironicky.

"Dost nadějně! Jste člověk, se kterým mohu jednat otevřeně."

Včera v noci, pane Baley, se R. Daneel se mnou spojil pomocí štítové vysílačky. Jisté věci o vás mě velmi zajímaly. Například to, čeho se týkají videokazety ve vašem bytě."

"Co je s nimi?"

"Značná část obsahuje historii a archeologii. To je důkaz, že se zajímáte o lidskou společnost a že máte určité znalosti o jejím vývoji."

"I policista si může dovolit trávit volný čas promítáním, když má chuť."

"Nepochybně. Jsem rád, že vás zajímá právě tohle. Budu mít snazší cestu k tomu, co se pokouším dokázat. Nejdříve bych vám chtěl vysvětlit, nebo se alespoň o to pokusit, podstatu výlučnosti lidí z Vnějších Světů. Žijeme tady, ve Vesmírném Městě. Nevstupujeme do vašeho města. Stýkáme se s vámi, obyvateli Města, jen podle přísných pravidel. Dýcháme čerstvý vzduch, ale po celou dobu nosíme filtry. Teď tady sedím s filtry v nosních otvorech, rukavice na ruku, a jsem pevně rozhodnut nepřiblížit se k vám víc, než je nezbytně nutné."

"Proč si myslíte, že to všechno je?"

"Hádat nemá smysl," řekl Baley. "Ať se sám vyjádří."

"Kdybyste hádal, jako to dělají někteří vaši lidé, řekl byste, že je to proto, že pohrdáme Pozemšťany a nechceme ztratit svou důstojnost ani tím, že by na nás dopadl třeba jen jejich stín. Tak tomu není. Správná odpověď je zřejmá."

Zdravotní prohlídka, stejně jako dezinfekce, jimiž jste prošel, nejsou věci zvyku. Předpisuje to nutnost."

"Nemoci?"

"Ano, nemoci. Milý pane Baley, Pozemšťané, kteří kolonizovali Vnější Světy, se dostali na planety, kde nebyly žádné zemské viry a bakterie. Samozřejmě si přinesli svoje vlastní, zároveň však také nejmodernější lékařskou a mikrobiologickou techniku. Měli co dělat jen s malou skupinou mikroorganismů, bez bacilonošců. Nebyli tam moskyti roznášející malárii ani hlemýždi šířící schistosomiasis. Vyhubili nosiče nemocí a symbiotické bakterie mohly růst. Postupně se z Vnějších Světů odstranily všechny nemoci. Časem se přirozeně neustále zotřebovaly přistěhovalecké předpisy pro Pozemšťany, neboť Vnější Světy si stále méně mohly dovolit nebezpečí, že na ně bude zavlečena nějaká nemoc."

"Vy jste nebyl nikdy nemocen, dr. Fastolfe?"

"Ne nakažlivou nemocí, pane Baley. Podléháme všichni snadno nemocem, které přináší degenerace, například arterioskleróze, ale nikdy jsem neměl to, čemu vy říkáte rýma. Kdybych ji dostal, mohl bych na ni zemřít. Nevytvořil jsem si žádnou odolnost. Právě v tom spočívá slabost Vesmírného Města. Ti z nás, kdo sem přicházejí, se vystavují určitému nebezpečí. Na Zemi se hemží choroby, proti nimž nemáme žádnou obranu, žádnou přirozenou obranu. Vy sám nesete v sobě zárodky téměř všech známých nemocí. Neuvědomujete si to, protože je téměř stále kontrolujete protilátkami, jež si vaše tělo po celá léta vytvářelo. Já sám protilátky nemám. Divíte se tedy, že se k vám nepřiblížím? Věřte mi, pane Baley, zůstávám opodál jen ze sebeobranu."

"Jestliže je to tak," řekl Baley, "proč se o tom neví na Zemi?"

Myslím to, že nejde o žádnou povýšenost z vaší strany, ale že se bráníte skutečnému hrozícímu nebezpečí."

Vesmířan zavrtěl hlavou.

"Je nás málo, pane Baley, a stejně nás nemají rádi jako cizince."

Zajišťujeme si svou bezpečnost díky vratké pověsti o nadřazených bytostech. Nemůžeme si dovolit ztratit tuto svou tvář tím, že přiznáme, že se bojíme přiblížit se k Pozemšťanům. Alespoň pokud se Vesmířani s Pozemšťany lépe nedomluví."

"Nedomluví se, prozatím ne. A právě pro vaši domnělou nadřazenost vás nenávidíme... nenávidí."

"V tom je ten rozpor. Nemyslete si, že si to neuvědomujeme."

"Víte o tom komisař?"

"Nikdy jsme mu to nevysvětlovali tak důkladně, jak jsem to právě vysvětlil vám. Ačkoliv to možná uhodl. Je dost inteligentní."

"Jestli to uhodl, mohl mi to říct," vyhrkl Baley.

Dr. Fastolfe se zamračil.

"Kdyby to byl udělal, neuvažoval byste o tom, že R. Daneel by mohl být Vesmířan. Je to tak?"

Baley pokrčil slabě rameny a dál o tom nemluvil.

Ale dr. Fastolfe pokračoval.

"Víte, vlastně je to pravda. Pomineme-li psychologické obtíže a hrozný účinek, který na nás má dav a hluk, zůstává ta skutečnost, že pro kohokoliv z nás vkročit do Města se rovná rozsudku smrti. Proto dr. Sarton přišel se svým návrhem na roboty mající lidskou podobu."

Jako naši zástupci měli být posíláni do Města mezi vás..."

"Ano, to mi R. Daneel vysvětlil."

"Nesouhlasíte s tím?"

"Podívejte se," řekl Baley. "Protože mluvíme jeden s druhým tak otevřeně, dovoluji, abych vám položil jednoduchou otázku. Proč jste vlastně vy Vesmířani přišli na Zemi? Proč nám nedáte pokoj?"

Dr. Fastolfe řekl, zřejmě překvapen: "Vy jste spokojeni s životem na Zemi?"

"Jde to."

"Ano, ale jak dlouho to ještě půjde? Počet vašeho obyvatelstva stále vzrůstá. Kalorie, jimiž kryjete svou potřebu, získáváte stále s větší námahou. Země je ve slepé uličce, příteli."

"Jde to," opakoval Baley tvrdohlavě.

"Sotva. Město jako New York si musí jen s největším úsilím opatřovat zásoby vody a zbavovat se odpadu. Atomové elektrárny pohání uran, jež lze stále obtížněji získat dokonce i z ostatních planet systému, a nároky na energii se

neustále zvyšují. Život města závisí v každém okamžiku na přísunu dřevní hmoty pro kvasinkové plantáže a minerálních solí pro hydroponii. Neustále se musí přečerpávat vzduch. Rovnováha je ohrožena tisícerým způsobem a nebezpečí roste každým rokem. Co by se stalo s New Yorkem, kdyby se veškerý přísun a zároveň odvoz odpadu zastavil třeba jen na jednu hodinu?"

"To se ještě nestalo."

"Což není záruka do budoucna. V prvotních dobách byla jednotlivá centra obyvatel skutečně soběstačná, žila z výrobků okolních statků. Nic mimo náhlou katastrofu, povodeň, mor nebo neúrodu jim nemohlo ublížit. Tou měrou, jak centra rostla a jak se zlepšovala technika, bylo možno překonávat místní katastrofy pomocí přivážení ze vzdálenějších center za tu cenu, že se stále zvětšovaly oblasti, které byly na sobě navzájem závislé. V dobách středověku otevřená města, i ta největší, mohla vydržet se svými zásobami potravin a nouzovými zásobami všeho druhu alespoň týden. Když se New York stal Městem, vydržel se svými zásobami jeden den. Teď to nedokáže ani hodinu. Katastrofa, která by byla před deseti tisíci lety nepříjemná, před tisíci lety vážnější a před sto lety hrozivá, by dnes byla osudná."

Baley se zavrtěl na židli.

"To všechno jsem už slyšel dřív. Středověkáři chtěli, aby se Město zrušilo. Chtěli návrat k půdě a přírodnímu hospodaření. No dobře, jsou to šílenci, to nelze uskutečnit. Je nás příliš mnoho a v dějinách se nedá jít zpět, pouze vpřed. Samozřejmě, kdyby se neomezovalo vystěhovalectví do Vnějších Světů..."

"Vy víte, proč se musí omezovat."

"Tak co se dá dělat? To je slepá ulička."

"A co vystěhovalectví na nové světy? V naší Galaxii je sto miliard hvězd. Podle odhadu se sto miliónů planet dá obývat nebo se dá k obývání upravit."

"To je k smíchu."

"Proč?" zeptal se dr. Fastolfe naléhavě. "Proč je ten návrh k smíchu? Pozemšťané kolonizovali planety v minulosti. Víc než třicet z padesáti Vnějších Světů, včetně mé rodné Aurory, bylo kolonizováno Pozemšťany. Žádná kolonizace už není možná?"

"Ale..."

"Nemáte odpověď? Pak dovolu, abych vám řekl, že není-li to už víc možné, způsobil to rozvoj městské kultury na Zemi. Než vznikla velkoměsta, lidský život na Zemi nebyl tak specializován, aby ho nebylo možno přerušit a začít úplně znova na neobděláné půdě. Dokázalo se to třicetkrát. Nyní však jsou Pozemšťané tak zhýčkaní, tak vrostlí do svých věznic z ocelových jeskyň, že jsou polapeni navždy."

Vy, pane Baley, ani nevěříte, že obyvatel Města je schopen projít volným krajem, aby se dostal do Vesmírného Města. Ve vašich očích je nemožné překonat prostor, abyste se dostali na nové světy. Civismus ničí Zemi, pane."

"A i kdyby ničil?" řekl Baley rozzlobeně. "Co je vám do toho?"

To je náš problém. A my si ho vyřešíme. A jestliže ne, bude to naše cesta do pekel."

"Lepší vlastní cesta do pekel než cizí cesta do nebes, že?"

Vím, jak vám je. Není příjemné poslouchat kázání cizince. A přesto bych si přál, abyste i vy mohli kázat nám, protože i my máme obdobný problém."

"Přelidnění?" ušklíbl se Baley.

"Obdobný, nikoliv totožný. Naším problémem je nedostatek obyvatel. Kolik let byste mi hádal?"

"Řekl bych asi šedesát."

"Sto šedesát byste měl říct!"

"Cože?"

"Sto šedesát tři o příštích narozeninách, abych byl přesný. To není žert. Počítám to na obvyklé pozemské roky. Když budu mít štěstí, když budu o sebe dbát, především když nedostanu žádnou pozemskou nemoc, mohu se dožít dvojnásobku. O lidech z Aurory je známo, že se dožívají více než tři set padesáti let. Jejich naděje na delší život neustále vzrůstá."

Baley se podíval na R. Daneela (který během celého rozhovoru naslouchal bez jediné známky života), jako kdyby u něho hledal potvrzení.

"Jak je to možné?" zeptal se.

"Ve společnosti, jež má málo lidí, je praktické zaměřit bádání na gerontologii a zkoumat průběh stárnutí. Ve světě, jako je váš, by naděje na prodloužení života byla zhoubná. Nemohli byste si dovolit takový vzrůst počtu obyvatel. Na Auroře je místo i pro třistaleté. Potom samozřejmě se cena života dvojnásobně až trojnásobně zvyšuje."

Kdybyste teď měl zemřít, ztratil byste čtyřicet let života nebo pravděpodobně ještě méně. Kdybych já teď měl zemřít, ztratil bych sto padesát let života nebo pravděpodobně ještě víc. Ale v kultuře, jako je naše, má každý jednotlivec nejvyšší důležitost. Naše porodnost je nízká a populační přírůstek je přísně kontrolován. Spějeme k určitému poměru mezi počtem robotů a lidí, tak aby jednotlivec užíval nejvyššího pohodlí. Přirozeně pečlivě chráníme děti během jejich vývoje před duševními a fyzickými poruchami, než jim dovolíme dospět."

"Chcete říct," přerušil ho Baley, "že je zabíjíte, když ne..."

"Když nevyhovují. Naprosto bezbolestně, ujišťuji vás. To je pro vás otřesné, tak jako pro nás je otřesné nekontrolované množství Pozemšťanů."

"Máme kontrolu, dr. Fastolfe. Každá rodina smí mít jen určitý počet dětí."

Dr. Fastolfe se shovívavě usmál.

"Určitý počet jakýchkoliv dětí. Nikoliv určitý počet zdravých dětí."

Ale i tak je mnoho nemanželských dětí a počet vašich obyvatel roste."

"Kdo má rozhodnout, které dítě má žít?"

"To je trochu složité a nelze na to odpovědět jednou větou.

Někdy jindy si o tom můžeme pohovořit podrobněji."

"No dobrá, ale kde je tedy ten váš problém? Podle toho, co říkáte, se zdá, že jste s vaší společností spokojen."

"Je stabilní. V tom je ta potíž. Je příliš stabilní."

"Nic vás neuspokojuje," řekl Baley. "Naše civilizace je podle vás na pokraji chaosu a vaše je příliš stabilní."

"Je možné, že je příliš stálá. V posledních dvou stech padesáti letech žádný Vnější Svět nekolonizoval novou planetu. Ani do budoucnosti není naděje na kolonizaci. Naše životy na Vnějších Světech jsou příliš dlouhé na to, abychom je dávali v sázku, a příliš pohodlné, abychom je měnili."

"O tom nic nevím, dr. Fastolfe. Přišel jste na Zemi. Vystavujete se nebezpečí, že onemocníte."

"Ano, vystavuji. Mezi námi, pane Baley, jsou lidé, kteří si myslí, že budoucnost lidské rasy stojí za to, abychom obětovali i náš dlouhý život. Je nás však bohužel příliš málo."

"Dobrá. Dostáváme se k věci. Co pro to dělá Vesmírné Město?"

"Tím, že se pokoušíme zavést roboty tady na Zemi, děláme to nejlepší pro porušení rovnováhy ekonomiky ve vašem Městě."

"Takhle tedy pomáháte?" Baley mu se chvěly rty. "Chcete říct, že úmyslně zvyšujete počet deklasovaných a nezaměstnaných lidí?"

"Věřte mi, není to z krutosti nebo z nečitelnosti. Skupina nezaměstnaných, jak jim říkáte, je to, co nám poslouží jako jádro při kolonizaci. Vaši starou Ameriku objevily lodě s posádkami vězňů.

Nechápete, že město zrazuje nezaměstnané? Nemají co ztratit a mohou získat celé světy, opustí-li Zemi."

"Ale to se zatím nezdařilo."

"Ne, nezdařilo," řekl dr. Fastolfe smutně. "Něco tu vadí. Odpor Pozemšťanů k robotům všechno brzdí. A přesto právě ti roboti mohou lidi dopravávat, odstraňovat potíže při počátečních krocích na Nových Světech, prakticky uskutečňoval kolonizaci."

"Tak co tedy? Víc Vnějších Světů?"

"Ne. Vnější Světy vznikly dříve, než se na Zemi rozšířil civismus a než se zrodila města. Nové kolonie vybudují lidé, kteří mají za sebou města a počátky C/Fe kultury. Nastane syntéza, křížení. Za dnešního stavu věcí se vlastní struktura Země musí v blízké budoucnosti rozpadnout, Vnější Světy pomalu zdegenerují a rozpadnou se o něco později, ale nové kolonie vytvoří nový a zdravý proud, který spojí to nejlepší z obou kultur. Z jejich zpětného působení na staré světy i na Zemi může pro nás vzejít nový život."

"Nevím. Všechno je to mlhavé, dr. Fastolfe."

"Ano, je to sen. Přemýšlejte o tom." Vesmířan náhle vstal.

"Zůstal jsem s vámi déle, než jsem zamýšlel. Vlastně déle, než dovolují naše zdravotní nařízení. Omluvíte mě?"

Baley a R. Daneel se sešli v dómu. Zase je zalilo sluneční světlo, tentokrát šikmější a žlutější. V Baleyem vyvstal pocit slabé zvědavosti, zda na Vnějších Světech nevypadá i sluneční světlo jinak.

Měkčí a možná bronzové? Přijatelnější?

Jiné světy? Odporný Vesmířan s odstávajícíma ušima ho naplnil divnými představami. Podívali se někdy lékaři na Auroře na Fastolfa, když byl ještě dítě, a zamysleli se, zda ho mají nechat dospět?

Nebyl příliš ošklivý? Hodnotili vůbec fyzický vzhled? Kdy se ošklivost stala vadou a jaké vady...

Ale když sluneční světlo zmizelo a oni vešli do prvních dveří, vedoucích do umývárny, stále víc ztrácel náladu.

Podrážděně zavrtěl hlavou. Všechno je to k smíchu: Nutí Pozemšťany do vystěhovalectví, aby vytvořili novou společnost! To je nesmysl! O co Vesmířanům opravdu jde?

Uvažoval o tom, ale nedošel k žádnému závěru.

Jejich pohotovostní vůz jel pomalu po vozovce. Znovu se vrátil do skutečnosti. Blaster jej teple a příjemně tlačil do boku. Hluk a tepající život Města byl stejně teplý a stejně příjemný.

Když vstupoval do Města, na okamžik jej zasáhl slabý prchavý zápach.

Město zapáchá, pomyslel si překvapeně.

Představil si dvacet miliónů lidí namačkaných do ocelových zdí obrovské, jeskyně a poprvé ve svém životě pocítil jejich pach nosními dírkami, které omyl čistý vzduch zvenku.

Bylo by to odlišné na jiných světech? pomyslel si. Míň lidí a víc... čistšího vzduchu?

Ale odpolední řev města je zcela pohltit, zápach zeslábl a zanikl a on se za sebe trochu zastyděl.

Ponechal rychlost a přidal energii. Pohotovostní vůz zrychlil a prudce vyrazil na prázdnou silnici.

"Daneeli," řekl.

"Ano, Eliáš."

"Proč mi to všechno dr. Fastolfe říkal?"

"Myslím si, Eliáš, protože chtěl zdůraznit závažnost vyšetřování.

Nejsme tu jenom proto, abychom vyšetřili vraždu, ale abychom zachránili Vesmírné Město a s ním budoucnost lidského pokolení."

"Myslím, že bych se dostal dál," řekl Baley suše, "kdyby mi byl dovolil, abych se podíval na místo zločinu a abych vyslechl člověka, který první našel mrtvolu."

"Pochybují, že byste byl ještě na něco přišel, Eliáš. Prohlédli jsme všechno zevrubně."

"Skutečně? Nezískali jste však nic. Ani stopu. Ani podezření."

"Máte úplně pravdu. Ne, nezískali. Jistě je vám naprosto jasné, že jedno podezření muselo samozřejmě vzniknout."

"Na koho? Kčertu na koho?"

"Na jediného Pozemšťana, který tam v té době byl. Na komisaře Enderbyho!"

#### 10. Detektivovo odpoledne

Pohotovostní vůz sjel k jedné straně a zastavil u bezvýrazné betonové zdi, lemující jízdní dráhu. Když ustalo hučení motoru, rozhostilo se mrtvé ticho.

Baley se podíval na robota vedle sebe a řekl tichým, překvapivě tichým hlasem

"Tak co?"

Čas se vlekl, zatímco Baley čekal na odpověď. Zase zazněl slabý, osamělý zvuk, zesílil a vzápětí utichl. Byl to hluk jiného pohotovostního vozu, který jel asi na míli odtud za nějakým neznámým cílem.

Nebo to byl požární vůz, který se hnál na dostaveníčko s požárem.

Baley uvažoval, zda vůbec ještě někdo zná všechny silnice, které se kroutí pod útroby New Yorku. V žádnou denní ani noční dobu systém silnic nemohl být zcela opuštěn, a přesto tam musely být určité průchody, kam nikdo už po celé roky nevstoupil. Znenadání se mu překvapivě jasně vybavila příhoda z dob, kdy byl ještě chlapec.

Odehrála se na londýnských silnicích a začala zcela obyčejně vraždou. Vrah utekl do vyhlédnutého úkrytu v odbočce silnice, jejíž stoletý prach porušily pouze jeho stopy. V této opuštěné díře mohl bez nebezpečí vyčkat, až pátrání skončí.

Chybně odbočil a v opuštěném tichu kroutících se chodeb pronesl šilenou a rouhavou přísahu, že navzdory svaté Trojici a všem svatým se dostane do svého nebe.

Od té chvíle ani jednou nezabočil správně. Tonul v nekonečném bludišti od sekce Brighton nad Kanálem k Norwichi a od Coventry po Canterbury. Donekonečna bloudil pod středním Londýnem, z jednoho konce na druhý, v tom jihovýchodním koutě středověké Anglie.

Roztrhal šaty a rozedral boty, byl vyčerpan, ale úplně ho síly neopustily nikdy. Byl nesmírně unaven, zastavit se však nemohl. Zbývalo mu jen jediné, jít stále vpřed a dál odbočovat do nesprávných směrů.

Někdy zaslechl zvuk projíždějících vozů, ale vždycky projížděly sousední chodbou, a jakkoliv rychle běžel (neboť tehdy by se byl už rád vzdal komukoliv), když se do ní dostal, byla vždycky prázdná.

Někdy daleko před sebou zahlédl východ, který by ho dovedl do žijícího a dýchajícího města, ale když se k němu přibližoval, východ vždycky ustupoval, a když zabočil, ztratil se mu.

Stávalo se, že Londýňané, kteří občas konali služební cestu podzemím, zahlédli mlhavou postavu, jež se belhala směrem k nim, jež zvedala průhlednou paži v prosebném gestu, otvírala ústa a pohybovala rty, ale nevydala ani zvuk. Když se přiblížila, zachvěla se a zmizela.

Byl to příběh, který se dostal na samý pokraj folklóru. "Bludný Londýňan" se stal známým celému světu.

V hlubinách New Yorku si Baley vzpomněl na tento příběh a otřásl se.

R. Daneel promluvil a za jeho hlasem se nesla slabá ozvěna.

"Mohli by nás odposlouchávat?" otázal se.

"Tady dole? Ani zdání. Ale co víte o komisařovi?"

"Byl na místě činu, Eliáši. Je obyvatel Města. Muselo na něj padnout podezření."

"Muselo. Ještě stále ho podezíráte?"

"Ne. Jeho nevina se rychle prokázala. Protože neměl u sebe žádnou zbraň. Ani nemohl nějakou mít. Vstoupil do Vesmírného Města obvyklým způsobem. To víme jistě. A jak víte, je zvykem zbraně odebírat."

"Řekněte, vražedná zbraň se vůbec nenalezla?"

"Ne, Eliáši. Prověřili jsme všechny zbraně ve Vesmírném Městě, ale z žádné se už týdnů nestřílelo. Kontrola záření v jejich komorách byla naprosto jednoznačná."

"Ať tedy spáchal vraždu kdokoliv, ukryl zbraň tak dobře, že..."

"Nemohl ji ukrýt ve Vesmírném Městě. Všechno jsme dopodrobna prohledali."

"Snažím se uvážit všechny možnosti," řekl Baley netrpělivě.

"Buď ji vrah ukryl, nebo s ní odešel."

"Přesně tak."

"A připustíte-li jenom druhou možnost, potom je komisař mimo podezření."

"Ano. Přesto byl předběžně podroben mozkové analýze."

"Čemu?"

"Mozkovou analýzou rozumíme vyšetření živých mozkových buněk pomocí elektromagnetických polí."

"Aha," řekl Baley, aniž cokoliv pochopil. "A co se z toho dovíte?"

"Dává nám to informace o temperamentu a citovém vybavení člověka. U komisaře Enderbyho jsme se z ní dověděli, že komisař nebyl schopen zabít dr. Sartona. Naprosto nebyl."

"Ne," souhlasil Baley. "On není ten typ. To jsem vám mohl říct sám."

"Je lepší mít objektivní informace. Přirozeně se všichni naši lidé ve Vesmírném Městě také podrobili mozkové analýze."

"Všichni neschopni vraždy, předpokládám."

"Zcela nepochybně. Proto víme, že vrahem byl někdo z obyvatel Města."

"Potom tedy stačí podrobit celé město vašemu báječnému vyšetření."

"To by nebylo k ničemu. Duševně by se tohoto činu mohly dopustit milióny lidí."

"Milióny," zavrčel Baley a vzpomněl si na davy, které dávno před tímto dnem útočily na odporné Vesmířany, i na hrozivý dav před obchodem s obuví předešlého večera.

Chudák Julius, pomyslel si. V podezření!

V duchu slyšel komisařův hlas popisující chvíle potom, co byla objevena mrtvola: "Bylo to surové, surové!" Není divu,

že si rozbil brýle, otrěsen a zmaten. Není divu, že se nechtěl vrátit do Vesmírného Města. "Nenávidím je," drtil mezi zuby.

Chudák Julius! Člověk, který uměl jednat s Vesmířany. Člověk, jehož nejcennější schopností bylo, že dokázal s nimi vycházet.

Do jaké míry právě tohle přispělo k jeho rychlému vzestupu?

Není divu, že komisař chtěl, aby se případu ujal Baley. Stálý, dobrý, poslušný, mlčenlivý Baley. Kamarád ze studií. Mlčel by, kdyby přišel na toto malé nedopatření. Baley uvažoval, jak asi vypadá mozková analýza. Představoval si obrovské elektrody, ručičky pantografu klouzající rychle po pásce grafu, automatické, chvílemi cvakající převody.

Chudák Julius! Jestliže skutečně existovaly příčiny jeho duševního zmatku, viděl se už nepochybně na konci své kariéry, jak nuceně předává do rukou starosty dopis o svém odstoupení.

Pohotovostní vůz vjel do podzemních pater vnitřního města.

Bylo 14.30, když se Baley vrátil ke svému stolu. Komisař byl pryč. Šklebící se R. Sammy nevěděl, kde je.

Baley byl zamyšlen. Ani si neuvědomil, že má hlad. V 15.20 přišel k němu R. Sammy a řekl: "Komisař se už vrátil, Lije." "Díky," řekl Baley.

Poprvé mu R. Sammy nešel na nervy. Koneckonců R. Sammy byl totéž, co R. Daneel, a R. Daneel zcela jasně nebyla osoba - nebo spíše věc - která by šla na nervy. Baley se snažil představit si, jak by to vypadalo na nové planetě, kde by lidé a roboti začínali třeba i z městské kultury. Představoval si to bez jakéhokoliv vzrušení.

Když Baley vstoupil, komisař prohlížel nějaké spisy. Chvilími něco psal.

"To byla pěkná bota, kterou jste udělal ve Vesmírném Městě," řekl.

Opět se mu to vybavilo. Slovní potyčka s Fastolfem..

Na jeho protáhlém obličejí se usadil rozmrzlý výraz.

"Přiznávám to, komisaři. Mrzí mě to."

Enderby vzlédl. Hleděl přes brýle dychtivě na Baleyho. Za posledních třicet hodin vypadal daleko lépe.

"To není nic vážného," řekl. "Zdá se, že to Fastolfovi nevadilo, a tak na to zapomeneme. Ti Vesmířani jsou nevyzpytatelní. Ani si to štěstí nezasloužíte, Lije. Příště se se mnou poradte, až budete zas jednat jako filmový hrdina."

Baley přikývl. Spadla z něho tíha. Pokoušel se o velkou hru, ale nevyšla mu. Dobrá. Překvapilo ho trochu, že to mohl brát tak lehkovážně, ale už se stalo.

"Podívejte, komisaři," řekl, "chci, abyste mi přidělil dvoulůžkový pokoj, pro mě a Daneela. Dnes večer ho nepovedu domů."

"Co to znamená?"

"Je známo, že je robot. Vzpomínáte? Třeba se nic nestane.

Ale jestli dojde ke vzpouře, nechci v tom mít rodinu."

"Nesmysl, Lije. Celou věc jsou prověřil. Po městě se nic takového neříká."

"Jessie to někde zaslechla, komisaři."

"Dobře, ale nikdo tu zprávu nerozšiřuje. Není to nic nebezpečného.

Ověřuju si to od chvíle, co jsem se dostal z trojrozměrného spojení v domě dr. Fastolfa. Kvůli tomu jsem taky odešel.

Přirozeně jsem co nejrychleji musel zjistit, co je na tom pravdy. V každém případě tady máte hlášení. Podívejte se sám. Je tady zpráva Doris Gillidové.

Prošla tucet ženských umývárén v různých částech města.

Znáte Doris. Je to schopné děvče. No, a na nic nepřišla. Nikde nic neobjevila."

"Pak tedy jak se ta zpráva dostala k Jessii, komisaři?"

"To se dá vysvětlit. R. Daneel se ukázal v obchodě s obuví.

Skutečně vytáhl blaster, Lije, nebo jste to trochu nadsadil?"

"Skutečně ho vytáhl. A taky namířil."

Komisař potřásl hlavou.

"Dobře tedy. Někdo ho poznal. Myslím to, že je robot."

"To zas ne," řekl Baley rozhořčeně. "Člověk nepozná, že je to robot."

"Proč ne?"

"Vy byste mohl? Já ne."

"Co to dokazuje? My nejsme odborníci. Ale v davu byl třeba technik z westchesterské továrny. Profesionál. Zjistí, že na R. Daneelovi je něco divného. Třeba na způsobu, jak hovoří, nebo na jeho držení těla. Třeba to řekne své ženě. Ona to řekne několika přítelkyním.

Tím to utichne. Je to příliš nepravděpodobné. Lidi tomu nevěří. K Jessii se to jednoduše dostalo dřív, než to utichlo."

"Možná," řekl Baley pochybovačně. "Ale dostanu tedy ten pokoj pro dva?"

Komisař pokrčil rameny a zvedl sluchátko interkomu. Po chvíli řekl: "Sekce Q-27. To je všechno, co pro vás můžu udělat. Nemá zrovna nejlepší sousedství."

"To jde," řekl Baley.

"Poslyšte, kde je teď R. Daneel?"

"V oddělení kartoték. Pokouší se dát dohromady informace o středověkých agitátorech."

"Proboha, těch jsou milióny."

"Já vím, ale z toho má právě radost." Baley byl téměř u dveří, když se najednou zpola otočil a řekl. "Komisaři, mluvil někdy s vámi dr. Sarton o programu Vesmírného Města? Myslím tím o úmyslu zavést C/Fe kulturu?"

"Zavést co?"

"Zavést roboty."

"Někdy ano." V komisařově tónu nebyl zvláštní zájem.

"Vysvětlil vám vůbec, jaké je stanovisko vesmírného světa?"

"Zlepšovat zdraví a zvyšovat životní úroveň. Obvyklé řeči. Neudělalo to na mě žádný velký dojem. Ale souhlasil jsem s tím. Přikyvoval jsem na všechno ostatní. Co jsem mohl dělat. Jde jen o to vyhovět jim a doufat, že se ve svých představách budou držet v rozumných mezích. Třeba jednoho dne..."

Baley čekal, ale komisař neřekl, co se snad jednoho dne stane.

"Zmínil se vůbec někdy o vystěhovalectví?" zeptal se Baley.

"O vystěhovalectví? Nikdy. Vpustit Pozemšťana na Vnější Světy, to je jako nalézt diamantový asteroid v prstencích Saturnu."

"Mám na mysli vystěhovalectví na nové světy."

Ale komisař odpověděl pouze nedůvěřivým pohledem.

Baley chvíli rozvažoval a potom najednou řekl: "Co je to mozková analýza, komisaři? Slyšel jste o tom?"

Komisařův kulatý obličej se nezamračil, komisař ani nemrkl.

Řekl lhostejně: "Ne, co to má být?"

"Nic. Jenom jsem to zaslechl."

Odešel z komisařovy kanceláře a u stolu dál přemýšlel. Komisař nebyl tak dobrý herec. Pak tedy...

V 16.05 Baley zavolal Jessii a sdělil jí, že této noci, a možná několik dalších, nebude spát doma. Chvíli trvalo, než ji uklidnil.

"Lije, máš nějaké potíže? Hrozí ti nebezpečí?"

Vysvětlil jí veselým tónem, že policista je vždycky do jisté míry v nebezpečí. To ji neuspokojilo.

"A kde budeš?"

Neřekl jí to.

"Kdyby ti bylo dnes večer smutno," řekl jí, "zůstaň u maminky."

Pruďce přerušil spojení, což bylo zřejmě to nejlepší.

V 16.20 zavolal do Washingtonu. Trvalo určitou dobu, než sehnal člověka, s nímž chtěl mluvit, a téměř právě tak dlouho, než ho přesvědčil, že si má příštího dne udělat výlet do New Yorku. V 16.40 se mu to podařilo.

V 16.35 komisař odešel a prošel kolem Baleyho s nejistým úsměvem. Denní směna většinou odešla. Přicházel menší počet zaměstnanců, kteří zaplňovali kanceláře večer a přes noc, a zdravili Baleyho, poněkud překvapení jeho přítomností.

R. Daneel přišel k jeho stolu s kupou papírů.

"Co to je?" zeptal se Baley.

"Seznam mužů a žen, kteří by mohli patřit ke středověkářské organizaci."

"Kolik lidí je v seznamu?"

"Přes milión," řekl R. Daneel. "Tohle je pouze část."

"Chcete je prověřit všechny, Daneeli?"

"To by zcela zřejmě nebylo k ničemu, Eliáši."

"Víte, Daneeli, téměř každý Pozemšťan je tím nebo oním způsobem středověkář. Komisař, Jessie, já sám. Vezměte komisařovy..."

(Téměř řekl 'brýle', ale pak si uvědomil, že Pozemšťané musí držet dohromady a on že musí zachránit komisařův obličej doslovně i obrazně.) Dokončil koktavě, "ozdobu očí."

"Ano," řekl Daneel, "všiml jsem si jí, ale myslel jsem si, že by možná bylo nevhodné zmiňovat se o ní. Neviděl jsem takovou ozdobu u jiných obyvatel města."

"Je to velmi staromódní věc."

Baley se najednou zeptal: "Jak jste získal svůj seznam?"

"Udělal mi ho stroj. Člověk ho prostě nastaví na určitý druh přestupku a on udělá zbytek. Dal jsem mu vydělit všechny případy nevhodného chování, včetně případů, jež se týkají robotů, za posledních pětadvacet let. Další stroj třídil jména lidí, kteří se nepříznivě vyjádřili o robotech nebo o lidech z Vnějších Světů. Je obdivuhodné, co se dá udělat za tři hodiny. Stroj dokonce vytáhl ze seznamu jména těch, kteří už nejsou naživu."

"Vás to udivuje? Jistě máte počítače na Vnějších Světech."

"Samozřejmě mnoho druhů. Velmi pokročilé. Ale žádný není tak obrovský a tak vybavený jako ty, které máte zde."

Nesmíte ovšem zapomenout, že i ten největší z Vnějších Světů má týž počet obyvatel jako jediné z vašich měst, a žádný zvláštní rozsah tedy není třeba."

"Už jste byl někdy na Auroře?" zeptal se Baley.

"Ne," řekl R. Daneel. "Sestavili mě zde, na Zemi."

"Jak tedy víte o počítačích na Vnějších Světech?"

"Ale to je docela jasné, kolego Eliáši. Můj rozsah informací je odvozen od rozsahu informací, jež měl zesnulý dr. Sarton. Mohu vám tedy zaručit, že je v něm bohatě materiál o Vnějších Světech."

"Chápu. Můžete jíst, R. Daneeli?"

"Jsem na nukleární pohon. Myslel jsem, že to víte."

"Samozřejmě že to vím. Neptal jsem se, jestli musíte jíst. Ptal jsem se, jestli můžete jíst. Jestli můžete vkládat potravu do úst, rozžvýkat ji a spolknout. Myslím, že je důležité, abyste zachoval zdání, že jste člověk."

"Chápu, co tím myslíte. Ano, dovedu napodobit mechanické úkony žvýkání a polykání. Můj obsah je ovšem velmi omezený, a co jsem pohltil, musím dříve nebo později odstranit z toho, co byste mohl nazvat mým žaludkem."

"Dobrá. Můžete to vyvrhnout, nebo co s tím provádíte, dnes večer v našem pokoji. Mám totiž hlad. Přišel jsem o oběd"

a chci, abyste se šel se mnou najíst. A nemůžete tam sedět a nejíst, a přitom neupoutat pozornost. A tak chci slyšet právě to, že jíst můžete. Pojd' - me!"

Sekční jídelny byly po celém městě stejné. Co víc, Baley byl služebně ve Washingtonu, Torontu, Los Angeles, Londýně a Budapešti a tam byly také stejné. Snad byly různé v dobách středověku, kdy se lišily jazyky a také kuchyně. V dnešní době jsou stejné kvasinkové výrobky od Šanghaje po Taškent a od Winnipegu po Buenos Aires. A angličtina už není angličtinou Shakespeara nebo Churchilla, ale stala se jednou z všehochutí, kterých se užívá ve všech světadílech a v určité obměně také na Vnějších Světech.

Ale kromě jazyka a kuchyně podobnosti byly hlubší. Vždycky tu byla cítit ona zvláštní nepopsatelná vůně, naprosto typická pro jídelnu.

Byla tu trojitá fronta, pohybující se pomalu dovnitř, zužující se ve dveřích a opět se rozděluje doprava, doleva a doprostřed. Byl tu hmotící dav, hovor, pohyb a ostrý třesk plastiku narážejícího na plastik.

Byl tu vysoký lesk na umělém vyhlazeném dřevu, třpyt skla, dlouhé stoly, nádech páry ve vzduchu.

Baley postupoval pomalu dopředu s pohybující se frontou (ať přišel během výdeje jídla kdykoliv, musel čekat aspoň deset minut) a řekl R. Daneelovi s náhlou zvědavostí: "Můžete se smát?"

R. Daneel, který s chladným zaujetím pozoroval vnitřek jídelny, řekl: "Prosím, Eliáš?"

"Zajímalo mě jen, Daneeli, jestli se můžete smát?" Pronesl to bezděky šeptem.

R. Daneel se usmál. Bylo to nečekané a překvapující gesto.

Jeho rty se stáhly dozadu a kůže v obou koutcích se složila. Přesto se smála pouze ústa. Zbytek robotova obličeje se nepohnul.

Baley zavrtěl hlavou.

"Tím se netrapte, Daneeli. Nemá to pro vás význam."

Byl u vchodu. Lidé tam jeden po druhém zasouvali kovovou známku na jídlo do příslušného otvoru ke kontrole. Klap - klap - klap.

Kdosi jednou vypočítal, že hladce fungující jídelna může vpustit dvě stě lidí za minutu a zkontrolovat jejich jídelní známky, aby se zabránilo návalům, vracení jídel a plýtvání porcelány. Také se vypočetlo, jak dlouhá musí být fronta, aby se dosáhlo nejlepšího výkonu, a kolik času se promarní, když někdo vyžaduje zvláštní obsluhu.

Přerušil-li někdo ono hladké klapání tím, že přistoupil k osobnímu okénku, aby předložil službě zvláštní povolení, jako to udělali Baley a R. Daneel, znamenalo to vždycky pohromu.

Jessie, která jako pomocná dietetička tyhle věci dobře znala, to kdysi Baleyemu vysvětlila.

"To nadělá zmatek," pravila. "Změní se počet strávníků a naruší to odhad zásob. To znamená zvláštní kontroly. Musíš neustále porovnávat spotřebu s ostatními sekčními jídelnami, aby ses ujistil, že nejsi příliš z rovnováhy, jestli mi rozumíš. Každý týden se sestavuje zvláštní bilanční arch. Když je pak něco špatně a ty jsi vyčerpал víc, než jsi měl, je to vždycky tvoje vina. Nikdy to není vina městské vlády, která vydává zvláštní povolení kdekomu a jak se jí zachce. A když musíme oznámit, že volný výběr protentokrát končí, aby lidi ve frontě zachovali klid, je to vždycky chyba těch, kdo jsou za pultem..."

Baley to dopodrobna znal, a tak naprosto chápal ostrý a jedovatý pohled, který na něj vrhla žena za okénkem. Napsala několik rychlých poznámek. Domovská sekce, zaměstnání, důvod, proč nejí v domovské jídelně ("služební cesta", důvod, který velmi dráždil, ale naprosto dostačoval). Energickými pohyby prstů složila lístek a vložila jej do otvoru.

Počítač jej popadl, zhltl jeho obsah a strávil informaci.

Obrátila se na R. Daneela.

Baley jí oznámil to nejhorší: "Můj přítel není z města."

Žena se zatvářila znechuceně a řekla: "Domovské město prosím."

Baley znovu odpověděl místo R. Daneela.

"Všechny údaje má policie. Podrobnosti nepotřebujete. Služební záležitost."

Žena energickým způsobem vytáhla z balíčku kartu a obratnými pohyby palce a ukazováčku pravé ruky zanesla nutné údaje do černobílého kódu.

"Jak dlouho se tady budete stravovat?" zeptala se.

"Až do odvolání," řekl Baley.

"Otiskněte sem prsty," pravila a obrátila kartu.

Baleyho zalilo na okamžik horko, když R. Daneel přitiskl své souměrné prsty s lesklými nehty. Snad ho nezapomněli vybavit otisky prstů.

Žena vzala kartu a vsunula ji do hltavého stroje, který měla u ruky. Nevrátil nic zpět a Baley si ulehčeně oddechl.

Dala jim malé kovové známky, na nichž bylo jasně červenou barvou napsáno: "Dočasné."

"Už nemáme volná jídla," řekla. "Tenhle týden jsme přiděly vyčerpali. Máte stůl DF."

Prodrali se k DF.

"Zdá se mi," řekl R. Daneel, "že v takových jídelnách se pravidelně stravuje většina vašich lidí."

"Ano. Samozřejmě že dnes je dost nepříjemné jíst v cizí jídelně."

Nikoho tam neznáte. Ve vaší jídelně je to zcela jiné. Máte své místo, kde pravidelně sedáte. Jste se svou rodinou, s přáteli. Zejména dokud jste mladý, jídlo představuje světlý okamžik dne." Baley se usmál při té vzpomínce.

Stůl DF patřil ke stolům, jež byly vyhrazeny pro přechodné hosty. Ti, kteří již u těchto stolů seděli, hleděli v rozpacích do talířů a nebavili se mezi sebou. Pozorovali závistivě smějící se lidi u ostatních stolů.

Nic není nepříjemnější než jíst mimo vlastní sekci, pomyslel si Baley. Je to skutečně tak, jak to říká staré přísloví:

"Všude dobře, doma nejlépe." I jídlo tam chutná líp, ať si sebevíc chemiků přísahá, že se vůbec neliší od jídla v Johannesburgu.

Usedl na židli a R. Daneel vedle něj.

"Už nemají volný výběr," řekl Baley a mávl rukou. "A tak nám jen zbývá otočit vypínačem a čekat."

Trvalo to dvě minuty. Disk uprostřed stolu se zasunul a z otvoru vyjel talíř.

"Bramborová kaše, dušené kvasteleci a meruňkový kompot.

No dobře," řekl Baley.

Z otvoru proti ohrádce, která byla uprostřed stolu, vyjela vidlička a dva krajíce kvasného chleba.

R. Daneel řekl potichu: "Jestli chcete, můžete si vzít mou porci."

Baleyho to na okamžik pobouřilo. Pak se vzpamatoval a zamumlal: "To se nesluší. Dělejte. Jezte."

Baley jedl pozorně, ale bez onoho uvolnění, které umožňuje jídlo opravu vychutnat. Pohlédl občas pokradmu na R.

Daneela. Robot jedl s přesnými pohyby čelistí. Příliš přesnými. Nevypadalo to přirozeně.

Jak podivné! Teď když Baley věděl, že R. Daneel je opravdový robot, ukazovaly se zřetelně všechny drobné nedostatky. Například když polykal, vůbec se mu nepohyboval ohryzek.

A přesto mu to nijak zvlášť nevadilo. Už si snad zvykl na to stvoření. Kdyby lidé začali znovu na novém světě (sedělo mu to v hlavě od té doby, co mu o tom vyprávěl dr. Fastolfe), kdyby například Bentley měl opustit Zemi, dokázal by si natolik zvyknout, že by mu nevadilo pracovat a žít s roboty? Proč ne? Sami Vesmířani to dokázali.

R. Daneel se zeptal: "Eliáš, je špatným chováním dívat se na jiného člověka, když jí?"

"Jestliže myslíte přímo si ho prohlížet, pak ano. To dá rozum, ne? Člověk má právo na své soukromí. Můžete se s ním bavit, ale nesmíte ho pozorovat, když jí."

"Aha. Proč jsem tedy napočítal osm lidí, kteří se na nás velmi pozorně dívají?"

Baley položil vidličku. Rozhlédl se, jako kdyby hledal slánku.

"Nevidím nic neobvyklého."

Ale řekl to bezvýrazně. Lidé v jídelně mu připadali jako zmatený dav. Když na něj však R. Daneel upřel své neosobní hnědé oči, Baleyho napadlo, že se na něj nedívají oči, ale čočky schopné pozorovat s fotografickou přesností celou scénu i v pouhých zlomcích sekundy.

"Jsem si tím naprosto jist," řekl R. Daneel chladně.

"No a co na tom? Je to špatné chování, ale co to dokazuje?"

"To nemohu říct, Eliáš, ale myslíte, že je to jen náhoda, když šest z těch, kdo nás sledují, bylo včera večer v davu před obchodem s obuví?"

## 11. Útěk na pásech

Baley bezděčně sevřel pevněji vidličku.

"Jste si tím jist?" zeptal se automaticky, a když to vyslovil, uvědomil si zbytečnost té otázky. Člověk se neptá počítače, zda si je jist odpovědí, kterou chrlí. Ani počítače, který má ruce a nohy.

"Naprosto," řekl R. Daneel.

"Jsou blízko nás?"

"Moc ne. Nesedí pohromadě."

"Tak dobrá." Baley pokračoval v jídle, mechanicky pohyboval vidličkou. Pod maskou jeho dlouhého obličeje pracovala jeho mysl naplno.

Co když včerejší srážku připravila skupina fanatických odpůrců robotů a co když nešlo o živelnou záležitost, jak se zdálo. Mezi takovými výtržníky mohli docela dobře být lidé, kteří studovali roboty se zaujetím, jež pramenilo z jejich hlubokého odporu. Někdo z nich třeba poznal, kdo R. Daneel je. (Komisař to vlastně svým způsobem naznačil. Hrome, ten člověk někdy má nečekaně hluboké myšlenky.) Vlastně je to logické. Jestliže nebyli schopni jednat organizovaně včera večer, jistě dokáží připravit plány na nejbližší dobu. Když poznali, že R. Daneel je robot, jistě také odhalili, že Baley je policejní úředník. Když policejní úředník má jako doprovod neobvyklého robota s lidskou podobou, je to pravděpodobně někdo vysoce postavený.

(Díky své představitosti sledoval Baley jejich úvahy bez jakýchkoliv obtíží.) Potom tedy pozorovatelé u radnice (nebo snad agenti přímo uvnitř) začali velice záhy sledovat Baleyho, R. Daneela nebo oba dva.

Nepřekvapovalo, že to dokázali během dvaceti čtyř hodin. Byli by začali mnohem dřív, kdyby Baley nestrávil značnou část dne ve Vesmírném Městě a na silnicích.

R. Daneel dojedl, seděl tiše a čekal, své dokonalé ruce lehce opřeny o okraj stolu.

"Neměli bychom raději něco podniknout?" zeptal se.

"Tady v jídelně jsme v bezpečí," řekl Baley. "To je moje věc, prosím vás."

Baley se rozhlédl pozorně kolem, jako kdyby viděl jídelnu poprvé.

Lidé! Tisíce lidí. Kolik se jich v běžné jídelně vystřídá? Kdysi ten počet znal. Asi dva tisíce dvě stě. Tato jídelna však byla větší než obvyklé jídelny.

Co když tu zazní výkřik: "Robot!" Co když tu někdo pronese před tisícíhlavým davem něco jako...

Nenapadlo ho žádné přirovnání, ale o to nešlo. To se nestane.

Živelná pohroma může vypuknout kdekoliv. V jídelnách stejně jako na chodbách nebo ve výtazích. Možná snadněji. Během vydávání jídla řada zákazů neplatila a z hrubého vtípu se mohlo velice snadno zrodit něco mnohem vážnějšího. Ale připravená vzpoura by vypadala jinak. Zde v jídelně, velké a přeplněné místnosti, by si organizátoři sami připravili past. Kdyby začaly létat talíře a praskat stoly, nedalo by se snadno utéct. Zahynulo by mnoho lidí a mezi nimi by snadno mohli být i oni.

Ne, aby se vzpoura zdařila, musela by se připravit do městských ulic, do nějakého užšího průchodu. Sročeného davu by se zmocnila hysterie a panika, zatímco organizátoři by dokázali uprchnout rychle postranní uličkou nebo nastoupit

nenápadně na místní dráhu, která by je dopravila do vyššího patra, kde by mohli zmizet.

Baley se cítil zaskočen. Venku pravděpodobně čekají další.

Půjdou za Baleym a R. Daneelem až na určené místo, kde je napadnou?

"Proč je nezatknout," zeptal se R. Daneel.

"To by jen zvětšilo potíže. Znáte jejich obličej? Nezapomenete je?"

"Nemám schopnost zapomínat."

"Pak je tedy dostaneme jindy. Teď jim protrhneme síť. Pojdte za mnou. Dělejte přesně totéž co já."

Vstal, převrátil pečlivě talíř na střed pohyblivého disku, pod nímž se talíř předtím objevil. Odložil vidličku do příslušného otvoru. R.

Daneel ho pozoroval a dělal to po něm. Talíře a příbory zmizely.

"Oni také vstávají," řekl R. Daneel.

"Myslím, že se k nám příliš nepřiblíží, alespoň ne tady."

Oba se nyní přidali k řadě lidí postupujících k východu, kde se jako rituál ozývalo klapání známek. Každé cinknutí znamenalo jeden vydaný přiděl.

Baley se uprostřed páry a hluku ohlédl a vybavila se mu nečekaně vzpomínka na městskou zoologickou zahradu, kterou navštívil s Benem před šesti nebo sedmi lety. Ne, osmi, protože Ben těsně předtím oslavil své osmé narozeniny. (U Joviše, kam se ten čas poděl?) Byla to první Benova návštěva zoologické zahrady a Ben byl nadšen. Koneckonců nikdy předtím neviděl živou kočku ani živého psa. Jako vrchol se objevila klec s ptáky. Dokonce i sám Baley, který ji už předtím viděl tučetrkrát, podlehl jejímu kouzlu.

Uvidí-li člověk poprvé předměty, které se vznášejí ve vzduchu, působí to nepochybně znepokojivě. Ve vrabčí kleci byla právě doba krmení a ošetřovatel sypal do dlouhého korýtka oves. (Lidé si zvykli na kvasinkové náhražky, ale zvířata, svým způsobem konzervativní, musela mít pravé zrní.) Vrabci se houfovali při zemi v celých stovkách. Křídlo vedle křídla lemovalo korýtka za pronikavého křiku...

Ten obraz se mu vybavil v mysl, když se ohlédl po kuchyni, kterou právě opouštěl. Vrabci u korýtka. Ta myšlenka ho vyděsila.

Pomyslel si: Přece musí existovat nějaký lepší způsob.

Ale jaký lepší způsob? Co bylo na tomto způsobu špatné? To ho nikdy předtím neznepokojovalo.

Najednou řekl R. Daneelovi: "Připraven, Daneeli?"

"Jsem připraven, Eliáš."

Opustili jídelnu a nyní bylo jedině a výhradně na Baleym, zda uniknou.

Existuje hra, které chlapi říkají "honička na páslech". I když se v různých městech v jednotlivostech liší, její základ zůstává stále týž.

Chlapec ze San Franciska se může bez zvláštních potíží přidat ke hře hrané v Káhiře.

Spočívá v tom, dostat se pomocí rychlé městské přepravní sítě z místa A do místa B, přičemž vůdce se snaží setřást co největší počet pronásledovatelů. Vůdce, který přijede na určené místo sám, prokáže skutečnou obratnost, stejně jako pronásledovatel, který se nechce dát setřást.

Hra se obvykle hraje v době večerní špičky, kdy ji zvýšený počet cestujících dělá obtížnější a složitější. Vůdce vybíhá a utíká po zrychlujících se páslech. Snaží se jednat nečekaně, proto co nejdéle zůstává stát na jednom pásu a pak znenadání vyráží jedním nebo druhým směrem. Přeběhne rychle několik pásů a potom zase čeká.

Běda pronásledovateli, který nepozorně zajede na jednom pásu příliš daleko. Než si svou chybu uvědomí, pokud není mimořádně čilý, mine vůdce nebo zůstane pozadu. Chytrý vůdce těží z chyby tím, že se rychle pustí správným směrem. Nastupovat na místní dráhy nebo na vlastní expresní dráhy a na jejich druhé straně hned seskakovat, to byl způsob, jak zesídlit obtížnost úkolu. Zůstávat na nich příliš dlouho, nebo se jim úplně vyhýbat nebylo dobré.

Jakou má tato hra přitažlivost, to nemohou dospělí pochopit, zejména ne ti, kteří si sami v mládí na honěnou na páslech nehráli.

Cestující, kterým hráči kříží cestu, je napadají. Velmi přísně je pronásleduje policie a jsou trestáni rodiči. Přicházejí na ně hlášení do školy a ukazují je v kinosubéteriku. Nemine rok, aby nezahynulo čtyři nebo pět mladých lidí, aby tucty nebyly raněny, a stávají se případy, že se i nevinní cestující dostávají do různých tragických situací.

Ale nikterak nelze zabránit, aby celé skupiny mládeže neprovozovaly na páslech tuto hru. Čím je nebezpečí větší, tím vyšší je ta nejceněnější odměna, úcta v očích kamarádů. Úspěšní hráči mohou snadno zpychnout. Známý vůdce je mezi hráči králem.

Také Eliáš Baley ještě dnes s uspokojením vzpomínal na to, jak si hrál na honěnou na páslech. Vedl dvacetičlennou skupinu ze sektoru Concourse na hranici Queensu přes expresní dráhy. Během dvou únavných hodin, v nichž neznal odpočinek, setřásl některé z nejčilejších pronásledovatelů z Bronxu a dojel na určené místo sám.

O tomto běhu se mluvilo po celé měsíce.

Baley byl teď ovšem už čtyřicátník. Přes dvacet let neběhal po páslech, ale některé triky si pamatoval. To, co ztratil na čilosti, nahradil jinak. Byl policista. A pouze jiný policista, stejně zkušený jako on, snad mohl znát Město stejně dobře a vědět skoro o každém kovovém průchodu, kde začíná a kde končí.

Vyšel z jídelny rychle, nikoliv však spěšně. Očekával, že se v každém okamžiku za ním ozve křik: "Robot! Robot!"

Začátek byl nejnebezpečnější.

Počítal kroky, až pod nohama ucítil pohyb prvního zrychlujícího se pásu.

Zastavil se a Daneel si klidně stoupl vedle něho.

"Jsou pořád za námi, Daneeli?" zeptal se Baley.

"Ano, přibližují se."

"Dlouho to trvat nebude," řekl Baley s jistotou.

Rozhlédl se po pásích, které na obě strany odvážely svůj lidský náklad a které se pohybovaly tím rychleji, čím víc se od něho vzdalovaly. Téměř po celý život, mnohokrát denně, cítil pod nohama pásy, ale za těch celých sedm tisíc dní se ani jednou nepokrčil v kolenou, když se chystal vyrazit.

Zcela zapomněl na to, jak jednou přistihl Bena při této hře.

Dlouho ho káral a pohrozil mu, že ho dá pod policejní dohled.

Pustil se po pásích lehce a spěšně, dvakrát rychleji, než dovoluje bezpečnost. Předkláněl se silně, aby vyrovnal zrychlení. Kolem něho hučela místní dráha. Na okamžik se zdálo, že na ni nastoupí, ale on se znenadání obrátil arazil si nalevo i napravo cestu davem, který na pomalejších pásích houstl.

Zastavil se a dal se unášet rychlostí pouhých patnáct mil za hodinu.

"Kolik jich je ještě za námi, Danech?"

"Jenom jeden, Eliáš," Robot vedle něj byl klidný a neudýchaný.

"Kdysi taky musel dobře běhat, ale ani on nevydrží." Naplněn sebedůvěrou vybavil si z paměti polozasutý prožitek z mládí. Pocit vyvěrající z pohroužení v mystickém rituálu, k němuž druzí lidé nepatří, čistě fyzický pocit větru opírajícího se do tváře a neurčitý pocit nebezpečí.

"Tomu se říká únik stranou," řekl R. Daneelovi potichu. Dlouhými kroky se pustil vpřed, ale stále se pohyboval po jediném pásu a obratně se vyhýbal všem cestujícím. Zůstával na něm, každým krokem se přibližoval k jeho okraji, až to vypadalo, že se jeho hlava pohybuje souběžně s davem - tak jak to chtěl.

Aniž se pak zarazil, lehce odbočil a už byl na vedlejším pásu.

Jak se snažil udržet rovnováhu, zabořilo ho ve stehnech.

Protlačil se rychle skupinou cestujících z předměstí a dostal se na pás o čtyřicetimilové rychlosti.

"A jak teď, Daneeli," zeptal se.

"Pořád je za námi," zazněla klidná odpověď.

Baley zaťal zuby. Nezbyvalo než použít pohyblivých nástupišť a to opravdu vyžadovalo cvik, možná víc, než ho Baley ještě měl.

Rozhlédl se rychle. Kde teď přesně jsou? Ulice B 22, mihlo se kolem. Rozhodl se okamžitě a vyrazil. Přes zbývající pásy, přímo a lehce, skokem na plošinu místní dráhy.

V prázdných obličejích mužů a žen, otrávených cestováním, se objevil výraz pohrdání, když Baley a R. Daneel namáhavě nastoupili a proklouzli zábradlím.

"Co je?" vykřikla ostře nějaká žena a přidržovala si klobouk.

"Promiňte," řekl Baley, popadaje dech.

Prodral se mezi stojícími a seskakoval na druhé straně. V posledním okamžiku se srazil s cestujícím, který ho vztekle strčil do zad.

Zavrávorál.

Zoufale se snažil udržet rovnováhu. Převážil se přes okraj pásu, okamžitá změna rychlosti ho srazila na kolena a vzápětí začal padat stranou. Hlavou mu probleskla děsivá představa, jak do něho narazí lidé a přeletí přes něj, jaký obrovský zmatek nastane na pásích, další z těch strašlivých srážek, která přivede tucty lidí se zlamanými údy do nemocnice. Ale ruka R. Daneela byla pod jeho zády. Cítil, že ho zvedá nadlidskou silou.

"Díky," vydechl Baley, ale na víc nezbyl čas.

Vyrazil a pokračoval po zpomalujících se pásích, sestavených do složitého vzoru tak, aby dopravily jeho nohy na pásy expresní dráhy, navazující ve tvaru V přesně v místě přestupu. Aniž vybočil z rytmu, nabýval opět na rychlosti, dostal se na expresní dráhu a zase z ní pryč.

"Je za námi, Daneeli?"

"Nevidím nikoho, Eliáš."

"Dobrá. Z vás by byl běžec po pásích, Daneeli! Ale teď, teď, hoplá!"

A potom v plném trysku na další pásy a s robotem směrem ke vchodu, který budil dojem velikosti a důstojnosti. Hlídač u dveří vstal.

Baley ukázal průkaz.

"Služebně."

Byli uvnitř.

"Elektrárna," řekl Baley úsečně. "Teď úplně ztratí naši stopu."

Už předtím byl v různých elektrárnách, i tady. I když to prostředí znal, necítil se tu dobře. Přispívala k tomu i vracející se vzpomínka na to, že jeho otec měl kdysi vysoké postavení v podobné elektrárně. Tedy než...

Obklopoval je hluk obrovských generátorů, skrytých v ústředním podzemním prostoru elektrárny, slabá pronikavá vůně ozónu ve vzduchu, nepřátelsky mlčenlivá hrozba červených světél, která označovala hranici, za níž nesměl nikdo bez ochranného oděvu.

Někde v elektrárně (Baley nevěděl přesně kde) se denně zpracovává libra štěpného materiálu. Zbytky po radioaktivním štěpení, takzvaný "horký popel", žene proud stlačeného vzduchu olovenými trubkami do jeskyní, jež jsou v dálce deseti mil v oceánu a v hloubce půl míle pod jeho dnem. Baley mnohdy uvažoval o tom, co se stane, až budou jeskyně plné.

Najednou řekl R. Daneelovi drsně: "Zůstaňte za červenou čarou!"

Potommu to došlo a dodal váhavě: "Ale vám to asi nevadí."

"Jde o radioaktivitu," zeptal se R. Daneel.

"Ano."

"To mi tedy vadí. Záření gama porušuje rovnováhu pozitronického mozku. Mělo by to na mě účinek daleko dříve než na vás."

"To myslíte, že by vás to zabilo?"

"Musel bych dostat nový pozitronický mozek. Protože neexistují dva stejné, stal by se ze mne někdo jiný. Daneel, s nímž mluvíte teď, by byl takřkajíc mrtev."

Baley se podíval pochybovačně na svého společníka.

"To jsem vůbec nevěděl... Pojdte nahoru na ty rampy."

"Tuhle stránku nikdo nezdůrazňuje. Vesmírné Město chce přesvědčit Pozemšťany o užitečnosti takových, jako jsem já, ne o našich nedostacích."

"A proč mi to tedy říkáte?"

R. Daneel se podíval přímo na svého lidského společníka.

"Jste můj kolega, Eliáš. Je dobře, abyste znal mé slabosti a nedostatky."

Baley si odkašlal a nevěděl, co by k tomu dodal. "Vyjdeme tudy," řekl za chvíli, "a budeme čtvrt míle od našeho bytu."

Byl to nepřijemný byt nižší kategorie. Jedna malá místnost se dvěma postelemi. Dvě zasouvací židle a šatník. Vestavěná obrazovka subéterického přijímače, který se nedal ručně zapínat, vysílal pouze v určité hodiny, ovšem potom vysílal bez přerušení. Nebylo tam umyvadlo, ani nic, na čem by se dalo uvařit jídlo nebo ohřát voda. V jednom rohu místnosti byla odpadová roura, ošklivé, nezakryté, nepřijemné účelné zařízení.

Baley pokrčil rameny.

"Jsme tady. To je ono. Myslím, že to vydržíme."

R. Daneel přistoupil k odpadové rouře. Dotkl se své košile, která se rozdělila a odhalila hladký a napohled dobře vyvinutý hrudník.

"Co děláte?" zeptal se Baley.

"Zbavuji se potavy, kterou jsem pozřel. Kdybych ji nechal v sobě, začala by se rozkládat a stal bych se odporným."

R. Daneel opatrně položil dva prsty pod jednu bradavku a zvláštním způsobem zatlačil. Jeho hrud' se podélně otevřela.

R. Daneel sáhl dovnitř a ze změti lesklého kovu vyndal tenký, průhledný sáček, zčásti naplněný. Otevřel jej před Balem, který přihlížel s jakousi hrůzou.

R. Daneel zaváhal. Řekl.

"Potrava je naprosto čistá. Nemám sliny ani nežvýkám. Dostala se dovnitř sáním. Je ještě k jídlu."

"To je v pořádku," řekl Baley mírně. "Nemám hlad, jen ji klidně vyhod'te."

Baley usoudil, že potravinový vak R. Daneela je z fluorokarbonového plastiku. Alespoň potrava na něm neupívala. Hladce se z něho vysypala a po částech zmizela v odpadu. Vlastně je to plýtvání dobrou potravou, pomyslel si.

Posadil se na postel a svlékl si košili.

"Navrhuju, abychom zítra ráno začali časně."

"Máte k tomu nějaký zvláštní důvod?"

"Místo našeho pobytu naši přátelé ještě neznají. Alespoň doufám, že ne. Jestliže vyrazíme ráno brzy, bude to jenom bezpečnější."

Až se dostaneme do středu města, budeme se muset rozhodnout, jestli naše spolupráce bude ještě k něčemu."

"Možná že si myslíte, že ne."

Baley pokrčil rameny a řekl tvrdě: "Nemůžeme o téhle věci mluvit každý den."

"Ale mně se zdá..."

R. Daneela přerušilo zablikání ostře červeného dveřního signálu.

Baley tiše vstal a vytáhl blaster. Signál na dveřích znovu zablikal.

Přistoupil tiše ke dveřím, přitiskl palec na spoušť blasteru a zároveň zmáčkl knoflík, čímž zprůhlednil dveřní kukátko. Zevnitř ven.

Nebylo to dobré kukátko, bylo malé a nepřesné, ale stačilo k tomu, aby skrze ně Baley uviděl za dveřmi svého syna Bena.

Baley jednal rychle. Otevřel dveře, chytil pevně Bena za zápěstí právě v okamžiku, kdy se chlapec chystal potřetí stisknout dveřní signál, a vtáhl ho dovnitř.

Jen pomalu mizel Benovi z očí výraz hrůzy a překvapení, když se bez dechu opřel o zeď, k níž ho Baley postavil. Mnul si zápěstí.

"Tati," řekl lítostivě, "nemusel jsi mě tak zmáčknout."

Baley se znovu díval kukátkem zavřených dveří. Chodba byla prázdná, kam až dohlédl.

"Viděl jsi někoho venku, Bene?"

"Ne. Tati, přišel jsem, jenom abych se přesvědčil, že jsi v pořádku."

"Proč bych neměl být v pořádku?"

"Nevím. To máma. Brečela a tak. Říkala, že tě musím najít."

Říkala, jestli nepůjdu, že půjde sama a že neví, co se potom může stát. Donutila mě jít, tati."

Baley se zeptal: "Jak jsi mě našel? Věděla máma, kde jsem?"

"Ne, nevěděla. Volal jsem k vám do kanceláře."

"A oni ti to řekli?"

Bena vylekala naléhavost otcova hlasu. Řekl potichu: "No, řekli. Neměli?"

Baley a Daneel se na sebe podívali.

Baley se těžce zvedl. Řekl: "Kde je teď maminka, Bene. V bytě?"

"Ne, odešla k babičce na večeri a zůstala tam. Já se tam hned mám vrátit. Totiž, když jsi v pořádku, tati."

"Zůstaneš tady. Daneeli, všiml jste si, kde je přesně hovorna pro naše patro?"

"Ano," řekl robot. "Chcete tam jít zavolat?"

"Musím. Musím mluvit s Jessii."

"Smím navrhnout, že by bylo logičtější, aby to udělal Bentley?"

Představuje to určité nebezpečí a na něm méně záleží."

Baley vytřeštil oči "Cože, vy..."

Pomyslel si: Proč se zlobím?

Pokračoval klidněji: "Tomu nerozumíte, Daneeli. U nás není zvykem, aby muž posílal svého mladého syna do hrozičeho nebezpečí, i když by to bylo logické."

"Nebezpečí!" vyjekl Ben se smíšeným pocitem radosti i hrůzy.

"Co se děje, tati? Řekni, tati!"

"Nic, Bene. Stejně ti do toho nic není. Rozumíš? Připrav se do postele. Než se vrátím, chci, abys byl v posteli. Slyšíš mě?"

"Ale proč? Mohl bys mi to aspoň říct. Neprozradil bych ani slovo."

"Do postele!"

"Ale, tati!"

Když byl v hovorně, Baley si uvolnil sako, aby měl blaster po ruce. Ohlásil do mluvítko své osobní číslo, aby počítač, patnáct mil vzdálený, zkontroloval, zda může rozhovor povolit. Musel čekat jenom velmi krátce, protože jako detektiv neměl omezen počet služebních rozhovorů. Udal kódované číslo bytu své tchyně.

Dole na přístroji se rozsvítila malá obrazovka a z ní se na něj podíval její obličej.

Řekl potichu: "Maminko, dejte mi Jessii."

Jessie musela hovor očekávat. Objevila se ihned. Baley se podíval na její obličej a potom záměrně ztemnil obraz.

"Dobrá, Jessie. Ben je tady. Co se děje?" Rozhlížel se neustále kolem sebe.

"Jsi v pořádku? Nemáš nějaké potíže?"

"Jsem v pořádku. Tak s tím přestaň."

"Ach, Lije, měla jsem takový strach."

"Z čeho?" zeptal se tvrdě.

"Však víš. Tvůj přítel."

"Co je s ním?"

"Řekla jsem ti to včera v noci. Budou z toho potíže."

"To je nesmysl. Nechám Bena u sebe přes noc a ty si jdi lehnout."

Na shledanou, miláčku."

Přerušil spojení a dvakrát se nadechl, než se pustil nazpátek.

Jeho tvář byla šedivá napětím a strachem.

Když se Baley vrátil, Ben stál uprostřed pokoje. Jednu ze svých kontaktních čoček uložil do přísavného váčku. Druhou měl stále ještě v oku. Řekl: "Proboha, tati, copak tady není žádná voda? Pan Olivaw říká, že do umývárny jít nemůžu."

"Má pravdu. Nemůžeš. Dej si to zpátky do oka, Bene. Nezabije tě spát s tím jednu noc."

"Ano."

Ben si dal čočku zpátky a vlezl do postele.

"Páni, to jsou matrace."

Baley řekl R. Daneelovi: "Předpokládám, že vám nebude vadit být vzhůru."

"Samozřejmě ne. Zajímalo by mě jen, jaké zvláštní sklo Bentley nosí těsně u oka. Nosí to všichni Pozemšťané?"

"Ne. Jen někteří," řekl Baley nepřítomně. "Já například ne."

"Proč je nosí?"

Baley byl příliš zahloubán do vlastních myšlenek, aby mu odpověděl.

Do vlastních tíživých myšlenek.

Světla zhasla.

Baley bděl. Jen slabě vnímal Benův hluboký, pravidelný dech, který trochu zesílil. Když otočil hlavu, uvědomil si přítomnost R. Daneela, sedícího zcela nehybně na židli, s obličejem obráceným ke dveřím.

Usnul, a když usnul, zdál se mu sen.

Zdalo se mu, že Jessie padá do štěpné komory atomové elektrárny, stále padá a padá. Křičí a vztahuje k němu paže, on může však pouze stát u červené čáry a pozorovat, jak se její zkroucená postava zmenšuje, až se mění v pouhý bod.

Ve snu se mohl pouze dívat, ačkoliv věděl, že to byl právě on, kdo ji shodil.

## 12. Slovo odborníka

Eliáš Baley vzhledl, když komisař vešel do kanceláře. Unaveně na něho kývl. Komisař pohlédl na hodiny a zavrčel:

"Neříkejte, že jste tu byl celou noc."

Baley odpověděl: "To ne."

Komisař řekl potichu: "Měl jste včera večer nějaké potíže?"

Baley zavrtěl hlavou.

"Uvažoval jsem, jak bych mohl zmenšit nebezpečí povstání," řekl komisař. "Kdybych mohl udělat cokoliv..."

"Proboha, komisaři, kdyby se něco stalo, řekl bych vám to," odpověděl Baley tvrdě. "Neměl jsem žádné potíže."

"No dobrá."

Komisař se obrátil a odešel do dveří, jež vytvářely hranici jeho vzácného soukromí, vyplývajícího z jeho vysokého

postavení.

Baley se za ním podíval a myslel si: Ten určitě celou noc spal.

Sklonil se k služebnímu hlášení, které se pokoušel sepsat jako výčet toho, co opravdu dělal v posledních dvou dnech, ale slova, jež vytřukával jedním prstem, se mu rozmazávala a tančila mu před očima. Pomalu si uvědomil, že u jeho stolu někdo stojí.

Zvedl hlavu.

"Co chcete?"

Byl to R. Sammy. Juliův osobní sluha, pomyslel si Baley. Vyplácí se být komisařem.

"Komisař chce s vámi mluvit, Lije. Říká, že ihned." řekl R. Sammy se svou nejapnou grimasou.

Baley mávl rukou.

"Teď jsem s ním mluvil. Řekněte mu, že přijdu později."

"Říká, že ihned," odpověděl R. Sammy.

"Dobře. Dobře. Jděte pryč."

Robot se obrátil a opakoval: "Komisař chce s vámi ihned mluvit, Lije. Říká, že ihned."

"K čertu!" procedil Baley skrze zuby. "Už jdu. Už jdu!" Vstal od stolu, zamířil ke kanceláři a R. Sammy umkl.

Při vstupu Baley řekl: "Komisaři, příště pro mě neposílejte tu věc, ano?"

Ale komisař jenom řekl: "Posaďte se, Lije, posaďte se."

Baley se posadil a zíral. Třeba byl ke starému Juliovi nespravedlivý.

Třeba ten člověk vůbec nespál. Vypadal velmi vyčerpaný.

Komisař poklepával na papír před sebou.

"Je tady záznam, že jste hovořil po důvěrné lince s dr. Gerrigelem z Washingtonu."

"To je pravda, komisaři."

"Nemáme přirozeně záznam rozhovoru, protože byl důvěrný."

O co šlo?"

"Sháním základní informace."

"On je robotik, ne?"

"Ano."

Komisař ohrnul spodní ret a najednou vypadal jako dítě, které se každou chvíli rozpláče.

"Ale o co vám jde? Jaké informace sháníte?"

"Nevím přesně, komisaři. Prostě si myslím, že v případě, jako je tento, by mi mohly prospět informace o robotech." Pak

Baley zmkl.

Nechtěl dál mluvit.

"To bych nedělal, Lije. To bych nedělal. Myslím, že to není moudré."

"Co proti tomu máte, komisaři?"

"Čím méně lidí o tom všem ví, tím líp."

"Přirozeně mu toho řeknu co nejméně."

"Přesto si myslím, že to nebylo moudré."

Baley cítil, že každou chvíli ztratí trpělivost. Zeptal se: "Nařizujete mi, abych se s ním nesetkal?"

"Ne. Ne. Dělejte, jak myslíte. Vy vedete vyšetřování. Jenom..."

"Jenom co?"

"Nic," zavrtil hlavou komisař. "Kde je on? Víte, koho myslím."

Baley to věděl. Řekl: "Daneel je ještě v kartotékách."

Komisař na dlouhou chvíli umkl a potom řekl: "Příliš rychle nepostupujeme, vidíte."

"Nepostupujeme vůbec. Ale věci se můžou změnit."

"Tak tedy dobrá," řekl komisař, ale nevypadal, jako kdyby si opravdu myslel, že je všechno v pořádku.

Když se Baley vrátil, čekal R. Daneel u jeho stolu.

"No, co jste našel?" zeptal se Baley přísně.

"Dokončil jsem svou první, jenom zběžnou prohlídku kartoték, kolego Eliáši, a zjistil jsem dva lidi, kteří nás sledovali včera večer a kteří kromě toho byli i v prodejně obuvi při nedávné srážce."

"Ukažte."

R. Daneel položil před Baleyho malé kartičky velikosti známek Pokrývaly je drobné tečky kódu. Robot vytáhl také přenosný odkódovač a vložil do příslušného otvoru jednu kartičku. Tečky měly jinou elektrickou vodivost než hmota kartičky. Elektrické pole, které kartičkou procházelo, se velmi zvláštním způsobem porušovalo a to způsobilo, že se na obrazovce 3x6, umístěné nad odkódovačem, objevila slova. Slova, která nepřevedena do kódu by zaplnila několik archů papíru velikosti obvyklého hlášení. Slova, která by navíc zřejmě nepřečetl nikdo, kdo by neměl policejní odkódovač.

Baley vážně pročítal materiál. První osobou byl Francis Clousarr, jemuž v době zatčení před dvěma roky bylo třiatřicet let. Byl zatčen pro podněcování k povstání. Zaměstnanec Newyorských kvasinkáren.

Domovská adresa ta a ta. Rodiče ti a ti. Vlasy, oči, zvláštní znamení, vzdělání, zaměstnání, psychoanalytický profil, fyzický profil, jedny údaje, druhé údaje a nakonec odkaz na trojitou fotografii v kartotéce provinilců.

"Ověřil jste tu fotografii?" zeptal se Baley.

"Ano, Eliáši."

Druhou osobou byl Gerhard Paul. Baley prošel materiál ke kartičce a řekl: "To všechno je k ničemu."

"Jsem přesvědčen, že to tak nemůže být," řekl R. Daneel.

"Jestliže existuje organizace Pozemšťanů, kteří jsou schopni provést zločin, jež vyšetřujeme, tihle jsou jejími členy."

Není to nápadná podobnost?

Neměli bychom je vyslechnout?"

"Nedostali bychom z nich nic."

"Oba tam byli. I v obchodě s obuví i v jídelně. To popřít nemohou."

"To, že tam byli, není zločin. Kromě toho to popřít můžou."

Řeknou, že tam nebyli. To je strašně jednoduché. Jak můžete dokázat, že lžou?"

"Viděl jsem je."

"To není důkaz pro soud na Zemi," řekl Baley prudce.

"Potom to chápu tak, že jste změnil názor," řekl R. Daneel.

"Co tím myslíte?"

"Včera v jídelně jste řekl, že není třeba je zatknout. Řekl jste, že dokud si budu pamatovat jejich obličej, můžeme je zatknout kdykoliv."

"Prostě jsem to nedomýšlel," řekl Baley. "Byl jsem blázen. To se nedá udělat."

"Ani z psychologických důvodů? Nevěděli by, že mám důkazy o jejich účasti ve spiknutí."

Baley odpovídal napjatě.

"Podívejte se, za půldruhé hodiny očekávám dr. Gerrigela z Washingtonu. Nevadilo by vám, kdybyste na něj počkal se mnou?"

Mohl byste?"

"Počkám," řekl R. Daneel.

Anthony Gerrigel byl přesný a velmi zdvořilý člověk střední postavy, který ani zdaleka nevypadal na to, že by byl jedním z nejnadanějších robotiků na Zemi. Ukázalo se, že se zpozdl téměř o dvacet minut, a omlouval se za to. Baley, zbledlý zlostí, jež pramenila z obav, pokrčil nad jeho omluvami nezdvořile rameny. Přesvědčil se, že má zajištěnu konferenční místnost D, zopakoval příkazy, aby je během příští hodiny z žádných důvodů nikdo nerušil, a vedl dr. Gerrigela a R. Daneela chodbou na rampu a do dveří, jimiž vešli do jedné z komor, chráněných proti odposlouchávání. Než se posadil, Baley pečlivě prověřil zdi, naslouchal jemnému bzukotu měřiče, který držel v ruce, a čekal, zda zvuk umlkne, což by znamenalo, že je tam třeba jen malá porucha izolace. Zamířil jím na strop, podlahu a zvláště pečlivě na dveře. Nenalezl žádnou závadu.

Dr. Gerrigel se mírně usmál. Vypadal jako člověk, který se vždy pouze usmívá. Pečlivost, s jakou byl oblečen, byla až nepříjemná.

Ocelově šedivé vlasy měl hladce sčesaný dozadu a jeho růžový obličej dělal vymydlený dojem. Seděl příliš prkenně, jako kdyby v mládí opakované maminčino napomínání, aby se držel rovně, způsobilo, že jeho páteř ztuhla navždycky.

"Vypadá to velmi tajemně," řekl Baley.

"Je to dost důležité, doktore. Potřebuju informaci o robotech, kterou mi snad můžete dát jenom vy. Samozřejmě všechno, co si tady řekneme, je přísně tajné a Město očekává, že až odejdete, na všechno zapomenete." Podíval se na hodinky.

Z robotikovy tváře zmizel slabý úsměv. Řekl: "Dovolte, abych vám vysvětlil, proč jsem se opozdil." Tato věc jej zřejmě velmi tížila. "Rozhodl jsem se neletět letadlem. Dělá se mi v něm špatně."

"To je nepříjemné," řekl Baley. Odložil měřič, když se předtím přesvědčil, že je v pořádku a že se s ním nic nestalo, a posadil se.

"Ne že by mi bylo vysloveně špatně, ale jsem nervózní. Slabá agorafobie. Není to nic mimořádného, ale trpím tím. A tak jsem použil expresních drah."

V Baley se náhle probudil silný zájem.

"Agorafobie?"

"Zní to hůř, než jaké to je," řekl robotik najednou. "Je to prostě pocit, který máte v letadle. Už jste někdy letěl letadlem, pane Baley?"

"Několikrát."

"Pak tedy musíte vědět, co myslím. Máte pocit, že kolem vás není nic. Že vás od prázdného vzduchu odděluje necelá palcová vrstva kovu. Je to velmi nepříjemné."

"Tak jste jel expresní dráhou?"

"Ano."

"Celou cestu z Washingtonu do New Yorku?"

"Ano, už jsem tak jel předtím. Než vybudovali tunel z Baltimoru do Filadelfie; je to docela snadné."

Bylo tomu tak. Baley sám tak nikdy nejel, ale věděl naprosto jistě, že to možné je. Washington, Filadelfie, Baltimore a New York se za poslední dvě staletí rozrostly tak, že se téměř dotýkaly. Tato část pobřeží se téměř oficiálně nazývala Oblast čtyř měst a bylo mnoho lidí, kteří by byli uvítali vytvoření jediného superměsta jejich administrativním spojením. Baley sám s tím nesouhlasil. Už samotný New York byl příliš velký na to, aby jej spravovala jediná ústřední vláda. Ještě větší město, jež by mělo nad padesát miliónů obyvatel, by se rozpadlo pod vlastní vahou.

"Potíže vznikly tím," řekl dr. Gerrigel, "že jsem v Chesterském sektoru ve Filadelfii zmeškal spojení a ztratil jsem čas. K tomu malé zdržení, když jsem sháněl místnost pro přechodný pobyt, takže jsem se opozdil."

"To nevadí, doktore. Přesto říkáte zajímavou věc. Když nemáte rád letadla, co byste řekl, dr. Gerrigeli, malému výletu pěšky za město?"

"Proč?" Vypadal překvapeně a značně nechápavě.

"Ptám se jenom tak. Nechci tím říct, že byste to měl skutečně udělat. Chci jenom vědět, jak na vás tato představa působí, to je všechno."

"Působí na mě velmi nepříjemně."

"Dejme tomu, že byste musel v noci opustit město a jít přes otevřený prostor půldruhé míle nebo víc."

"Nemyslím, že by mě k tomu něco mohlo donutit."

"Ani kdyby šlo o něco velmi důležitého?"

"Kdybych tím měl zachránit svůj život nebo život své rodiny, snad bych se pokusil..." Vypadal rozpačitě. "Můžu se zeptat, kam těmito otázkami míříte, pane Baley?"

"Hned vám to řeknu. Byl spáchán ošklivý zločin. Mimořádně vážná vražda. Nesmím vám prozradit další podrobnosti. Nicméně existuje teorie, že vrah udělal přesně to, o čem jsme mluvili, aby mohl svůj zločin provést. Přešel přes volné prostranství, v noci a sám. Zajímalo by mě jenom, jaký člověk by to mohl udělat."

Dr. Gerrigel se zachvěl.

"Nikdo, koho znám. Já jistě ne. Samozřejmě by se mezi milióny našlo několik tvrdých jedinců."

"Myslíte, že je pravděpodobné, že by to provedla lidská bytost?"

"Ne. Je to nepravděpodobné."

"Jestliže ovšem existuje nějaké další vysvětlení zločinu, nějaké další přijatelné vysvětlení, je třeba o něm uvažovat."

Dr. Gerrigel se zdál být ve větších rozpacích než dříve, když seděl přehnaně vzpřímený, pěstěné ruce pečlivě složené v klíně.

"Máte na mysli nějaké jiné vysvětlení?"

"Ano. Napadlo mě, že například robot by neměl žádné potíže, aby přešel volné prostranství."

Dr. Gerrigel se zvedl: "Ale, drahý pane!"

"Co se vám nezdá?"

"Myslíte, že by vraždu mohl spáchat robot?"

"Proč ne?"

"Vraždu? Lidské bytosti?"

"Ano. Prosim, posaďte se, doktore."

Robotik udělal, co mu Baley řekl.

"Pane Baley," pravil, "to zahrnuje dvě věci: přechod přes otevřené prostranství a vraždu. Lidská bytost by snadno mohla udělat to druhé, ale bylo by pro ni obtížné udělat to první. Robot by mohl lehce udělat to první, ale to druhé by pro něj bylo naprosto nemožné. Chcete-li zaměnit nepravděpodobnou teorii za teorii naprosto nemožnou..."

"Nemožný, to je zatracené silné slovo, doktore."

"Slyšel jste o Prvním zákonu robotiky, pane Baley?"

"Jistě. Dokonce ho můžu citovat." Baley náhle napřáhl prst proti robotikovi a pokračoval. "Proč by nemohl být sestrojén robot bez Prvního zákona? Co je na něm tak svatého?"

Dr. Gerrigel vypadal zděšeně, ale pak se usmál.

"Ale pane Baley!"

"No, co na to odpovíte?"

"Jistě, pane Baley. Jestliže znáte vůbec něco z robotiky, musíte vědět, jaký obrovský úkol je po matematické i elektronické stránce sestrojení pozitronického mozku."

"Něco o tom vím," řekl Baley. Pamatoval se dobře na svou někdejší služební návštěvu v továrně na roboty. Navštívil knihovnu videokazet dlouhých filmů, z nichž každý obsahoval matematickou analýzu jednoduchého typu pozitronického mozku. Trvalo víc než hodinu, než se takový film promítl běžnou promítací rychlostí, ačkoliv jeho obsah byl velmi zhuštěn. A ani dva mozky nebyly stejné, i když se sestrojovaly podle dokonale shodných popisů. Jak Baley pochopil, byl to důsledek Heisenbergova principu nejistoty. To znamenalo, že každý film musel mít dodatky, jež uváděly všechny možné odchylky.

Je to věda, to Baley nepopíral.

Dr. Gerrigel řekl: "Pak tedy musíte vědět, že vytvořit nový typ pozitronického mozku, který má třeba jen nepatrné zlepšení, není práce na jednu noc. Vyžaduje to obvykle práci celé výzkumné skupiny ve větší továrně a i tak to trvá asi rok. A ani ta dlouhá doba by zřejmě nestačila, kdyby neexistovala jednotná teorie těchto okruhů, ze které by bylo možné vycházet pro další zpracování. Základní teorie zahrnuje tři zákony robotiky. První zákon: Robot nesmí ublížit člověku nebo svou nečinností dopustit, aby člověku bylo ublíženo. Druhý zákon, který říká: Robot musí uposlechnout příkazu člověka - kromě případů, kdy tyto příkazy jsou v rozporu s Prvním zákonem, a Třetí zákon, který říká: Robot musí chránit sám sebe před zničením - kromě případů, kdy tato ochrana je v rozporu s Prvním nebo Druhým zákonem. Rozumíte?"

R. Daneel, který podle všeho sledoval rozhovor s napjatou pozorností, ho přerušil: "Když dovolíte, Eliáš, rád bych věděl, zda dr. Gerrigelovi rozumím."

Chcete říct, pane, že při pokusu vytvořit nového robota, jehož pozitronický mozek by se neřídil třemi zákony, by se musela vypracovat úplně nová základní teorie a to by trvalo mnoho let?"

Robotik vypadal velmi potěšeně.

"Právě to chci říct, pane..."

Baley chvíli počkal, potom zdvořile představil R. Daneela: "Daneel Olivaw, dr. Gerrigel."

"Těší mě, pane Olivawe," Dr. Gerrigel mu podal ruku. Pak pokračoval: "Podle mého odhadu by trvalo celých padesát let, než by se podařilo vytvořit základní teorii takového mozku - to jest mozku, který by neměl tři zákony - a dovést ji tak daleko, aby se podle ní dali stavět roboti podobní dnešním modelům."

"A to nikdy nikdo neudělal?" zeptal se Baley. "Roboty totiž už stavíme několik tisíc let. To nikdo, ani žádná skupina za celou tu dobu neměla těch padesát let k dispozici?"

"Jistěže měla," řekl robotik, "ale tohle není práce, o kterou by každý stál."

"To se mi nechce věřit. Lidská zvědavost se pokusí o cokoliv."

"Nikdo se nepokusil o takového robota. Lidské pokolení, pane Baley, má silný frankensteinovský komplex."

"Cože má?"

"To je známé jméno převzaté ze středověkého románu, který líčí, jak se robot postavil proti vlastnímu tvůrci. Sám jsem ten román nikdy nečetl. Ale o to nejde. Chci říct jen to, že se roboti bez Prvního zákona nestavějí."

"A neexistuje ani nějaká taková teorie?"

"Neexistuje, pokud vím. A já toho vím dost," usmál se sebevědomě.

"A robot s vestavěným Prvním zákonem nemůže zabít člověka?"

"Nikdy. Pokud by se taková vražda nestala naprostým nedopatřením nebo pokud by neměla zachránit život dalších dvou nebo více lidí. V každém případě by pozitronický potenciál, jímž je robot vybaven, jeho mozek naprosto ochromil."

"Dobrá," řekl Baley. "To všechno platí pro Zemi. Mám pravdu?"

"Ano, jistě."

"A co na Vnějších Světech?"

Sebevědomí dr. Gerrigela trochu pokleslo.

"Ale, milý pane Baley. To sám nevím. Ale jsem si jist, že kdyby byl vytvořen takový mozek bez zákonů nebo byla pro něj vypracována matematická teorie, slyšeli bychom o tom."

"Myslíte? Mám na mysli ještě něco jiného, dr. Gerrigeli. Doufám, že vás to neobtěžuje."

"Ne, vůbec ne." Podíval se bezmocně na Baleyho a na R. Daneela.

"Koneckonců, je-li to tak důležité, jak říkáte, udělám rád, co je v mých silách."

"Děkuji vám, doktore. Chci se zeptat, proč právě roboti s lidskou podobou? Nepřemýšlel jsem o nich, ale teď mě napadá, že vlastně nevím, proč existují. Proč by robot měl mít hlavu a čtyři končetiny?"

Proč by se měl víceméně podobat člověku?"

"Chcete tím říct, proč by neměl být funkční jako kterýkoliv jiný stroj?"

"Správně," řekl Baley. "Proč ne?"

Dr. Gerrigel se usmál.

"Skutečně, pane Baley, asi jste se narodil příliš pozdě. Raná literatura o robotice je plna diskusí o této otázce a polemika, kterou obsahuje, je někdy děsivá. Kdybyste chtěl velmi dobrou informaci o sporech mezi funkcionalisty a nefuncionalisty, můžu vám doporučit Hansfordovy Dějiny robotiky. Matematiky je tam velmi málo. Myslím, že vás budou zajímat."

"Půjčím si je," řekl Baley trpělivě. "Nyní mi jen stručně řekněte, o co tam jde."

"Rozhodnou roli sehrála ekonomika. Představte si, pane Baley, kdybyste měl řídit farmu, koupil byste raději traktor s pozitronickým mozkiem, žací stroj, brány, automobil a další, to všechno s pozitronickým mozkiem, nebo byste dal přednost obyčejným strojům a jednomu robotu s pozitronickým mozkiem, který by je všechny ovládal?"

Upozorňuji vás, že druhé řešení představuje padesátkrát nebo stokrát menší náklady."

"Ale proč lidský tvar?"

"Protože lidský tvar v přírodě je po všech stránkách nejlepší."

Nejsme specializovaná zvířata, pane Baley, kromě našeho nervového systému a ještě několika maličkostí. Chcete-li model schopný dělat množství nejrůznějších věcí, všechny poměrně dobře, nemůžete udělat nic lepšího než napodobit člověka. Mimoto i naše technologie vychází z lidského tvaru. Například automobil má řízení uzpůsobeno tak, aby ho co nejlépe mohly ovládat lidské ruce a nohy určité velikosti a tvaru, připojené k tělu údy určité délky a klouby určitého typu. Dokonce i tak jednoduché předměty jako židle, stoly, nože a vidličky jsou navrženy tak, aby vyhovovaly lidským rozměrům a způsobu používání.

Je snazší vytvořit roboty s lidskou podobou než radikálně změnit filozofii našich nástrojů."

"Chápu. Dává to smysl. Není však pravda, doktore, že robotici na Vnějších Světech vyrábějí roboty člověku mnohem podobnější, než jsou naši roboti?"

"Snad je to pravda."

"Mohli by navrhnout robota tak podobného člověku, že byste ho za normálních okolností od člověka nerozeznal?"

Dr. Gerrigel zvedl obočí a uvažoval o tom.

"Myslím, že by to šlo, pane Baley. Bylo by to strašně drahé."

Pochybuju, že by se to vyplatilo."

"Předpokládáte," pokračoval Baley neúnavně, "že by mohli vyrobit robota, který by svým lidským vzhledem oklamal i vás?"

Robotik se uchechtl.

"Ale, milý pane Baley, o tom pochybuju! Opravdu! Na robotovi je nejen jeho vzh..."

Dr. Gerrigel se zarazil v půli slova. Obrátil se pomalu k R. Daneelovi a jeho růžový obličej zbledl.

"Panebože," zašeptal, "panebože!"

Natáhl ruku a dotkl se jemně tváře R. Daneela. R. Daneel neuhnul, díval se klidně na robotika.

"Panebože," téměř vzlykl dr. Gerrigel, "vy jste robot!"

"Trvalo vám dost dlouho, než jste na to přišel," poznamenal Baley suše.

"Nečekal jsem to. Nikde jsem nic takového neviděl. Výrobek Vnějších Světů?"

"Ano," řekl Baley.

"Teď je to jasné. To, jak drží tělo. To, jak mluví. Není to dokonalá napodobenina, pane Baley."

"Ale přesto je docela dobrá, ne?"

"Ano, je báječná. Pochybuju, že by někdo na pohled rozeznal, že jde o podvod. Jsem vám velmi vděčný, že jste mi umožnil, abych ho viděl na vlastní oči. Můžu ho vyzkoušet?"

Robotik vstal, pln zaujetí.

Baley ho pohybem ruky zarazil.

"Prosím vás, doktore. Za okamžik. Nejdřív ta vražda."

"Je to tedy pravda?" Dr. Gerrigel byl velmi zklamán a dal to najevo. "Domníval jsem se, že jste si to snad vymyslel, abyste probudil můj zájem a abyste viděl, jak dlouho se dám vodit za..."

"Nevymyslel jsem si to, dr. Gerrigeli. Řekněte mi nyní, když se sestrojuje robot tak podobný člověku, jako je tenhle, kterého mají všichni přijímat jako člověka, není nutné, aby se jeho mozkové vlastnosti co nejvíc podobaly vlastnostem lidského mozku?"

"Zajisté."

"Tak dobrá. Nemohl by takový polidštěný mozek být bez Prvního zákona? Třeba ho vynechají náhodou. Říkáte, že takovou teorii neznáme. Pouhý fakt, že takovou teorii neznáme, ještě nevylučuje, že by konstruktéři nemohli mozek bez Prvního zákona vytvořit. Nevěděli by, že ho vynechali."

Dr. Gerrigel zavrtěl rozhodně hlavou.

"Ne. Ne. To je nemožné."

"Jste si tím jist? Můžeme samozřejmě prověřit Druhý zákon - Daneeli, dejte mi blaster."

Baley nespustil z robota oči. Po straně v ruce svíral vlastní blaster.

"Tady je, Eliáši," odpověděl klidně R. Daneel a podal mu ho pažbou napřed.

"Detektiv nikdy nesmí odložit svou zbraň," řekl Baley, "ale robot nemá jinou možnost než poslechnout člověka."

"Mimo situaci, pane Baley," řekl dr. Gerrigel, "kdy uposlechnout znamená porušit První zákon."

"Víte, doktore, že Daneel vytáhl blaster na skupinu neozbrojených mužů a žen a pohrozil jim, že bude střílet?"

"Ale nevystřelil jsem," řekl R. Daneel.

"To je pravda, ale již samotná hrozba, to bylo něco neobvyklého."

"Že, doktore?"

Dr. Gerrigel se kousl do rtu "Musel bych přesně znát okolnosti, abych to mohl posoudit."

Zní to neobvykle."

"Dále si uvědomte, že R. Daneel byl na místě činu v době, kdy došlo k vraždě, a jestliže vynecháte možnost, že nějaký Pozemšťan přešel přes volný prostor a přinesl s sebou zbraň, byl to na místě činu Daneel a jenom Daneel, kdo mohl zbraň uschovat."

"Uschovat zbraň?" zeptal se dr. Gerrigel.

"Vysvětlím vám to. Vražděná zbraň se nenalezla. Okamžitě prohledali místo vraždy, ale zbraň nenalezli. A přesto se nemohla vypařit. Je jenom jediné místo, kde mohla být, jediné místo, kam by je nenapadlo se podívat."

"Kde, Eliáši?" zeptal se R. Daneel.

Baley vytáhl blaster a namířil jím pevně na robota.

"Ve vašem potravinovém vaku," řekl, "ve vašem potravinovém vaku, Daneeli."

### 13. Slovo má stroj

"Tak tomu není," řekl R. Daneel suše.

"Ano? Ať rozhodne doktor. Dr. Gerrigeli?"

"Pane Baley?"

Robotik, který během rozhovoru pohlížel střídavě z detektiva na robota, se nakonec pohledem zastavil na lidské bytosti.

"Pozval jsem vás sem, abyste provedl odborný rozbor tohoto robota. Můžu vám zařadit přístup do Městského úřadu pro výzkum hodnot. Kdybyste potřeboval jakékoliv zařízení, které nemají, seženu vám je. Chci od vás rychlou a rozhodnou odpověď, bez ohledu na námahu a výdaje."

Baley vstal. Jeho slova zněla dost klidně, ale on cítil, že se přestává ovládat. Kdyby mohl popadnout dr. Gerrigela za krk, vytřásl by z něj ten potřebný výrok, kterým by překonal všechnu vědu.

"Nuže, dr. Gerrigeli?"

Dr. Gerrigel se nervózně zasmál.

"Milý pane Baley, nebudu potřebovat laboratoř."

"Proč?" zeptal se Baley s obavou. Vstal, svaly napjaté, a cítil, že se chvěje po celém těle.

"Provéřít První zákon, to není nic těžkého. Chápejte, nikdy jsem to nemusel dělat, ale přesto je to dost jednoduché."

Baley nabral od úst vzduch a pomalu jej vypouštěl.

"Vysvětlil byste mi, jak to myslíte? Chcete říct, že ho můžete přezkoušet tady?"

"Ano. Ovšem. Podívejte se, pane Baley, uvedu vám obdobný příklad. Kdybych byl lékař a kdybych chtěl zjistit obsah cukru v pacientově krvi, potřeboval bych chemickou laboratoř. Kdybych chtěl změřit jeho základní metabolický poměr nebo prověřit činnost jeho šedé kůry mozkové nebo zkontrolovat geny, abych zjistil jeho vrozenou vadu, potřeboval bych nákladné zařízení. Naopak můžu zjistit, zda je slepý, když mu dám ruku před oči, a přesvědčit se, zda je mrtev, když mu změřím tep."

Chci říct to, že čím důležitější a základnější vlastnosti prověřuju, tím jednodušší zařízení mi stačí. U robota je to totéž.

První zákon je základní. Ovlivňuje všechno. Kdyby ho robot neměl, mnoho jeho reakcí by bylo chybných."

Zatímco hovořil, vyňal plochý černý předmět, který rozložil na malý čtecí přístroj. Do otvoru vložil oděnou cívku. Pak

vytáhl stopky a sadu bílých plastických destiček, jež dohromady vytvořily jakési skládací pravítko se třemi nezávislými pohyblivými stupnicemi. Znaký na stupnicích Baleymu nic neříkaly.

Dr. Gerrigel zaklepal na svůj přístroj a usmál se, jako by ho těšila vyhlídka na kus odborné práce.

"Toto je moje rukojeť robotiky," řekl. "Nikdy bez ní nikam nejdu.

Patří k mému vybavení."

Přiložil přístroj k očím a prstem jemně otáčel knoflíky. Přístroj zabzučel a ztichl, zabzučel a ztichl.

"Vestavěný seznam," řekl robotik hrdě a trochu zastřeným hlasem, protože přístroj zakrýval jeho ústa. "Sestrojil jsem ho sám, ušetří spoustu času. Ale o to teď nejde, že? Podíváme se. Nepřisunul byste si židli blíž ke mně, Daneeli?"

R. Daneel ho poslechl. Zatímco se robotik připravoval, upřeně ho sledoval.

Baley vytáhl blaster.

To, co přišlo, ho znátlo a zklamalo. Dr. Gerrigel kladl otázky a prováděl věci, které se zdály být nesmyslné. Díval se na pravítko a občas nahlížel do přístroje.

Jedna otázka zněla: "Mám dva příbuzné, je mezi nimi pětiletý rozdíl a mladší je děvče. Jakého rodu je starší?"

Daneel odpověděl (nic jiného říct nemohl, pomyslel si Baley): "Z daných informací to nelze určit."

Nato dr. Gerrigel vrhl krátký pohled na stopky, upažil pravou ruku a řekl: "Dotkl byste se špičky mého prostředníku špičkou prostředníku vaší levé ruky?"

Daneel to vykonal snadno a rychle.

Během pouhých patnácti minut dr. Gerrigel skončil. Na svém skládacím pravítku provedl poslední tichý výpočet a pak je s řadou klapavých zvuků rozložil. Odložil stopky, vyňal z přístroje rukojeť a složil ji.

"To je všechno?" zeptal se Baley zamračeně.

"To je všechno."

"Ale to je směšné. Neptal jste se na nic, co se týká Prvního zákona."

"Ale, milý pane Baley, když vám lékař poklepe na koleno malým gumovým kladívkem a noha vyletí, nepokládáte to za důkaz, že v těle je nebo není nějaká zhoubná choroba? Když se vám podívá zblízka do očí a pozoruje reakci vašich zorniček na světlo, překvapuje vás, že může poznat váš návyk na určité alkaloidy?"

Baley řekl: "Tak tedy. Jaké je vaše rozhodnutí?"

"Daneel je plně vybaven Prvním zákonem." Aby svůj výrok potvrdil, důrazně kývl hlavou.

"Nemůžete mít pravdu," řekl Baley drsně.

Baley si nedovedl představit, že by se dr. Gerrigel dokázal ještě víc napřímít než obvykle, ale ten to nicméně viditelně dokázal. Jeho oči se zúžily a ztvrdly.

"Učíte mě mému povolání?"

"Nechci tím říct, že to neznáte," řekl Baley a udělal rukou široké omluvné gesto. "Nemohl jste se však zmýlit? Sám jste řekl, že nikdo neví nic o teorii pro roboty zákony neřízené. Slepec může číst, když použije Braillovo písmo nebo zvukové pero. Dejme tomu, že byste nevěděl, že Braille a zvukové psaní existují. Nemohl byste prohlásit na svou čest, že ten člověk má oči zdravé, protože zná obsah jistého filmu, a mýlit se?"

"Ano," robotik se zase uklonil, "už vám rozumím. Přesto však ten slepec nemůže číst vlastníma očima, a právě to jsem prověřoval, mám-li pokračovat ve vaší analogii. A na mé čestné slovo, bez ohledu na to, co může nebo nemůže udělat robot, který nemá v sobě vestavěn První zákon, je jisté, že R. Daneel Prvním zákonem vybaven je."

"Nemohl své odpovědi zfalšovat?" Baley přeháněl a byl si toho vědom.

"Samozřejmě ne! V tom právě je rozdíl mezi robotem a člověkem.

Lidský mozek nebo mozek jakéhokoliv savce nelze analyzovat dopodrobna pomocí jakéhokoliv dodnes známého matematického postupu. Žádnou odpověď proto nelze přijímat za jistou. Můžeme robotu lze úplně rozebrat, neboť jinak by ho nebylo možno sestavit. Víme přesně, jakou odpověď musí dát na určitý podnět. Žádný robot nemůže zfalšovat odpovědi. To, čemu my říkáme zfalšovat, v myšlení robota prostě neexistuje."

"Vraťme se tedy k jednotlivým případům. R. Daneel namířil blaster na skupinu lidských bytostí. Viděl jsem to. Byl jsem při tom. I když nevystřelil, neměl by v něm První zákon vyvolat určitou nervozitu?

Vy víte, že nevyvolal. Byl potom úplně normální."

Robotik vztáhl ruku k bradě s pochybovačným gestem.

"To je skutečně zvláštní."

"Vůbec ne," řekl R. Daneel náhle. "Kolego Eliáš, podíval byste se na blaster, který jste mi odebral?"

Baley se podíval dolů na blaster, který držel v levé ruce.

"Otevřete zásobník," žádal R. Daneel. "Když se podíváte blíže, zjistíte, že nikdy nebyl nabit. Nemá zápalník. Nedá se použít."

"Vy jste mřil na lidi nenabitou zbraní?" řekl Baley.

"Musel jsem mít zbraň, jinak bych byl selhal v roli Pozemšťana," řekl R. Daneel. "Ale kdybych měl u sebe nabitý blaster, jehož lze použít, mohl bych náhodně zranit lidskou bytost, což je ovšem nemyslitelné.

Byl bych vám to už vysvětlil, ale vy jste byl rozzloben a nebyl byste mě poslouchal."

Baley zíral zaraženě na blaster, který držel v ruce a který se nedal použít, a pak řekl tiše: "Myslím, že je to všechno, dr. Gerrigeli. Děkuju vám za pomoc.

Baley si poslal pro oběd, ale když mu ho přinesli (kvasinkový ořechový koláč a mimořádně velký kus obalovaného pečeného kuřete), jíst nemohl.

V hlavě se mu honily myšlenky. Rysy jeho rozmrzelého obličeje se prohloubily. Žil v neskutečném, surovém světě, převráceném vzhůru nohama.

Jak se to stalo? Nedávná minulost se za ním vlekla jako nepravděpodobný, mlhavý sen, který začínal okamžikem, kdy

vstoupil do kanceláře Julia Enderbyho a najednou zjistil, že se zapletl do děsivého příběhu o vraždě a robotice. Začalo to před pouhými padesáti hodinami.

Tvrdohlavě hledal řešení ve vesmírném světě. Dvakrát obvinil R. Daneela, že je vrah, jednou jako převlečeného člověka, podruhé jako robota skutečně považovaného za robota. Jeho obvinění bylo podvkrát zvkláno a vyvráceno. Všechno ho vedlo zpátky, proti své vůli se musel myšlenkami vrátit domů do města, ačkoliv se toho od minulého večera bál.

Některé myšlenky bouřily v jeho vědomí, on je však nechtěl slyšet. Cítil, že nemůže. Kdyby je vyslechl, musel by na ně odpovědět, ale on proboha nechce vzít ty odpovědi na vědomí.

"Lije! Lije!" Čísi ruka zatřásla prudce Baleyho ramenem.

Baley se pohnul a řekl: "Co se děje. File?"

Filip Norris, detektiv v civilu, hodnost C 5, se posadil, položil ruce na kolena a předklonil se, zíraje upřeně na Baleyho.

"Co se ti stalo? Bereš v poslední době uspávací? Seděl jsi tu s očima dokořán, a když jsem se podíval zblízka, vypadal jsi jako mrtvý."

Prohrábl si řídnoucí světlé vlasy a jeho blízko sebe posazené oči hleděly hladově na Baleyho stydnoucí oběd. "Kuře," řekl, "to teď už dostaneš jenom na lékařský předpis."

"Vezmi si," řekl Baley lhostejně.

Norris se však ovládl a řekl: "No, já jdu jíst za chvíli. Nech si to... Řekni, co se děje se starým?"

"Cože?"

Norris se pokoušel tvářit se lhostejně, ale neklidně si hrál s rukama.

"No tak," řekl. "Víš, na co se ptám. Jsi s ním od jeho návratu pořád. Děje se něco? Bude se povyšovat?"

Baley svažtil čelo a uvědomil si kancelářské soupeření. Norris, který byl na tom služebně zhruba stejně, hlídal co nejpečlivěji každý náznak, že by Baley mohl mít v postupu přednost.

"Žádné povyšování," řekl Baley. "Věř mi, o nic nejde, vůbec o nic. A jestli se chceš dostat na místo komisaře, rád bych ti ho dopřál."

"Abys mi nerozuměl špatně," řekl Norris. "Nestarám se o tvoje povýšení. Myslím si jenom, jestli máš nějaký vliv na starého, co kdybys ho využil ve prospěch toho chlapce."

"Jakého chlapce?"

Na to nebylo třeba odpovědět. V rohu místnosti se ukázal mladý Vincent Barrett, kterého vyhodili z práce kvůli R. Sammymu.

Žmoulal neklidně čepici v rukou a kůže na jeho lících kostech se pohnula při pokusu o úsměv.

"Dobrý den, pane Baley."

"Dobrý den, Vincku. Jak se máš?"

"Nestojí to za moc, pane Baley!"

Rozhlížel se hladově kolem.

Úplný ztracenec, pomyslel si Baley. Jako polomrtvý... deklasovaný.

Potom když se jeho ústa téměř už otevřela pod silným citovým dojmem, pomyslel si: Ale co chce ode mě?

"Je mi líto, chlapče," řekl. Co jiného se dalo říct?

"Pořád na to myslím. Třeba se něco najde."

"Někdo by tohle měl zarazit. Nyní chtějí vyhodit Chen-Lowa."

"Cože?"

"Tys to neslyšel?"

"Ne, neslyšel. Ztraceně, on má C 3. Už slouží deset let!"

"Nejmiň. Ale stroj, který má nohy, může dělat jeho práci. A kdo přijde na řadu potom?"

Mladý Vincent Barrett o šepot nedbal.

"Pane Baley," řekl zamyšleně.

"Copak, Vincku?"

"Víte, co se říká? Lyrane Millane, ten subéterický tanečník, je prý ve skutečnosti robot."

"To je nesmysl."

"Opravdu? Říká se, že dovedou vyrobit roboty, kteří vypadají přesně jako lidi a mají zvláštní kůži z umělé hmoty."

Baley si provinile vzpomněl na R. Daneela a neměl na to co říct. Zavrtěl hlavou.

"Myslíte, že by někomu vadilo," řekl mládenec, "kdybych se tady prošel? Když vidím tohle staré místo, cítím se líp."

"Jen jdi, chlapče!"

Mládenec odešel. Baley a Norris se za ním dívali.

"Zdá se, že středověkáři mají pravdu," řekl Norris.

"Myslíš návrat k půdě? To myslíš, File?"

"Ne. Myslím roboty. Návrat k půdě, kdepak! Stará Země má neomezenou budoucnost. Nepotřebujeme roboty, to je všechno."

"Osm miliard lidí a uran dochází," zamumlal Baley. "Co je na tom neomezeného?"

"Když se uran vyčerpá? Budeme ho dovážet. Nebo objevíme další nukleární procesy. Neexistuje způsob, jak zastavit lidstvo, Lije."

Musíš být optimista, pokud jde o tohle a věřit v starý osvědčený lidský mozek. Naším největším zdrojem je tvůrčí duch a ten se nikdy nevyčerpá, Lije."

Pěkně se teď rozehrál. Pokračoval.

"Z jediného důvodu. Můžeme využít sluneční energii a ta vystačí po miliardy let. Můžeme vybudovat vesmírné stanice

na dráze Merkura a ty budou sloužit jako akumulátory. Na Zemi budeme energii přenášet přímou cestou."

Ten projekt nebyl pro Baleyho ničím novým. Přes sto padesát let si vědci pohrávali s takovou možností. Celý plán zdržovalo jen to, že se zatím nepodařilo získat silný paprsek, který by překonal padesát miliónů mil a nerozptýlil se natolik, aby se stal nepoužitelný. Baley to vyslovil.

Norris odpověděl: "Až to bude potřeba, dokáže se to. Proč o tom teď pochybovat?"

Baley si představil Zemi s neomezeným množstvím energie.

Počet obyvatelstva by se mohl neustále zvyšovat. Kvasinkové farmy by se mohly rozšířit, hydroponické kultury zmnohonásobit. Jedinou nezbytnou věcí byla energie. Suroviny by bylo možno získat z vesmírných pustin. Kdyby někdy nastal nedostatek vody, dala by se čerpat z Jupiterových měsíců. Kčertu, oceány by se daly zmrazit a vyslat do vesmíru, kde by kroužily kolem Země jako ledové měsíce. Odtamtud by se kdykoliv daly použít, zatímco dno oceánů by se proměnilo v zemědělskou půdu a zvětšilo by tak životní prostor. I uhlík a kyslík by na Zemi přibývaly, neboť by se daly získat z metanové atmosféry Titanu a z vrstev zmrazeného kyslíku na Umbnelu.

Počet zemského obyvatelstva by mohl vzrůst na jeden nebo dva triliony. Proč ne? Byly doby, kdy se i pouhých osm miliard obyvatelstva pokládalo za neúnosné. Byly doby, kdy si nikdo nedovedl představit ani pouhou miliardu. Od dob středověku se v každé generaci vyskytli proroci věstící malthusiánskou zkázu a vždycky se ukázalo, že se mýlí.

Co by řekl dr. Fastolfe? Svět s trilionem? Zcela jistě! Ale ten by závisel na dodávkách vzduchu a vody a na zásobování energií ze složitých zdrojů vzdálených padesát miliónů mil. Jaká by to byla strašná nejistota! Země by byla neustále na pokraji katastrofy, kterou by mohla způsobit sebemenší chyba v mechanismu celého systému.

"Sám pokládám za jednodušší nadbytečnou část obyvatelstva odstěhovat," řekl Baley. Byla to spíš odpověď na obraz, který si vytvořil, než na cokoliv z toho, co řekl Norris.

"A kdo by nás chtěl?" řekl Norris s náznakem hořkosti.

"Kterákoliv neobydlená planeta."

Norris vstal, poklepal Baleyemu na rameno.

"Lije, sněž si své kuře a vzpamatuj se. Jistě bereš nějaké drogy."

A se smíchem odešel.

Baley se za ním díval s hořkým úsměvem. Norris řekne tuto novinku kdekomu a jeho kolegové (každá kancelář má své vtipálky) si budou z něho tropit žerty, než je to zase omrzí. Alespoň ho to však odvedlo od myšlenek na mladého Vincka, roboty a deklasování.

Sotva Baley dojedl poslední sousto kvasinkového koláče, zvedl se R. Daneel od svého stolu (který mu toho rána přidělili) a přistoupil k němu.

Baley se na něj rozpačitě podíval.

"Tak co?"

"Komisař není v kanceláři," řekl R. Daneel, "a nikdo neví, kdy se vrátí. Požádal jsem R. Sammyho, aby nepouštěl nikoho mimo komisaře, že se tam na chvíli zavřeme."

"Co tam budeme dělat?"

"V klidu si spolu promluvíme. Jistě budete souhlasit, že se musíme dohodnout o dalším kroku. Doufám, že se nechcete vzdát dalšího vyšetřování. Nebo ano?"

Baley po ničem víc netoužil, ale to jediné právě nemohl vyslovit.

Vstal a poslušně se vydal k Enderbyho kanceláři.

Když byli uvnitř, řekl R. Daneelovi: "Nuže, Daneeli?"

"Kolego Eliáši," řekl robot, "od minulého večera to už nejste vy. Ve vašem myšlení proběhla hluboká změna."

Hrozné pomyšlení proletělo Baleyemu hlavou. Vykřikl: "Vy můžete číst myšlenky?"

Kdyby nebyl tak rozrušen, nikdy by ho to nenapadlo.

"Ne, samozřejmě nemohu," odpověděl R. Daneel.

Baley se uklidnil.

"Co jste tím myslel?"

"Je to pouze výraz, jehož jsem použil, abych vyjádřil pocit, který se mnou nesdílíte."

"Jaký pocit?"

"Těžko se to vysvětluje, Eliáši. Určitě si vzpomenete, že jsem byl původně navržen k tomu, abych studoval lidskou psychologii pro naše lidi ve Vesmírném Městě."

"Ano, to vím. A upravili vás na detektiva prostě tím, že vám přidali okruh touhy po spravedlnosti." Baley se nepokoušel ovládnout sarkasmus svého hlasu.

"Ano, přesně tak, Eliáši. To však zásadně nemění účel, pro který jsem byl původně navržen. Sestrojili mě, abych prováděl mozkovou analýzu."

"Analýzu mozkových vln?"

"Ano. Měření se provádí pomocí elektromagnetického pole, kdy není nutno užít elektrod, máte-li patřičný přijímač. Moje mysl je takovým přijímačem. Na Zemi se tento způsob nepoužívá?"

To Baley nevěděl. Přesl tuto otázku a řekl obezřele: "Když provádíte měření mozkových vln, co všechno z toho poznáte?"

"Myšlenky uhodnout nemohu, Eliáši. Nahlédnu do citového uspořádání a především mohu určit temperament, podvědomé popudy a postoje člověka. Například jsem to byl právě já, kdo mohl s jistotou prohlásit, že komisař Enderby byl neschopen zabít člověka za okolností, jaké byly v době vraždy."

"A oni jej vyňali z okruhu podezřelých, protože jste to řekl vy?"

"Ano. Bylo možno to udělat. V tomto směru jsem velmi citlivý stroj."

Další myšlenka probleskla Baleymu hlavou.

"Počkejte! Komisař Enderby přece nevěděl, že prošel mozkovou analýzou?"

"Nechtěli jsme se ho dotknout."

"Vy jste tam tedy stál a jenom jste se na něj díval. Žádné přístroje.

Žádné elektrody. Žádné ručičky a grafy."

"Jistěže ne. Jsem vybaven vším."

Baley se zlostně kousl do spodního rtu. To byla ta poslední nesrovnalost, jediné slabé místo, pomocí kterého se mohl zločin hodit na Vesmírné Město.

R. Daneel prohlásil, že komisař prošel mozkovou analýzou, a hodinu nato komisař sám s naprostou nestranností popřel, že by vůbec věděl, co to je. Žádný člověk nemohl projít otřesnou zkušeností elektroencefalografických měření pomocí elektrod a grafů, jestliže na něm leželo podezření z vraždy, aniž naprosto jasně věděl, co to mozková analýza je. Ted' však tento rozpor zmizel. R. Daneel nelhal.

Stejně nelhal ani komisař.

"Nuže," zeptal se Baley ostře, "co vám říká mozková analýza o mně?"

"Jste neklidný."

"To je asi velký objev? Samozřejmě že jsem neklidný."

"Váš neklid pramení z vašich vnitřních rozporných motivací."

Na jedné straně vaše oddanost k principům vašeho povolání vás nutí podívat se hlouběji na příčiny, proč došlo ke spiknutí Pozemšťanů, kteří nás včera večer obléhali. Jiný motiv, zřejmě silný, vás žene opačným směrem. Toto je jasně napsáno v elektrickém poli vašich mozkových buněk."

"Moje mozkové buňky! Nesmysl!" řekl Baley horečnatě. "Podívejte se, řeknu vám, proč nemá smysl vyšetřovat to vaše údajné spiknutí. To nemá nic společného s vraždou. Myslel jsem, že by mohlo mít, to přiznávám. Včera v jídelně jsem myslel, že jsme ohroženi."

Ale co se stalo? Pronásledovali nás, rychle jsme se jich zbavili na pásech a to bylo všechno. To nebyla akce organizovaných zoufalých lidí.

Můj syn poměrně lehce zjistil, kde jsme. Telefonoval k nám do oddělení. Ani se nemusel představit. Naši drazí spiklenci mohli udělat totéž, kdyby nám chtěli skutečně ublížit."

"A nechtěli?"

"Zřejmě ne. Kdyby chtěli vyvolat povstání, mohli to snadno udělat v obchodě s obuví, a přesto dost krotce ustoupili před jediným člověkem, který měl zbraň. Před jedním robotem, který měl blaster, přičemž jakmile by přišli na to, kdo jste, uvědomili by si, že nemůžete vystřelit. Byli to středověkáři. Jsou to neškodní křiklouni. Vy to nemůžete vědět, ale já bych to vědět měl. Byl bych si to uvědomil, kdyby nebylo toho, že celá tahle záležitost mě nutí do... do zbytečné dramatičnosti."

Řeknu vám, že znám ten typ lidí, kteří se stávají středověkáři.

Jsou to snílci, pro něž je život tady příliš tvrdý a kteří bloudí ve zkrášeném světě minulosti, jenž nikdy neexistoval.

Kdybyste byl podrobil analýze celé hnutí, jako to děláte s jednotlivci, zjistil byste, že nejsou o nic schopnější spáchat vraždu než Julius Enderby sám."

"Nemohu brát vaše výroky doslova," řekl R. Daneel pomalu.

"Co tím chcete říct?"

"Přiklonil jste se k tomuto názoru příliš rychle. Jsou v něm jisté nesrovnalosti. Ujednal jste si schůzku s dr. Gerrigelem několik hodin před večerí. Tehdy jste nevěděl o mém potravinovém vaku, a nemohl jste mě tedy nařknout z vraždy."

Proč jste ho vůbec zavolał?"

"Už tehdy jsem vás podezíral."

"Včera jste mluvil ze spaní."

Baleymu se rozšířily oči.

"Co jsem říkal?"

"Opakoval jste několikrát jedno slovo: 'Jessie'. Jsem přesvědčen, že šlo o vaši ženu."

Baley uvolnil napjaté svaly. Řekl nejistě: "Měl jsem zlý sen. Víte, co to je?"

"Opět znám pouze slovníkovou definici. Je to představa skutečnosti, prožívané během dočasného popření vědomých myšlenek, což nazýváme spánkem."

"Dobrá. To by šlo. Představa. Někdy představy můžou být ztraceny skutečné. Ano, zdálo se mi, že moje žena je v nebezpečí."

Takový sen se lidem často zdá. Zavolał jsem na ni jménem. Za takových okolností se to taky stává."

"V souvislosti s tím mě napadá, jak přišla vaše žena na to, že jsem robot?"

Baley se zamračil.

"Nebudeme se k tomu znovu vracet, že ne. Ta zpráva..."

"Promiňte, že vás přerušuji, kolego Eliáši. Ale žádná zpráva se neobjevila. Kdyby se něco přeslechlo, celé město by nyní bylo na nohou. Přečetl jsem si hlášení, která přišla do oddělení, a není tomu tak. Prostě nic takového není. Řekněte mi proto, jak na to vaše žena přišla?"

"Co tím míníte? Myslíte, že moje žena patří mezi členy toho... toho..."

"Ano, Eliáši."

Baley pevně sevřel ruce.

"Nuže, nepatří nikam, a dál už o tom nebudeme mluvit."

"To nehovoříte za sebe, Eliáš. Při plnění svých povinností jste mě dvakrát obvinil z vraždy."

"A vy mi to takhle chcete oplátit?"

"Nejsem si jist, že rozumím této větě. Samozřejmě vám přiznávám právo mě podezírat. Měl jste své důvody. Byly chybné, ale stejně dobře mohly být správné. Stejně silné důkazy svědčí proti vaší ženě."

"Jako vražedkyni? Jděte k čertu, Jessie by neublížila ani svému nejhoršímu nepříteli. Nedokázala by pěšky vyjít za město. Nedokázala by." Kdybyste byl z masa a krve, já bych..."

"Říkám jenom, že je jedním ze spiklenců. Říkám, že by se měla vyslechnout."

"To nezkoušejte! To by vás přišlo draho! Teď poslouchejte."

Středověkáři nechtějí vaši kůži. Takovým způsobem nepostupují. Ale pokoušejí se dostat vás z města. To je zcela zřejmé. A zkoušejí to jakýmsi psychologickým útokem. Pokoušejí se znepříjemnit život vám i mně od té doby, co jsme spolu. Snadno mohli přijít na to, že Jessie je moje žena, a jejich dalším logickým tahem bylo, že tu zprávu pustili až k ní. Je jako všichni ostatní. Nemá ráda roboty. Nechtěla, abych se s jedním z nich spojil, zejména když si myslela, že je to nebezpečné, a to si oni jistě uvědomili. Řeknu vám, že to zabralo spolehlivě. Celou noc mě prosila, abych se případu vzdal anebo abych vás nějak dostal z města."

"Zřejmě máte velmi silný pocit," řekl R. Daneel, "že musíte zabránit, aby vaše žena byla vyslýchána. Zdá se mi, že vymýšlíte tento důkaz, aniž mu sám doopravdy věříte."

"Kdo si k čertu myslíte, že jste," zavrčel Baley. "Nejste detektiv."

Jste stroj, který provádí analýzu mozků stejně jako encefalografy, které jsou v téhle budově. Máte ruce, nohy, hlavu a můžete mluvit, ale nejste nic víc než tamty přístroje. To, že do vás vložili nějaký okruh navíc, neudělalo z vás detektiva, tak co víte? Držte zobák a provádění závěrů nechte na mně."

Robot řekl klidně: "Myslím, že byste měl raději ztížit hlas, Eliáš. I když nejsem detektiv v tom smyslu, jako jste vy, přesto bych rád obrátil vaši pozornost k jedné maličkosti."

"Nemám žádnou chuť vás poslouchat."

"Prosím vás, poslouchejte. Nebudu-li mít pravdu, vy mi to řeknete a nikomu to neublíží. Jenom tohle. Včera večer jste opustil pokoj, abyste z hovorny telefonoval Jessii. Navrhl jsem vám, aby to místo vás udělal váš syn. Řekl jste mi, že mezi Pozemšťany není zvykem, aby otec vystavoval syna nebezpečí. Je tedy zvykem, aby to dělala matka?"

"Ne, samo..." začal Baley a zarazil se.

"Chápete, o co mi jde?" řekl R. Daneel. "Kdyby se Jessie prostě jenom o vás bála a chtěla vás varovat, podstoupila by sama nebezpečí a neposílala by svého syna. Skutečnost, že poslala Bentleyho, může znamenat, že věděla, že jejímu synu nehrozí nebezpečí, zatímco jí by hrozilo. Kdyby spiklenci byli lidé, jež Jessie nezná, nebylo by tomu tak, anebo alespoň Jessie by neměla důvod, aby si to myslela. Naopak kdyby se sama spiknutí účastnila, věděla by, Eliáš, věděla, že ji poznají a budou sledovat, zatímco Bentley by mohl projít nepozorovaně."

"Počkejte," řekl Baley, srdce, sevřené strachem. "Uvažujete sice velmi přesně, ale..."

Nebylo třeba čekat. Na komisařově stole se divoce rozblíkalo světlo. R. Daneel čekal na Baleyho odpověď, ale ten se jen bezmocně díval. Robot vypnul světlo.

"Co se děje?"

R. Sammy řekl svým huhňavým hlasem: "Je tu nějaká dáma, která chce s vámi mluvit, Lije. Řekl jsem jí, že nemáte čas, ale ona nechce odejít. Říká, že se jmenuje Jessie."

"Pusťte ji dovnitř," řekl R. Daneel chladně a jeho hnědé necitlivé oči se setkaly s Baleyho vyděšeným pohledem. Baley stál oněmělý úžasem, když k němu Jessie přiběhla, objala ho kolem ramen a přitiskla se k němu.

#### 14. Síla jména

Z jeho bledých rtů vyšlo jediné slovo: "Bentley?"

Pohlédla na něj a zavrtěla hlavou. Hnědé vlasy jí prudkým pohybem zavlály.

"Je v pořádku."

"Tak co..."

Jessie náhle vzlykla a pronesla tichým hlasem, jemž bylo stěží rozumět: "Už nemůžu dál, Lije. Nemůžu! Nemůžu spát, ani jíst. Musím ti to říct."

"Neříkej nic," řekl Baley s hrůzou. "Proboha, Jessie, ne teď!"

"Musím. Udělala jsem hroznou věc. Tak hroznou věc! Ach, Lije..."

Vzlykala přerývaně.

Baley řekl zoufale: "Nejsme tady sami, Jessie!"

Zvedla oči na R. Daneela, zírala na něj a zdálo se, že jej nepoznává.

Oči měla plné slz, skrze které vnímala robota jako beztvárovou skvrnu.

R. Daneel zamumlal: "Dobré odpoledne, Jessie."

Nabrala dech.

"To je ten... ten robot?"

Přitiskla si hřbet ruky k očím a vyvinula se z Baleyho objímající paže. Hluboce se nadechla a na okamžik se na jejích rtech mihl slabounký úsměv.

"Jste to vy, ne?"

"Ano, Jessie."

"Nevadí vám, že o vás mluvím jako o robotu?"

"Ne, Jessie. Jsem skutečně robot."

"A mně nevadí, když o mně budete říkat, že jsem hlupák, idiot a... podvratný agent, protože to jsem."

"Jessie," zasténal Baley.

"To nemá smysl, Lije," řekla. "Může to vědět, když s tebou spolupracuje. Už s tím nemůžu dál žít. Od včerejška to na mně leží."

Je mi jedno, jestli půjdu do vězení. Je mi jedno, jestli mě pošlou mezi nejnížší vrstvy a jestli mě donutí žít o kvasinkách a vodě. Je mi jedno, jestli... Nedovolíš jim to, vid', Lije? Nedovol, aby mi ublížili. Tolik se bo-bojím."

Baley ji pohladil po rameni a nechal ji plakat.

"Není jí dobře," řekl R. Daneelovi, "nemůžeme ji tady držet."

Kolik je hodin?"

R. Daneel, aniž se podíval na hodinky, řekl: "Čtrnáct čtyřicet pět."

"Komisař se může každým okamžikem vrátit. Zavolejte pohotovostní vůz a můžeme si o tom pohovořit na silnici."

Jessie prudce zvedla hlavu.

"Na silnici? To ne. Lije."

Řekl tím nejmírnějším tónem: "Ale, Jessie, neztrácej hlavu. Takhle můžeš jít ven. Buď hodné děvče, uklidni se, nebo ani nebudeme moct projít kanceláři. Přinesu ti trochu vody."

Utřela si obličej mokrým kapesníkem a řekla smutně: "Podívej se, jak vypadám."

"Nestarej se o to, jak vypadáš," řekl Baley. "Daneeli, co je s tím vozem?"

"Čeká na nás, kolego Eliáš."

"Pojďme, Jessie."

"Počkej, počkej chvíli, Lije. Musím udělat něco se svým obličejem."

"O to teď nejde."

Vytočila se mu však: "Prosím. Takhle nemůžu jít kanceláři, bude to trvat jen chvíličku."

Člověk a robot čekali, mužovi se slabě chvěly pěsti, robot stál zcela nečinně.

Jessie hledala v kabelce to, co potřebovala. (Jestliže existuje něco, řekl kdysi Baley vážně, co se od dob středověku ubránilo jakémukoliv zlepšení, je to dámská kabelka. Dokonce ani náhrada kovových uzávěrů magnetickými se neujala.)

Jessie vyňala zrcátko a stříbrné cizelované kosmetické pouzdro, které jí Baley koupil k narozeninám před třemi lety.

Bylo v něm několik otvorů, jichž postupně použila.

Všechny vrstvy, až na tu poslední, byly neviditelné. Nanášela je s onou jemností a lehkostí, která je ženám zřejmě vrozená a kterou si zachovávají i ve chvílích největší duševní tísně.

Základ tvořil rovnoměrnou hladkou vrstvu, která zakryla všechna lesklá místa a nerovnosti pokožky a dodala jí lehce nazlátlý nádech. Ze své dlouhé zkušenosti Jessie věděla, že tento odstín se hodí nejlépe k přirozené barvě jejích vlasů a očí. Pak slabounký ná- nos bronzové mědi na čelo a bradu, růž nanesená jemně štětečkem na obě tváře a splývající s křivkou brady. A jemný nános modři na horní víčka a podél ušních lalůčku. Nakonec použila karmín na rty.

Tato jediná viditelná vrstva se na vzduchu leskla jako bledě růžová mlha, ale jak usychala na rtech, rychle tmavla.

"Hotovo," řekla Jessie, několikrát se dotkla rukou vlasů a podívala se na sebe s výrazem hluboké nespokojenosti.

"Snad to ujde."

Celá úprava jí trvala víc než sekundu, ale méně než patnáct sekund. Baleymu to přesto připadalo jako věčnost.

"Pojď," řekl.

Sotva měla čas vrátit kosmetické pouzdro do kabelky a už ji tlačil ze dveří.

Na obou stranách leželo tajemné ticho vozovky.

"Tak, Jessie," řekl Baley.

Lhostejnost sedící Jessie v tváři od okamžiku, kdy opustili komisařovu kancelář, se začala ztrácet. Bezradně a mlčky hleděla na svého manžela a na Daneela.

"Tak už to řekni, Jessie, prosím tě," pravil Baley. "Spáchala jsi zločin? Skutečný zločin?"

"Zločin?" zavrtěla nejistě hlavou.

"Seber se nyní. Žádnou hysterii. Řekni prostě ano, nebo ne, Jessie. Snad jsi..." nepatrně zaváhal, "někoho nezabila?"

Na Jessiině tváři vyvstal výraz nevole: "Prosím tě, Lije Baley!"

"Ano, nebo ne, Jessie?"

"Ne, samozřejmě ne!"

Baley přestal pociťovat svírání kolem žaludku.

"Ukradla jsi něco? Padělala jsi záznamy o přidělech? Urazila jsi někoho? Zkazila jsi něco? Mluv, Jessie!"

"Nic jsem neudělala... Nic zvláštního. Nic takového jsem neměla na mysli." Podívala se přes rameno. "Lije, musíme být právě tady dole?"

"Právě tady dole, dokud to nevysvětlíš. Tak a teď začni pěkně od začátku. Co jsi nám přišla říct?" Nad Jessiinou sklopenou hlavou se oči Baleyho setkaly s pohledem R. Daneela.

Jessie mluvila tichým hlasem, jenž postupně sílil a nabýval na zřetelnosti.

"Jsou v tom ti středověkáři, víš, Lije? Pořád je potkávám, pořád mluví. I tenkrát, když jsem dělala pomocnou dietářku, to tak bylo."

Pamatuješ se na Elišku Tomboweovou? Ta patřila ke středověkářům.

Pořád vykládala, že příčinou všech našich potíží jsou velkoměsta a že všechno bylo lepší, než vznikla města.

Ptávala jsem se jí, jak to ví tak jistě, zejména pak, co jsem se setkala s tebou, Lije (pamatuješ se na rozhovory, které jsme spolu vedli). A potom citovala z těch malých tajných knížek, co kolovaly mezi lidmi. Víš jako HANBA MĚSTŮM, kterou napsal ten člověk, nepamatuju se, jak se jmenuje."

"Ogrinský," řekl Baley nepřítomně.

"Ano, většinou však byly mnohem horší. Když jsem se potom za tebe provdala, byla doopravdy jedovatá. Říkala:

„Doufám, že se z tebe stane pravá obhájkyně Města, když ses provdala za policistu.“ Potom se mnou už moc nemluvila a já jsem odešla z místa a to bylo všechno. Myslím, že spoustu věcí říkala proto, aby mi ublížila anebo aby vypadala tajemně a záhadně. Víš, byla to stará panna. A do smrti se neprovdala. Mnoho z těch středověkářů se tak či onak nehodí do normálního života. Vzpomínáš, Lije, kdysi jsi mi řekl, že lidi někdy považují vlastní nedostatky za nedostatky společnosti a chtějí opravovat města, protože nedovedou napravit sami sebe.“

Baley si to pamatoval a jeho vlastní slova mu teď připadala prázdná a povrchní. Řekl jemně: „Neodbíhej, Jessie.“

„Lizzy vždycky hovořila o tom, že nastane chvíle, kdy se lidi budou muset spojit. Říkala, že je to chyba Vesmířanů, protože chtějí Zemi udržet slabou a dekadentní. To ‚dekadentní‘ bylo jedno z jejích oblíbených slov. Prohlížela si vždycky jídelníček, který jsem připravovala na příští týden, ohrnula nos a řekla: ‚Dekadentní! Dekadentní!‘ Jana Mayersová se po ní v kuchyni opičila a my jsme mohli umířit smíchy. Říkala, ta Eliška, že jednoho dne rozbijeme města a vrátíme se zpátky k půdě a zúčtujeme s Vesmířany, kteří se pokoušejí nás připoutat navěky k městu tím, že nám vnucují roboty. Jenom je nikdy nenazývala roboty. Říkala jim ‚bezduché mechanické obludy‘. Promiňte mi ten výraz, Daneeli.“ Robot řekl: „Nevím, co ten výraz znamená, Jessie, ale v každém případě vám to promím. Prosím, pokračujte.“ Baley se neklidně zavrtěl. To je celá Jessie. Nic naléhavého, žádná sebevážnější událost jí nemůže přimět, aby přestala být rozvláčná.

„Eliška se snažila hovořit,“ pokračovala, „jako kdyby v tom s ní bylo mnoho lidí. Říkala: ‚Na minulé schůzi,‘ a pak se zarazila a podívala se na mě napůl hrdě a napůl bázlívě, jako kdyby si přála, abych se jí vyptávala a ona mohla vypadat důležitě, přesto však jako by se bála, abych jí nezpůsobila potíže. Samozřejmě jsem se jí nikdy neptala. Tu radost bych jí neudělala.“

Když jsem se potom provdala za tebe, Lije, všechno to skončilo až...”

Přestala.

„Pokračuj, Jessie,“ řekl Baley.

„Pamatuješ se, Lije, na to, jak jsme se pohádali? Tenkrát o tu Jezabel?“

„No, a proč?“ Několik vteřin trvalo, než si Baley uvědomil, že jde o Jessiino vlastní jméno, ne o nějakou jinou ženu. Obrátil se na R. Daneela s vysvětlením, které vyznělo jako neuvědomělá obhajoba.

„Jessiino celé jméno je Jezabel. Nemá ho ráda, a proto ho nepoužívá.“

R. Daneel vážně přikývl a Baley si pomyslel: U Joviše, proč vlastně mít tolik ohledů právě k němu?

„Strašně mě to trápilo, Lije,“ řekla Jessie. „Opravdu. Asi to bylo hloupé, ale pořád jsem znovu a znovu přemýšlela o tom, co jsi řekl.“

Myslím to, že Jezabel byla jenom konzervativce, který hájil tradice svých předků proti cizím tradicím, které se snažili zavést noví příchozí.

Vždyť já jsem taky Jezabel a vždycky jsem se...”

Hledala výraz a Baley jí jej doplnil.

„S ní ztotožňovala.“

„Ano.“ Téměř ihned však zavrtěla hlavou a odvrátila oči. „Samozřejmě ne doopravdy. Ne doslovně. S takovou, jakou jsem si ji představovala. Nebyla jsem taková.“

„To vím, Jessie. Nehloupni.“

„Přesto jsem o ní pořád hodně přemýšlela a začala jsem si nakonec myslet, že nyní je to tak, jako to bylo tenkrát. Totiž že my, Pozemšťani, jsme měli své zvyky, a pak přišli Vesmířani s novým způsobem života a pokoušeli se nám ho vnutit. Máme však v sobě zakořeněné staré zvyky a je možné, že středověkáři mají pravdu.“

Možná že bychom se měli vrátit k starým dobrým způsobům. A proto jsem vyhledala Elišku.“

„Pokračuj.“

„Řekla, že neví, o čem mluvím, a pak, že jsem žena fízla.“

Řekla jsem jí, že to s tím nemá nic společného, a ona nakonec řekla, že s někým promluví, a asi za měsíc za mnou přišla a řekla, že je všechno v pořádku. Od té doby jsem začala chodit na schůze.“

Baley se na ni smutně podíval.

„A to jsi mi nikdy neřekla?“

Jessii se zachvěl hlas: „Odpusť, Lije.“

„To nepomůže, že toho lituješ. Chci vědět o těch schůzích.“

Především kde se konaly?“

Zmocnil se ho pocit odloučení, citového otupění. To, čemu se pokoušel nevěřit, byla pravda, byla naprostá nevyvratitelná pravda.

Jakousi úlevou mu bylo to, že se zbavil nejistoty.

„Tady dole,“ řekla.

„Tady dole? Myslíš na tomhle místě? Co vlastně myslíš?“

„Tady na silnici. Proto jsem nechtěla přijít sem dolů. Přesto je to báječné místo pro schůzky. Scházeli jsme se...”

„Kolik vás bylo?“

„Nevím přesně. Snad šedesát nebo sedmdesát. Byla to jen místní pobočka. Sedávali jsme na skládacích židlích, dostávali jsme občerstvení a někdo vždycky mluvil o tom, jaký báječný život lidi vedli za starých dob a jak se jednou zbavíme těch příšer robotů a tím tedy taky Vesmířanů. Ty proslovy byly nudné, protože byly pořád stejné. Prostě jsme je snášeli. Větší radost nám dělalo, že jsme se mohli scházet a hrát si na důležité. Skládali jsme přísahy a měli jsme tajná znamení, jimiž jsme se zdravili venku.“

„Nikdy vás nikdo nevyrušil? Žádný hlídkový nebo hasičský vůz nejel kolem?“

„Ne, nikdy.“

"Je to neobvyklé, Eliáši?" přerušil ho R. Daneel.

"Snad ne," odpověděl Baley zamyšleně, "jsou tam postranní průchody, kterých se nepoužívá. Není však lehké vědět, které to jsou.

To je všechno, co jste dělali na schůzkách, Jessie? Pronášeli jste proslovy a hráli si na spiknutí?"

"Asi tak všechno. A někdy jsme zpívali. A samozřejmě občerstvení.

Mnoho ne. Obvykle obložené chlebičky a šťáva."

"Co tě tedy v tom případě trápí?" řekl téměř hrubě.

"Ty se zlobíš."

"Prosím," řekl Baley s železnou trpělivostí, "odpověz na mou otázku. Jestli všechno bylo tak neškodné, jak říkáš, proč se tě posledního půldruhého dne zmocnila taková panika?"

"Myslela jsem, že ti ublíží, Lije. Proboha proč se chováš, jako kdybys to nechápal? Vysvětlila jsem ti to."

"Ne, nevysvětlila. Zatím ne. Vyprávělas mi o spiknutí při šálku kávy, jehož ses účastnila. Organizovali někdy veřejné demonstrace?

Ničili někdy roboty? Vyvolávali bouře? Zabíjeli lidi?"

"Nikdy! Lije, nic takového jsem nedělala. Nezůstala bych členem, kdyby něco takového měli v úmyslu."

"No a proč tedy říkáš, že jsi provedla hroznou věc? Proč čekáš, že tě zavrou?"

"Když... když oni mluvili o tom, že jednoho dne donutí vládu ustoupit. Měli jsme se zorganizovat a pak měly nastat obrovské stávky a mělo se přestat pracovat. To by donutilo vládu, aby zrušila všechny roboty a donutila Vesmířany vrátit se tam, odkud přišli. Myslela jsem si, že to jsou jenom řeči, ale pak se stalo to s Daneelem.

Říkali ,teď uvidíme akci' a ,dáme jim za vyučenou a okamžitě zastavíme invazi robotů'. Říkali to přímo v umývárkách, aniž věděli, že mluvím o tobě. Ale já jsem to věděla hned."

Zlomil se jí hlas. Baley řekl měkce: "Ale, Jessie. To nic nebylo. Byly to jen řeči. Vidíš sama, že se nic nestalo."

"Měla jsem ta... ta... takovou hru... hrůzu. A uvědomila jsem si, že k tomu taky patřím. Jestli se začne zabíjet a ničit, mohli by začít u tebe a Bentleyho a byla by to vlastně také moje vina, protože jsem se toho taky zúčastnila, a měli by mě poslat do vězení."

Baley ji nechal vzlykat. Vzal ji kolem ramen a se staženými ústy pohlížel na R. Daneela, který ho chladně pozoroval.

"A teď, Jessie, přemýšlej," řekl. "Kdo byl hlavou vaší skupiny?"

Utišila se trochu a utírala si oči kapesníkem.

"Vůdcem byl jakýsi Josef Klemín, ale vlastně nic neznamenal.

Měřil pět stop a čtyři palce a myslím, že byl doma pod pantoflem.

Myslím si, že je naprosto neškodný. Nechcete ho zavřít, že ne, Lije?

Proto jsem to řekla?" Vypadala provinile.

"Hned teď nezavřu nikoho. Jak Klemín dostával příkazy?"

"Nevím."

"Chodili na schůze cizí lidi? Víš, co myslím. Vedoucí z ústředí."

"Někdy přicházeli lidi a řečnili. Příliš často to nebylo, asi tak dvakrát za rok."

"Znáš jejich jména?"

"Ne. Představovali nám je prostě jako ,jednoho z nás' nebo jako ,kamaráda z Jacksonské vysočiny' či odjinud."

"Chápu, Daneeli!"

"Ano, Eliáši," řekl R. Daneel.

"Popište muže, které jste sledoval. Uvidíme, zda je Jessie pozná."

R. Daneel popisoval jednoho po druhém s klinickou přesností.

Jessie se v obličeji zračil stále větší zmatek, když poslouchala seznam tělesných rozměrů, který stále narůstal. A vrtěla hlavou stále rozhodněji.

"To nemá smysl! To nemá smysl!" zvolala. "Jak si to můžu pamatovat? Nemůžu si pamatovat, jak každý z nich vypadal, to nejde!"

Zarazila se a zamyslela. Potom řekla: "Říkal jste, že jeden z nich pracoval v továrně na kvasinky."

"Francis Clousarr je zaměstnán v Newyorských kvasinkárnách," řekl R. Daneel.

"Víte, jednou přednášel nějaký člověk a já jsem náhodou seděla v první řadě a neustále jsem cítila slabounký, ale opravdu slabounký kvasinkový pach. Víte, co myslím. Pamatuju si to jen proto, že jsem toho dne měla žaludeční potíže a z toho pachu se mi udělalo špatně. Musela jsem vstát a sednout si dál a samozřejmě jsem nemohla vysvětlit důvod. Bylo to tak trapné. Možná je to ten člověk, o kterém mluvíte. Vždyť když člověk pracuje stále s kvasinkami, jeho šaty nasáknou tím pachem." Pokrčila nos.

"Nepamatuješ se, jak vypadal?" zeptal se Baley.

"Ne," odpověděla rozhodně.

"Tak dobře. Podívej se, Jessie, odvezu tě k tvé matce. Bentley zůstane u tebe a ani jeden z vás neopustí sekci. Ben nemusí chodit do školy a já zařídím, abyste dostávali jídlo domů a aby okolí bytu hlídala policie."

"A co ty?" řekla s obavou Jessie.

"Mně žádné nebezpečí nehrozí."

"Ale jak dlouho?"

"Nevím, snad den nebo dva." Ta slova zněla prázdně i jemu.

R. Daneel a Baley byli zas na silnici. Tentokrát sami. Baley se zamyšleně mračil.

"Zdá se mi," řekl, "že máme co dělat s organizací, která má dva stupně. Ten první, základní, který nemá žádný zvláštní program, tvoří masy, které by podporovaly případný převrat. Druhý tvoří mnohem menší vybraná skupina, která má za

úkol uskutečňovat pečlivě vypracovaný plán činnosti. Tu vybranou skupinu musíme odhalit. Ty operetní skupiny, o kterých mluvila Jessie, můžeme pominout."

"To všechno z toho vyplývá jen tehdy," řekl R. Daneel, jestliže můžeme přijmout Jessiino vyprávění doslova."

"Myslím," řekl Baley napjatě, "že můžeme Jessiino vyprávění přijmout jako naprostou pravdu."

"Vypadá to tak," řekl R. Daneel. "V jejích mozkových impulsech není nic, co by ukazovalo na patologický sklon ke lhaní."

Baley se uraženě podíval na robota.

"Řekl bych, že ne. A v našich hlášeních nebude nutné uvádět její jméno. Je vám to jasné?"

"Je-li to vaše přání, kolego Eliáš," řekl R. Daneel chladně, "ale naše hlášení potom nebude ani úplné, ani přesné."

"Možná že nebude," odpověděl Baley, "ale nic zlého se nestane."

Přišla za námi s informacemi, které znala, a uvést její jméno by znamenalo zanést ji do policejních záznamů. Nechci, aby se to stalo."

"V tom případě určitě ne, jestliže ovšem máme jistotu, že už nic neodhalíme."

"Neodhalíme nic, alespoň pokud jde o ni. Za to vám ručím."

"Mohli byste mi tedy vysvětlit, proč pouhé slovo Jezabel, proč jenom zvuk toho jména ji dohnal k tomu, že zavrhl staré přesvědčení a našla si nové? Důvod není jasný."

Projížděli pomalu prázdnými tunelovými zákruhy.

"Těžko se to dá vysvětlit," řekl Baley. "Jezabel je neobvyklé jméno. Kdysi patřilo ženě s velmi špatnou pověstí. Toho si moje žena nesmírně cenila. Dodávalo jí to pocit jakési zkaženosti a náhradu za život až příliš spořádaný."

"Proč si spořádaná žena chtěla připadat jako zkažená?"

Baley se dal skoro do smíchu.

"Ženy jsou ženy, Daneeli. Já jsem v každém případě udělal hloupost. Když jsem byl rozzlobený, zdůrazňoval jsem, že historická Jezabel nebyla vůbec zkažená, a jestliže něčím byla, potom dobrou manželkou. Od té chvíle toho lituju."

"Ukázalo se," pokračoval, "že jsem Jessii strašně ublížil. Rozbil jsem v ní něco, co se nedalo nahradit. Co nastalo potom, byla jakási její pomsta. Myslím si, že mě chtěla potrestat tím, že začala dělat něco, o čem věděla, že bych s tím nesouhlasil. Netvrdím, že šlo o zcela uvědomělé přání."

"Může být přání jiné než uvědomělé? Nejsou to výrazy opačného významu?"

Baley pohlížel upřeně na R. Daneela a zoufale se pokoušel, aby mu vysvětlil, co je to podvědomí. Místo toho řekl:

"Mimoto bible má velký vliv na lidské myšlení a citění."

"Co je to bible?"

Baleyho to na okanzík překvapilo, ale pak ho překvapilo, že se dal překvapit. Věděl, že se Vesmířani řídí ryze materialistickou osobní filozofií a že R. Daneel zná jenom to, co znají Vesmířani. Nic víc.

Řekl úsečně: "Je to kniha posvátná asi pro polovinu pozemského obyvatelstva."

"Nerozumím významu toho přídavného jména."

"To znamená, že si jí lidi nesmírně váží. Správný výklad jejích jednotlivých částí odhaluje pravidla jednání, která mnozí považují za tu nejlepší cestu, jak dosáhnout naprostého štěstí."

R. Daneel jako by o tom uvažoval.

"Jsou tato pravidla obsažena ve vašich zákonech?"

"Bohužel ne. Dodržování těch pravidel nelze vynucovat. Každý jich musí být poslušný dobrovolně, ze svého vlastního přání. V určitém smyslu stojí výš než jakýkoliv zákon."

"Výše než zákon? Nejsou to výrazy opačného významu?"

Baley se suše zasmál.

"Mám vám citovat část bible? Chtěl byste ji slyšet?"

"Prosím vás o to."

Baley pomalu zastavil vůz a zůstal několik sekund sedět.

Vzpomínal se zavřenýma očima. Rád by zvolil zvučnou angličtinu středověké bible, ale pro R. Daneela by středověká angličtina byla nesrozumitelná.

Téměř bezděky použil ke svému vyprávění slov z nejnovějšího překladu, jako by vyprávěl příběh ze současného života a ne z nejbližší minulosti lidstva: "Ježíš pak odešel na Olivetskou horu. Potom na úsvitě přišel zase do chrámu a všechen lid se shromáždil u něho. Posadil se Kristus a učil jej."

A muži poslušni zákona a farizejové přivedli k němu ženu přistiženou při cizoložství. Postavili ji uprostřed všech a pravili: „Mistře, přistihli jsme tuto ženu při tom činu, že cizoložila. A Mojžíš v zákoně nám přikázal, abychom takové kamenovali. Co ty nám na to pravíš?" A tak to řekli, že se pokoušeli, aby ji mohli obžalovat. Ježíš sklonil pak hlavu dolů, prstem psal po zemi.

A když nepřestávali a dál se ho dotazovali, zdvihl hlavu a řekl jim: „Kdo z vás je bez hříchu, ten ať první po ní hodí kamenem!" A opět se schýlil a psal po zemi.

A oni, když to uslyšeli, našli vinu ve svém svědomí a jeden po druhém odcházeli, starší i mladší. Ježíš tu zůstal sám a žena ta stále uprostřed všech.

A zdvihl se Ježíš, a když neuviděl nikoho jiného než ji, pravil k ní: „Ženo, kde jsou ti, kteří na tebe žalovali? Žádný z nich tě neodsoudil?" Ona řekla: „Žádný, Pane." A Ježíš jí řekl: „Ani já tě neodsuzuji."

Jdi a nehrěš víc." R. Daneel pozorně naslouchal.

"Co je to cizoložství?" zeptal se.

"To není důležité. Tenkrát to byl zločin, který se trestal ukamenováním."

To znamená, že se na provinilce házely kameny tak dlouho, až ho ubily."

"A ta žena byla vinna?"

"Byla."

"Proč ji tedy nekamenovali?"

"Žádný z žalobců necítil, že by to mohl udělat po tom, co řekl Ježíš. Ten příběh má ukázat, že existuje ještě něco vyššího než spravedlnost, kterou máte v sobě vy. Existuje lidský pocit známý jako slitování. Konání známé jako odpuštění."

"S těmito slovy jsem se nesetkal, kolego Eliáši."

"Já vím," mumlal Baley, "já vím."

Prudce nastartoval vůz, který se s trhnutím rozjel a řítil se vpřed. Zatlačilo ho to zpět do polštářovaného sedadla.

"Kam jedeme?" zeptal se R. Daneel.

"Do Kvasinkového Města," řekl Baley, "abychom vypáčili pravdu ze spiklence Francise Clousarra."

"Znáte způsob, jak to provést, Eliáši?"

"Já tak úplně ne. Ale vy, Daneeli. Zcela jednoduchý."

Ujížděli vpřed.

#### 15. Zatčení jednoho spiklence

Baley cítil stále silnější a pronikavější pach Kvasinkového Města. Nepřipadal mu tak odporný, jako se zdál některým jiným lidem, například Jessii. Dokonce mu byl příjemný. Probouzel v něm hezké vzpomínky.

Vždycky když ucítil kvasinky, alchymie pocitů ho odnesla o víc jak tři desetiletí do minulosti. Bylo mu zase deset let a byl na návštěvě u strýčka Borise, který pracoval na kvasinkové farmě. Strýc Boris měl vždy u sebe nějaké kvasinkové pamlsky. Koláčky, čokoládové cukroví se sladkou tekutinou, tvrdé bonbony ve tvaru pejsků a kočiček. I když byl ještě malý, věděl, že by je strýček Boris neměl vlastně rozdávat, a když je jedl, seděl vždy velmi tiše v koutku, obrácen zády do místnosti.

Jídalval je velmi rychle, protože měl strach, že ho při tom chytí.

O to víc mu chutnaly.

Chudák strýček Boris. Stalo se mu nějaké neštěstí a zemřel.

Nikdy mu neřekli, co se přesně stalo, ale on hořce plakal, neboť si myslel, že strýčka Borise zavraždili proto, že pašoval kvasinky ven z farmy. I on sám očekával, že ho zavrou a popraví. Teprve po letech, když pečlivě studoval policejní záznamy, zjistil pravdu. Strýc Boris spadl pod kola nákladního vozu. To byl hořký konec romantické představy.

Přesto, jakmile ucítil sebemenší závan kvasinkové vůně, se mu vždy tato představa alespoň na chvíli vybavila.

Žádná část New Yorku nenesla název Kvasinkové Město. Nebyla v žádné příručce ani na žádném plánu. To, čemu se lidově říkalo Kvasinkové Město, představovalo pro poštu pouhé čtvrti Newark, New Brunswick a Trenton. Byl to široký pruh, který vedl přes někdejší středověký New Jersey, v němž ležela sídliště, zejména Newark Center a Trenton Center, ale z větší části ho pokrývaly mnohapatrové farmy, ve kterých se množily a rostly tisíce druhů kvasinek. Jedna pětina obyvatel města pracovala na kvasinkových farmách.

Další pětina pracovala v přidružené výrobě. Počínaje horami dřeva a surovou celulózou, přiváženými do města z dalekých Alleghen, přes kádě kyseliny, která je hydrolyzovala v glukózu, přes náklady dusičnanu a fosforečnanu, jež byly nejdůležitější přísadou, až po dávky organik dodávaných chemickými laboratořemi - to všechno vyrábělo jedinou věc, kvasinky a zase jenom kvasinky.

Bez kvasinek by během jednoho roku dolehl na šest z osmi pozemských miliard obyvatel zcela neodvolatelně hlad.

Baley ho při tomto pomyšlení zamrazilo. Před třemi dny byla tato možnost stejně skutečná jako nyní, ale před třemi dny by na ni vůbec nepomyslel.

Svištěli po silnici a vyjeli na newarské předměstí. Ulice se tu rozbíhaly do obou stran jako beztvaré bloky. Byly zde většinou farmy.

Potkávali jen málo lidí a téměř nic neomezovalo jejich rychlost.

"Kolik je hodin, Daneeli?" zeptal se Baley.

"Šestnáct nula pět," odpověděl R. Daneel.

"Bude tedy v práci, jestliže má odpolední."

Zastavil na parkovišti nákladních vozů a vypnul motor.

"Tohle jsou tedy Newyorské kvasinkárny, Eliáši?" zeptal se robot.

"Jenom část," odpověděl Baley.

Vstoupili do chodby a prošli kolem dvou řad kanceláří. Příjemčí úřednice, jež se objevila v ohybu, se stále usmívala.

"Ke komu jdete, prosím?"

Baley otevřel náprsní tašku.

"Policie. Pracuje v Newyorských kvasinkárnách Francis Clousarr?"

Dívka vypadala zmateně.

"Můžu se podívat."

Zapojila na své kontrolní tabuli linku nesoucí prosté označení Osobní oddělení a lehce pohybovala rty, ačkoliv nebyl slyšet žádný zvuk. Baley znal hrdelní telefon, jenž převádí nepatrné pohyby hrtanu na slova. Řekl: "Mluvte nahlas, prosím. Tak abych vás slyšel."

Její slova zazněla nahlas, ale bylo to jenom: "... říká, že je policista, pane."

Tmavovlasý dobře oblečený muž vyšel ze dveří. Měl malý knír a vlasy mu začaly ustupovat.

Zdvořile se usmál a řekl: "Jsem Prescott z osobního oddělení. Co se děje, inspektore?"

Baley ho chladně pozoroval a Prescottův úsměv ztuhl.

Prescott řekl: "Jenom bych nerad zneklidnil dělníky. Jsou na policii citliví."

"Nepřeháníte?" řekl Baley. "Je teď Clousarr v budově?"

"Ano, inspektore."

"Dejte mi tedy vodič. A jestliže bude Clousarr pryč, než se tam dostaneme, musel bych si s vámi znovu promluvit."

Úsměv druhého muže zmizel. Zamumlal: "Přinesu vám vodič, inspektore."

Vodič byl nastaven na oddělení CG, úsek 2. Baley nevěděl, co toto označení znamená. Nemusel. Vodič byl malý předmět, který se vešel do dlaně. Jeho hrot se zahříval, když se chodec bral určeným směrem, a okamžitě ochladí, jakmile nesprávně odbočil. Teplota se zvyšovala, když se přibližoval k určenému cíli.

Pro toho, kdo ho neuměl používat, vodič se svými nepatrnými tepelnými výkyvy byl téměř k ničemu, leč málokdo ve městě tuto zvláštní hru neznal. Jednou z nejoblíbenějších a věčných dětských her byla hra na schovávanou ve školních chodbách, při níž děti používaly vodiče. (Hoří, hoří, přehořívá.) Baley, vodič v ruce, procházel mezi stovkami obrovských sloupů a díky přístroji šel nejkratší cestou, jako by ho vedla mapa.

Když po deseti minutách vešel do veliké jasně osvětlené místnosti, hrot vodiče byl téměř žhavý.

Baley řekl nejbližšímu dělníkovi u dveří: "Je tu Francis Clousarr?"

Dělník mu ukázal pohybem hlavy. Baley se pustil tím směrem.

Kvasinky tu velmi pronikavě páchly, ačkoliv vzduchové pumpy, vytvářející stálou zvukovou clonu, pracovaly bez přerušení.

Na druhém konci místnosti vstal muž a odkládal si zástěru.

Byl středně vysoký, přestože poměrně mladý, měl tvář plnou hlubokých vrásek a vlasy mu začínaly šedivět. Své velké ruce s vyčnívajícími klouby si pomalu utíral do bavlněného ručníku.

"Já jsem Francis Clousarr," řekl.

Baley krátce pohlédl na R. Daneela. Robot přisvědčil.

"Dobrá," řekl Baley. "Můžeme si tady někde promluvit?"

"Možná," řekl Clousarr zvolna. "Ale právě mi končí směna. Co takhle zítra?"

"Mezi dneškem a zítřkem leží spousta hodin. Promluvíme si hned."

Baley rozevřel průkazku a ukázal ji v dlaní dělníkovi.

Clousarr si však nepřestával pomalými pohyby utírat ruce.

Řekl chladně: "Nevím, jak je to zařízeno u policie, ale tady jsou přesně určené hodiny k jídlu a já je nesmím zmeškat.

Bud' jím v době od sedmnácti do sedmnácti čtyřiceti pěti, nebo nejím vůbec."

"O to se nestarejte," řekl Baley. "Zařídím, aby vám jídlo přinesli."

"No, no!" řekl Clousarr s pošklebkem, "jako aristokrat nebo fízl C třídy. Co přijde pak? Soukromá lázeň?"

"Odpovídejte na otázky, Clousarre," řekl Baley, "a nechte si ty vtipy pro své děvče. Kde si tady můžeme promluvit?"

"Když si chcete promluvit, tak třeba u vah. Jak chcete. Mně je to jedno."

Baley postrčil Clousarra do váhovny. Byla čtvercová, antisepticky bílá, měla nezávislé, dokonalé větrání, podél zdí byly citlivé elektronické váhy, oddělené sklem a ovladatelné elektromagnetickým polem. Za svých studií se Baley setkal s levnějšími modely. Poznal mezi nimi vzor, který dokáže zvážit miliardu atomů.

"Myslím, že sem chvíli nikdo nepřijde," řekl Clousarr.

Baley něco zamručel, potom se obrátil na R. Daneela a řekl: "Mohl byste vyjít ven a dát sem poslat jídlo? A mohl byste na mě laskavě venku počkat?"

Počkal, až R. Daneel odešel, a potom řekl Clousarrovi: "Vy jste chemik?"

"Jsem kvasinkář, s prominutím."

"Jaký je mezi tím rozdíl?"

Clousarr vypadal dotčeně.

"Chemik je polívkář, jenom šarlatán. Kvasinkář je člověk, který pomáhá udržovat naživu pár miliard lidí. Jsem odborník na kvasinkové kultury."

"Dobrá," řekl Baley.

Clousarr však pokračoval.

"Tahle laboratoř udržuje v chodu Newyorské kvasinkárny.

Nemine den, ani jediná pitomá hodina, kdy bychom nevypěstovali v našich pokusných konvích smíšené kultury všech kvasinkových rodů, kontrolujeme je a upravujeme, aby kryly potřebu potravin. Přesvědčujeme se, že rostou správně. Převracíme genetiku, zakládáme nové rody a rozmnožujeme je, třídíme jejich vlastnosti a znovu je křížíme.

Když před několika lety začali Newyorčani dostávat mimo sezónu jahody, nebyly to jahody, kamaráde. Byla to zvláštní kvasinková kultura s vysokým obsahem cukru, přírodně zbarvená, a přidávali jsme jen trochu vůně. Vypěstovali jsme ji přímo zde v místnosti.

Před dvaceti lety Saccharomyces Olei Benedictae byl pouze druhořadý rod, který byl k ničemu a měl odpornou chuť loje. Dodneška má lojovou chuť, ale obsah tuku vzrostl z patnácti na osmdesát sedm procent. Jestliže jste dneska jel expresní dráhou, vzpomeňte si, že ji mažou jenom tímhle S. O. Benedictae, rod AG 7. Vypěstováno přímo tady v místnosti. Proto mi neříkejte chemik. Jsem kvasinkář."

Na Baleyho zapůsobila vášnivá hrdost muže.

Najednou se zeptal.

"Kde jste byl včera večer mezi osmnáctou a dvacátou hodinou?"

Clousarr pokrčil rameny.

"Byl jsem na procházce. Po večeři se rád trochu procházím."

"Byl jste navštívit přítele? Nebo jste byl v kinosubéteriku?"

"Ne. Jenom jsem se procházel."

Baley sevřel rty. Kdyby byl Clousarr v kinosubéteriku, musel by mít proštípnutou přidělovou kartu. Kdyby byl u přítele, musel by jmenovat muže nebo ženu a nastal by křížový výsledek.

"Tak vás nikdo neviděl?"

"Možná mě někdo viděl. Nevím. Ale nebyl to rozhodně nikdo z mých známých."

"A co předevčírem večer?"

"Stejně."

"Takže pro ty dva večery nemáte alibi?"

"Kdybych se, inspektore, dopustil něčeho trestného, měl bych nějaké. K čemu potřebujete alibi?"

Baley neodpověděl. Podíval se do svého notýsku.

"Byl jste už jednou u soudu. Pro pokus vyvolat vzpouru."

"Dobrá. Jedna z těch R věcí se drala kolem mě a já jsem o ni zakopl. Je to pokus o vzpouru?"

"Soud tak rozhodl. Usvědčili vás a dali vám pokutu."

"Tím to skončilo, ne? Nebo mě chcete pokutovat znovu?"

"Předevčírem večer došlo téměř ke vzbouření v obchodě s obuví v Bronxu. Viděli vás tam?"

"Kdo?"

Baley řekl: "Bylo to v době, kdy se vydává večere. Večeřel jste předevčírem?"

Clousarr zaváhal a potom zavrtěl hlavou.

Baley na něho mlčky hleděl.

"Zkažený žaludek. To někdy kvasinky dělají. Dokonce i tomu, kdo s nimi dlouho pracuje."

"Včera večer téměř došlo k povstání i ve Williamsburgu a taky tam vás viděli."

"Kdo?"

"Popíráte, že jste tam v obou případech byl?"

"Nepředkládáte mi nic, co bych musel popírat. Kde se ty věci přesně staly a kdo říká, že mě viděl?"

Baley hleděl lhostejně na kvasinkáře.

"Myslím, že víte přesně, o čem mluvím. Myslím, že jste důležitou osobou v tajné organizaci středověkářů."

"Nemůžu vám zabránit, abyste myslel, inspektore, ale myšlení není důkaz. To snad víte." Clousarr se zašklebil.

"Možná," řekl Baley s nehybným výrazem v tváři, "že z vás ten kousíček pravdy už dostanu."

Baley vykročil ke dveřím váhovsky a otevřel je. Řekl R. Daneelovi, který čekal bez hnutí venku: "Přinesli už Clousarrovu večeři?"

"Hned tu bude, Eliáši."

"Vezměte ji laskavě dovnitř, Daneeli."

R. Daneel vešel o chvíli později s kovovým podnosem, rozděleným na několik oddělení.

"Položte to před pana Clousarra, Daneeli," řekl Baley. Posadil se na jednu ze židliček, která stála u zdi s váhami, zkřížil nohy a rytmicky pohupoval jednou botou. Když Daneel pokládal podnos na židličku vedle kvasinkáře, všiml si, že Clousarr najednou strnul.

"Pane Clousarre," řekl Baley, "chtěl bych vás představit mému kolegovi Daneelu Olivawovi."

Daneel mu podal ruku a řekl: "Těší mě, Francisi."

Clousarr neřekl nic. Neprojevili nejmenší snahu přijmout podávanou ruku. Daneel napřahoval ruku dál a Clousarr počal rudnout.

Baley řekl měkce: "Chováte se neslušně, pane Clousarre. Jste příliš hrdý, abyste podal ruku policistovi?"

Clousarr zamumlal: "Jestliže dovolíte, mám hlad."

Vyňal z kapsy nůž se skládací vidličkou, posadil se a upřel oči na jídlo.

"Daneeli," řekl Baley, "myslím, že našeho přítele uráží váš chladný postoj. Nezlobíte se na něho, že ne?"

"Naprosto ne, Eliáši," řekl R. Daneel.

"Pak mu tedy ukažte, že jste se neurazil, a obejměte ho kolem ramen."

"S radostí," řekl R. Daneel a vykročil.

Clousarr odložil vidličku.

"Co to má znamenat? Co se to děje?"

R. Daneel bez jakéhokoliv vzrušení natáhl paži. Clousarr uhnul, divoce srazil R. Daneelovu paži stranou.

"K čertu! Nesahejte na mě!"

Uskočil, zasáhl podnos s jídlem, který se s řinkotem vyklopil na podlahu. Baley s tvrdým výrazem v tváři pokynul R. Daneelovi, který se dál nerušeně přibližoval k uhýbajícímu kvasinkáři. Baley se postavil před dveře.

"Zažehně ode mě tu věc!" zařval Clousarr.

"Tak byste neměl mluvit," řekl Baley klidně. "Ten člověk je můj kolega."

"Chcete říct, že je to zatracený robot!" zaječel Clousarr.

"Jděte od něho, Daneeli," řekl Baley najednou.

R. Daneel ustoupil a postavil se ke dveřím za Baleyho. Clousarr prudce oddychoval, ruce zaťaté v pěst pohlížel na Baleyho.

"Dobrá, krasavče," řekl Baley. "Proč si myslíš, že R. Daneel je robot?"

"Kdekdo to pozná!"

"To necháme soudci. Teď vás, myslím, budeme potřebovat u nás, Clousarre. Rádi bychom, abyste nám přesně vysvětlil, jak jste zjistil, že R. Daneel je robot. A mnoho jiného pane, mnoho jiného."

Daneeli, jděte ven, prosím vás, a spojte se s komisařem. Touhle dobou bude doma. Požádejte ho, aby přišel do

kanceláře. Řekněte mu, že tady mám někoho, kdo se nemůže dočkat výsledku."

R. Daneel vyšel ven.

Baley řekl: "Kde k tomu berete sílu, Clousarre?"

"Chci advokáta."

"Dostanete ho. Ale teď mi třeba řekněte, proč jste vlastně středověkářem?"

Clousarr odvrátil hlavu na znamení, že nebude odpovídat.

"Člověče, víme všechno o vás i o vaší organizaci. Nehraju to na vás. Sám pro sebe bych rád věděl, co vy středověkáři doopravdy chcete?"

"Zpátky k půdě," řekl Clousarr přiskrčeným hlasem. "To je prosté, ne?"

"Prosté je říct to," řekl Baley, "ale není prosté to provést. Jak by půda mohla uživit osm miliard?"

"Řekl jsem zpátky k půdě přes noc? Nebo za rok? Nebo za sto let? Krok za krokem, pane strážníku. Nezáleží na tom, jak dlouho to bude trvat, ale začneme se už konečně osvobozovat z těch jeskyní, ve kterých žijeme. Vyjdeme na čerstvý vzduch."

"A vy jste už někdy byl na čerstvém vzduchu?"

Clousarr se začal kroutit.

"Dobrá, tak já jsem taky zničen, ale děti zničené nejsou. Pořád se rodí nové. Proboha vyved'te je ven. Ať mají prostor, vzduch a slunce! Když to bude nutné, budeme postupně omezovat populaci."

"Jinak řečeno, nazpátek do nemožné minulosti." Baley doopravdy nevěděl, proč se vlastně pře, cítil jenom v žilách jakousi divnou horečku. "Nazpátek k semeni, vajíčku, lůnu. Proč nepokračovat kupředu? Nesnižujte populaci Země. Použijte ji k vývozu. Vraťte se k půdě, ale vraťte se k půdě na jiných planetách. Kolonizujte!"

Clousarr se drsně zasmál. "A vytvářejte další Vnější Světy?"

Víc Vesmírů?"

"Není třeba. Vnější Světy vytvořili Pozemšťané, kteří přišli z planety, která neměla města, Pozemšťané, kteří byli individualisti a materialisti. Tyhle vlastnosti nezdravě přebujely. Nyní nová kolonizace může vycházet ze společnosti, která vytvořila, jestliže vůbec něco vytvořila, příliš velké aglomerace. Prostředí a tradice můžou spolupůsobit a vytvořit novou střední cestu, odlišnou od cesty staré Země i od cesty Vnějších Světů. Něco novějšího a lepšího." Papouškoval dr. Fastolfa a věděl to, ale vycházelo to z něho, jako kdyby o tom sám celé roky přemýšlel.

"Nesmysl!" řekl Clousarr. "Kolonizovat neobydlené světy, když máme vlastní svět u nosu, jací hlupáci by se o to pokoušeli?"

"Mnozí, a nebyli by to hlupáci. Pomáhali by jim roboti."

"Ne!" řekl Clousarr divoce. "Nikdy! Žádní roboti!"

"Proč ne, proboha? Já sám je taky nemám rád, ale kvůli předsudku si nepodřizu krk. Čeho se vlastně u robotů bojíme? Chcete-li znát můj názor, bojíme se pocitu podřízenosti. My všichni, každý z nás, cítíme se podřízeni Vesmířanům a to nenávidíme. Chtěli bychom se cítit v něčem nadřazení, ale ubíjí nás, že se nemůžeme cítit nadřazení ani vůči robotům. Zdají se být lepší než my - jenomže nejsou. V tom je ta strašná ironie."

Baley cítil, že se během své řeči rozohňuje.

"Podívejte se na Daneela, jsem s ním už dva dny. Je větší než já a hezčí. Ve skutečnosti vypadá jako Vesmířan. Má lepší paměť a zná mnohem víc faktů. Nemusí jíst ani spát. Netrápí ho nemoci, strach, láska ani vina.

Ale je to stroj. Je schopen udělat všechno, co po něm chci, tak jako tahle mikrováha. Dám-li jí ránu, nevrátí mi ji.

Daneel taky ne.

Můžu mu nařídít, aby se zastřelil, a on to udělá.

Nemůžeme sestrojít robota, který by alespoň v jedné důležité stránce byl tak dobrý jako člověk, natož aby byl lepší.

Nemůžeme sestrojít robota se smyslem pro krásu nebo se smyslem pro etiku nebo se smyslem pro náboženství.

Neexistuje způsob, jak bychom mohli povznést pozitronický mozek alespoň o píd' nad úroveň čistého materialismu.

Nemůžeme, ksakru, nemůžeme! Do té doby ne, dokud nepoznáme, jak pracuje náš vlastní mozek. Do té doby ne, dokud existují věci, které věda nedokáže změřit. Co je to krása, добрota, umění, láska nebo bůh? Věčně budeme tápat na hranicích nepoznatelná a snažit se pochopit nepochopitelné. To právě z nás dělá lidi.

Robotův mozek musí být omezen, jinak by nešel sestrojít. Musí být propočten do posledního desetinného místa, aby měl konec.

Čeho se bojíte? Robot může vypadat jako Daneel, jako bůh, a nebýt o nic lidštější než kus dřeva. Cožpak to nechápete?"

Clousarr se ho několikrát snažil přerušit, ale divoký proud Baleyho řeči nezastavil. Když Baley přestal, zcela citově vyčerpán, řekl slabě: "Z fízla se stal filozof. Co vy víte?"

R. Daneel zase vstoupil.

Baley se na něj podíval a zamračil se, částečně z hněvu, který, ho ještě nepřešel, a částečně z nové rozmrzelosti.

"Co vás zdrželo?" zeptal se.

"Nemohl jsem sehnat komisaře Enderbyho, Eliáši," odpověděl R. Daneel. "Ukázalo se, že je ještě v kanceláři."

Baley se podíval na hodinky.

"Teď? Kvůli čemu?"

"V této chvíli je tam jistý zmatek. Na ředitelství byla objevena mrtvola."

"Cože? Proboha čí?"

"Poslůčka R. Samnyho."

Baley vzdychl. Upřel zrak na robota a řekl otráveně: "Myslel jsem, že jste řekl mrtvola."

R. Daneel se klidně opravil: "Chcete-li, robot s naprosto rozpadlým mozkem."

Clousarr se najednou zasmál a Baley se k němu obrátil a řekl hrubě: "Ani slovo, jasné?"

Významně si uvolnil blaster. Clousarr okamžitě ztichl.

"No a co je na tom," řekl Baley. "R. Sammymu praskly pojistky, tak co?"

"Komisař Enderby odpovídal vyhýbavě, Eliáš. Ale i když to přímo neřekl, mám dojem, že si komisař myslí, že R. Sammymho někdo úmyslně zničil."

Zatímco Baley o tom tiše přemýšlel, R. Daneel dodal vážným hlasem: "Nebo zabil, dáváte-li přednost tomuto znění."

#### 16. Otázka motivu

Baley zase zasunul zbraň, ale ruku nechal nenápadně na pažbě.

Nařídil: "Půjdete před námi, Clousarre, sedmáctá ulice, východ B!"

"Ještě jsem nejedl," řekl Clousarr.

"Děsné!" řekl Baley netrpělivě. "Máte jídlo na podlaze, kam jste je shodil."

"Mám právo se najíst."

"Dostanete najíst ve vazbě, nebo o jídlo přijdete! Hlady neumřete!"

Hněte sebou!"

Všichni tři mlčky procházeli bludištěm Newyorských kvasinkáren, Clousarr se těžce pohyboval vpředu, Baley těsně za ním a R.

Daneel vzadu.

Když Baley a R. Daneel ohlásili u stolku přijímací úřednice odchod, když Clousarr dostal propustku a požádal, aby do váhovsky poslali někoho uklidit, když už byli venku vedle zaparkovaného pohotovostního vozu, Clousarr řekl: "Na okamžik!"

Couvl, otočil se k R. Daneelovi, a než se Baley dostal k tomu, aby ho zarazil, vykročil a vši silou udeřil robota přes tvář.

"Co je, kčertu!" zařval Baley a divoce chňapl po Clousarrovi.

Clousarr se nebránil, když ho sevřel člověk.

"To je v pořádku, už jdu. Jenom jsem se chtěl sám přesvědčit."

Šklebil se.

R. Daneel, který políčku uhýbal, ale nevyhnul se mu úplně, hleděl na Clousarra. Na jeho tváři se neobjevilo žádné zarudlé místo, ani jiná stopa po ráně.

"To byl nebezpečný čin, Francisi," řekl. "Kdybych neuhnul, mohl jste si snadno rozbít ruku. I když to dopadlo takhle, lituji, že jsem vám musel způsobit bolest."

Clousarr se zasmál.

"Nastupte, Clousarre," řekl Baley. "Vy taky, Daneeli. Dozadu vedle něj. A dejte pozor, aby se ani nehnul. I když mu zlomíte ruku, nic se nestane. Nařizuju vám to."

"A co První zákon?" ušklíbl se Clousarr.

"Myslím, že Daneel je dost silný a dost rychlý, aby vás zadržel, aniž vám ublíží. Kdyby vám však zlomil jednu nebo obě ruce, neuškodilo by vám to."

Baley si sedl za volant a pohotovostní vůz nabral rychlost.

Prudký vítr cuchal jeho a Clousarovy vlasy, zatímco Daneelovy se ani nepohnuly.

R. Daneel řekl tiše Clousarrovi: "Pane Clousarre, bojíte se robotů kvůli svému zaměstnání?"

Baley se nemohl otočit, aby se podíval na Clousarrův výraz, ale byl přesvědčen, že se v něm bude zrcadlit tvrdost a podrážděný odpor, že bude sedět prkenně co nejdál od Daneela.

Clousarrův hlas řekl: "Kvůli zaměstnání mých dětí a kvůli zaměstnání všech dětí."

"Jistě jsou možné změny," řekl robot. "Kdyby například vaše děti měly prodělat přípravu na vystěhování..."

Clousarr mu skočil do řeči: "Vy taky? Policista mi taky vykládal o vystěhování. Dostal dobrou školu od robotů. Třeba on sám je robot."

"Přestaňte, vy tam!" zavrčel Baley.

R. Daneel řekl klidně: "Přípravná škola pro vystěhovalce by zaručovala kvalifikaci a jisté místo. Máte-li starost o svoje děti, tohle by stálo za úvahu."

"Nepřijmu nic od robota ani od Vesmířana ani od žádné z vašich cvičených hyen ve vládě!"

Tím to skončilo. Pohltilo je ticho silnice a bylo slyšet jen tiché vrčení pohotovostního vozu a svištění kol na vozovce.

Když dojeli na policejní oddělení, Baley podepsal na Clousarra zatykač a předal ho do příslušných rukou. Nato s R. Daneelem odjel po motospirále do pater, kde bylo vedení.

R. Daneel nevyjádřil údiv nad tím, že nepoužili výtahů, a Baley to ani nečekal. Zvykal si již na zvláštní směr robotova důvtipu a přizpůsobivosti a přestával ve svých úvahách o něm přemýšlet. Výtahu logicky použil každý, kdo se chtěl dostat z oddělení pro zatčené na vedení. Dlouhé, pohyblivé schodiště, jež tvořilo vlastní motospirálu, se používalo jen pro krátké výstupy nejvýše o dvě nebo tři patra. Nejrozumnější administrativní úředníci nastupovali a během necelé minuty vystupovali. Jen Baley a R. Daneel na něm zůstávali a pokračovali v pomalé a vytrvalé jízdě nahoru.

Baley cítil, že potřebuje čas. Šlo nanejvýš o minuty, ale nahoře ve vedení ho znovu prudce vrhnou do dalšího pokračování celého případu a on si chtěl odpočinout. Potřeboval čas, aby mohl přemýšlet a všechno zvážit.

Motospirála sice postupovala pomalu, přesto se pohybovala pro něj příliš rychle.

"Zdá se, že hned teď Clousarra vyšetřovat nebudeme," řekl R.

Daneel.

"Počká," řekl Baley podrážděně. "Nejdřív zjistíme, co se stalo s R. Sammym," dodal polohlasně, víc sám pro sebe než pro R. Daneela.

"To musí mít nějakou souvislost."

"Je to škoda," řekl R. Daneel. "Clousarovy mozkové vlastnosti..."

"Co je s nimi?"

"Změnily se zvláštním způsobem. Co se přihodilo mezi vámi dvěma v té místnosti, když jsem tam nebyl?"

Baley řekl nepřítomně: "Kázal jsem mu. Kázal jsem mu podle evangelia svatého Fastolfa!"

"Nerozumím vám, Eliáši."

Baley povzdychl a řekl: "Pokoušel jsem se mu vysvětlit, že taky Země může použít roboty a že může poslat přebytek obyvatelstva na jiné planety. Pokoušel jsem se vyrazit mu z hlavy některé z těch středověkářských nesmyslů.

Pánbůhví proč. Nikdy jsem si nemyslel, že bych se hodil na misionáře. V každém případě to je všechno, co se stalo."

"Chápu. Dává to určitý smysl. Mohlo by to zapadat. Řekněte mi, Eliáši, co jste mu řekl o robotech?"

"Chcete to opravdu vědět? Řekl jsem mu, že roboti jsou prosté stroje. To bylo evangelium podle svatého Gerrigela. Myslím, že je libovolný počet evangelií."

"Neřekl jste mu náhodou, že člověk může uhodit robota, aniž se musí bát, že dostane ránu nazpět, stejně jako by mohl uhodit jakýkoliv jiný mechanický předmět?"

"Snad mimo boxovací pytel. Ano. Ale jak jste na to přišel?"

Baley se podíval zvědavě na robota.

"Podle mozkových změn," řekl R. Daneel. "Vysvětluje to, proč mě uhodil, když jsme vyšli z továrny. Musel přemýšlet o tom, co jste řekl, a tak si zároveň ověřil váš výrok, vybil své útočné pocity a připadal jsem mu podřízený. Aby takto jednal vzhledem k odchylkám delta v jeho kvantovém..."

Teprve po delší chvíli pokračoval.

"Ano, je to dost zajímavé, domnívám se, že si nyní mohu udělat celkový závěr ze všech údajů."

Patro, kde sídlilo vedení, se přiblížovalo. Baley se zeptal: "Kolik je hodin?"

Nesmysl, pomyslel si rozmrzele. Mohl jsem se podívat na hodinky a to by mi zabralo mň čas.

Ale přesto věděl velmi přesně, proč se zeptal. Důvod této otázky se příliš nelišil od důvodu, který vedl Clousarra k tomu, aby uhodil R. Daneela. Dát robotovi co nejjednodušší rozkaz, který musel splnit, podtrhovalo skutečnost, že je to robot, a na druhé straně, že Baley je člověk.

Jsme všichni bratři, myslil si Baley. Vespod, navrch, všude.

"Dvacet hodin deset minut," řekl R. Daneel. Sestoupili z motospirály a Baley si několik vteřin musel zvykat na to, že se po dlouhých minutách trvalé jízdy přestal pohybovat. "A ještě jsem nejedl," řekl. "Kčertu s tímhle zaměstnáním."

Pootvřenými dveřmi kanceláře Baley viděl a slyšel komisaře Enderbyho. Velká společná kancelář byla však jako vymetená a Enderbyho hlas se v ní rozléhal. Jeho kulatý obličej se zdál obnažený a prázdný bez brýlí, které držel v ruce, zatímco si otíral hladké čelo tenkým papírovým kapesníkem.

Uviděl Baleyho ihned, jakmile se objevil u dveří, a v jeho zvýšeném tenoru zazněla nedůtklivost.

"Dobrý bože, Baley, kde vás čerti nosí!"

Baley nato pokrčil rameny a řekl: "Co se děje? Kde je noční služba?" A teprve potom si všiml druhé osoby, která byla v kanceláři s komisařem.

Řekl bezvýrazně: "Dr. Gerrigel!"

Šedovlasý robotik odpověděl na tento bezděčný pozdrav krátkým přikývnutím.

"Jsem rád, že vás opět vidím, pane Baley."

Komisař si nasadil brýle a zíral na Baleyho.

"Personál je dole u výslechu. Podepisují výpovědi. Když jsem vás hledal, myslel jsem, že zešílím. Vypadalo to divně, že tady nejste."

"Že tady nejsem?" zvolal Baley rozhorleně.

"Ať byli kde chtěli, udělal to někdo odtud a přijde mu to draho."

Jaký zatracený zmatek, jaký zatracený odporný zmatek!"

Zvedl ruce, jako kdyby to vyčítal nebesům, a při tom jeho zrak padl na R. Daneela. Baley si pomyslel ironicky: To je poprvé, co ses podíval R. Daneelovi do tváře. Podívej se dobře, Julie.

"On taky bude muset podepsat výpověď," řekl komisař klidněji.

"Dokonce i já jsem to musel udělat! Já!"

"Podívejte se, komisaři," řekl Baley, "proč jste si tak jistý, že si R. Sammy nevyhodil pojistky sám? Proč uvažujete o tom, že to byl záměrný čin?"

Komisař si těžce sedl.

"Zeptejte se jeho," řekl a ukázal směrem na Gerrigela.

Dr. Gerrigel si odkašlal: "Nevím, z kterého konce bych měl začít, pane Baley. Z vašeho výrazu usuzuju, že vás moje přítomnost překvapuje."

"Dost," přiznal Baley.

"Nuže, opravdu jsem nepospíchal s návratem do Washingtonu."

New York navštěvuju tak zřídka, že jsem si přál zdržet se tady. A co je ještě důležitější, vzrůstal ve mně pocit, že by to byl přímo zločin, kdybych opustil město, aniž jsem se alespoň ještě jednou nepokusil získat povolení analyzovat vašeho okouzlujícího robota, kterého, jak vidím - vypadal velmi dychtivě - "máte s sebou."

Baley se neklidně pohnul.

"To nebude možné!"

Robotik se zatvářil zklamaně.

"Snad později?"

Baleyho protáhla tvář neprozrazovala žádnou odpověď.

Dr. Gerrigel pokračoval.

"Telefonoval jsem vám, ale nezastihl jsem vás a nikdo nevěděl, kde byste mohl být. Chtěl jsem tedy komisaře a ten mě požádal, abych přišel do oddělení a počkal na vás."

Komisař ho rychle přerušil: "Myslel jsem, že by to mohlo být důležité. Věděl jsem, že jste chtěl s tím člověkem mluvit." Baley přikývl. "Díky."

Dr. Gerrigel řekl: "Můj vodič nebyl bohužel úplně v pořádku, anebo jsem ve své přehnané opatrnosti neuhodl správně jeho teplotu. V každém případě jsem špatně zabočil a dostal jsem se do malé místnosti..."

Komisař ho opět přerušil.

"Do jedné z temných komor, Lije."

"Ano," řekl dr. Gerrigel, "a tam jsem našel ležící postavu a bylo naprosto zřejmé, že je to robot. Z krátké prohlídky jsem se přesvědčil, že je neodvolatelně zničen. Dalo by se říct mrtev. Ani nebylo těžké zjistit příčinu jeho zničení."

"Co to bylo?" zeptal se Baley.

"V částečně sevřené pravé pěsti," řekl dr. Gerrigel, "robot držel lesklý vejcový předmět, dva palce dlouhý a půl palce široký, na jehož konci bylo slidové okénko. Robotova pěst se dotýkala lebky."

Jako kdyby si robot posledním pohybem sáhl na hlavu. To, co držel, byl zářič alfa. Předpokládám, že víte, k čemu je?"

Baley přikývl. Nepotřeboval ani slovník, ani učebnici, aby věděl, co je zářič alfa. Během fyzikálních laboratorních cvičení se s ním několikrát setkal. Tvořilo jej pouzdro z olověné slitiny s úzkým podélným otvorem, na jehož dně byl úlomek soli plutonia. Otvor kryla vrstva slidy, kterou mohou procházet částice alfa. Tímto jediným směrem vycházelo tvrdé záření.

Zářič alfa se dal použít k mnoha účelům, ale zabíjet roboty nebyl jeden z nich, alespoň ne legálně.

"Domnívám se, že ho držel slidou otočený ke své hlavě," řekl Baley.

"Ano," přisvědčil dr. Gerrigel. "A dráhy jeho pozitronického mozku byly okamžitě přerušeny. Tak říkají okamžitá smrt." Baley se obrátil na blédého komisaře.

"Nemůže tu jít o nějaký omyl? Skutečně to byl zářič alfa?"

Komisař přikývl.

"Zcela jistě. Počítače ho zaznamenaly už na vzdálenost deseti stop. Film, který byl ve skladu, byl osvětlen, spálen a zničen."

Zdálo se, že se okamžik nad tím zadumal, ale potom náhle řekl: "Dr. Gerrigeli, budete asi muset bohužel den nebo dva zůstat v městě, než budeme moci zaznamenat vaši výpověď na telením."

Dám vás vyprovodit do vašeho pokoje. Doufám, že vám nebude vadit, když vás dám hlídat."

Dr. Gerrigel řekl nervózně: "Myslíte, že je to nutné?"

"Je to bezpečnější."

Dr. Gerrigel rozpačitě podal ruku všem, dokonce i R. Daneelovi, a odešel.

Komisař povzdychl: "Byl to někdo odtud, Lije, a to mě trápí. Nikdo cizí by sem nepřišel jen tak vyřídít robota. Venku, kde jich je mnoho, to jde udělat snadněji. A musel to být někdo, kdo měl přístup k zářiči alfa. Není snadné ho sehnat." R. Daneel promluvil, jeho chladný, vyrovnaný hlas přerušil vzrušená slova komisařova. Řekl: "Ale co je motivem této vraždy?"

Komisař vrhl na R. Daneela pohled plný odporu a potom odvrátil hlavu.

"Jsme taky lidi. Domnívám se, že policisti nemůžou roboty mít o nic víc v lásce než kdokoliv jiný. Teď už je pryč a možná se někomu ulevilo. Myslím, že vám šel hodně na nervy. Lije, vzpomínáte si?"

"To by asi nebyl motiv k vraždě," řekl R. Daneel.

"Ne," souhlasil Baley rozhodně.

"Nejde o vraždu," řekl komisař, "ale o poškození majetku. Použijme rovnou právních termínů. Jde jen o to, že se to stalo na úřední půdě. Kdekoliv jinde by o nic nešlo. O nic. Teď by z toho mohl vzniknout prvotřídní skandál, Lije."

"Ano?"

"Kdy jste naposled viděl R. Sammyho?"

"R. Daneel mluvil s R. Sammym po obědě," odpověděl Baley.

"Tuším, že mohlo být asi třináct hodin třicet. Zařídil nám, že jsme mohli použít vaši kancelář, komisaři."

"Mou kancelář? K čemu?"

"Chtěl jsem si o případu nerušeně s R. Daneelem promluvit."

Vy jste tady nebyl, takže se nám vaše kancelář dokonale hodila."

"Ach tak!" Komisař vypadal pochybovačně, ale už se k tomu nevrátil. "Vy sám jste ho neviděl?"

"Ne, ale slyšel jsem jeho hlas asi hodinu nato."

"Jste si jist, že to byl on?"

"Naprosto."

"Takže bylo asi čtrnáct třicet?"

"Nebo o něco méně."

Komisař se zamyšleně kousal do spodního rtu.

"Nuže, to vysvětluje jednu věc."

"Skutečně?"

"Ano. Dnes tady byl ten hoch, Vincent Barrett. Věděl jste to?"

"Ano. Ale ten by nic takového neudělal, komisaři."

Komisař pohlédl Baleymu do tváře.

"Proč ne? R. Sammy ho připravil o místo. Chápu, jak mu je.

Musí to pociťovat jako velkou křivdu. Jistě se chce nějak pomstít. Vy byste nechtěl? Ale víme, že opustil budovu ve čtrnáct nula nula, a vy jste slyšel hovořit R. Sammeho ve čtrnáct třicet. Samozřejmě že mohl dát R. Sammeho zářič alfa předtím, než odešel, a přikázat mu, aby ho použil až za hodinu. Kde potom však mohl získat zářič alfa? Přemýšlet o tom nikam nevede. Vraťme se k R. Sammeho. Když jste s ním mluvil ve čtrnáct třicet, co říkal?"

Baley chvíli váhal, potom řekl opatrně: "Nepamatuju se. Krátce nato jsme odešli."

"Kam jste šli?"

"Nakonec do Kvasinkového Města. Ostatně o tom chci taky mluvit."

"Až později. Až později." Komisař se poškrábal na bradě.

"Všiml jsem si, že tady dnes byla Jessie. Zjistovali jsme totiž, kdo tady dnes všechno byl, a zahlédl jsem náhodou její jméno."

"Byla tady," řekl Baley chladně.

"Proč?"

"V rodinné záležitosti."

"Budeme ji muset formálně taky vyslechnout."

"A co samotný zářič alfa? Zjistili jste, odkud je?"

"Ano. Z jedné elektrárny."

"Jak vysvětlují jeho ztrátu?"

"Nijak. Nic o tom neví. Ale podívejte se. Lije, až na úřední výpověď se vás to netýká. Vy se držte svého případu. Já jsem prostě jen... Vy pokračujte ve vyšetřování ve Vesmírném Městě."

"Mohl bych podat svou výpověď až později, komisaři?" řekl Baley. "Víte, ještě jsem nejedl."

"Rozhodně si sežeňte něco k jídlu." Komisařovy oči zíraly skrze brýle na Baleyho. "Ale nevzdalujte se z oddělení. Váš kolega má přesto pravdu, Lije." Zdálo se, že se vyhýbá tomu, aby oslovil R. Daneela jeho jménem. "Potřebujeme motiv. Motiv."

Baley pojednou strnul.

Jako by se cosi mimo něj, cosi naprosto neznámého, zmocnilo událostí dnešního, včerejšího a předvčerejšího dne a provedlo s nimi kouzlo. Znovu jednotlivé části začaly do sebe zapadat. Začal vznikat obraz.

"Z které továrny pochází ten zářič alfa?" zeptal se.

"Z továrny ve Williamsburgu. Proč?"

"Nic, nic."

Poslední slova, jež Baley uslyšel mumlat komisaře, když vycházel z kanceláře s R. Daneelem v patách, byla: "Motiv. Motiv."

Baley jedl svou nevelkou večeři v malé, nepříliš používané jídelně oddělení. Zhltnutá rajčata se salátem, aniž si uvědomil, co vlastně jí, a ještě vteřinu nato, co spolkl poslední sousto, jezdil vidličkou naprázdno po hladké lepence talíře a hledal mechanicky něco, co už tam nebylo.

Uvědomil si to a položil vidličku.

"Daneeli!" zavolal.

R. Daneel seděl u jiného stolu, jako kdyby chtěl dát zamyšlenému Baleymu pokoj nebo jako kdyby sám hledal soukromí. Baley se o to nestaral.

R. Daneel vstal, došel k Baleyho stolu a zase se posadil.

"Prosím, kolego Eliáši?"

Baley na něj nepohlédl.

"Daneeli, budu potřebovat vaši pomoc."

"Jakou?"

"Budou vyšetřovat Jessii i mě. To je jisté. Dovolte, abych na jejich otázky odpověděl po mém. Rozumíte mi?"

"Samozřejmě rozumím, co říkáte. Když mi však položí přímou otázku, jak bych mohl odpovědět jinak než podle skutečnosti?"

"Když vám položí přímou otázku, to je něco jiného. Žádám vás jenom, abyste nedával informace sám od sebe. To můžete udělat, ne?"

"Myslím, že ano, Eliáši, pakliže se neukáže, že svým mlčením ubližuji lidské bytosti."

Baley řekl zamračeně: "Ublížíte mně, když nebudete mlčet. Ujišťuju vás o tom."

"Nechápu úplně vaše hledisko, kolego Eliáši. Jistěže se případ R. Sammeho nemůže týkat přímo vás."

"Ne? Všechno se točí kolem motivu, ano? Vy jste se ptal na motiv. Komisař se na něj ptal. Dokonce i já se na něj ptám. Proč by někdo chtěl zabít R. Sammeho? Uvědomte si, že nejde jenom o ty, kdo by vůbec chtěli rozbít roboty. To by chtěl vlastně každý Pozemšťan."

Jde o to, komu šlo právě o R. Sammeho. Možná Vincentu Barrettovi, ale komisař prohlásil, že se nemohl dostat k zářiči alfa, a má pravdu. Musíme se rozhlédnout jinde, a tak zjišťujeme, že je ještě někdo jiný, kdo má motiv. Bije to do očí.

Přímo to řve. Je to na hony cítit."

"Kdo jiný, Eliáši?"

"Já, Daneeli," řekl Baley měkce.

Bezvýrazná tvář R. Daneela se při nárazu tohoto výroku nezměnila.

Zavrtěl jenom hlavou.

"Nesouhlasíte?" řekl Baley. "Moje žena přišla dnes do kanceláře."

To je už známo. Komisař je na to dokonce zvědavý. Kdybych nebyl jeho osobní přítel, nepřestal by se vyptávat tak

brzy. Teď přijdou na to proč. Nepochybně. Tvořila součást spiknutí, hloupou a neškodnou, ale přesto součást. A policista si nemůže dovolit, aby se jeho žena zapletla do něčeho takového. Bylo by v mém výlučném zájmu, aby se celá věc nějak utišila.

Nuže, kdo o tom věděl? Samozřejmě vy a já, Jessie a R.

Sammy. Viděl ji hluboce rozrušenou. Když jí řekl, že jsme přikázali, aby nás nikdo nerušil, musela ztratit hlavu. Viděl jste, jak vypadala, když prvně vešla."

"Je nepravděpodobné," odpověděl R. Daneel, "že by mu řekla cokoliv, co by ji mohlo usvědčit."

"Snad máte pravdu. Ale já sestavuju celý případ, jak ho budou sestavovat oni. Řeknou, že to udělala. V tom je můj motiv. Zabil jsem ho, abych ho umlčel."

"Nebudou si to myslet."

"Budou si to myslet. Vražda byla provedena záměrně tak, aby podezření padlo na mě. Proč si vybrali právě zářič alfa? Je to odvážný způsob. Je těžké ho získat a snadno se dá zjistit, odkud je. Myslím, že právě proto ho použili. Vrah dokonce nařídil R. Sammymu, aby šel do temné komory a tam se zabil. Zdá se mi zřejmé, že to bylo proto, aby se způsob vraždy dal naprosto jednoznačně určit. Dokonce i kdyby někdo byl tak dětinský, že by ihned nepoznal zářič alfa, muselo by se poměrně brzy přijít na osvětlené filmy."

"A jak to s vámi souvisí, Eliáš?"

Baley se zašklebil, na jeho dlouhém obličejí nebyla ani stopa po humoru.

"Velice těsně. Zářič alfa pochází z elektrárny ve Williamsburgu."

Vy a já jsme tamtudy včera procházeli. Viděli nás a vyjde to najevo."

A tak teda mám zbraň i motiv zločinu. A třeba se ukáže, že jsme byli poslední, kdo viděli nebo slyšeli R. Sammyho živého, samozřejmě kromě skutečného vraha."

"Byl jsem s vámi v elektrárně a mohu dosvědčit, že jste neměl příležitost ukrást zářič alfa."

"Díky," řekl Baley smutně, "ale vy jste robot a vaše výpověď by nic neplatila."

"Komisař je váš přítel. Vyslechne vás."

"Komisař si musí držet místo a už nyní mu trochu vadím. Jen jedním způsobem bych se mohl dostat z téhle nepříjemné situace."

"Jakým?"

"Ptám se sám sebe, proč mě do toho namáčejí. Nepochybně proto, aby se mě zbavili. Ale proč? Opět nepochybně proto, že jsem někomu nebezpečný. Snažím se být nebezpečný komukoliv, kdo zabíjí dr. Sartona ve Vesmírném Městě. To můžou přirozeně být středověkáři nebo nějaká menší skupina, která k nim patří. Právě tahle menší skupina mohla vědět, že jsem procházel elektrárnou. Někdo z nich mě možná na pásech sledoval až tam, i když jsem si myslel, že jsme jim unikli."

A tak pravděpodobně když odhalím vraha dr. Sartona, odhalím toho člověka nebo ty lidi, kteří se mě pokoušejí zbavit. Když o tom přemýšlím, jestliže vyřeším tenhle případ a podaří-li se mi to, potom budu v bezpečí. A Jessie taky. Nesnesl bych, aby ona... Nemám však moc času." Svíral křečovitě pěsti. "Nemám moc času."

Baley pohlédl na cizelovanou tvář R. Daneela s náhlým záchvěvem naděje. Ať byl čímkoliv, byl silný a věrný a neznal sobectví."

Co víc si lze přát od jakéhokoliv přítele? Baley potřeboval přítele a neměl náladu vysmívat se tomu, že v tomto příteli složitý mechanismus nahrazuje cévní systém."

Ale R. Daneel vrtěl hlavou.

"Je mi líto, Eliáš," řekl robot - v jeho obličejí samozřejmě nebyla ani stopa lítosti - "ale nic takového jsem nepředpokládal. Snad to, co jsem udělal, bylo k vaší škodě. Omlouvám se za to, jestliže to vyžaduje obecné dobro."

"Jaké obecné dobro?" koktal Baley.

"Mluvil jsem s dr. Fastolfem."

"Kdy?"

"Když jste jedl."

Baley stiskl rty.

"No," podařilo se mu vyrazit, "co se stalo?"

"Budete muset vyvrátit podezření, že jste zabil R. Sammyho, nějak jinak než tím, že vyšetříte vraždu mého tvůrce dr. Sartona. Naši lidé na základě mých informací rozhodli skončit dnes vyšetřování a připravit plány, jak opustit Vesmírné Město a Zemi."

## 17. Výsledek plánu

Baley bezmyšlenkovitě pohlédl na hodiny. Bylo 21.52. Za dvě a čtvrt hodiny bude půlnoc. Vstal už před šestou a žije v neustálém napětí už dva a půl dne. Měl pocit, jako by se všechno nořilo do neskutečna."

Když hledal dýmku a váček, který obsahoval drahocennou tabákovou drť, snažil se, aby se mu netrásl hlas. "Co to všechno znamená, Daneeli?" řekl.

"Nechápete to? Nemí to jasné?" odpověděl R. Daneel.

Baley řekl trpělivě: "Nechápu to. Nemí to jasné."

"Jsme tady proto," řekl, "a tím myslím naše lidi ve Vesmírném Městě, abychom prolomili ulitu, která obepíná Zemi, a abychom přinutili její lid k nové rozpinavosti a kolonizaci."

"To vím. Tím se nezdržujte, prosím vás."

"Musím, protože v tom je ta podstata. Pochopte, kdybychom jenom chtěli potrestat vraždu dr. Sartona, nebylo by to proto, že bychom očekávali, že mu tím vrátíme život. Bylo by to jen proto, že porážka by posílila postavení těch politiků"

na naší planetě, kteří jsou i proti samotné myšlence Vesmírného Města."

"Ale teď," řekl Baley neobvykle prudce, "jste mi právě řekl, že se z vlastního rozhodnutí připravujete vrátit se domů. Proč? Proboha proč? Vyšetření Sartonova případu je na dosah ruky. Musí být na dosah ruky, neboť jinak by se tak tvrdě nepokoušeli odstranit mě z vyšetřování. Mám pocit, že znám všechna fakta potřebná k tomu, abych mohl dospět k závěru. Musí být někde tady!" Zaklepal si na čelo. "Stačí jediná věta, slovo!" Zavřel pevně oči, jako kdyby se chvějící a průsvitný nános uplynulých šedesáti hodin měl právě rozjasnit a zprůhlednět. K tomu však nedošlo. Nedošlo.

Baley se zhluboka nadechl a zastyděl se. Hrál ubohé divadlo před chladným a necitelným strojem, který ho dovedl jen tiše pozorovat.

"Ale ne, toho si nevšímejte," řekl drsně. "Proč toho Vesmířani nechávají?"

"Náš plán je u konce," odpověděl robot. "Jsme přesvědčeni, že Země se pustí do kolonizace."

"Stal se z vás tedy optimista?"

Detektiv nasál první chladivý doušek tabákového kouře a pocítil, že se uklidňuje.

"Dlouho jsme se ve Vesmírném Městě snažili změnit Zemi tím, že změníme její ekonomii. Pokoušeli jsme se zavést naši vlastní C/Fe kulturu. Vlády naší planety a různých vašich měst s námi spolupracovaly, protože to bylo užitečné. A přesto jsme po pětadvaceti letech neuspěli. Čím víc jsme se snažili, tím víc sílila opačná strana středověkářů."

"To všechno vím," řekl Baley. Pomyslel si: Nemá to smysl.

Musí to vyřikat svým způsobem. Jako z nahraného pásku. V duchu vykřikl na R. Daneela. Mašino!

R. Daneel pokračoval: "Právě dr. Sarton první vypracoval teorii, že musíme změnit taktiku. Musíme nejdříve nalézt skupinu Pozemšťanů, kteří by si přáli totéž, co my, nebo které by bylo možno k tomu přivést. Tím, že bychom je podporovali a pomáhali jim, mohli bychom vyvolat zdání, že jde o hnutí domácí, a nikoliv cizí. Obtížné bylo jen nalézt takovou domácí složku, která by našim účelům vyhovovala nejlépe. Vy sám, Eliáš, jste představoval zajímavý pokus."

"Já? Co tím myslíte?" ptal se Baley.

"Byli jsme rádi, že váš komisař doporučil právě vás. Z vašeho psychického profilu jsme usoudili, že jste ten vhodný člověk. Mozková analýza, které jsem vás při našem setkání podrobil, náš úsudek potvrdila.

Jste praktický člověk, Eliáš. Nepřemýšlíte romanticky o minulosti Země, ačkoliv se o ni zajímáte. Neobhajujete zaslepeně současný stav městské kultury na Zemi. Usoudili jsme, že právě lidé jako vy by mohli znovu vést Pozemšťany ke hvězdám. To byl jeden důvod, proč dr. Fastolfe chtěl včera ráno s vámi mluvit.

Popravdě řečeno máte až příliš praktickou povahu. Odmítal jste pochopit, že fanatická služba ideálu, dokonce i falešnému ideálu, může přimět člověka, aby prováděl věci, jež obvykle nedělá, jako například přejít v noci přes prostranství mimo město, aby zničil toho, koho pokládá za úhlavního nepřítele své věci. Proto nás příliš nepřekvapilo, že jste měl tolik vytrvalosti a odvahy, abyste se pokusil dokázat, že tato vražda je podvod. Určitým způsobem to prokázalo, že jste právě člověk, kterého jsme potřebovali pro svůj pokus."

"Proboha pro jaký pokus?" Baley uhodil pěstí od stolu.

"Pro pokus přesvědčit vás, že kolonizace je jediný způsob, jak vyřešit problémy Země."

"Dobrá, přesvědčili jste mě. Za to vám ručím."

"Ano, s pomocí vhodné drogy."

Baley otevřel ústa a vypadla mu dýmka, kterou zachytil ve vzduchu. Vzpomněl si znovu na scénu z domu ve Vesmírném Městě.

Na okamžik, kdy se probíral k vědomí po otřesu, jež způsobilo zjištění, že R. Daneel je opravdu robot. Na hladké prsty R. Daneela, které ho štípaly do paže. Na tmavou skvrnku po vpichu, která se temně rýsovala pod kůží a postupně se ztratila.

"Co to bylo v tom vpichu?" řekl koktavě.

"Nic, co by vás muselo znepokojoval, Eliáš. Byla to slabá droga, která měla jen zvýšit vaši vnímavost."

"A tak jsem věřil všemu, co jste mi řekl. Je to tak," "Ne tak zcela. Nebyl byste uvěřil ničemu, co by bylo úplně cizí podstatě vašeho myšlení. Ve skutečnosti výsledky pokusu byly neuspokojivé.

Dr. Fastolfe doufal, že budete fanaticky a slepě přijímat všechno, co se týká této věci. Vy jste s tím však projevil jen slabý souhlas. Vaše praktická povaha odmítla všechno další. To nás donutilo, abychom si uvědomili, že naší jedinou nadějí jsou koneckonců romantici, a romantiky jsou bohužel všichni opravdoví nebo údajní středověkáři."

Baley se cítil neskonale hrdý a pyšný na svou vytrvalost a šťastný, že je zklamal. Ať provádějí pokusy s někým jiným. Řekl s pošklebkem: "Tak jste šel od toho a vracíte se domů?"

"Tak to není. Řekl jsem před chvílí, že nás uklidnilo, že Země bude kolonizovat. Vy jste nám dal tuto odpověď."

"Já jsem vám ji dal? Jak?"

"Mluvil jste s Francisem Clousarrem o výhodách kolonizace.

Řekl bych, že jste hovořil se značným nadšením. Takový byl alespoň výsledek pokusu, který jsme s vámi provedli. A Clousarovy mozkové vlastnosti se změnily velice nepatrně, abych řekl pravdu. Ale změnily."

"Chcete tím říct, že jsme ho přesvědčili proto, že mám pravdu?"

Tomu nevěřím."

"Tak snadno nikoho nepřesvědčíte. Ale mozkové změny zcela jasně prokázaly, že středověkářova mysl zůstává přístupna tomuto způsobu přesvědčování. Provedl jsem sám ještě další pokus. Když jsme odjížděli z Kvasinkového Města, pokusil jsem se z jeho mozkových změn uhodnout, co se mezi vámi dvěma přihodilo. Zmínil jsem se před ním o školách pro vystěhovalce jako o způsobu, jak zajistit budoucnost jeho dětí. Odmítl to, ale způsob jeho myšlení se opět změnil. A já jsem usoudil, že tohle je správný způsob, jak útočit."

R. Daneel se odmlčel a potom pokračoval.

"To, čemu říkáte středověkářství, nese v sobě touhu po průkopnictví.

Vpravdě řečeno, tato touha se obrací k vlastní Zemi, která je na dosah a která má velikou minulost. Ale vidina Vnějších Světů má s ní něco společného a romantik se k ní může snadno upnout, právě tak jako pocítil její přitažlivost po jediné vaší přednášce Clousarr.

A tak se nám to zdařilo, aniž jsme si to uvědomili. My sami jsme byli oním zdrojem neklidu víc než cokoliv jiného, co jsme se pokoušeli zavést. Díky nám vykristalizovaly na Zemi romantické proudy ve středověkářství a zorganizovaly se. Koneckonců jsou to středověkáři, kteří si přejí změnit zaběhané zvyky, nikoliv městští úředníci, kteří mohou získat nejvíce tím, když se zachová dosavadní stav. Jestliže opustíme Vesmírné Město nyní, jestliže nebudeme dráždit středověkáře svou přítomností, dokud dávají Zemi a jediné Zemi přednost před vlastní spásou, jestliže tady ponecháme několik podivných jedinců nebo robotů, jako jsem já, kteří se stejně smýšlejíci Pozemšťany, jako jste vy, budou schopni založit školy pro vystěhovalce, o nichž jsem mluvil, potom se středověkáři možná Země zžeknou. Budou potřebovat roboty, které buď získají od nás, nebo si postaví vlastní. Vytvoří si pozvolna C/Fe kulturu podle vlastních potřeb."

Byla to na R. Daneela dlouhá řeč. Musel si to uvědomit, neboť po delším odmlčení pravil: "Říkám vám to všechno proto, abych vysvětlil, proč je nutno udělat něco, co vám možná ublíží."

Robot nesmí ublížit lidské bytosti, pomyslel si trpce Baley, pokud nemůže dokázat, že to vede nakonec k jejímu dobru.

"Ještě okamžik," řekl Baley, "dovolte mi věcnou poznámku. Vy se vrátíte na vaše světy a řeknete, že Pozemšťan zabil Vesmířana a zůstal nepotrestán. Vnější Světy se budou dožadovat od Země odškodnění, a já vás varuju. Země už dávno nemá náladu, aby si takové jednání dala líbit. Vzniknou z toho obtíže."

"Jsem si jist, že se nic takového nestane, Eliáši. Ti na naší planetě, kteří by nejvíce prosazovali potrestání Země, budou zároveň mít největší zájem na tom, aby se Vesmírné Město zrušilo. Můžeme snadno nabídnout druhé náhradou za prvé. To máme v úmyslu udělat v každém případě. Zemi necháme na pokoji."

A Baley ho přerušil drsným hlasem, plným náhlého zoufalství.

"A co bude se mnou? Komisař přestane ihned vyšetřovat případ dr."

Sartona, jestliže si to bude Vesmírné Město přát, ale vyšetřování záležitosti R. Sammeho bude pokračovat, protože to ukazuje na zkaženost našeho oddělení. Každou chvíli se může objevit s důkazy proti mně. Vím to. Je to proti mně připraveno. Budu deklasován, Daneeli.

Musím myslet na Jessii. Budou s ní jednat jako se zločincem. A je tu ještě Bentley..."

"Nesmíte si myslet, Eliáši," řekl R. Daneel, "že nechápu, v jakém jste postavení. Jde-li však o dobro lidstva, nelze brát ohled na menší zla. Po dr. Sartonovi zůstala žena, dvě děti, rodiče, sestra, mnoho přátel. Všichni truchlí nad jeho smrtí a budou zcela jistě zarmouceni, až se dozvědí, že vrah nebyl odhalen a potrestán."

"Proč tedy nepokračovat a neodhalit ho?"

"Už to není třeba."

Baley řekl hořce: "Proč nepřiznáte, že vlastní vyšetřování bylo pouhou záminkou k tomu, abyste nás mohli naprosto svobodně studovat. Nikdy jste se ani v nejmenším nestarali o to, kdo zabil dr. Sartona."

"Rádi bychom se to dověděli," řekl R. Daneel chladně, "ale nikdy jsme nebyli na pochybách, co je důležitější, zda jedinec nebo lidstvo. Pokračovat nyní ve vyšetřování by vyžadovalo, abychom zasahovali rušivě do situace, kterou pokládáme za neuspokojivou. Nemůžeme odhadnout, jakou škodu bychom způsobili."

"Chcete naznačit, že vrahem by mohl být význačný středověkář a Vesmířani nyní nechtějí udělat něco, co by bylo proti jejich novým přátelům?"

"Neřekl bych to takto, ale ve vašich slovech je pravda."

"Kde je váš smysl pro spravedlnost, Daneeli? Je tohle spravedlnost?"

"Jsou různé stupně spravedlnosti, Eliáši. Když nižší překáží vyššímu, musí jít stranou."

Jako kdyby Baleyho mysl kroužila kolem neproniknutelné logiky R. Daneelova pozitronického mozku, hledajíc v ní mezeru, slabé místo.

"Vy osobně nejste vůbec zvědavý, Daneeli?" řekl. "Říkáte si detektiv. Víte, co to znamená? Chápete, že vyšetřování je víc než práce v nějakém zaměstnání? Je to výzva. Vaše mysl je postavena proti myslí zločince. Je to srážka intelektů.

Chcete vzdát bitvu a přiznat porážku?"

"Když to nikam nevede, tedy jistě."

"Nepocítíte žádnou prohru? Žádný údiv? Nepocítíte trochu nespokojenosti? Promarněné zvědavosti?"

Baleyho naděje, zpočátku nepříliš silné, během jeho řeči ještě víc zesláblly. Slovo zvědavost, podruhé opakované, mu připomnělo to, co sám říkal Francisu Clousarovi před čtyřmi hodinami. Tehdy si byl velmi dobře vědom vlastností, které odlišují člověka od stroje.

Zvědavost musela být jednou z nich. Šestitýdenní hole je plné zvědavosti, ale jak může být zvědav stroj, ačkoliv se tolik podobá člověku?

R. Daneel jako by odpověděl na jeho myšlenky tím, co řekl: "Co rozumíte zvědavostí?"

Baley se to snažil vyjádřit, jak nejlépe dovedl: "Zvědavost je název, který dáváme touze rozšiřovat vlastní znalosti."

"Mám takovou touhu tehdy, když splnění přiděleného úkolu vyžaduje, abych rozšířil své znalosti."

"Ano," řekl Baley sarkasticky, jako když se ptáte na Bentleyho kontaktní čočky, abyste se dověděl víc o zvláštních pozemských zvycích."

"Přesně tak," odpověděl R. Daneel, aniž dal najevo, že si uvědomil Baleyho sarkasmus. "Samoúčelné rozšiřování znalostí - jemuž podle mého mínění říkáte zvědavost - představuje zbytečné plýtvání silami. Já jsem sestrojen tak, abych se vyhýbal neúčelnosti."

A právě tehdy přišlo to rozbřesknutí, na něž Eliáš Baley čekal, a temná vrstva, jež ho obklopovala, se zachvěla a

změnila se v zářivě průhlednou.

Zatímco R. Daneel mluvil, Baley překvapeně zíral.

Nebyl schopen srovnat si všechno v hlavě. Věci nebyly tam, kde měly být. Někde hluboko ve svém podvědomí si sestavil celý případ, sestavil ho pečlivě a se všemi podrobnostmi. Najednou ho však rozbořila jediná nesrovnalost, kterou nebylo možno přeskočit, zahrabat ani obejít. Pokud ona nesrovnalost platila, celý případ zůstával hluboko pohřben pod myšlenkami, mimo dosah jeho rozumového uvažování.

Ale rozsudek byl vyneset. Nesrovnalost zmizela. Případ mu už patřil.

Znenadání jako by Baleyho osvítilo vnitřní světlo. Uvědomil si najednou, v čem leží slabost R. Daneela, slabost kteréhokoliv myslícího stroje. Pomyslel si horečně a naplněn nadějí: Ta věc musí chápat všechno doslovně.

"Potom tedy," řekl, "dnes končí plán Vesmírného Města a s ním i vyšetřování případu dr. Sartona, je to tak?"

"Tak zní rozhodnutí našich lidí ve Vesmírném Městě," souhlasil R. Daneel klidně.

"Ale dnešek ještě neskončil." Baley se podíval na hodinky. Bylo 22.30. "Do půlnoci zbývá ještě půl druhé hodiny."

R. Daneel neřekl nic. Zdálo se, že přemýšlí.

"Plán tedy ještě pokračuje až do půlnoci," řekl Baley rychle.

"Vy jste můj partner a vyšetřování nekončí." Ve svém spěchu začal mluvit téměř telegraficky. "Pokračujeme jako doposud. Musíme pracovat."

To vašim lidem neuškodí. Naopak jim to přinese prospěch. Moje čestné slovo. Kdybyste soudil, že dělám nějakou škodu, zastavte mě."

"Chci jenom půl druhé hodiny."

"To, co říkáte, je správné," odpověděl R. Daneel. "Dnešek ještě neskončil. Na to jsem nepomyslel, kolego Eliáš."

Byl opět "kolega Eliáš".

Zašklebil se a řekl: "Nezmiňoval se dr. Fastolfe o filmu z místa vraždy, když jsem byl ve Vesmírném Městě?"

"Zmiňoval."

"Můžete opatřit kopii toho filmu?" zeptal se Baley.

"Ano, kolego Eliáš."

"Myslím teď! Ihned!"

"Během deseti minut, budu-li moci použít úředního vysílače."

Netrvalo to ani deset minut. Baley zíral na hliníkovou kostku, kterou držel v třesoucích se rukou. Jemné síly přicházející z Vesmírného Města do ní natrvalo otiskly jistý atomový vzorek.

Právě v tom okamžiku se objevil ve dveřích komisař Julius Enderby. Pohlédl na Baleyho s dychtivostí, která v sobě skrývala nastávající bouři.

"Pohleďte, Lije," řekl nejistě, "to jídlo vám trvá ztraceně dlouho."

"Byl jsem strašně unavený, komisaři. Promiňte, jestli jsem vás zdržel."

"Mně by to nevadilo, ale... Pojdte raději do mé kanceláře."

Baley sjel očima na R. Daneela, ale nedostal žádnou odpověď.

Vyšli společně z jídelny.

Julius Enderby chodil před svým stolem sem a tam. Baley ho pozoroval, sám zdaleka neklidný. Občas se podíval na hodinky.

22.45 Komisař pozvedl brýle na čelo a palcem a ukazováčkem si mnul oči. Po prstech mu zůstaly na kůži červené skvrny, pak si brýle zase nasadil a pohlédl skrze ně na Baleyho.

"Lije," řekl najednou. "Kdy jste byl naposled v továrně ve Williamsburgu?"

"Včera, když jsem odešel z kanceláře," odpověděl Lije. "Kolem osmnácté hodiny nebo krátce potom."

"Proč jste mi to neřekl?"

"Chtěl jsem. Ještě jsem úředně nevypovídal."

"Co jste tam dělal?"

"Prošel jsem tamtudy do čtvrti, kde jsme dočasně spali."

Komisař se na okamžik zastavil před Balem a řekl: "To je zvláštní. Nikdo jen tak neprochází elektrárnou, aby se dostal někam jinam."

Baley pokrčil rameny. Nemělo smysl vyprávět o tom, jak je středověkáři pronásledovali na pásech. Alespoň ne teď.

Řekl: "Chcete-li mě nařknout, že jsem měl příležitost získat záříč alfa, kterým byl zničen R. Samny, upozorňuju vás na to, že byl se mnou R. Daneel a ten dosvědčí, že jsem elektrárnu prošel bez zastavení a žádný záříč alfa jsem při odchodu u sebe neměl."

Komisař si pomalu sedl. Nepodíval se směrem k R. Daneelovi, ani se nepokusil na něj promluvit. Položil své baculaté ruce na stůl a prohlížel si je s hluboce nešťastným výrazem.

"Nevím, co na to říct, Lije, ani co si o tom myslet," řekl. "A nemá smysl dovolávat se vašeho partnera. Nemůže vypovídat."

"Přesto popírám, že jsem vzal záříč alfa."

Komisař si nervózně proplétal prsty. Řekl: "Lije, proč za vámi odpoledne přišla Jessie?"

"Už jste se mě ptal, komisaři. Stále totéž. Rodinné záležitosti."

"Francis Clousarr mi sdělil určitou informaci. Lije."

"Jakou informaci?"

"Tvrdí, že Jezabel Baleyová je členkou středověkářské organizace, která má za cíl vládní převrat."

"Jste si jistý, že jde skutečně o ni? Baleyů je mnoho."

"Ale není mnoho Jezabel Baleyových!"

"On řekl celé jméno, ano?"

"Řekl Jezabel. Slyšel jsem ho. Lije. Nedávám vám zprávu z druhé ruky."

"Dobrá. Jessie byla členkou organizace neškodných bláznů."

Chodila jenom na schůze a bylo jí z toho zle."

"Vyšetřující výbor se na to tak dívat nebude, Lije."

"Chcete tím říct, že budu sesazen a zatčen, protože jsem poškodil státní majetek v podobě R. Sammyho?"

"Doufám, že ne. Lije. Ale vypadá to velmi špatně. Kdekdo ví, že jste neměl R. Sammyho v lásce. Vaši ženu viděli dnes odpoledne mluvit s R. Sammym. Plakala a zaslechli některá její slova. Sama o sobě nic neznamenal, ale dvě a dvě jsou čtyři, Lije. Mohl jste si myslet, že je nebezpečné, aby mluvil. A měl jste příležitost získat zbraň."

Baley mu skočil do řeči.

"Kdybych chtěl odstranit všechno, co svědčí proti Jessii, myslíte, že bych sem přivedl Francise Clousarra? Zdá se, že o Jessii ví mnohem víc, než mohl vědět R. Sammy. Další věc. Procházel jsem elektrárnou osmnáct hodin předtím, než R. Sammy mluvil s Jessií."

Věděl jsem snad už tak dlouho předem, že ho budu muset zničit, a vzal jsem zářič alfa z čiré předvídavosti?"

"To jsou dobré argumenty," řekl komisař, "udělám, co bude v mých silách. Mrzí mě to, Lije."

"Opravdu? Skutečně věříte, že jsem to neudělal, komisaři?"

Enderby odpověděl pomalu: "Nevím, co si mám myslet, Lije. Budu k vám upřímný."

"Pak vám tedy já řeknu, co si máte myslet. Komisaři, tohle všechno je falešné, pracně sestrojené obvinění."

Komisař se zatvářil odměřeně.

"Ne tak zhurta, Lije. Neútočte naslepo. Takovou obranou nezískáte žádné sympatie. Toho už použilo mnoho podvodníků."

"Nechci získat žádné sympatie. Říkám prostě pravdu. Odstraňuji mě, abych se nedověděl všechna fakta o vraždě dr. Sartona."

Ten, kdo se pokouší mě odstranit, přišel bohužel pozdě."

"Cože!"

Baley se podíval na hodinky. Bylo 23.00.

"Vím, kdo se snaží mě obvinít," řekl. "A vím, kdo a jak zavraždil dr. Sartona, a zbývá mi jen hodina k tomu, abych vám to oznámil, dostal toho člověka a ukončil vyšetřování."

## 18. Konec pátrání

Oči komisaře Enderbyho se zúžily a upřely se na Baleyho.

"Co chcete dělat? Už včera ráno jste se o něco podobného pokoušel v domě dr. Fastolfa. Neopakujte to, prosím vás."

Baley přikývl. "Vím. Poprvé, to jsem se zmýlil." Pomyslel si divoce: Taky podruhé. Ale teď ne, tentokrát už ne...

Ta myšlenka se rozplynula, vybuchujíc jak mikronálož pod pozitronickým dusítkem.

"Posuďte sám, komisaři," řekl. "Dejme tomu, že obvinění proti mně vznesená jsou umělá. Představte si, kam to vede."

Otažte se sám sebe, kdo mohl tak obvinění vznést. Nad všechny pochyby pouze ten, kdo věděl, že jsem byl včera večer v elektrárně ve Williamsburgu."

"Dobrá. Kdo by to mohl být?"

"Z jídelny mě pronásledovala skupina středověkářů," řekl Baley.

"Setrásl jsem je, alespoň jsem byl o tom přesvědčen, ale zcela nepochybně alespoň jeden z nich mě viděl procházet elektrárnou."

Udělal jsem to jen proto, rozumějte mi, abych jim unikl."

Komisař uvažoval: "Clousarr? Ten byl mezi nimi?"

Baley přikývl.

"Dobrá, zeptáme se ho," řekl Enderby. "Jestli něco ví, dostaneme to z něj. Co ještě můžu pro vás udělat, Lije?"

"Počkejte. Neutíkejte mi. Chápete, kam mířím?"

"Přesvědčme se, zda chápou." Komisař sepal ruce.

"Clousarr nebo někdo jiný z jeho skupiny, kdo mu tuto zprávu předal, vás viděl vejít do elektrárny ve Williamsburgu. Rozhodl se využít této skutečnosti, aby vám způsobil potíže a vyřadil vás z pátrání."

Chcete říct tohle?"

"Přibližně to."

"Dobrá." Zdálo se, že to komisaře začalo bavit. "Samozřejmě věděl, že vaše žena je členkou jeho organizace, a tak si tedy uvědomoval, že nestrpíte, aby příliš vyšetřovali váš soukromý život. Myslel si, že raději ustoupíte, než byste se bránil proti jeho nepřímému důkazu."

A co kdybyste ustoupil, Lije? Myslím, kdyby to s vámi vypadalo opravdu špatně, že bychom to mohli udělat zcela nenápadně..."

"Ani za milión let ne, komisaři!"

Enderby pokrčil rameny.

"Dobrá. Kde jsem to vlastně přestal? Aha, tak získal zářič alfa, zřejmě od někoho v elektrárně, a měl zřejmě ještě někoho jiného, kdo umožnil zničit R. Sammyho."

Bubnoval prsty lehce na stůl.

"To není dobré, Lije."

"Proč ne?"

"Přitažené za vlasy. Příliš mnoho pomocníků. A on má naprosté alibi pro noc a ráno, kdy došlo k vraždě ve Vesmírném

Městě. Prověřili jsme to téměř hned, ačkoliv jenom já jsem věděl, proč to prověřujeme."

"Nikdy jsem neřekl, že to byl Clousarr, komisaři," řekl Baley.

"To jste řekl vy. Mohl to být kdokoliv z organizace středověkářů. Byl to jen Clousarrův obličej, který R. Daneel poznal. Dokonce si ani nemyslím, že by měl nějaké významné postavení v organizaci. Ačkoliv je mi u něho divná jedna věc."

"Co?" zeptal se Enderby podezřívavě.

"Věděl, že Jessie je členkou."

"Myslíte, že zná všechny členy organizace jménem?"

"Nevím. Ale v každém případě o Jessii věděl. Možná bylo důležité, že je ženou policisty. Možná si ji pamatoval právě proto. Říkáte, že prostě prohlásil, že jedním ze členů je Jezabel Baleyová?"

Přesně Jezabel Baleyová?"

Enderby přikývl. "Říkám vám, že jsem ho slyšel."

"To je komické, komisaři. Jessie nepoužívá své celé křestní jméno od té doby, co se narodil Bentley. Vím to naprosto jistě. Mezi středověkáře vstoupila až potom, co přestala používat své plné jméno."

To vím taky naprosto jistě. Jak to tedy, že ji Clousarr zná jako Jezabel?"

Komisař zrudl a řekl spěšně: "Nu dobrá. Jestliže jde jenom o to, pak pravděpodobně řekl Jessie. Já jsem to prostě bezmyšlenkovitě doplnil a použil jsem její plné jméno. Vlastně vím, jak to přesně bylo. Řekl Jessie."

"Až do této chvíle jste si byl naprosto jist, že řekl Jezabel. Ptal jsem se několikrát."

Komisař zvýšil hlas.

"Doufám, že tím nechcete říct, že jsem lhář."

"Napadlo mě jen, že Clousarr třeba neřekl vůbec nic. Napadlo mě, že jste si to vymyslel. Znáte Jessii dvacet let a víte dobře, že se jmenuje Jezabel."

"Člověče, vy šílíte!"

"Myslíte? Kde jste byl dnes odpoledne? Byl jste alespoň dvě hodiny mimo kancelář."

"Vyšetřujete snad vy mě?"

"Taky za vás odpovím. V elektrárně ve Williamsburgu."

Komisař vyskočil ze židle. Čelo se mu lesklo a v koutcích úst měl bílé suché skvrny.

"Co tím kčertu myslíte?"

"Nebyl jste?"

"Baley, jste sesazen. Dejte mi své doklady."

"Ještě ne. Vyslechněte mě až do konce."

"To nehodlám. Vy jste vinen! Vinen jako sám ďábel, a co mě opravdu zasáhlo, to je váš laciný pokus vyvolat zdání, jako kdybych se já, já sám, zúčastnil spiknutí proti vám." Na okamžik, při pohrdlivém výkřiku, ztratil hlas. Zasípal.

"Vlastně jste zatčen."

"Ne!" řekl Baley pevně. "Ještě ne. Komisaři, mířím na vás."

Mám vás na mušce, zbraň je nabitá. Nehrajte si, prosím, se mnou."

Protože jsem zoufalý a budu mluvit. Pak si udělejte, co budete chtít."

S rozšířenými očima zíral Julius Enderby na zbraň v Baleyho ruce. Koktal: "Baley, za tohle dostanete dvacet let v nehlubším městském vězení."

R. Daneel se náhle pohnul. Uchopil Baleyho za zápěstí. Řekl tiše: "Toto nemohu připustit, kolego Eliáš! Nesmíte komisařovi ublížit."

Poprvé od chvíle, kdy R. Daneel vstoupil do města, promluvil komisař přímo k němu.

"Zadržte ho vy! První zákon!"

Baley řekl rychle: "Nechci mu ublížit, Daneeli, jestliže mu zabráníte v tom, aby mě zatkl. Řekl jste, že tohle pomůžete vysvětlit. Mám ještě čtyřicet pět minut."

R. Daneel, aniž pustil Baleyho zápěstí, řekl: "Komisaři, jsem přesvědčen, že byste měl dovolit Eliášovi mluvit. V tuto chvíli jsem ve spojení s dr. Fastolfem..."

"Jak? Jak?" zeptal se komisař prudce.

"Jsem vybaven vlastním spojovacím okruhem," řekl R. Daneel.

Komisař zíral.

"Jsem ve spojení s dr. Fastolfem," pokračoval neochvějně robot, "a budilo by špatný dojem, komisaři, kdybyste snad odmítl vy- slechnout Eliáše. Mohly by z toho pro vás vyplynout nepříjemné závěry."

Komisař klesl na židli, zcela neschopen řeči. Baley řekl: "Tvrdím, komisaři, že jste byl dnes v elektrárně ve Williamsburgu, zmocnil jste se zářiče alfa a dal jste ho R. Sammymu."

Elektrárnu ve Williamsburgu jste vybral záměrně, abyste mohl obvinít mě. Kromě toho jste využil návratu dr. Gerrigela a pozval jste ho dolů do oddělení. Tam jste mu dal špatně nařízený vodič, který do odvedl do temné komory, a tak měl příležitost objevit ostatky R. Sammyho."

Počítal jste s tím, že určí správnou diagnózu."

Baley odložil blaster.

"Jestli mě nyní chcete dát zavřít, udělejte to, ale Vesmírné Město se s tím jako s odpovědí nespokojí."

"Motiv!" sípal Enderby bez dechu. Brýle se mu zpotily a on je sundal. Bez nich opět vypadal tak podivný, prázdný a bezmocný. "Jaký motiv jsem k tomu mohl mít?"

"Dostal jste mě do pěkné kaše, že? Pěkně to zamotá vyšetřování Sartonova případu, že? A kromě toho R. Sammy věděl příliš mnoho."

"Probaha, o čem?"

"O tom, jak byl před pěti a půl dny zavražděn Vesmířan. Víte, komisaři, dr. Sartona z Vesmírného Města jste zavraždil vy."

Nyní promluvil R. Daneel. Komisař si zajel rukama do vlasů a vrtěl hlavou.

"Kolego Eliáš, obávám se, že vaše teorie je zcela neúnosná," řekl robot. "Jak víte, komisař Enderby dr. Sartona zavraždit nemohl."

"Tak tedy poslouchejte. Poslouchejte mě dobře. Komisař mě prosil, abych ten případ převzal já, a ne někdo jiný s vyšší hodností."

Udělal to z několika důvodů. Za prvé jsme přátelé z koleje a on si myslel, že mě nikdy nenapadne, abych podezíral starého kamaráda a váženého nadřízeného z toho, že by mohl být zločincem. Víte, počítal s mou známou poslušností. Za druhé věděl, že Jessie je členkou podzemní organizace, a předpokládal, že se mu podaří odvést mě od vyšetřování nebo mě donutit, abych mlčel, kdybych se dostal příliš blízko k pravdě. Doopravdy ho to vůbec neznepokojovalo. Zpočátku dělal všechno možné, aby ve mně vyvolal nedůvěru k vám, Daneeli, a aby mě přesvědčil, že se naše zájmy kříží. Věděl, že můj otec byl deklasován. Mohl si domyslet, jak na to budu reagovat. Vidíte, že pro vrahu je velmi výhodné, když dostane pověření, aby vyšetřoval vraždu, kterou spáchal."

Komisaři se vrátil hlas. Řekl slabě: "Jak jsem to mohl o Jessii vědět?" Obrátil se na robota: "Vy! Jestliže tohle všechno vysíláte do Vesmírného Města, řekněte jim, že je to lež. To všechno je lež!"

Baley ho přerušil na okamžik zvýšeným hlasem, který opět ztlasil. Znělo v něm napětí a klid.

"Samozřejmě že jste věděl o Jessii. Jste středověkář a patříte do té organizace. Vaše staromódní brýle! Vaše okna! Je zřejmé, že váš temperament se ubírá oním směrem! Leč existuje ještě lepší důkaz."

Jak Jessie zjistila, že R. Daneel je robot? Nějaký čas jsem si s tím lámal hlavu. Teď samozřejmě víme, že se to dověděla ze své středověkářské organizace, ale to jenom posouvá celou otázku o krok nazpátek. Jak to oni věděli? Vy jste mě, komisaři, odbyl teorií, že kdosi poznal, že R. Daneel je robot během té příhody v obchodě s obuví. Tomu se mi nechtělo věřit. Když jsem ho uviděl poprvé, pokládal jsem ho za člověka, a mám oči naprosto v pořádku!

Včera jsem požádal dr. Gerrigela, aby sem přijel z Washingtonu.

Později jsem si uvědomil, že ho potřebuju z několika důvodů, ale nejdřív jsem ho volal pouze proto, abych se přesvědčil, zda dokáže poznat, co Daneel je, aniž mu napovím.

Komisaři, on to nepoznal! Představil jsem ho Daneelovi, podali si ruce, všichni jsme se společně bavili, a teprve když se řeč stočila na roboty podobající se člověku, najednou mu to došlo. A to byl dr.

Gerrigel, největší pozemský odborník na roboty. Chcete tvrdit, že několik středověkých provokatérů by si mohlo vést líp než on, v tom chaosu a zmatku, a jste si tak jist, že uvedli organizaci v činnost na základě pouhého pocitu, že R.

Daneel je robot?

Teď je naprosto jasné, že středověkáři už od začátku museli vědět, že Daneel je robot. Příhoda v prodejně obuvi byla připravená záměrně, aby ukázala Daneelovi a přes Daneela Vesmírnému Městu, jak lidi v našem městě nenávidí roboty. Kladla si za cíl zkusit výsledkem, odvést podezření od jedinců na obyvatelstvo jako celek.

A teď, jestliže věděli od začátku, kdo Daneel je, kdo jim to prozradil? Já ne. Jednou jsem si pomyslel, že to byl sám Daneel, ale to nepřipadá v úvahu. Jediný další Pozemšťan, který o tom věděl, jste byl vy, komisaři!"

Enderby řekl s překvapující energií: "V oddělení taky mohli být špióni. Středověkáři nám je tam mohli nasadit. Vaše žena byla jedním z nich, a jestliže nepokládáte za nemožné, že i já bych měl být špión, proč ne ostatní v oddělení?"

Baleyho ústa se stáhla do úsměšku.

"Nehledejme tajemné špióny, když vidíme, kam nás vede jasná úvaha. Tvrdím, že jejich jediným opravdovým informátorem jste byl vy, komisaři."

Když se teď dívám nazpátek, je zajímavé, jak se vaše nálada zlepšovala nebo zhoršovala, podle toho, jak jsem se přibližoval nebo vzdaloval řešení. Zpočátku jste byl velmi nervózní. Když jsem chtěl včera večer navštívit Vesmírné Město a nechtěl jsem vám udat důvod, málem jste se z toho zhroutil. Myslel jste si, komisaři, že jsem vás napínal? Že to byla past, abych vás dostal do jejich rukou? Řekl jste mi, jak je nenávidíte. Opravdu jste měl v očích slzy. Myslel jsem si chvíli, že to způsobila pokořující vzpomínka na to, když jste byl v podezření ve Vesmírném Městě, ale pak mi Daneel řekl, že s vámi jednali se všemi ohledy. Nikde jsem se nedověděl, že by na vás leželo podezření. Váš zmatek pramenil ze strachu, ne z pokoření."

Potom když jsem předložil své naprosto mylné řešení, jemuž jste naslouchal v třístupňovém okruhu, a viděl jste, jak daleko, jak strašně daleko jsem od pravdy, zase jste se uklidnil. Dokonce jste se přel se mnou a hájil jste Vesmířany. Pak jste se na nějakou dobu plně ovládl a nabyl jste sebedůvěru. V té chvíli mě překvapilo, jak snadno jste mi prominul, že jsem falešně nařkl Vesmířany, ačkoliv jste mi předtím kázal o jejich citlivosti. Měl jste radost z mé chyby."

Potom jsem telefonoval dr. Gerrigelovi, vy jste chtěl vědět proč, ale já jsem vám to neřekl. To vás znovu srazilo do hlubokého zoufalství, protože jste se bál..."

R. Daneel najednou zvedl ruku: "Kolego Eliáš!"

Baley se podíval na hodinky: 23.42!

"Co se děje?" zeptal se.

"Mohl být rozrušen z pomyšlení," řekl R. Daneel, "že byste odhalil jeho spojení se středověkáři, předpokládáme-li, že opravdu existuje. Přesto nic nenasvědčuje, že by měl něco společného s vraždou. Nemohl udělat nic, co by s tím souviselo."

"Zcela se mýlíte, Daneeli," řekl Baley. "Nevěděl, k čemu jsem potřeboval dr. Gerrigela, ale mohl usoudit, že půjde o roboty. To komisaře vyděsilo, protože to byl robot, kdo hrál důležitou roli v jeho velkém zločinu. Není to tak, komisaři?"

Enderby zavrtěl hlavou.

"Až tohle skončí..." začal a sklouzl do nesrozumitelnosti.

"Jak byla spáchána vražda?" útočil na něj Baley s potlačovanou zuřivostí. "Ke všem čertům s C/Fe! S C/Fe! Užívám váš vlastní termín, Daneeli. Jste tak zaslepen přednostmi C/Fe kultury, že nejste schopni vidět, kdy Pozemšťan ji alespoň dočasně pro sebe využívá.

Dovolte, abych vám to krátce vysvětlil.

Na předstávě, že by robot přešel prostranství ležící mimo město, není nic divného. Dokonce i v noci. I sám Komisař dal R.

Sammymu do ruky blaster a řekl mu, kdy a kam má jít. On sám vešel do Vesmírného Města umývárny a svou zbraň odevzdal. Dostal jinou od R. Sammyho, zabil dr. Sartona, vrátil ji R. Sammymu, který ji donesl zpátky do New Yorku. A dnes zničil R. Sammyho, protože to, co R. Sammy věděl, bylo nebezpečné.

To vysvětluje všechno, komisařovu přítomnost i to, že se nenalezla žádná zbraň. A není nutné předpokládat, že by byl v New Yorku člověk, který by se v noci přepířil celou milí po otevřeném prostranství."

Na konci Baleyho řeči R. Daneel řekl: "Lituju, kolego Eliáš, i když kvůli komisařovi mě to těší, ale vaše vyprávění nevysvětluje vůbec nic. Už jsem vám řekl, že komisařovy mozkové vlastnosti mají takovou hodnotu, že je naprosto nemožné, aby komisař úmyslně spáchal vraždu. Nevím, který anglický výraz by odpovídal tomuto psychologickému faktu: zbabělost, svědomí nebo soucit. U všech známých jejich slovníkový význam, ale nedovedu se rozhodnout. V každém případě komisař nevrátil."

"Děkuju vám," řekl Baley, "ještě jsem neskončil. Mám tohle."

Hodil na stůl před Enderbyho hliníkovou krychli a snažil se vycítit jistotu, kterou, jak doufal, vyzařovala. Už půl hodiny skrýval sám před sebou jednu drobnou skutečnost. Nevěděl, co je na filmu. Vsadil vše na jednu kartu, ale nic jiného mu nezbývalo.

Enderby se odtáhl od malého předmětu.

"Co to je?"

"To není bomba," řekl Baley ironicky. "Jenom obyčejná mikropromítačka."

"Tak? Co to dokáže?"

"Snad to uvidíme."

Dotkl se nehtem jednoho z otvorů krychle, jeden z koutů komisařovy kanceláře potemněl a vzápětí se rozzářil trojrozměrným obrazem známého výjevu.

Sahal od podlahy ke stropu a rozšířil se i mimo stěny místnosti.

Byl ponořen do šedého světla, jaké nikdy městské zdroje nevydávají.

Baley, naplněn odporem i zvrácenou zvědavostí, si pomyslel: To musí být jítro, o kterém mluví.

Obraz představoval dům dr. Sartona. V jeho středu leželo tělo dr. Sartona, strašně znetvořená mrtvola.

Enderby na to zíral vypoulenými očima.

"Vím, že komisař nevrátil úmyslně," řekl Baley. "Nemusíte mi to říkat, Daneeli. Kdybych si byl tenhle fakt uvědomil dřív, mohl jsem dřív dospět k řešení. Vlastně jsem nevěděl, jak na to, napadlo mě to až před hodinou, když jsem se shodou okolností zmínil o tom, že jste se jednou zajímal o Bentleyho kontaktní čočky... To bylo ono, komisaři! Došlo mi, že klíč leží ve vaší krátkozrakosti a ve vašich brýlích.

Předpokládám, že ve Vnějších Světech neznají krátkozrakost, neboť jinak by dospěli ke správnému řešení vraždy téměř ihned. Komisaři, kdy jste si rozbil brýle?"

"Co tím myslíte?" otázal se komisař.

"Když jsem s vámi poprvé mluvil po tom, co se to stalo, řekl jste mi, že jste si ve Vesmírném Městě rozbil brýle. Z toho jsem usoudil, že jste si je rozbil v rozrušení, když jste slyšel zprávu o vraždě, ale vy sám jste to nikdy nevyslovil a já jsem neměl vůbec důvod k tomu, abych svůj soud měnit. Ve skutečnosti, už když jste vstupoval do Vesmírného Města s myšlenkou na zločin, byl jste natolik rozrušen, že jste upustil a rozbil své brýle ještě předtím, než došlo k vraždě.

Není to tak a nestalo se to tak, jak říkám?"

"Nechápu, kam tím míříte," řekl R. Daneel.

Baley si pomyslel. Ještě deset minut jsem "kolega Eliáš".

Rychle! Mluvit rychle! Myslet rychle!

Zatímco mluvil, pohyboval obrazem domu dr. Sartona. Zvětšoval ho neobratně prsty rozechvělými napětím, které ho přemáhalo.

Pomalou a trhaně se mrtvola zvětšovala, rozšiřovala, rozrůstala a přibližovala.

Baley téměř cítil pach spáleného masa. Hlava, ramena a jedna paže se nesmyslně rozletěly, připojeny k bokům a nohám zbytky zčernalé páteře, z níž čněla zuhelnatělá žebra.

Baley pohlédl kradmo na komisaře. Enderby měl zavřené oči.

Vypadal, jako by mu bylo špatně. Baley mu bylo také špatně, ale musel se dívat. Knoflíky promítačky otáčel pomalu trojrozměrným obrazem, obracel jej a přibližoval postupně jednotlivé výseče země kolem mrtvolky. Pojednou se mu smekl nehet a země, jež byla v záběru, se stejně jako mrtvola rozšířila až k podlaze a vytvořila rozmazaný obraz, který se dostal mimo zaostřovací možnost přístroje. Snížil zvětšení a posunul mrtvolu stranou.

Ještě mluvil. Musel. Nemohl přestat, dokud nenalezne to, co hledá. A jestliže to nenalezne, všechna jeho řeč bude k ničemu.

Cítil bušení srdce až v hlavě.

"Komisař nemohl spáchat úmyslnou vraždu," řekl. "To je pravda!

Úmyslnou! Ale kdokoli může zabít náhodou. Komisař nepřišel do Vesmírného Města, aby zabil dr. Sartona. Přišel, aby zabil vás, Daneeli, vás! Je v jeho mozkových vlastnostech něco, co by ukazovalo, že není schopen ničit stroje? To není

vražda, pouhá sabotáž!

Je přesvědčeným středověkářem. Spolupracoval s dr. Sartonem a věděl, pro jaký cíl jste byl, Daneeli, sestrojen. Báł se, že by se ten cíl mohl naplnit a že by Pozemšťani třeba museli opustit Zemi.

Rozhodl se tedy vás zničit, Daneeli. Byl jste zatím jediný vyrobený tvor, a tak se právem domníval, když ukáže odhodlanost středověkářů na Zemi, že sebere Vesmířanům odvahu. Věděl, jak rádi by obyvatelé Vnějších Světů upustili od plánů Vesmírného Města. Dr. Sarton jistě s ním o tom hovořil. Řekl si, že by to byl rozhodující úder. Netvrdím, že by myšlenka vás zabít byla příjemná. Myslím, že by byl dal přednost tomu, aby to udělal R. Sammy, kdyby takový jednoduchý robot, jako je R. Sammy, byl vůbec schopen rozlišit vás od člověka a pochopit to. První zákon by ho byl zastavil. Komisař by si byl přál nalézt jiného člověka, který by to provedl, kdyby on sám nebyl jediný, kdo měl stále volný přístup do Vesmírného Města.

Pokusím se zopakovat, jaký plán asi komisař měl. Připouštím, že hádám, ale myslím, že se nemýlím. Dohodl si schůzku s dr. Sartonem, ale schválně přišel dřív, již za svítání. Představoval si, že dr.

Sarton bude ještě spát, ale vy že budete vzhůru, Daneeli. Mimochodem domnívám se, že jste bydlel u dr. Sartona, Daneeli?"

"Máte pravdu, kolego Eliáši," přikývl robot.

"Pak tedy dovolte, abych pokračoval," řekl Baley. "Přišel byste k domovním dveřím, Daneeli, dostal byste dávku z blasteru do prsou nebo do hlavy a byl by s vámi konec. Komisař by rychle odešel ulicemi Vesmírného Města, jež jsou za úsvitu prázdné, zpět k místu, kde čekal R. Sammy. Vrátil by mu zbraň a potom by pomalu došel k domu dr. Sartona. Kdyby to bylo nutné, byl by jako 'objevil' tělo sám, ale dal by přednost tomu, aby je objevil někdo jiný. Kdyby se ho někdo ptal, proč přijel tak brzy, předpokládám, že by byl řekl, že přišel upozornit dr. Sartona na pověsti o středověkářích, kteří se prý chystají zaútočit na Vesmírné Město, a požádal ho o tajná opatření, aby se zabránilo otevřené srážce mezi Vesmířany a Pozemšťany. Mrtvý robot by to potvrzoval.

Kdyby se vás ptali, proč jste přišel do domu dr. Sartona pozdě, když jste do Vesmírného Města přijel tak brzy, mohl byste říct...

dejme tomu... že jste viděl někoho plížit se ulicemi směrem k otevřenému prostranství mimo město. Nějakou dobu jste ho pronásledoval.

To by je taky zavedlo na falešnou stopu. Pokud jde o R. Sammyho, nikdo by si ho nevšiml. Robot zdržující se u nákladních vozů na farmách mimo město je jenom další robot. Jak jsem blízko, komisaři?"

"Já jsem ne..." vykrucoval se Enderby.

"Ne," řekl Baley, "vy jste nezabil Daneela. Ten je tady. Celou dobu, co je ve městě, nedokázal jste podívat se mu do tváře nebo ho oslovit jménem. Podívejte se na něj nyní, komisaři."

Enderby to nedokázal. Zakryl si tvář třesoucíma se rukama.

Baleymu téměř vypadla promítačka z rozechvělých rukou. Nalezl to!

Obraz se nyní soustředil na vstupní dveře v domě dr. Sartona.

Byly otevřené. Po lesklých kovových vodičích drážkách byly zasunuty do otvorů ve zdi. Dole mezi nimi. Tam! Tam! Záblesk byl zcela jasný.

"Řeknu vám, co se stalo," pravil Baley. "Byl jste u domu, když jste upustil brýle. Určitě jste byl nervózní a já jsem viděl, jak vypadáte, když jste nervózní. Sundáváte je a čistíte. Právě to jste tehdy udělal.

Třásl se vám však ruce a vy jste je upustil. Snad jste na ně šlápl. V každém případě jste je rozbil a právě v tom okamžiku se otevřely dveře a vyšla postava, která se podobala Daneelovi.

Vystřelil jste na ni, sebral jste zbytky brýlí a utekl jste. Oni objevili tělo, ne vy. A když vás našli, zjistil jste, že to nebyl R. Daneel, koho jste zabil, ale dr. Sarton, který vstal časně. Dr. Sarton ke svému neštěstí vytvořil Daneela podle vlastní podoby a vy, bez brýlí a rozrušený, jste je nedokázal od sebe rozeznat.

A chcete-li hmatatelný důkaz, leží tam!"

Obraz domu dr. Sartona se zachvěl a Baley položil promítačku opatrně na stůl a pevně ji přidržel.

Obličej komisaře Enderbyho byl stažen napětím R. Daneel vypadal netečně.

Baley ukazoval prstem.

"Ten třpyt ve dveřních drážkách, co to bylo, Daneeli?"

"Dva střípky skla," řekl robot chladně. "Nic pro nás neznamenaly."

"Teď budou. Jsou to úlomky konkávních čoček. Změřte jejich optické vlastnosti a porovnejte s optickými vlastnostmi skel, jež má Enderby nyní. Nerozbíjejte je, komisaři!"

Vrhl se na komisaře a vykroutil mu brýle z ruky. Zadýchán podával je R. Daneelovi.

"Myslím, že tohle je dostatečný důkaz toho, že byl v domě dřív, než jste předpokládali."

"Úplně jste mě přesvědčil," řekl R. Daneel. "Analýza komisařova mozku mě svedla na zcela falešnou stopu. Blahopřeji vám, příteli Eliáši."

Na Baleyho hodinkách bylo 24.00. Začínal nový den.

Komisař pomalu položil hlavu na paže. Jeho hlas zazněl jako zastřený nářek.

"Byl to omyl. Omyl. Nechtěl jsem ho vůbec zabít," sesunul se nečekaně ze židle a zůstal ležet zkroucený na podlaze.

R. Daneel k němu přiskočil se slovy: "Vy jste mu ublížil, Eliáši. To je velmi špatné!"

"Není mrtev, že?"

"Ne. Je v bezvědomí."

"Vzpamatuje se. Zřejmě to bylo na něj příliš silné. Musel jsem to udělat, Daneeli, opravdu jsem musel. Neměl jsem žádný důkaz, který by obstál u soudu, jenom dohady. Musel jsem ho neustále štvát, postupně mu vše odhalovat a doufat, že ho to zlomí. A zlomilo ho to, Daneeli. Slyšel jste jeho přiznání, ano?"

"Ano."

"Nuže tedy, slíbil jsem, že to bude ve prospěch plánu Vesmírného Města, tak... Okamžik, přichází k sobě."

Komisař vzdychl. Zachvěla se mu víčka a otevřel oči. Zíral na ně beze slova.

"Komisaři, slyšíte mě?" řekl Baley.

Komisař mlčky přikývl.

"Tak dobře. Vesmířanům jde o víc, než vás jen obžalovat. Budete- li s nimi spolupracovat..."

"Cože? Cože?" Komisařovi zasvitla naděje v očích.

"Jistě máte vysoké postavení v newyorské středověkářské organizaci, možná i v celoplanetární. Řiďte ji ke kolonizaci vesmíru.

Jistě víte, jakým způsobem, ne? Můžete se klidně vrátit k půdě, dobrá, ale na jiných planetách."

"Nechápu," mumlal komisař.

"Právě to chtějí Vesmířani. A bůh je mým svědkem, že od té doby, co jsem si trochu popovídal s dr. Fastolfem, chci totéž. To si přeju víc než cokoliv jiného. Neustále se vystavují nebezpečí, když přecházejí a pobývají na Zemi. Jestliže vražda dr. Sartona nám umožní navrátit středověkářství k myšlence kolonizovat Galaxii, nebudou ji Vesmířani pokládat za marnou oběť. Už tomu rozumíte?"

"Eliáš má pravdu," řekl R. Daneel. "Pomozte nám, komisaři, a my zapomeneme na to, co bylo. Hovořím za dr. Fastolfa a jménem většiny našich lidí. Samozřejmě, když budete souhlasit, že nám pomůžete, a později nás zradíte, vždycky vám bude viset nad hlavou vaše vina. Doufám, že to je vám snad jasné. Bolí mě, že musím o tom mluvit."

"Nebudu obžalován?" zeptal se komisař.

"Ne, jestliže nám pomůžete."

Oči se mu zalily slzami.

"Udělám to. Byla to nehoda. Vysvětlíte jim to. Nehoda. Nehoda.

Udělal jsem, co jsem pokládal za správné."

"Jestliže nám pomůžete," řekl Baley, "uděláte to, co je správné.

Kolonizace vesmíru je jediná spása Země. Přijďte na to sám, když o tom budete nezaujatě přemýšlet. Když zjistíte, že vám to nejde, dohovořte s dr. Fastolfem. A nyní nám pomozte uzavřít případ R.

Sammyho. Prohlašte, že to byla nehoda nebo něco takového. Ukončete to!"

Baley vstal.

"A pamatujte si, komisaři, že nejsem jediný, kdo zná pravdu! A kdybyste se mě chtěl zbavit, zničil byste sám sebe. To je vám snad jasné?"

"Nemusíte říkat víc, příteli Eliáši," dodal R. Daneel. "Je upřímný a pomůže nám. Z jeho mozkové analýzy je to zřejmé."

"Dobrá. Tak já tedy půjdu domů. Chci vidět Jessii a Bentleyho, začít zase žít normálně. A chci se vyspat... Daneeli, zůstaneš na Zemi, až Vesmířani odejdou?"

"O tom jsem nebyl informován," řekl robot, "proč se ptáte?"

Baley se kousl do rtů a potom řekl: "Nikdy jsem si nemyslel, že bych něco takového řekl někomu, jako jsi ty, Daneeli, ale já ti věřím. Dokonce... obdivuju tě. Jsem příliš starý na to, abych odešel ze Země, ale až budou konečně založeny školy pro vystěhovalce, je tady Bentley. A kdyby někdy, snad Bentley a ty..."

"Snad." Tvář R. Daneela zůstala bez výrazu.

Robot se ohlédl na Julia Enderbyho. Pozoroval je s unaveným výrazem v obličeji, do něhož se teprve nyní začal vracet život.

"Pokoušel jsem se, příteli Julie," řekl robot, "pochopit některé věci, které mi před časem říkal přítel Eliáš. Snad se mi to začíná dařit, neboť si najednou uvědomuji, že odstraňovat to, co nemá být, to jest odstraňovat to, co vy lidé nazýváte zlem, je méně správné a žádoucí, než přeměňovat toto zlo v to, co nazýváte dobrem."

Zaváhal a potom, jakoby překvapen vlastními slovy, pronesl: "Jdi a víc nehřeš!"

Baley se najednou usmál, uchopil R. Daneela za loket a oba vyšli ze dveří ruku v ruce.